

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЈЕДНОСНИХ НАУКА

Др Драгомир Јовичић
Др Гојко Шетка

ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ПОЛИЦИЈЕ

Аутори
Др Драгомир Јовичић
Др Гојко Шетка

Издавач
Универзитет у Бањој Луци
Факултет безбједносних наука

За издавача
Др Предраг Ћеранић

Рецензенти
Др Синиша Каран, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука
Др Дане Субошић, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

Лектор/коректор
Адријана Митрић

Технички уредник
Драгана Пупац

Штампа
”PRINT SHOP” d.o.o
Источна Илица

Тираж
150

Одлуком Сената Универзитета у Бањој Луци бр. 02/04-3.668-58/23 од 30.03.2023. године дата је сагласност да се књига објави као универзитетска наставна литература.

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЈЕДНОСНИХ НАУКА

Др Драгомир Јовичић
Др Гојко Шетка

ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ПОЛИЦИЈЕ

Бања Лука, 2023. године

Садржај

Предговор	9
1. УВОД У ПРЕДМЕТ	13
1.1. Уводна објашњења садржине наставног предмета.....	13
1.1.1. Предмет изучавања Организације и надлежности полиције	16
1. 2. Појам полиције	17
1.2.1. Настанак полиције и њен историјски развој	19
1.2.2. Полиција у периоду полицијске државе	26
1.2.3. Период правне државе	28
1.2.4. Улога полиције у савременом друштву.....	30
1.3. Дјелокруг полиције.....	31
1.3.1. Надлежност полиције	33
1.4. Основна начела за остваривање надлежности полиције	34
1.4.1. Начело законитости.....	35
1.4.2. Начело превентивног дјеловања	36
1.4.3. Начело познавања лица и територије	36
1.4.4. Начело брзине, изненађења и оперативности	37
1.4.5. Начело објективности	37
1.4.6. Начело темељитости и упорности	38
1.4.7. Начело јединственог руковођења	38
1.4.8. Начело методичности и планирања.....	39
1.4.9. Начело координације и сарадње	39
1.4.10. Начело конспиративности	40
1.4.11. Начело сталног стручног усавршавања.....	41
1.5. Функција полиције	41
1.5.1. Социјална функција полиције.....	42
1.5.2. Управна функција полиције	43
1.5.3. Кривична функција полиције.....	45
1.5.4. Прекршајна функција полиције	48
1.5.5. Нормативна функција полиције.....	51

2. ОРГАНИЗАЦИЈА ПОЛИЦИЈЕ.....	53
2.1. Појам организације уопште.....	53
2.1.1. Историјски развој организације.....	55
2.1.2. Историјски развој проучавања организације и управљања.....	58
2.1.2.1. <i>Класична организациона школа</i>	59
2.1.2.2. <i>Неокласична организациона школа</i>	62
2.1.2.3. <i>Савремена организациона школа</i>	63
2.2. Човјек и организација.....	64
2.3. Основни елементи организације.....	65
2.3.1. Циљ као елемент организације.....	65
2.3.2. Људи као елемент организације.....	66
2.3.3. Материјална средства као елемент организације.....	67
2.3.4. Правна заснованост – правни статус као елемент организације.....	68
2.3.5. Организациона структура као елемент организације.....	68
2.3.5.1. <i>Принципи организационе структуре</i>	69
2.4. Кадрови и кадровска политика.....	71
2.5. Модели полицијске организације.....	73
3. ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ПОЛИЦИЈЕ	
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ.....	77
3.1. Настанак полиције Републике Српске.....	78
3.1.1. Оснивање Министарства унутрашњих послова Републике Српске..	79
3.1.2. Реорганизација полиције Републике Српске у сарадњи са ИПТФ-ом.....	82
3.1.3. Акредитација Министарства унутрашњих послова Републике Српске.....	86
3.2. Територијална организација полиције Републике Српске.....	88
3.3. Линијска организација полиције Републике Српске.....	91
3.4. Организациона структура Министарства унутрашњих послова Републике Српске.....	92
3.4.1. Кабинет министра.....	94
3.4.2. Служба министра.....	95
3.4.3. Служба за заштиту интегритета и законитости у раду.....	97
3.4.4. Полицијски одбор.....	99
3.4.5. Директор полиције Републике Српске.....	99
3.4.6. Организација и надлежност униформисане полиције Републике Српске.....	102
3.4.7. Организација и надлежност криминалистичке полиције Републике Српске.....	104
3.4.8. Управа за организовани и тешки криминалитет.....	107
3.4.9. Управа за борбу против тероризма и екстремизма.....	108
3.4.10. Управа за обезбјеђење личности и објеката.....	109
3.4.11. Управа за полицијску подршку.....	111
3.4.12. Организација и надлежност осталих линија рада у МУП-у Републике Српске.....	113

3.4.12.1. Управа за информационо-комуникационе технологије.....	113
3.4.12.2. Управа за правне и кадровске послове.....	115
3.4.12.3. Управа за материјално-финансијске и имовинске послове	117
3.4.12.4. Управа за полицијску обуку.....	119
3.4.13. Организација и надлежност Специјалне антитерористичке јединице	120
3.4.14. Центар за обуку	123
3.4.15. Организација и надлежност полицијске управе.....	123
3.4.15.1. Послови и задаци полицијске станице – радна мјеста у полицијској станици	131
3.5. Кадрови у Министарству унутрашњих послова Републике Српске.....	133
3.5.1. Посебне дужности и права припадника полиције	137
3.5.2. Професионалне особине полицајца (полицијска етика)	139
4. ОРГАНИЗОВАЊЕ ПРОЦЕСА РАДА.....	143
4.1. Појам и циљ.....	143
4.2. Подјела станичног подручја	144
4.3. Појам безбједносног сектора.....	145
4.4. Врсте безбједносних сектора.....	146
4.5. Послови полиције на безбједносном сектору	147
4.5.1. Позорнички рејон (позорничка дјелатност)	153
4.5.2. Патролни рејон (патролна дјелатност)	155
4.6. Досије безбједносног сектора	156
4.7. Оперативно-тактичке мјере и радње на безбједносном сектору.....	158
4.7.1. Осматрање (опсервација)	159
4.7.2. Блокада	160
4.7.3. Рација.....	161
4.7.4. Потјера	162
4.7.5. Засједа.....	163
4.8. Редовне службе полиције.....	164
4.8.1. Служба сталног дежурства.....	164
4.8.2. Позорничка служба	166
4.8.3. Патролна служба	167
4.8.4. Контрола возила и возача	168
4.8.5. Служба обезбјеђења.....	169
4.8.6. Спроводночка служба.....	172
4.8.7. Курирска служба.....	173
4.8.8. Контролна служба	174
5. ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ОСТАЛИХ ПОЛИЦИЈСКИХ СТРУКТУРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	177
5.1. Подјела надлежности између институција БиХ и ентитета у области полицијских послова по Уставу БиХ	177

5.2. Министарство безбједности БиХ.....	179
5.2.1. Гранична полиција Босне и Херцеговине	182
5.2.2. Агенција за истраге и заштиту	185
5.2.3. Дирекција за координацију полицијских тијела БиХ	188
5.2.4. Агенција за полицијску подршку.....	191
5.2.5. Агенција за форензичка испитивања и вјештачења.....	191
5.2.6. Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова	192
5.2.7. Служба за послове са странцима	193
5.3. Полиција дистрикта Брчко.....	195
5.4. Министарство унутрашњих послова Федерације БиХ.....	198
5.4.1. Кантонална министарства унутрашњих послова ФБиХ	203
6. ПОЛИЦИЈСКА ОВЛАШЋЕЊА	205
6.1. Послови полиције	205
6.1.1. Послови полиције по Закону о полицији и унутрашњим пословима	207
6.1.2. Послови полиције по Закону о кривичном поступку	211
6.2. Појам и врсте полицијских овлашћења	214
6.2.1. Основни принципи у примјени полицијских овлашћења	220
6.2.2. Давање упозорења и издавање наређења	222
6.2.3. Легитимисање, провјера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета.....	226
6.2.4. Претресање стана просторија и лица	231
6.2.5. Преглед лица, предмета и превозних средстава	237
6.2.6. Привремено одузимање предмета (и документације)	239
6.2.7. Позивање лица и обављање разговора	242
6.2.8. Привођење, довођење и спровођење лица	244
6.2.9. Лишење слободе	246
6.2.10. Надзор и снимање на јавним мјестима	253
6.2.11. Запримање пријава	254
6.2.12. Потрага за лицима и предметима	255
6.2.13. Привремено коришћење туђих превозних и комуникационих средстава.....	256
6.2.14. Противдиверзиони преглед	257
6.2.15. Употреба силе (средстава принуде).....	258
6.2.15.1. Физичка снага	261
6.2.15.2. Употреба службене палице	264
6.2.15.3. Употреба средстава за везивање	267
6.2.15.4. Средства за присилно заустављање	268
6.2.15.5. Употреба хемијских средстава	270
6.2.15.6. Употреба ватреног оружја	272
6.2.15.7. Употреба службених (посебно дресираних) паса	275
6.2.15.8. Употреба специјалних возила (и воденог топа)	276
6.2.15.9. Специјалне врсте оружја и експлозивне направе.....	279
6.2.15.10. Средства на бази електрицитета	280
6.2.15.11. Извјештај о употреби средстава силе (принуде)	281

7. КОНТРОЛА НАД РАДОМ ПОЛИЦИЈЕ	283
7.1. Појам контроле	283
7.2. Врсте контроле.....	284
7.3. Унутрашња контрола.....	285
7.4. Спољашња контрола.....	288
7.4.1. Парламентарна контрола	289
7.4.2. Владаина контрола.....	291
7.4.3. Судска контрола полиције	293
7.4.4. Посебни облици контроле (омбудсман)	294
7.4.5. Неформални облици контроле рада полције	295
7.4.6. Даљи развој правне контроле полиције	297
8. ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ПОЛИЦИЈЕ У	
НЕКИМ ЗЕМЉАМА	299
8.1. Полицијски систем Србије	299
8.2. Полицијски систем Хрватске.....	303
8.3. Полицијски систем Француске.....	306
8.4. Полицијски систем Италије.....	310
8.5. Полицијски систем Њемачке	315
8.6. Полицијски систем Швајцарске	320
8.7. Полиција Уједињеног Краљевства.....	325
8.8. Полиција у Сједињеним Америчким Државама.....	333
8.9. Полицијски систем Канаде	339
ЛИТЕРАТУРА	343
Уџбеници и монографије:	343
Научни и стручни радови:	345
Закони и подзаконски акти:	347
Интернет извори:	349

Предговор

Уџбеник Организација и надлежност полиције је намијењен као основна литература студентима Факултета безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци. Међутим, због актуелности проблематике коју уџбеник обрађује, а која је важна не само за наставни процес, уџбеник је користан и за полицијске службенике пошто се њиме могу служити у обављању њихових свакодневних послова. Писан је на једноставан и лако разумљив начин те, као такав, омогућава студентима да разумију његов садржај. Усклађен је са наставним планом и програмом Факултета безбједносних наука и силабусом за наставни предмет Организација и надлежност полиције који се изучава у првом семестру основних студија.

Уџбеник се састоји од осам поглавља која представљају посебне цјелине у којима су садржана неопходна знања којима је потребно овладати да би се разумјела организација, надлежност и начин функционисања полиције, као и начин обављања послова полиције. Студентима је омогућено да кроз овај рукопис схвате, прије свега, начин организације и функционисања полиције Републике Српске, али и других полицијских агенција у Босни и Херцеговини. Поред тога, ради свеобухватније слике о начину организације и функционисања полиције, дате су основне информације о неким полицијским системима у свијету.

Поред студената, требало би да овај уџбеник привуче пажњу, како шире академске заједнице која је заинтересована за ову проблематику тако и актере који учествују тренутно у организовању и функционисању тренутног полицијског система у Босни и Херцеговини. Ово сматрамо јер нам је намјера да они схвате како је организација полицијског система првенствено полицијско (стручно) питање па тек онда политичко.

У увјерењу да ће овај уџбеник послужити својој сврси те да ће студентима омогућити стицање неопходних знања о начину организације и функционисања полиције и омогућити им њихов успјешан рад у полицијским структурама, предајемо га на коришћење.

Аутори

1. УВОД У ПРЕДМЕТ

1.1. Уводна објашњења садржине наставног предмета

Организација и надлежност полиције представља наставни предмет (наставно-научну дисциплину) који се на Факултету безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци изучава у оквиру уже научне области Организација и послова полиције. Уџбеник који се налази пред вама у осам поглавља обрађује цјелокупан садржај наставног плана и програма.

Предмет изучавања Организације и надлежности полиције је објашњен у првом поглављу уџбеника, гдје се, поред тога, говори и о односу овог наставног предмета са осталим наставно-научним дисциплинама које се изучавају на Факултету безбједносних наука. Поред тога, у овом поглављу се говори о појму полиције, његовом различитом схватању у различитим историјским контекстима, као и различитом начину функционисања и организације полиције који је био прилагођен актуелним друштвеним историјским приликама. Кроз поменута објашњења је створен основ да се на једноставан начин схвати развој полицијске организације и њене улоге у друштву. Такође, објашњена је улога полиције у актуелним савременим друштвеним околностима. Исто тако, у овом поглављу се говори о веома важним појмовима дјелокруга и надлежности полиције, чије разумијевање представља полазну претпоставку за схватање начина организације и функционисања полицијских структура у једној земљи. Прво поглавље још говори о основним начелима којих се полиција мора придржавати у свом раду, како би уопште могла у пракси остваривати послове из своје надлежности. Разумијевање основних начела је битно и из разлога да се схвати како на исправан начин треба да функционише и ради, како цјелокупна полицијска организација тако и појединац – полицијски службеник. На крају, у првом поглављу се говори о функцијама полиције, објашњавају се свака посебно, наводе се поједине сличности и разлике између њих те се објашњава на који дио послова полиције се односе.

Друго поглавље уџбеника се односи на организацију полиције, али се, прије свега, говори о појму организације уопште, потом о историјском развоју организације те историјском развоју научног проучавања организације, чиме се жели показати колико се већ озбиљно и дуго људска цивилизација бави овим важним питањем. У оквиру научног проучавања организације, обрађене су три основне организационе школе и појашњен је њихов допринос научном развоју организације. Посебан дио овог поглавља посвећен је објашњењу односа између човјека и организације и њиховим међусобним утицајима. Након тога, говори се о основним елементима сваке организације па тако и полицијске, а говори се и о принципима организационе структуре који су важни за нормално успостављање и функционисање организације. Кадрови и кадровска политика представљају важан сегмент о коме се говори у овом поглављу уџбеника и посебно се образлаже утицај вођења кадровске политике на функционисање полицијске организације. На крају, поглавље се заокружује важним излагањем о моделима полицијске организације које треба читаоцу да омогући уопштено разумијевање начина организације полицијских система, као и разумијевање начина организације полицијских структура у Босни и Херцеговини.

Треће поглавље односи се на организацију и надлежност полиције Републике Српске. На почетку се говори о настанку полиције Републике Српске, њеном оснивању, реорганизацији и акредитацији. Након тога се објашњава територијална организација полиције Републике Српске, као и њена линијска организација. Кроз ове двије тематске цјелине се покушава објаснити суштина начина организације и функционисања полиције Републике Српске. Након тога се у овом поглављу говори о томе како је тренутно успостављена организациона структура полиције Републике Српске од њеног најнижег до највишег нивоа. Детаљно се анализира организациона структура полиције те се објашњава веза између основних организационих јединица и унутрашњих организационих јединица које се налазе у њиховом саставу. Посебна пажња је посвећена начину организације униформисане и криминалистичке полиције, а наведене су и објашњене и остале линије рада, како оперативне тако и неоперативне. У дијелу који се односи на организациону структуру полиције Републике Српске наводе се запажања аутора, као и сугестије које би у будућности могле довести до успостављања ефикасније организационе структуре.

О организовању процеса рада у полицији, говори се у четвртом поглављу уџбеника. У том дијелу се прво објашњава појам станичног подручја, затим се говори о подјели станичног подручја, као и појму и врстама безбједносног сектора. Посебно се излажу и објашњавају сви фактори који условљавају да један дио станичног подручја буде означен као безбједносни сектор. Досије безбједносног сектора је важно питање коме је, такође, посвећена значајна пажња у овом дијелу. У оквиру организовања процеса рада, значајна пажња је посвећена

дефинисању и појашњавању начина рада полиције кроз вршење позорничке и патролне дјелатности на безбједносном сектору. Даље, објашњене су све оперативно-тактичке мјере и радње које се предузимају на сектору. Важан дио на организовање процеса рада се односи на упућивање у службу, гдје је објашњено како се врши примопредаја дужности, али и подношење рапорта и дневног извјештаја. На крају су објашњене све редовне службе полиције.

У петом поглављу уџбеника, уз уважавање сложености Босне и Херцеговине, говоримо о осталим нивоима сложеног некоординисаног полицијског система у Босни и Херцеговини. Дакле, након што смо елаборирали начин организације и функционисања полиције Републике Српске, у овом дијелу говоримо о начину организације осталих полицијских структура у Босни и Херцеговини. Прије свега, уводни дио овог поглавља је посвећен објашњењу подјеле надлежности у области унутрашњих послова на основу Устава Босне и Херцеговине. Након тога се објашњава организација и надлежност полицијских структура у Федерацији Босне и Херцеговине, али и на нивоу заједничких институција БиХ.

Полицијска овлашћења су обрађена у шестом поглављу. На почетку је пажња посвећена дефинисању и образлагању послова полиције које она обавља у складу са Законом о полицији и унутрашњим пословима и Законом о кривичном поступку. Послије тога, говорили смо о појму полицијског овлашћења, његовом дефинисању са општег и појединачног становишта, начину прописивања полицијских овлашћења те другим битим чињеницама за потпуно разумијевање овог важног појма. Даље, након дефинисања појма полицијског овлашћења, објашњени су основни принципи у примјени полицијских овлашћења. Потом, објашњена су полицијска овлашћења која у свом раду примјењује полиција Републике Српске, а дио овог објашњења се односи и на употребу средстава силе. Поглавље се завршава излагањем о извјештају о употреби средстава принуде, који полицијски службеници подносе након што у пракси употребе неко од њих.

У седмом поглављу овог уџбеника, након што смо говорили о организацији и надлежности полиције те примјени полицијских овлашћења, узимајући у обзир тренутну организацију друштвенополитичког система у нашој земљи, говоримо о видовима контроле рада полиције. Намјера је да се студентима објасне основни видови унутрашње и спољашње контроле рада полиције, како би им се понудила почетна знања о наведеном, али и развила свијест о различитим нивоима са којих се контролише рад полиције.

И на крају, у осмом поглављу уџбеника, узимајући у обзир савремене услове живљења, наметнула се потреба за свакодневном комуникацијом између полицијских организација у ужем и ширем окружењу. Из тог разлога смо у овом уџбенику омогућили студентима да упознају основне одлике организације и надлежности одређеног број земаља нашег ближег и даљег окружења.

Разумије се да ће будући припадници полиције и они који то већ јесу на лакши и ефикаснији начин остваривати сарадњу са другим полицијама уколико имају макар основне информације о начину њиховог организовања и рада.

1.1.1. Предмет изучавања Организације и надлежности полиције

Предмет изучавања сваке науке, па тако и наставно-научне дисциплине, јесте оно што чини сферу њеног интересовања. Наставни предмет Организација и надлежност полиције свакако има своју јасно издефинисану сферу интересовања, односно свој предмет, који га чини посебним и различитим у односу на друге предмете који се изучавају на Факултету безбједносних наука. Оно што овај предмет чини посебним и што га разликује од осталих предмета састоји се у низу чињеница, а нарочито сљедећих:

- прво, овај предмет омогућава усвајање специјалистичко-стручних знања о полицији, али и о осталим линијама рада у Министарству унутрашњих послова, што омогућава да се на прихватљив начин сагледа укупна функција овог важног државног органа,
- затим, ради се о једном усклађеном систему знања о полицији, који омогућава студентима, али и онима који се већ баве овим важним пословима, да упознају организацију и компаративне моделе полиције, али и друге безбједносне структуре те да та знања примјењују у остваривању укупне функције безбједности у друштву,
- даље, треба истаћи да је ријеч о наставном предмету који се у протеклом периоду развио скоро до теоријско-практичне дисциплине што он свакако јесте, али и досегао је ниво научно-наставне дисциплине која се бави надлежностима и методама организовања и рада уопште,
- овај предмет се бави у највећем обиму оним садржајима који дају информације о организацији и надлежностима полиције, о начину примјене појединих полицијских овлашћења, али се дотиче и свих осталих линија рада, омогућавајући да корисници уџбеника схвате и њихову улогу у остваривању основне полицијске дјелатности. Поред тога, дају се и неке опште информације о настанку и развоју полиције и организације уопште те се то на адекватан начин ставља у контекст основне функције полиције.

Значи, стоји чињеница да се ради о практично-стручном наставном предмету, са укључењем и теоријских одредница, који омогућава, прије свега, студентима да стекну основна знања о раду полиције, али и других полицијских агенција. Ова знања предочена су у складу са важећим законским и подзаконским прописима.

1. 2. Појам полиције

„Појава полиције датира из времена настанка првих држава и, као таква, убраја се међу првобитне и најстарије институције људског друштва. Полиција је настала, прије свега, као потреба владајуће елите да наметне одређена правила понашања појединцима. Прије настанка првобитних држава, у примитивно организованим друштвима, било је покушаја формирања неких облика полиције која су имала неформалан карактер. Повећање робноовчане размјене, развој занатства и пољопривреде, настанак приватне својине, формирање управног апарата и војне структуре, довели су до формирања сложеног друштва, односно до настанка првих држава. У исто вријеме, држава је морала да дефинише норму понашања како би у новонасталој друштвеној заједници обезбиједила ред, регулисала односе у друштву, али и заштитила интерес владајуће групације. Најранији примјер покушаја контроле понашања људи датира из античког доба, око 2300. године прије нове ере, када су сумерски владари сачинили документ о кривичним дјелима против друштва. Од тада, правила су модификована и прилагођавана.”¹

Дакле, настанак и историјски развој полиције је у директној вези са настанком и развојем људске цивилизације. Сама ријеч полиција је преузета из познатолатинског језика (*politia*). Та ријеч се везује за ријечи *polis*, *politeia*, карактеристичне за античке полисе. Она је употребљавана у значењима која су различита и знатно шира од савременог поимања ове ријечи. У Атини и другим државама старе Грчке ријеч *polis* је означавала град-државу. Од тог појма је изведен појам *politeia*, у значењу уставног уређења, устава, управе и управљања државом, као и поретка који је из таквог уређења резултирао. Сматра се да су Римљани од те ријечи створили свој појам *politia*.² С друге стране, постоје схватања која негирају везу између термина полиција и античког појма *politia*, већ појам полиције везују за француску ријеч *police* која се појавила 1250. године. Међутим, несумњиво је да се у савременом значењу ријеч полиција јавља тек у XVI вијеку, и то у вријеме француског краља Франсоа I.³ У погледу кориштења ријечи *полиција* примјетно је да се она употребљавала у историји у

¹ Симић, Б., Никач, Ж., Развој полицијске организације од традиционалне ка савременој у функцији сузбијања криминалитета, У: Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, стр. 117–118, доступно на: Microsoft Word – NBP_03_09m.doc (kpu.edu.rs), претражено 10. 7. 2022. године.

² Мојовски, Т. Ц., Кулић, Ж. В., Прилог расправи о појму полиције, полицијске професије и право политичког организовања припадника полиције, У: Часопис „Култура полиса”, посебно издање бр 2, Нови Сад, 2012. године, стр. 38.

³ Бабовић, Б., Полиција у светском поретку, НЕА, Београд, 1997. године, стр. 16.

различитим контекстима. У сваком случају, термин полиција, у ширу употребу у европским државама улази тек у XVII и XVIII вијеку, означавајући рационалну државну организацију, дакле, читаву државну управу.

У једном историјском периоду, на нашим просторима се умјесто термина *полиција* користио термин *милиција*. Овај термин је прво коришћен у тадашњем Совјетском Савезу (почетак XX вијека), након чега је проширена и на друге земље „народне демократије”. Термин милиција се користио и на нашим просторима од завршетка Другог свјетског рата, па све до распада бивше СФР Југославије (1991. године). Термин *милиција* потиче од латинске ријечи *militia*, под овим појмом подразумијева се народна војска, наоружани народ (за разлику од редовне или стајаће војске). Варирање појма *милиција* кроз историју било је интензивно као што је то случај и са појмом полиције. Међутим, у складу са одређењем појма милиције у Лексикону страних речи и израза М. Вујаклије, потребно је имати у виду да се он најчешће односио на војске оних држава које нису имале сталну, редовну или стајаћу војску, односно на њихове повремене компоненте.⁴

Ријеч *полиција* има вишеструко значење. Може се рећи да се односи на: посебну државно-извршну службу, односно орган управе који врши унутрашње послове; припаднике ових органа као цјелине, укључујући и њихов униформисани састав; објекте у које су ови државни органи и њихове јединице полиције смјештени; а некада, на дјелатности које ови органи и њихове полицијске снаге врше.⁵

Крајем XIX вијека долази до одвајања полицијске функције од послова осталих ресора унутрашње управе. Функција полиције обухвата послове одржавања јавног реда и мира и сузбијања криминалитета. Данас се ријеч *полиција* код нас, као и у другим земљама, употребљава у више значења. Углавном се дају дефиниције полиције које у први план стављају њену организацију и функцију. У организационом смислу, под полицијом се, прије свега, подразумијева државни орган са свим његовим организационим елементима. Полиција у функционалном смислу означава значајан орган вршења државне власти, која је повјерена полицији да би она могла да остварује безбједност државе и грађана, дакле, да остварује веома значајну функцију. У нашем правном систему, полиција би се могла дефинисати као орган државне управе чији је превасходни задатак да штити јавни поредак, тј. да извршава послове који се односе на безбједност државе и њених грађана, одржавањем јавног

⁴ Субошић, Д., Организација и послови полиције, Београд, 2010. године, стр. 15.

⁵ Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Организација и надлежност униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. године, стр. 26.

реда и мира, превенцијом и репресијом криминалитета те извршавањем других послова из њене надлежности.

У зависности од тога да ли полицију посматрамо у историјском или у савременом контексту, и сам појам полиције се може тако одредити, дакле, као историјски и савремени појам полиције. Значи, сам садржај појма полиције мијењао се кроз историју, па је некада појам *полиција* означавао нешто друго, а не оно што данас означава. У ствари, мијењала се и организација и укупна улога полиције. Појам полиције са аспекта његове савремене димензије могуће је различито одредити. Ту постоје значајне тешкоће, како због различитих организационих модела тако и због неријетко различитих задатака које полиција има у појединим земљама. Имајући све ово у виду, „могло би се закључити да се данас ријеч *полиција* првенствено користи да означи посебно организовану службу или више служби за одржавање јавног реда и поретка, за превенцију и репресију криминалитета и извршавање закона, као и припаднике те службе, односно тих служби”.⁶

Према широко прихваћеном становишту, може се рећи да је „полиција формација лако наоружаних, покретних и посебно обучених оружаних снага. Задатак полиције је да непосредно одржава јавни ред и поредак и да као апарат принуде стоји на располагању органима власти ради обезбјеђивања и остваривања поштовања њихових одлука примјеном принуде у мањем обиму. Полиција открива и отклања угрожавања безбједности одређеног поретка и на тај начин остварује личну и имовинску сигурност грађана”.⁷

1.2.1. Настанак полиције и њен историјски развој

Већ по самом настанку, држава је преузела на себе чување јавног реда и мира у друштвеној заједници. За обављање тог и других задатака, она је организовала органе власти. Путем тих органа власти и утврђених правила која су садржавала и употребу силе, како је већ наглашено, држава је обављала ове важне задатке. Дакле, врло брзо се морао напустити принцип по коме је државна „власт остављала да појединци расправљају своје размирице како знају, па је постепено она морала узети на себе одржавање унутрашњег мира. Тек кад се почела старати о унутрашњем реду, држава је постала правна установа у пуном смислу речи”.⁸

⁶ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 7.

⁷ Мала политичка енциклопедија, Београд, 1966. године, стр. 855.

⁸ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 57.

Потреба за одржавањем реда у једном друштву јавила се већ при формирању првих људских заједница. Њемачки социолог и правник Максимилијан Карл Емил Вебер појаву полиције објашњава као задовољавање потребе друштва за редом и заштитом те његовом тежњом ка апсолутном миру, а у складу са тим, наводи да све то уздиже полицајца на степен „представника Бога на земљи”.⁹ Дакле, могло би се рећи да управо та потреба за успостављањем реда и правила понашања у једном друштву представља извор легитимитета полиције. Полиција од свог настанка представља веома важан инструмент друштва чији је задатак да спречи нарушавање односа утврђених нормама једне заједнице. У обављању ових послова који имају витални интерес за сваку заједницу, полиција располаже значајним овлашћењима која су јој повјерена од стране државе, укључујући ту, у крајњој линији, и овлашћења за примјену средстава принуде. Колики значај полиција има за функционисање сваке државе види се и из чињенице да је управо полиција државни орган који има овлашћење на примјену средстава принуде, а само изузетно ово овлашћење може да се додијели и неком другом органу као што је војска или судска полиција.

Дакле, када је дошло до формирања првих држава јавила се и потреба за стварањем државних институција. Те првобитне институције су у себи садржале законски, управни и судски апарат. Ти дијелови државне власти нису били јасно разграничени па, самим тим, и њихове функције, као и организација, тако да су исти органи вршили различите законске, судске и извршне дјелатности. Због свега тога, полицијска организација је дуго била повезана с извршном и политичком влашћу, тако да је њен дјелокруг дјеловања и овлашћења био широк, да би се, с развојем државе, он сузио и прецизније дефинисао. У већини држава, полиција је, у смислу организације и дјеловања, најдуже била повезана с војском, да би се тек крајем средњег вијека издвојила у посебну службу са сопственим средствима принуде.¹⁰ Како су се мијењале историјске и друштвене околности у развоју човјечанства, тако се кроз тај историјски развој људске цивилизације мијењала и улога полиције. Историјски документи који говоре о најранијим људским цивилизацијама нам говоре да се у почетном стадију настанка државе полиција бавила надзором над становништвом (нпр. у империји Инка), затим надзором над важнијим путевима (Кина и Рим), да је била укључена у прикупљање пореза, одржавање реда у градовима итд. Познато је да су већ у старом вијеку многе цивилизације имале добро организован и развијен државни апарат. На примјер, Сумерани су у трећем миленијуму прије нове ере

⁹ Ђурић, М., Социологија Макса Вебера, Напријед, Загреб, 1987. године, стр. 393.

¹⁰ Симић, Б., Никач, Ж., Развој полицијске организације од традиционалне ка савременој у функцији сузбијања криминалитета, У: Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, стр. 118, доступно на: Microsoft Word - NBP_03_09m.doc (kpu.edu.rs), претражено 11. 7. 2022. године.

имали управника двора кога су звали *мајордомус*, а он је имао улогу главног управног функционера. У мирно доба у Сумеру је војска вршила полицијске послове у градовима. Даље, у Вавилону је до данас познати Хамурабијев законик (период око 1680. године прије наше ере) помињао поједине дворске и државне чиновнике. Посебно су за нас интересантни: тјелесна гарда владара, намјесници области који су прикупљали порез за краља, управници области и градова, краљеве судије које су вршиле и управну власт и слично. „У пропратном тексту из Законика, Хамураби наглашава да је „учинио да становници буду безбедни и да проузроковаче немира међу њима није трпео”.¹¹

Први записи о службама које су обављале полицијске послове јављају се у Египту око 3500. година прије нове ере. У Египту, за вријеме владавине фараона, највиши државни чиновник је био управник двора (*цати*) који је имао два помоћника (за горњи и доњи Египат). Управник двора је у исто вријеме обављао више функција: руководио је цјелокупном јавном управом, јавним радovima, а био је и шеф полиције, судија и законодавац. Египат је био подијелен на регионе или провинције (*номе*) на чијем челу се налазио *номарх* уз ког су се у свакој провинцији налазили службеници задужени за полицију (шефови полиције), који су били задужени за полицијске послове (вођење истрага, одржавање реда и друге послове, укључујући и задатке целата). Занимљиво је навести да су у старом Египту, у руралним подручјима египатског краљевства полицијске снаге биле задужене за заштиту пољопривредника од пљачкаша, али су и дјеловале као скупљачи пореза. Физичка сила била је легитимно средство за оне који су покушавали избјећи порез.¹²

По историјски доступним изворима у античкој Грчкој, након стварања држава-градова (*полиса*), прве службе за одржавање реда јављају се у петом вијеку прије нове ере. Историјски докази показују да су се прве полицијске снаге почеле формирати и издвајати као посебна служба у граду-држави Атини. Прва служба за одржавање реда била је формирана од 300 скитских робова (тзв. „носиоци штапа”) који су кориштени за обезбјеђење јавних састанака, одржавање реда, контролу гужве на градским трговима, а такође, помагали су у хапшењу оних који су чинили преступе дисциплине и спровођењу затвореника. Остале дужности које се могу довести у везу са модерном полицијом, као што су истраживање злочина, у почетку су били препуштени самим грађанима.¹³

У Римској империји која је постојала више од једног миленијума, полицијски послови били су значајни из више разлога, а првенствено због величине

¹¹ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 62.

¹² Јурина, М., Јурковић, С., Пушељић, М., Елементи организације полиције, Загреб, 1999. године, стр. 43.

¹³ Tsolakidou, S., *The Police in Ancient Greece*, доступно на: <http://greece.greekreporter.com/2013/05/30/the-police-in-ancient-greece/>, претражено: 11. 7. 2022. године.

империје и различитог састава становништва те карактера државног уређења. Начелно, могу се разликовати двије основне фазе у начину организовања и обављања полицијских послова. У првој фази, за одржавање реда и мира, за безбједност путева и борбу против пожара били су задужени *едили*. Едили су били изборни органи, а имали су помоћнике и робове као полицијску јединицу. Осим ових задужења, едили су водили рачуна о контроли пијаца, снабдијевању храном, грађевинском надзору, јавним приредбама, суђењима, издавању прописа (наредби). Бирана су два плебејска и два патрицијска едила. Друга фаза почела је реформама које је са ступањем на престо започео Октавијан Август (од 27. године прије нове ере до 14. године нове ере). Октавијан је по први пут у историји створио полицију као различиту и одвојену професионалну службу државе, гдје су, наравно, у полицијске дужности спадали и неки неполицијски послови. У овој фази, главни полицијски орган постао је градски префект, који је првобитно уведен да замјењује конзула у случају његове одсутности. Префект се старао, поред полицијских послова, и о градским комуналним службама, а вршио је и судску функцију. Он је имао помоћнике који су били шефови појединих римских квартова (којих је било 14), а звали су се *куратори*. Скупа са својим службеницима, куратори су били надлежни за одржавање реда у свом кварту. Значи, зависно од фазе у којој се налазило Римско царство, и полиција је попримала различиту организацију. Тако је император Трајан организовао посебну службу за откривање и истраживање злочина. Ова служба је временом постала тајна полиција, а њен значај је растао са порастом деспотизма, па је била прозвана кугом Римског царства. Због њене непопуларности, цар Диоклецијан је распушта и, умјесто ње, оснива нову тајну полицију, која добија назив агентура. За полицију старог Рима примјерена је оцјена да је она била војнички организована. И поред тога, на одређена мјеста су постепено увођени цивили. Полицији Римског царства узор је била полиција старих Египћана, с тим што је модел римске полиције свакако представљао први примјер развијене и, за оно вријеме, неоспорно модерне полиције. Томе у прилог иде и чињеница да је и тада за свако убиство сачињавао детаљан писани материјал, са подацима о имену жртве, времену, дану, мјесту и начинима извршења дјела и оружју којим је дјело извршено. Материјал је садржавао податке о јатацима, саучесницима, опљачканим стварима итд. Тај материјал (протокол), заједно са ухапшеним лицима, достављан је истражном органу.¹⁴

Средњи вијек није донио напредак, него, напротив, као вијек мрака, представљао је корак уназад у погледу државне организације у цјелини, што се свакако одразило и на полицијску службу. Распад Римског царства изродио је многе антагонизме који су произвели велики број сукоба и покушаја стварања

¹⁴ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 66–67.

мањих државица на територији бившег царства. Све је то, наравно, неминовно довело до тога да писано право какво је постојало у Риму, прије свега, под негативним утицајем цркве, изгуби значај. Хегелова оцјена средњег вијека у правом свјетлу је осликала то вријеме, а по њој је средњи вијек доба друштва у коме је све вријеме обиљежено одсуством државе у правом смислу те ријечи. Средњи вијек карактерише деградација институција државе па самим тим и полиције. То је период феудализма, када се земља дијелила на велики број самосталних посједа којима је управљала имућна властела, док су сиромашни сељаци који су на њима радили били задужени за одржавање реда, што је у основи претеча принципа колективне одговорности. Рад полиције је био организован по систему дневних и ноћних стража.¹⁵ Период феудализма обиљежили су непрестани сукоби између феудалаца. Мотив за те сукобе било је освајање нових феуда. Безбједност поретка је одржавана уз употребу грубе силе и принуде. У том периоду, војска и полиција су своје дјеловање усмјеравале у правцу очувања владајуће елите. Истовремено, црква је развијала јединствену полицијску организацију која је била судско-полицијски заштитник феудалног система у цјелини. Таква улога цркве је егзистирала до појаве апсолутистичких монархија. Црква је преко своје инквизиције проводила терор у име земаљско-божије државе.

У Европи од XV вијека почиње промјена државног уређења и прелази се из феудализма у капитализам. Тај период карактерише настанак апсолутистичких монархија, када је апсолутистички владар изједначен с државом и често је, чак, изнад свих институција. Формиран је јак и централизован војни и управни апарат (у који спада полиција), све је подређено интересу и заштити владара. Владар је био тај који је доносио и укидао законске акте. Монарх је давао полицији широка овлашћења, тако да се она мијешала у приватни живот грађана и прогонила политичке неистомишљенике. Полиција се дијелила на полицију безбједности (за одржавање реда, личне и имовинске безбједности) и полицију благостања (брига о здрављу, моралу, исхрани, трговини, занатству, просвјети). За овакав тип државе често се користи термин полицијска држава.¹⁶ О овом периоду биће више ријечи у наставку овог уџбеника.

Када су у питању наши простори, занимљиво је истаћи да све до времена цара Душана није било домаћих прописа који су уређивали област одржавања реда, него су у примјени били углавном преводи византијских грађанских и

¹⁵ Симић, Б., Никач, Ж., Развој полицијске организације од традиционалне ка савременој у функцији сузбијања криминалитета, У: Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, стр. 119, доступно на: Microsoft Word - NBP_03_09m.doc (kpu.edu.rs), претражено 11. 7. 2022. године.

¹⁶ Никач, Ж., Полиција у заједници, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007. године, стр. 9.

црквених закона и обичајно право. Тек доношењем Душановог законика 1349. године први пут се прописује начин управљања државом, а Законик садржи и одредбе које регулишу област одржавања реда и безбједности. „Међу стручним органима временом је постао најзначајнији *кефалија* (ћефалија, кепалија) – градски поглавар, управник жупе и кнез у граду – који се, између осталог, старао о јавној безбједности, а посебно о безбједности на комуникацијама. Кефалија је, према члану 160 Душановог законика, располагао стражарима распоређеним дуж путева.”¹⁷

Успостављањем владавине Турака на нашим просторима прекинут је друштвенополитички развој од стране наших власти. Тек са Првим српским устанком 1804. године у Србији се ствара српска управа, у оквиру које се јавља потреба и за успостављањем полицијске власти. Тако се у градовима формирају посебни полицијски органи који су се звали *квартир мајстори*, а при магистратима – *магистратурални вице полицај*. Истовремено, Београд је имао посебног полицијског чиновника који је био управник за одржавање реда и спровођење наредби. Развој властите управе резултирао је одлуком Сената од 30. септембра 1807. године о усвајању приједлога о увођењу редовне и сталне полиције у земљи. У Београду је формирана полицијска управа са задатком да пази на становништво, као и на трговинске послове, да одржава ред и чистоћу на улицама и, најзад, да преузима све што би јамчило јавну безбједност.¹⁸

Даље, након стварања заједничке државе на нашим просторима, која је имала назив Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, међу првим уредбама које су донесене била је Уредба о устројству Министарства унутрашњих послова од 8. маја 1919. године. По Уредби, Министарство је било врховна управна и надзорна власт над свим осталим управно-полицијским властима у земљи. Међу основним надлежностима Министарства била је унутрашња управа земљом, старање о личној, имовинској и државној безбједности, као и о јавном реду и миру и спокојству у земљи те многи други послови који су стављени у надлежност Министарству.

Када говоримо о Босни и Херцеговини и историјском развоју полиције на нашим просторима, онда можемо рећи да трагање за подацима о почетним облицима полицијске службе у Босни и Херцеговини, па у оквиру њих и о заснивању функције и носиоцима полицијске дјелатности на територији Републике Српске, досеже у давна времена средњовјековне босанске државе, након чега је услиједило дуго раздобље под окупацијом и управом туђинских власти: најприје турских (почев од XV вијека), а потом и аустроугарских – од

¹⁷ Богдановић, Б., Два века полиције у Србији, Београд, 2002. године, стр. 10.

¹⁸ Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Организација и послови униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. год., стр. 36.

1878. године до краја Првог свјетског рата. Прве контуре полицијске службе на просторима БиХ јавиле су се за вријеме владавине Аустроугара, тзв. почетни облици жандармеријско-полицијске службе. До пред крај XIX вијека полицијске послове су обављале општинске полицијске страже. До промјена у организацији полиције је дошло 1898. године, када је дотадашња општинска полиција прерасла у државну и постала дио државне управе. Када је послје пробоја Солунског фронта, II армија под војводом Степом Степановићем ослободила Босну од владавине Аустроугарске монархије, био је то уједно и завршетак једног периода у историји полицијске службе на овим просторима. Након окупације услиједио је период развоја полиције у условима слободе и независности. По стварању Краљевине СХС образована је и прва влада чије је Министарство унутрашњих дела постало врховна управна и надзорна власт над свим управно-полицијским властима и органима у земљи. Између осталог, формирана је Полицијска дирекција за БиХ која је означила почетак стварања јединица државне полицијске страже у БиХ. С обзиром на мјесне и политичке прилике, на територији БиХ успостављене су 32 јединице државне полицијске страже, које су у дисциплинском и економском погледу биле подређене Полицијској дирекцији за БиХ, док су у погледу вршења дужности према мјесним приликама потпадале под мјесну полицијску власт.¹⁹

Након окупације Краљевине, Министарство унутрашњих послова је наставило са својим радом у оквиру краљевске владе у избјеглиштву, док су његови органи реда у земљи замијењени окупационим трупима или су дјеловали под окупационим режимом. По избијању устанка, партизански покрет је ускратио легитимитет свим органима власти Краљевине и започео је изградњу својих, револуционарних органа власти. Отуда између полиције Краљевине и полиције у новој Југославији не постоји никакав континуитет. У другој половини 1944. године у свим републикама (мисли се на републике бивше СФРЈ) образују се јединице полиције под називом Народна милиција. У првој влади нове државе (Демократске Федеративне Југославије) формирано је Министарство унутрашњих послова у оквиру кога је образована Главна управа Народне милиције, која је задужена за опште руковођење Народном милицијом. Даљи развој полиције карактерише неколико фаза, које су одређене граничним годинама (1946, 1953, 1963, 1974. и 1990–1992), у којима су доносили нови уставни, са циљем новог уређења земље. Кључна одлика свих поменутих фаза уставних промјена односила се на перманентну децентрализацију државне власти. Федералне јединице су у свакој новој прерасподјели надлежности, између осталих, проширивале своју надлежност у области унутрашњих послова.

¹⁹ Шире у: Талијан, М., Зачеци и почетни период полицијске службе у Босни и Херцеговини, У: Полиција, безбједност, грађани, број 1/05, Бања Лука, 2005. године, стр. 7–17.

Посљедњим уставним промјенама из 1990. године у области унутрашњих послова, дошло је, између осталог, до трансформације Републичког секретаријата унутрашњих послова у Министарство унутрашњих послова БиХ. Министарство је према Закону о унутрашњим пословима било централни републички орган који је био надлежан да преко својих организационих јединица прати укупно стање јавне и државне безбједности у БиХ те да предузима потребне мјере и радње за очување стања безбједности. Овакво уређење полиције у БиХ је функционисало до првих ратних сукоба на овом подручју, а који су се десили 1992. године. Ратни сукоби су условили нестанак полицијске организације у њеном дотадашњем облику и формирање двије посебне полицијске организације, које су своје функционисање наставиле у ратним сукобима.²⁰

1.2.2. Полиција у периоду полицијске државе

У укупном развоју полиције кроз историју неопходно је дати осврт и на њену позицију у периоду тзв. полицијске државе. Дуго времена појам полицијске државе био је идентичан с појмом унутрашње управе, тако да је обухватао готово цјелокупну државну власт, изузимајући само ресор правосуђа и војске. Посебан значај и улогу полиција, посматрано историјски, добија у периоду када су актуелни били режими апсолутистичких монархија, а то је у већини земаља Европе био период од XV до XVIII вијека. У апсолутистичким монархијама је централну улогу у структури власти имао монарх, а послвије њега најзначајнију улогу имала је војска и централизовани систем управе који је био подређен директно монарху. Значи, у то вријеме је монарх био тај који је располагао са „*ius politicum*” (правом полиције), што му је давало могућност да предузима све мјере које су по његовом мишљењу биле потребне за просперитет заједнице. При доношењу таквих одлука које су се односиле на цијелу заједницу, монарх је био руковођен „државним разлогом” те, пошто је те одлуке доносио самостално, овај период се назива и апсолутистичким.

У том периоду, читаво управно дјеловање означавало се полицијом и вршило се као полицијска власт па је за такву државу везан епитет полицијска држава, иако би било много исправније да се зове административном државом. Иначе, под полицијском државом подразумијева се посебан политички режим који има више карактеристика, међу којима су најчешће сљедеће: самовоља власти која је, прије свега, оличена у извршно-управним органима; управна, а

²⁰ Ловичић, Д., Настанак и развој Министарства унутрашњих послова Републике Српске, У: „Безбједност, полиција, грађани”, бр. 1/05, Бања Лука, 2005. год. стр. 20–21.

посебно полицијска контрола штампе, скупова, састанака; „систем” полицијског прислушкивања и ухођења грађана; изражено одсуство снаге правних правила која су битна за уставноправну државу итд.

Историјски посматрано, полицијска држава појавила се у периоду апсолутизма, када су у процесу разбијања феудализма истакнути нови задаци државе и принципи њене дјелатности. У тим условима, монарх за себе резервише право да издаје задатке државној управи, а, с друге стране, државној управи остаје да процјењује како ће испунити монархове захтјеве. Овакву улогу полиција је имала у многим државама тог времена. Колико се организовано прилазило оспособљавању управе, па самим тим и полиције, да служи владару, јасно илуструје примјер Русије. Наиме, 1720. године у Русији отпочиње школовање чиновника за рад у управи, војсци и полицији, указом Петра I, који обавезује на обуку племићке дјеце за службу у државној управи. Оснивају се школе за обуку војске и полиције. За рад у државној управи уводи се обавезно полагање испита те се постављају одређени кодекси које мора да испуни државни чиновник да би што оданије служио владару. На примјер, неки од кодекса понашања државних чиновника, па самим тим и полицајаца, били су сљедећи – да има добру вољу за извршавање налога или да буде вјеран служби императорског величанства и слично. Из изнесеног је видљиво да је највећи број држава овог периода формирао такву власт и органе државне управе који су се руководили само „државним разлогом” у остваривању државних интереса и то је неминовно у пракси доводило до постојања самовоље и арбитрарности управних органа.

Појам полицијска држава означава, прије свега, посебну форму државе у којој фактички влада полиција, односно у којој полиција и управни апарат нису подвргнути закону, него напротив, дјелују арбитрарно, невезани законом. Овакву улогу, као што смо видјели, полиција је имала превасходно у феудалним апсолутистичким монархијама.

Оваква држава историјски је претходила и била је супротност правној држави која је створена побједом буржоазије и изградњом грађанске демократије. Полицијска држава или, боље речено, полицијски режим, није нестао ни послје нестанка апсолутистичке монархије на историјској позорници. Напротив, полицијски режим је присутан, али далеко рафиниранији у неким савременим политичким уређењима, нпр. у фашизму или у бившем СССР-у у периоду стаљинизма, а манифестује се у прислушкивању, опсервирању, ухођењу грађана, као и другим методама. У најширем смислу, појам полицијска држава означава сваки тоталитарни систем, у којем је улога полиције наглашено репресивна, када је у политичким процесима јако изражена и користи се за остваривање свемоћи режима којем служи.

1.2.3. Период правне државе

Након што је окончан период апсолутистичких монархија, наступило је раздобље правне државе. Многе ствари су се из коријена промијениле. Ово кажемо са пуним правом јер правна држава представља сушту супротност апсолутистичким монархијама. Прије свега, у правној држави закони имају обавезну снагу *erga omnes*, тј. закони и други правни акти који се доносе и подједнако се односе и примјењују како на оне који их доносе (представници власти) тако и на оне на које се односе (грађане). Држава је везана сопственим правом, што, наравно, захтијева да се дјелатност државних органа заснива на закону и законито донесеним прописима. У организацији државне управе, правне државе, основни принцип је подјела власти на судску, извршну и законодавну.²¹ У правној држави се промијенила и дјелатност полиције, која се почела заснивати на новим методама рада. Контролна дјелатност је успостављена над радом свих државних органа, па тако и полиције. Поступање полиције се почело одвијати само у јасним законским оквирима.²² У правној држави полиција штити подједнако интересе и грађана и политичке елите. Такође, дошло је до промјене перцепције полиције, тако да она више није подразумијевала цјелокупну државну управу, него је перципирана као државни орган задужен за заштиту грађана и државе од унутрашњих опасности.

Правна држава је термин који је створен у њемачкој политичко-правној литератури крајем XIX и почетком XX вијека. Под овим појмом подразумијева се, прије свега, држава у којој је обезбијеђена формална законитост и правна једнакост свих грађана. Други елемент овако схваћене правне државе јесте свакако континуитет уставног режима обезбијеђен по правилу постојањем легитимне и насљедне монархије. Сам термин легитимност у суштини значи континуитет у насљеђу на пријестолу, односно право на положај, а настао је у Француској после Француске буржоаске револуције,²³ када и настаје правна

²¹ Кунић, П., Управно право (општи и посебни дио), Правни факултет, Бања Лука, 2001. године, стр. 449.

²² Шетка, Г., Утицај организације полицијских структура у БиХ на стање безбједности, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2016. године, стр. 54.

²³ „Француска буржоаска револуција (1789—1799) представља важан датум у европској историји. Сматра се догађајем који је потресао читав свијет, остављајући за собом дубоке трагове у политици, економији, култури, а понајвише у свијести људи. Представља раздобље револуционарних промјена којима је срушен феудални поредак и успостављено грађанско друштво и држава.” Терзић, П., Јоксић, И., Француска буржоаска револуција из пера Слободана Јовановића, У: Политичка ревија, бр. 02/2021, вол. 68, 2021. године, стр. 311. У том периоду република, као облик државног уређења је замијенила апсолутистичку монархију, а Римокатоличка црква је била приморана да изврши радикалну реорганизацију.

држава, а чији се настанак везује за настанак уставних монархија, јер је устав битна претпоставка правне државе.

С појавом правне државе долази до значајних промјена у ресору полиције. Те промјене подразумевају промјену положаја организације полиције, што узрокује промјену метода рада и улоге полиције у друштвеној заједници. Принцип подјеле власти представља основни принцип правне државе, а подјела власти је класична, дакле, дијели се на: законодавну, управну (извршну) и судску. Како су уставност и законитост основна обиљежја сваке правне државе, то само по себи подразумева да закони обавезују и оне субјекте на које се односе, али и оне који их доносе. Значи, доносилац закона је обавезан да поштује законе које је донио, а он то чини путем органа који примјењују законе. Из овога произлази да је у правној држави дјелатност државних органа, па тако и полиције, заснована на закону и законито донесеним прописима.

Правна држава, такође, подразумева да грађани чија су права нарушена незаконитим понашењем државних органа, могу та права остварити путем суда. Грађани ће моћи своју заштиту остварити пред судом само уколико политика нема утицаја на судску власт, што опет довољно говори о значају принципа подјеле власти. „Ограничавање државне власти резултат је заштите одређеног вриједносног минимума који чине људска права која не могу бити угрожена позитивноправним системом.”²⁴

И поред тога што правна држава има велики значај за управу, јер обезбјеђује законитост у функционисању органа државне управе, она није лако ушла у сферу полицијских послова. Наиме, природа полицијског посла сама по себи често доводи у ситуацију припаднике полиције (једнако и руководиоце и извршиоце) да доносе неке одлуке које произлазе из дискреционих овлашћења. То је напросто нужност, јер је немогуће предвидјети све ситуације у којима се полиција у свакодневном обављању послова, поготово у нашим условима (транзиције), може наћи, те полицију није могуће увијек ограничити законским прописима. Постојање дискреционе оцјене (дискреционог права) не значи да полиција ради мимо закона, већ само да има слободу кретања унутар формалних и материјалних закона. Дискреционо право одлучивања (дискрециона оцјена) може се посматрати са колективног и индивидуалног аспекта. Посматрано са колективног аспекта, дискреционо право одлучивања у полицији би представљало избор више законом прописаних (предвиђених) рјешења за конкретну ситуацију од стране менаџмента полиције (ради се о ситуацијама у којима менаџмент полиције мора донијети одлуке које ће утицати на рад и поступање цјелокупне полицијске организације). Ако се дискреционо право одлучивања

---

²⁴ Кунић, П., Управно право (општи и посебни дио), Правни факултет, Бања Лука, 2001. године, стр. 500.

у полицији посматра са индивидуалног аспекта, онда се може рећи да се оно односи на практичну примјену овлашћења полицијских службеника и њиховог поступања у конкретним ситуацијама, тј. избору једног од више понуђених законских рјешења за рјешавање конкретне ситуације.²⁵

При томе се не смије запоставити интерес носилаца политичке власти (који је био посебно изражен у почетном стадију стварања правне државе) да полиција може примјењивати средства принуде према грађанима без строгог поштивања посебне прописане процедуре. Употреба принуде, посебно непосредне, од стране полиције кретала се од потпуне слободе до строге законске уређености – ко, када и како може примјењивати принуду. Наравно да је овако ауторитативно понашање полиције било апсолутно у супротности са интересима већине. Стога је политичка борба да се поступање полиције доведе у оквире законских овлашћења била дуготрајна и бременита разним потешкоћама те је и трајала много дуже од хтијења већине.

Међутим, у полицији (тзв. унутрашњој управи) услиједиле су велике промјене управо настанком правне државе. Од њеног настанка полиција није више превасходно чувар државе од грађана, већ је њена активност усмјерена према интересима цијелог друштва, односно свих грађана, а не само владајуће структуре.²⁶

1.2.4. Улога полиције у савременом друштву

У савременом друштву улога и задаци полиције су бројни и разноврсни, а усмјерени су на интересе свих грађана и читавог друштва, на једној страни, као и на интересе државе, односно државног апарата и политичке организације друштва, на другој страни. Значи, улога полиције у савременом друштву је веома сложена, а та сложеност се не огледа само у формалном смислу, односно у разноврсности и бројности задатака полиције. Чини се да је много важнији сегмент који се огледа у различитој усмјерености појединих задатака полиције. Зато се може прихватити теза да је полицијска улога у демократском друштву производ бројних компромиса између сукобљених принципа и идеја.²⁷

Упркос одређеним негативним тенденцијама, прије свега, са стране владајуће структуре, постепено је дошло до високог степена професионализације и демократизације полицијске службе у великом броју земаља широм свијета.

²⁵ Шетка, Г., Дискреционо право одлучивања у полицији, У: „Безбједност, полиција, грађани”, број 3–4/11, Бања Лука, 2011. године, стр. 376.

²⁶ Кунић, П., Управно право (општи и посебни дио), Правни факултет, Бања Лука, 2001. године, стр. 450.

²⁷ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 125.

Тако се данас у већини земаља полиција све више схвата као институција за заштиту од унутрашњих опасности (јавни ред и мир, криминалитет и свеукупна безбједност), а све мање као укупна унутрашња управа. У складу са таквим трендом, од полиције су одвојени други послови унутрашње управе те су припојени другим министарствима, а за послове полиције формирају се министарства унутрашњих послова или министарства полиције.

Обједињавање полицијских послова уз неке пратеће послове у оквиру једног министарства засигурно даје могућност веће професионализације, подизања нивоа стручности и ефикасности те висок ниво демократичности у обављању полицијских послова. То свакако не гарантује у довољној мјери да неће бити нарушавања права и слобода грађана од стране полиције, напротив, у свим државама у већем или мањем обиму усљед прекорачења овлашћења од стране полиције долази до нарушавања понекад и основних права и слобода грађана.

Транспарентност рада полиције у савременим условима је разлог више да се самовољно и арбитарно поступање полиције спречава различитим видовима унутрашњих контрола које постоје у свим демократским полицијама, али и разним видовима цивилне контроле и надзором над радом полиције од стране парламента и владе. Ове институције за надзор и контролу у зависности од државе имају већи или мањи степен самосталности. У сваком случају, полицијски послови, као врло сложени послови, нису ограничени само начелом законитости, него подлијежу и одређеним етичким ограничењима, која су садржана у кодексу о понашању полиције а имају их све савремене полиције.

Значи, полиција је од свог настанка па све до данас спадала у ред државних органа битног значаја за сваку државу. Кроз историјски развој друштва и државе улога полиције се мијењала, и то у правцу јачања улоге полиције. Ова улога дошла је до посебног изражаја у модерном друштву, а све више се акценат даје на заштиту, прије свега, интереса грађана, односно појединца. Сваког дана, полиција на данашњем нивоу развоја добија све више задужења и задатака те се у свом послу сусреће са савременим безбједносним изазовима, ризицима и пријетњама, а у свом раду употребљава савремена техничко-технолошка средства како би на ефикасан начин остварила своју улогу у друштву.

1.3. Дјелокруг полиције

Један од кључних појмова чије разумијевање представља основу за поимање организације и функционисања полиције, јесте појам дјелокруга. Под дјелокругом се подразумева организациона категорија којом се означава оквир дјелатности органа, област или група послова које конкретни орган или

организација извршава. Дакле, дјелокруг подразумијева укупност послова једног државног органа. Дјелокруг је шира категорија од надлежности, што значи да се из домена дјелокруга и одређује надлежност органа. И управо кроз одређивање дјелокруга органа врши се разграничавање послова које органи обављају, при чему је веома важно да ниједна функција, односно група послова и послови појединачно не могу остати а да се не зна који орган или организација има надлежност да их обавља.

Да би се ово обезбиједило, уставом утврђене функције Републике Српске из домена управне – извршне власти, распоређене су на поједина министарства. Тако према Закону о полицији и унутрашњим пословима (Службени гласник Републике Српске број 57/2016, 110/2016 и 82/19) дјелокруг Министарства унутрашњих послова представљају послови државне управе који се односе на заштиту од угрожавања уставом утврђеног поретка и угрожавања безбједности Републике Српске, заштиту живота и личне безбједности грађана, као и друге послове утврђене Законом о републичкој управи. Дакле, поједностављено речено, према Закону о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске произлази да је дјелокруг Министарства: остваривање безбједности Републике Српске; остваривање безбједности грађана Републике Српске и обезбјеђење остваривања уставом и законом предвиђених права и слобода грађана.

Дјелокруг полиције, односно њених организационих јединица, детаљније је уређен Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске.

Посматрајући појам дјелокруга полиције са теоријског аспекта, можемо говорити о његовој подјели на: општи (шири) и посебни (ужи). Под *ширим дјелокругом полиције* подразумијева се укупност свих послова које полиција обавља како би заштитила безбједност Републике Српске, заштитила и омогућила остваривање безбједности грађана, прије свега, њихову личну и имовинску безбједност те како би омогућила остваривање њихових уставом гарантованих других права, али и остварила све своје задатке у области унутрашњих послова. Прецизније речено, под *ширим дјелокругом* се подразумијевају укупни послови које полиција обавља, дакле, *полицијски послови* (послови које обављају полицијски службеници – овлашћена службена лица) и остали *унутрашњи послови* (послови које обављају остали запослени у полицијској организацији). С друге стране, за *ужи дјелокруг полиције* може се рећи да подразумијева само оне послове који су својствени ислучиво полицији, а то су послови који се тичу спречавања вршења прекршаја и кривичних дјела, одржавања јавног реда и мира, обезбјеђења одређених лица и објеката, контрола и регулисање саобраћаја и слично. Дакле, под *ужим дјелокругом* се подразумијевају само полицијски послови које обављају полицијски службеници (овлашћена службена лица).

1.3.1. Надлежност полиције

Појам надлежности представља важан појам који је неопходно разумјети да бисмо могли схватити на који начин се организују полицијски системи, а потом и како се организује и функционише једна полицијска организација. Како смо већ рекли, надлежност је ужи појам од појма дјелокруга, што значи да се из домена дјелокруга једне организације одређује њена надлежност. Дакле, прво се уопштено (шире) одреди група послова коју ће једна организација (полицијска) обављати (одреди се њен дјелокруг), а потом се на основу тога таксативно одређују (набрајају) у законским актима послови које врши једна полицијска организација (одређује се њена надлежност). Дакле, у теоретском смислу, под појмом надлежности (или компетенције) подразумевамо сљедеће:

- утврђени оквир вршења власти неког органа у склопу једне организације,
- скуп конкретних права и дужности свих органа једне организације или заједнице,
- основ за овлашћења и њихов израз и скуп.²⁸

Дакле, можемо прихватити становиште, најједноставније речено, да надлежност подразумева право и дужност једног органа. Питање надлежности је иначе веома битно за функцију било ког органа или организације. Сама чињеница да постоји организација и мањи или већи број њених органа (организационих јединица) неизбјежно доводи до потребе за уређењем њихове надлежности. Надлежност државних органа уређена је великим бројем позитивноправних прописа. На примјер, легислатива Министарства унутрашњих послова Републике Српске чини око стотину законских и подзаконских прописа. Уколико је организација сложенија, развијенија и савршенија, и потреба за уређењем надлежности унутар такве организације је израженија. Тако нпр. у МУП-у Републике Српске свака организациона јединица има своје надлежности и зна на који начин и под којим условима може да их извршава.

Иначе, с аспекта вршења полицијских послова и задатака, најважнија је подјела надлежности на мјесну и стварну надлежност. *Мјесна надлежност* се одређује према мјесту гдје се догађај десио, односно показује на којем дијелу територије државни орган врши власт. *Стварна надлежност* се одређује према природи и врсти послова које неки орган обавља. Нпр. полицијске управе су надлежне да врше обраду кривичног дјела убиства на простору цијеле управе, а не само у сједишту, управо због природе и врсте тог кривичног дјела. Дакле, надлежност је скуп конкретних права и дужности свих организационих јединица једне организације.

²⁸ Мала политичка енциклопедија, Београд, 1966. године, стр. 702.

Значајно питање које се може појавити у раду полицијских органа (као и других државних органа) јесте питање *сукоба надлежности* који може бити *позитиван* и *негативан*. Позитиван сукоб надлежности постоји када два или више органа мисли да је конкретан случај у њиховој надлежности и предузима мјере и радње по њему, а негативан сукоб надлежности постоји када се по неком конкретном случају ниједан орган не сматра надлежним. Уколико су два органа истог ранга у сукобу надлежности, онда тај сукоб рјешава непосредно виши орган. У нашем случају, то би било да, рецимо, сукоб надлежности имају двије полицијске станице – тада би сукоб надлежности рјешавала надлежна полицијска управа.

На крају је потребно констатовати да је дјелокруг шири од надлежности те да се из домена дјелокруга одређује надлежност. У складу са чланом 5 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, у надлежност полиције спадају сљедећи послови:

- заштита живота, личне и имовинске безбједности, људских права и слобода,
- спречавање и откривање кривичних дјела и прекршаја,
- проналажење, лишавање слободе и предаја извршилаца кривичних дјела и прекршаја надлежним органима,
- одржавање јавног реда и мира,
- заштита личности и објеката који се посебно обезбјеђују,
- обезбјеђење јавних скупова,
- безбједност, контрола и регулисање саобраћаја на путевима,
- пружање помоћи другим органима,
- контрола промета опасних материја, запаљивих течности и гасова,
- контрола кретања наоружања и војне опреме.

Ови послови би се могли означити као ужа надлежност полиције, а у обављању ових послова могу учествовати и друге организационе јединице Министарства унутрашњих послова, поред оних којима је искључива надлежност обављање полицијских послова и задатака.

1.4. Основна начела за остваривање надлежности полиције

Полицијска дјелатност спада у ред виталних дјелатности које државни апарат има у свом дјелокругу. Под дјелатношћу полиције подразумијева се укупност примјењивања свих овлашћења и обављања свих послова полиције који, у ствари, проистичу из опште надлежности и дјелокруга полиције. Да би се ови значајни послови обављали на потребном нивоу који може обезбиједити

адекватну заштиту лица и имовине, те уставом утврђеног поретка, полиција се у свом раду мора придржавати одређених начела. Ова начела су посебно значајна и за припаднике униформисане, као и за припаднике криминалистичке полиције. И поред тога стоји чињеница да су ова начела битнија за припаднике униформисане полиције, нарочито нека која се односе на поступање полиције на терену међу грађанима и у односу са грађанима, као што је нпр. превентивни рад полиције и сл.

1.4.1. Начело законитости

Начело законитости је темељно начело у раду свих државних органа, а чини се да посебно долази до изражаја у раду полицијских органа, пошто припадници полиције кроз своја специфична овлашћења, укључујући ту и примјену принуде, најдиректније задиру у основна права и слободе човјека. Законитост значи (формално) сагласност материјалних²⁹ аката са свим правним актима који се на њих односе, односно сагласност нижих правних аката са вишима. Значи, законитим се назива онај акт (правни или материјални) који је у складу с вишим актом, а незаконитим или противправним онај који није у складу с вишим актима.

Из наведених разлога је разумљиво да се незаконити акти, што подразумијева и незаконито поступање, не могу трпјети у правном поретку и што се против њих предузимају мјере којима је циљ да их избаце из тог поретка, односно да што више смање њихов штетни утицај на поредак у цјелини. Дакле, свака незаконитост је опасна те је за сваког учесника у правном поретку, а посебно за државне органе, најважније да буду свјесни апсолутне потребе поштивања закона. То посебно долази до изражаја код припадника полиције, пошто они у свом раду непосредно примјењују државну принуду према односним субјектима. Ова примјена се у највећем броју случајева састоји из материјалних аката, па се због тога мора посебно пазити да ти акти примјене силе буду законити а све то из разлога што се посљедице незаконите примјене силе ничим не могу поправити, и то ни онда када се утврди да је конкретни акт био незаконит. Дакле, много је важније да полиција ради законито у односу на друге државне органе, иако сви државни органи морају да раде у складу са законом, управо из разлога што полиција има такву врсту овлашћења којима може произвести посљедице које се не могу накнадно отклонити.

---

²⁹ Под материјалним актом се подразумијева радња полицијског службеника у пракси приликом извршавања неког посла полиције или нпр. примјена неког полицијског овлашћења, примјена неког средства силе итд.

1.4.2. Начело превентивног дјеловања

Полиција је у свом раду дуго преферирала репресију. Савремени услови живљења, па и извршавања полицијских послова и задатака, све више намећу потребу да се полиција у свом раду посвети отклањању узрока који доводе до вршења незаконитих радњи. Основни циљ науке јесте да открије узрок феномена којим се бави, па ако прихватимо овај приступ, онда би циљ полиције био да открије и елиминише узроке који доводе до вршења кривичних дјела и прекршаја. У прилог овоме иде и чињеница да теорије о превенцији криминалитета имају циљ да на јасан и недвосмислен начин објасне узроке, услове и модалитете појављивања криминала те да на тим основама поставе стратегије за његово спречавање.³⁰

Међутим, филозофија рада полиције, у посљедњих петнаестак година, на нашим просторима се промијенила и рад полиције се усмјерава значајним дијелом на превенцију криминалитета. Дакле, приоритетан задатак припадника полиције, прије свега, униформисане, постало је настојање да се кроз стално присуство и покривање терена (одређених криминогених жаришта) путем позорничко-патролне дјелатности, фактички ради на одвраћању потенцијалних извршилаца кривичних дјела и прекршаја од њихове намјере. Овакав приступ превентивном раду полиције у директној је зависности од планирања и организовања конкретних мјера и радњи на мјестима гдје се према прикупљеним сазнањима очекује вршење незаконитих радњи. Значи, први вид превенције је сама појава униформисаних припадника полиције на позорничком рејону, што је у већини случајева довољно да потенцијални извршиоци кривичних дјела и прекршаја одустају од својих намјера. А други вид је прикупљање оперативних података и обавјештења о криминалној и прекршајној активности потенцијалних починилаца те квалитетна процјена жаришта криминала, као и адекватна конкретна активност полиције на маркираним мјестима, а све то у циљу спречавања вршења недозвољених активности. Иако је неспорно да се репресија не може искључити из рада полиције, чињеница је да свака напредна полицијска организација треба да тежи ка томе да има што већи омјер превенције у односу на репресију.

1.4.3. Начело познавања лица и територије

За успјешан рад припадника полиције у цјелини, а нарочито за ефикасно откривање извршилаца кривичних дјела и прекршаја, неопходно је добро позна-

³⁰ Кривокапић, В., Превенција криминалитета, Београд, 2002. године, стр. 48.

вати лица и територију на којој се извршавају конкретни послови и задаци. Ово се најчешће остварује уз помоћ вође сектора и припадника полиције који извршавају задатке на сектору. Непосредна комуникација са грађанима у највећем обиму се и остварује управо преко полицајаца који највећи дио радног времена проводе на терену у непосредном контакту са грађанима. Они су, такође, најбоље упознати са територијом на којој је потребно предузети одређене мјере и радње те познавање територије омогућава да се конкретна полицијска активност изведе на квалитетан начин. Значи, квалитетан рад на расвјетљавању кривичних дјела често је условљен управо познавањем лица и територије, јер и поред познавања методике истраживања кривичних дјела то није увијек довољно да се постигне жељени резултат.

1.4.4. Начело брзине, изненађења и оперативности

Ово начело је веома битно за обезбјеђење успјешног рада полиције, прије свега, из разлога што се брзим поступањем на лицу мјеста извршења кривичног дјела стварају претпоставке за квалитетан почетак на расвјетљавању кривичног дјела. То се, прије свега, односи на чињеницу да се обезбјеђује очување непромијењеног стања на лицу мјеста, затим контакт са очевицима догађаја, а неријетко и затицање извршилаца или осумњичених. Пракса је показала да се у свим случајевима гдје није било брзог изласка на лице мјеста, у правилу десило да је лице мјеста „уништено”, односно да су корисни трагови уништени или оштећени, а да је лице мјеста измијењено.

Брзина у поступању полиције је веома битна и из разлога што дјелује на починиоце кривичних дјела на начин да их практично оставља у шоку, а што је још важније, не оставља им простор за конструкцију алибија. Значи брзе акције обезбјеђују успјех у извршавању најсложенијих полицијских послова и задатака. Ако се уз све ово споји и оперативност, онда је учинак полиције још потпунији из разлога што оперативност подразумијева добру информисаност, јака упоришта међу грађанима, наравно и у криминалним круговима, владање ситуацијом са аспекта добре инволвираности у заједници у најширем смислу. Дакле, добра покривеност терена је одлика добре оперативности, тј. оперативца.

1.4.5. Начело објективности

Извршавањем полицијских послова неријетко се задире у основна људска права и слободе, што подразумијева да је неопходно да полицајац приликом вршења својих послова и задатака мора бити објективан. То значи да полицајац

мора бити непристрасан, не смије у свом раду дјеловати под утицајем било каквих симпатија или антипатије према лицу које се обрађује. Овдје долази до изражаја много пута потврђено начело да је боље имати стотину кривих на слободи него једног невиног у затвору. Значи, полицајац мора стално трагати за истином и своје одлуке темељити на материјалним доказима. Ако је неко извршио стотину кривичних дјела, не значи да је извршио и стотину прво кривично дјело, дакле, само оно што се објективно може задокументовати, може се неке ставити на терет.

1.4.6. Начело темељитости и упорности

Полицијски рад, с обзиром на значај и посљедице које може имати ако се не врши у складу са законским прописима, не трпи површност. Само темељито и систематски може се (треба се) приступати обављању ових веома важних послова и задатака, који су интересантни за све грађане и друштво у цјелини. Када се, рецимо, ради о расвјетљавању кривичних дјела и откривању њихових извршилаца у складу са овим начелом полицијски рад захтијева истрајност, упорност и потпуно сагледавање свих чињеница, па и онда када се неке чине небитним и минорним. Темељитост и упорност су пожељне и веома вриједне особине полицајца, поготово оног који се бави истраживањем кривичних дјела. Пракса је показала да је велики број кривичних дјела ријешен након дугог протекла времена захваљујући управо упорности оних који су радили на рјешавању тих кривичних дјела. Значи, полицајац мора имати на уму да се никад не треба предавати и управо захваљујући томе нека убиства су рјешавана и годинама након извршења.

1.4.7. Начело јединственог руковођења

Значајан дио полицијских послова реализује се кроз спровођење различитих полицијских акција. Оне могу да се односе на извршавање послова на сузбијању и откривању кривичних дјела, на организовању потјера, рација, обезбјеђења догађаја високог ризика, на активности у контроли и регулисању саобраћаја и слично. Сваком од ових оперативних акција треба да руководи и да за њену реализацију одговара једно лице (руководилац). Његова улога се састоји у томе да прати реализацију свих послова кроз издавање задатака и праћење њиховог извршења, након чега уз помоћ својих сарадника доноси одлуке релевантне за извршење конкретне активности. У току спровођења конкретних активности, он води рачуна о рационалности, и то једнако у погледу броја потребног људства и средстава за извршење акције у цијелости.

Треба посебно истаћи да је за потребе оперативних акција већег обима и дужег трајања потребно формирати посебан штаб којем се одређује руководилац, а по потреби и руководиоци који воде одређене линије рада и пружају помоћ руководиоцу у доношењу одлука. Улога руководиоца одређених линија рада јесте да преносе наређења на потчињене, да надзиру њихов рад и извршавање издатих наређења. У штаб се сливају сви подаци, информације и извјештаји који се на једном мјесту анализирају и на бази тих анализа врши се синхронизација свих активности у реализацији комплетне акције. На примјер, ако се врши обрада групе извршилаца кривичних дјела за извршен већи број кривичних дјела, онда је неопходно да се сви подаци сливају на једно мјесто и да руководилац акције на основу анализе свих података усмјерава ток предузимања мјера и радњи како би обрада дала најбоље резултате.

1.4.8. Начело методичности и планирања

Полицијски послови, а нарочито послови сузбијања и расвјетљавања кривичних дјела захтијевају висок ниво озбиљности у њиховом обављању. То подразумијева плански и систематичан однос према сваком конкретном задатку. Значи, полицијски послови се морају планирати на начин што ће се све информације које се односе на конкретан случај детаљно проучити, процијенити, разрадити све могуће верзије извршења неког кривичног дјела па тек онда донијети план елиминације појединих верзија како би се дошло до крајњег резултата. Ако се не испоштује план и утврђена методологија (методичност) у раду, онда се може очекивати да ће изостати жељени резултат. Дакле, никада се не смије радити насумице и напамет.

1.4.9. Начело координације и сарадње

Одавно је присутна и актуелна чињеница да криминал не познаје никакве границе те се, у складу с тим, координација и сарадња у обављању полицијских послова не може занемарити. Координација³¹ и сарадња су постале неопходност, подједнако на ужем и на ширем простору. Првенствени узрок овоме је убрзан развој свих врста саобраћаја, а посебно ваздушног, што је довело до тога да је свијет у правом смислу ријечи постао „глобално село”. Све ово јасно говори о

³¹ Координација (лат. *coordinatio*) уређење, уређивање, сређивање, усклађивање, изједначење, изједначавање у рангу, узајамни однос између појмова који су подређени једном истом вишем појму. Лексикон страних ријечи и израза, Милан Вујаклија, Београд, 2004. године, стр. 451.

томе да је успјешна борба против свих видова незаконитости незамислива без сарадње на свим нивоима (локалном, регионалном, државном и међународном).

Координација и сарадња у обављању полицијских послова и задатака се реализује на различите начине, у зависности од тога на којем нивоу се остварује. На примјер, на локалном нивоу се остварује путем средстава везе и путем писмених молби уз информисање непосредно вишег нивоа, док се на вишим нивоима остварује путем писмених замолици и редовних састанака на којима се међусобно размјењују информације и преузимају обавезе у погледу реализације одређених послова и задатака. У савременом друштву развијени су различити облици сарадње полицијских агенција, до тога да се путем Интерпола сарађује у области криминалистичке полиције у готово цијелом свијету. Тренутно се може тврдити да је међународна полицијска сарадња најизраженија, што значи да се у области полицијских послова највише сарађује на међународном плану. Ова сарадња је веома важна на свим нивоима, јер, уколико нема квалитетне сарадње, онда, у правилу, изостаје потребан резултат.

1.4.10. Начело конспиративности

Бити конспиративан, између осталог, значи бити тајан и строго повјерљив. Сама природа полицијских послова захтијева висок степен конспиративности, тј. заштите информација од којих зависи успјешно извршавање конкретних послова и задатака. Међутим, услед предугог трајања транзиције у нашој земљи, свјedoци смо пада моралних вриједности у друштву, што је неминовно имало утицај и на пад укупне безбједносне културе код припадника полицијских организација. Ако знамо да су полицајци у обављању оперативно-тактичких мјера и радњи, када располажу неким информацијама, дужни те информације чувати као службену тајну, онда ово начело тиме добија карактер обавезности и, наравно, још више долази до изражаја.

Због тога нису ријетке ситуације да, у околностима у којима функционишу наше полицијске организације, руководиоци одређених полицијских акција саопштавају задатке извршиоцима конкретних активности пред сам почетак реализације конкретне акције. На тај начин онемогућује се да учесници у акцији евентуално злоупотребе информацију и тиме угрозе комплетну активност. Овдје треба нагласити и то да се информације не одају (не цуре) само из намјере и користољубља, него веома често из непажње и недовољно изграђеног професионалног односа према вршењу послова и задатака. У сваком случају, у савременим условима које карактеришу нови појавни облици криминалитета, што укључује висок степен различитих ризика за припаднике полиције, јавља се потреба јачања елемената конспиративности код сваког припадника полицијске

организације. Што је већи степен конспиративности, то је мањи ризик како за организацију тако и за сваког припадника полицијске организације.

1.4.11. Начело сталног стручног усавршавања

У посљедњих двадесетак година, у нашем друштву су тако честе измјене прописа да није ријеткост да се неки закони мијењају више пута у веома кратком року. То значи да они који примјењују законе морају стално пратити и проучавати те промјене како би могли квалитетно обављати своје послове и задатке. Када се томе дода и потреба да се прате нова научна достигнућа, онда је јасно да се у свим областима морају организовати стручна оспособљавања и усавршавања. Ово је нарочито изражено у вршењу полицијских послова и задатака. Због тога све полиције, па наравно и полиција Републике Српске, имају посебну институцију у којој се организују различити видови специјалистичких обука кроз које се припадници полиције оспособљавају и усавршавају у вршењу својих свакодневних послова. Оно што се научи у току редовног школовања није довољно да би се квалитетно у пракси одговорило на постављене задатке.

Прије извођења одређених полицијских послова и задатака, потребно је изучити и стручну литературу, што ће сасвим сигурно помоћи у правилном планирању и реализацији неког конкретног задатка. На овом плану, посебно корисним се показала тзв. ситуациона обука која подразумева постављање различитих конкретних полицијских активности и реализација под надзором и усмјеравањем кадрова задужених за обуку. Наша полиција је већ близу стандарда западноевропских полиција када је у питању континуирана обука, а то значи да развијене полиције у сваком тренутку у процесу разних видова обуке имају до 10% од укупног активног састава полиције.

1.5. Функција полиције

Ријеч функција (лат. *functio* – вршење) значи дјеловање, дјелатност, рад, радња, позив, служба, вршење посла или неке дужности, рад својствен неком органу. Функција означава и активност коју неко врши као званични представник неког органа или организације. Аналогно овом тумачењу, полицијску функцију бисмо могли одредити као дјеловање полиције у пракси приликом обављања својих редовних послова.³²

³² Ловичић, Д, Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума, Бања Лука, 2005. године, стр. 51.

Најзначајнији дио полицијске функције представља њен правни аспект. Тачније, може се рећи да право представља главно обиљежје полицијске функције. Ово се може тврдити на основу тога што полиција у своме раду строго поштује принцип законитости (легалитета) и понаша се на начин како је то предвиђено позитивним правним прописима, а и сви подзаконски акти које доноси полиција у сагласности су са вишим правним актима из којих они произлазе.

Детаљно правно регулисање полицијске функције произлази из потребе државе да прецизно подијели бројне задатке између државних органа, како би се тачно знало који је од тих органа овлашћен и одговоран за извршење појединих задатака и по којим правилима поступа у остваривању послова из своје надлежности.

С обзиром на то да је држава полицији повјерила могућност примјене принуде у извршавању послова из своје надлежности, јасно је да полицијска функција има и принудни карактер. Примјена принуде је неопходна у извршавању значајног дијела полицијских послова. Принуда представља значајан инструментариј у дјелатности полиције, али истовремено не значи, међутим, да је принуда примарно обиљежје полицијске функције нити да полиција једино служи да би примјењивала принуду.

Полицијска функција се може различито посматрати и дефинисати у теоретском смислу, али се њена суштина састоји у обављању полицијских послова који имају циљ да очувају и унаприједи унутрашњу безбједност једне државе. Даље, ако се изврши рашчлањивање полицијских послова по областима у којој се примјењују и у погледу остваривања циљева полицијског дјеловања, може се говорити о сљедећим функцијама полиције: социјалној, управној, кривичној, прекршајној и нормативној. Кроз извршавање ових функција полиције омогућава се остваривање значајних функција државе.

1.5.1. Социјална функција полиције

Упориште социјалне функције полиције се може пронаћи у социјалној контроли. Социјална контрола је термин који се формирао и који је преузет из англосаксонске социологије, а који означава начине којима се контролишу понашања и активности једног колектива. У погледу државе, социјална контрола би подразумијевала скуп активности и начина којима се контролишу понашања и активности свих грађана једне државе, а исто тако и свих органа и организација које су битне за постојање државе. Даљом разрадом ове констатације, може се рећи да социјална контрола подразумијева скуп радњи и процеса којима се усмјеравају и усклађују појединачна понашања грађана

са утврђеним друштвеним нормама и правним поретком једне државе, чиме се обезбјеђује несметано функционисање друштвеног, правног и политичког система једне државе, као и дјеловање у погледу сузбијања и одвраћања свих појединаца од дјеловања које није у сагласности са општеприхваћеним друштвеним нормама у једној држави.³³

Социјална контрола која се спроводи у једном друштву може бити позитивна и негативна. Како би полиција могла одговорити на задатке које пред њу ставља потреба за спровођењем социјалне контроле, она мора располагати одређеним механизмима који ће јој омогућити остваривање социјалне контроле. Обично се полиција веже за негативну социјалну контролу која се дијели на свој спољашњи и унутрашњи вид. Спољашњи вид социјалне контроле, који спроводи полиција, огледа се у интервенцији полиције према појединцу када његово понашање постане противправно. Унутрашњи вид социјалне контроле подразумијева личну дисциплину и дјеловање полиције унутар своје службе, на полицајце, чије понашање није у складу са правним нормама и правилима полицијске професије.

Какве ће бити реакције на повреде устаљених и прописаних норми понашања, зависи од сваког конкретног случаја. Оне могу бити различите, и крећу се од давања савјета и упозорења, преко примјене блажих овлашћења полиције, до предузимања најоштријих мјера репресије. Полицијска функција у систему социјалне контроле, у ствари, представља посебно овлашћење полиције које јој је дато као средство предупређивања и репресије због повреда одређених правила заједнице. У испуњењу ове своје функције полиција се снабдијева правним средствима како би била способна да испуњава своје задатке. Између осталих средстава која јој стоје на располагању, она има и могућност примјене мјера физичке силе, као крајње средство за случај потребе да се и на тај начин изврши корекција непримјереног понашања.³⁴

1.5.2. Управна функција полиције

Управни задаци државе и њеног апарата су се кроз историју повећавали, а тај раст се наставио и на данашњем нивоу друштвеног развоја. Повећавање управних функција је логично-последични слијед диференцирања државних функција и успостављања нових. До пораста капацитета за управљање јавним пословима дошло је у тренутку када се схватила важност тих послова за опстанак

³³ Јовичић, Д., Јавна безбједност, Бања Лука, 2011. године, стр. 196.

³⁴ Јовичић, Д., Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума, Бања Лука, 2005. године, стр. 54.

државе и успостављања реда у друштву. Развојем нових јавних послова, држава је на себе преузела њихово уређивање, као и успостављање контролних механизма који треба да омогуће њихово сврсисходно и професионално функционисање. Један од државних органа који је задужен како за контролу јавних послова тако и за управљање појединим управним пословима је полиција.

Полицијска функција се разликује од земље до земље, али без обзира о којој се земљи радило, несумњиво је да је од свих управних ресора принуда увијек највише заступљена у дјелатности полиције. Дакле, без обзира на организацију и устрој управних ресора у некој земљи, као заједничка карактеристика за све земље се издваја то да је принуда одлика рада полиције у овој области. „Како би полиција могла да остварује своју дјелатност, а самим тим да би испунила друштвене циљеве, било је неопходно да држава снабдије полицију овлашћењима за примјену одређених средстава принуде. Дакле, овлашћење се даје полицији да би могла да штити безбједност, као општи интерес свих чланова заједнице.”³⁵

На основу својих овлашћења, полиција извршава своје одлуке и одлуке других државних органа (мисли се на одлуке које други државни органи, нпр. инспекције, нису у могућности да спроведу без подршке полиције). У многим управним актима је потребно принудно извршење па се у њима полиција појављује као орган који путем физичке принуде обезбјеђује спровођење тих аката, а ту улогу има и у поступку извршења судских одлука.

Потребно је разликовати извршење судских одлука којима се заснива управноправни однос од одлука којима се заснива кривичноправни, односно, прекршајноправни однос. Код управноправног односа принудно се извршава диспозиција а код кривичноправних и прекршајноправних односа принудно се извршава санкција.³⁶ Једноставније речено, код управног акта полиција принуду примјењује у ситуацијама када је дошло до повреде диспозиције управног акта. На примјер, чим полиција донесе управни акт о забрани одржавања неког јавног скупа, уколико дође до повреде диспозиције тог акта, полиција има могућност да примијени принуду и омогући извршење диспозиције управног акта који је донијела.

Полиција своју управну функцију остварује вршењем управних послова који се налазе у њеној надлежности. Ти управни послови су као њена надлежност прописани законом. Ако се анализирају норме којима је регулисана област вршења послова одржавања јавног реда и мира, може се закључити да један дио ових послова полиција обавља у оквиру своје управне дјелатности. Обављањем активности из своје надлежности полиција помаже остваривању управне

³⁵ Исто, стр. 55.

³⁶ Кунић, П., Управно право – посебни дио, Бања Лука, 2008. године, стр. 61.

функције државе, али због свог широког дјелокруга дјеловања у укупном државном систему, полиција остварује и друге функције државе, као што су нормативна, кривична и прекршајна.

1.5.3. Кривична функција полиције

Кривична функција полиције се може сагледати кроз активности полиције у погледу превенције криминалитета, хватања и привођења правди учинилаца кривичних дјела и обезбјеђивања доказа за успјешно покретање и вођење кривичног поступка. Из поменутих активности полиције, може се закључити да полиција „својим радом доприноси остваривању судске функције у кривичним стварима”.³⁷

Што се тиче разлике између управне и кривичне функције полиције, у теорији се сматра да је „управна функција полиције потпуна док је кривична функција полиције дјеломична”³⁸. Професор Слободан Милетић тврди сљедеће: „Кривична функција полиције је садржински (квалитативно) „дјеломична”, с обзиром на то да полиција (једним дијелом) доприноси остваривању судске правне функције државе, а носилац те функције државе је суд који одлучује у кривичним стварима”.³⁹ Наведено се образлаже на сљедећи начин: приликом доношења рјешења у управном поступку од стране полиције, доноси се одлука о конкретној управној ствари и та одлука се примјењује на конкретну управну ствар и њоме се одређује правило понашања за одређено физичко или правно лице, док се подношењем извјештаја о почињеном кривичном дјелу надлежном тужилаштву тај државни орган од стране полиције обавјештава о томе да је извршено кривично дјело, затим ко је учинилац (или учиниоци) и који докази постоје у вези с тим. Лако је закључити да полиција, предузимањем активности у погледу испуњавања своје кривичне функције, није у могућности да донесе правни акт у конкретној кривичној ствари, којим би одредила правило понашања правног или физичког лица, него она даје свој допринос остваривања кривичне функције другог државног органа (мисли се на суд), који ће на основу активности полиције донијети правни акт (пресуду) којим ће се одредити понашање односног субјекта (правног или физичког лица).

Један дио полицијских послова регулисан је полицијским прописима (Закон о полицији и унутрашњим пословима, правилницима, упутствима и

³⁷ Ловичић, Д., Јавна безбједност, Бања Лука, 2011. године, стр. 197.

³⁸ Милетић, С., Полицијско право, Бања Лука, 1997. године, стр. 169.

³⁹ Милетић, С., Основи јавне безбједности – послови и начин рада, Београд, 2004. године, стр. 84.

инструкцијама), док је један дио ових послова регулисан другим законима, прије свега, Законом о кривичном поступку. У складу са овим прописима, кривична функција полиције огледа се у спречавању вршења кривичних дјела (превенцији), као и сузбијању кривичних дјела конкретним мјерама и радњама према учиниоцима (репресији). Под овим мјерама и радњама полиције подразумевају се активности полиције на спречавању и сузбијању кривичних дјела, која се јавно манифестују.

Кривична функција полиције под великим је утицајем норми Закона о кривичном поступку (мисли се на ЗКП БиХ, ЗКП РС, ЗКП ФБиХ и ЗКП Брчко дистрикта). Овај закон је активности полиције у испуњавању њене кривичне функције, једним великим дијелом, ставио под контролу тужиоца. Промјенама које су наступиле 2003. године, у кривичнопроцесно законодавство БиХ је уведен тужилачки концепт истраге на цијелој њеној територији. Овај концепт подразумева да припадници полицијских агенција у БиХ, своје радње у истрази предузимају по одобрењу тужиоца и да у цјелокупној истрази учествују заједно са њим, као и то да неке радње могу предузети тек на основу наредбе суда. Законом је предвиђено да истрага подразумева активности предузете од стране тужиоца и овлашћеног службеног лица у складу са Законом о кривичном поступку, укључујући прикупљање и чување изјава и доказа. Руководилац цијеле истраге је тужилац и он издаје наредбе и упутства овлашћеним службеним лицима.

Тужилачки концепт истраге подразумева да тужилац има право и дужност да, одмах по сазнању да је учињено кривично дјело, предузме потребне мјере у циљу његовог откривања и спровођења истраге, проналажења осумњиченог, руковођења и надзора над истрагом, као и ради управљања активностима овлашћених службених лица везаних за проналажење осумњиченог и прикупљање изјава и доказа. Припадници свих полицијских агенција у БиХ су дужни да, о сазнању за постојање кривичног дјела, обавијесте тужиоца те, под његовим надзором, предузму све мјере и радње које им он нареди.

И поред увођења тужилачког концепта истраге, кривична функција полиције је изузетно важна за остваривање судске функције државе и она није изгубила своју важност. Суштина кривичне функције полиције остала је иста, само што је нову улогу у њеном остваривању, тачније посебну врсту утицаја на њу, добио тужилац.

Мјере и радње које полиција предузима у складу са актуелним кривичнопроцесним законодавством омогућавају јој да оствари своју кривичну функцију, а да истовремено са најмањом штетом утичу на појединце и друштво. Одредбама закона обезбијеђено је да трајање појединих мјера буде ограничено на одређени временски период који је потребан да би се постигао жељени циљ. Мјере и радње које полиција примјењује приликом остваривања кривичне

функције неопходно је разликовати од средстава која примјењују из истих разлога. У основна средства која полиција примјењује спадају: службена лица, средства за везивање, средства на бази електрицитета, ватрено оружје, хемијска средства, као и други уређаји и инструменти различите намјене. Битно је направити разлику између мјера и радњи (овлашћења које полиција користи на основу закона) и средстава, пошто и једно и друго има значајну улогу у остваривању кривичне функције полиције.

Остваривање кривичне функције полиције се не одвија само на основу Закона о кривичном поступку, него се остварује и на основу оперативног рада. Активности оперативног карактера представљају редовне дјелатности овлашћених службених лица (полицијских службеника) у оквиру њихових редовних службених дужности превенције, контроле, обавјештавања и прикупљања информација. Неријетко тај оперативни рад резултира доласком до сазнања да је извршено кривично дјело. Дакле, никада се не смије занемарити важност тзв. оперативног рада овлашћених службених лица, који у односу на истражни поступак има карактер својеврсног преткривичног поступка. Моменат у коме, вршећи своје редовне активности, овлашћена службена лица дођу до сазнања да постоје основи сумње да је учињено кривично дјело, представља гранични моменат од ког се овлашћена службена лица почињу понашати у складу са одредбама ЗКП-а, односно то је моменат од којег ЗКП одређује даље поступке овлашћених службених лица. Примјена оперативног рада на терену, на основу других законских прописа који се односе на рад полиције у овој области, омогућава да се за само кривично дјело и његовог извршиоца сазна и прије покретања истраге. Све ово нам јасно указује на то да постоје и други тзв. полицијски прописи који се примјењују приликом остваривања кривичне функције полиције. Полицијским прописима правно су обликована криминалистичка поступања, односно примјена других полицијских овлашћења и обављање полицијских послова којима се остварује кривична функција полиције. За вршење активности којом се остварује кривична функција полиције, по правилу се у полицији образују посебне (специјализоване) организационе јединице, а у многим земљама и посебне полицијске службе (агенције) под различитим називима, као што су: криминалистичка полиција, кривична полиција, судска полиција, финансијска полиција и слично. Уз напријед наведено, и то указује на посебност кривичне функције полиције у односу на друге функције полиције.

1.5.4. Прекршајна функција полиције

Поступање по прекршајним деликтима представља значајан дио полицијске дјелатности. Под прекршајима се подразумева повреда јавног поретка која је нормирана законом или неким другим актом ниже правне снаге од закона (нпр. уредба владе) и за коју је предвиђена одређена санкција. За разлику од кривичних дјела, прекршаји подразумевају „лакша” правно недопуштена чињења (понашања) којима се изазива одређена друштвена опасност (штетност) која је мања од друштвене опасности коју проузрокују кривична дјела. Међутим, иако је друштвена опасност мања од кривичних дјела, вршењем прекршаја нарушава се нормално друштвено функционисање, па је из тог разлога предвиђено да се учиниоцима прекршаја изрекне одређена (прекршајна) санкција. Без обзира на мању друштвену опасност коју прекршаји проузрокују, свакако их не треба занемарити, из више разлога, али превасходно због њихове бројности.

У теорији се сматра да је прекршајна функција полиције самостална и независна од преосталих функција (социјалне, кривичне, управне и нормативне) те да се она остварује вршењем активности (обављањем групе послова) полиције која се односи на спречавање прекршаја, евидентирање прекршаја; идентификовањем учинилаца прекршаја; њиховим проналажењем и привођењем надлежним органима; прикупљањем доказа о почињеном прекршају; покретањем прекршајног поступка (прекршајним налогом и захтјевом за покретање прекршајног поступка); појављивањем на усменом претресу у функцији „тужиоца” и кажњавањем за одређене прекршаје (у случајевима када је то законом дозвољено путем прекршајног налога). Уопштено сагледавајући прекршајну функцију полиције, може се рећи да остваривањем своје прекршајне активности полиција доприноси судској правној функцији државе у прекршајним стварима или, по неким схватањима – извршној правној функцији државе.⁴⁰

Прекршајна функција полиције изводи се из прописа које у свом раду примјењује полиција и над чијом примјеном она врши надзор. Овдје се, углавном, мисли на законе којима су прописани и утврђени: прекршаји у случају повреде одговарајућих одредаба закона (диспозиције садржане у тим одредбама), санкције (казне као основне санкције, а заштитне мјере као допунске санкције) и услови за изрицање санкција. Прекршајна улога полиције се изводи и из закона

⁴⁰ Шетка, Г., Допринос функција полиције остваривању правне функције државе, У: Зборник радова „Кривично законодавство између праксе и прописа и усклађивање са европским стандардима”, Министарство правде Републике Српске, Милићи, 2017, стр. 323.

који регулишу прекршајну материју, а који истовремено одређују овлашћења полиције.

Полиција примјењује (извршава) своја овлашћења и врши надзор над извршењем закона и других прописа из области безбједности. Та овлашћења односе се, дакле, и на законе из ове области којима су утврђени прекршаји, а то су у овом случају закони: о јавном реду и миру, окупљању грађана, безбједности саобраћаја на путевима, оружју и муницији, промету експлозивних материја, транспорту опасног терета и материја, противпожарној заштити, држављанству, пребивалишту и боравишту, јединственом матичном броју грађана, личним картама и путним исправама.

Полиција на основу овлашћења садржаних у полицијским и прекршајно-процесним прописима, врши посебну активност, којом остварује своју прекршајну активност. Та (прекршајна) активност, по многим карактеристикама, блиска је активности којом се остварује кривична активност полиције. Често се у пракси те двије активности (прекршајна и кривична) врше и истовремено, односно спадају у једну активност. Полиција у пракси, приликом спровођења мјера и радњи, остварује истовремено обје ове активности (нпр. предузимањем полицијских мјера и активности превенције и сузбијања вршења кривичних дјела истовремено се као резултат добија и превенција и сузбијање вршења прекршаја). И када се проводе истовремено прекршајна и кривична активност, оне опет у правном погледу представљају двије активности. Наиме, једна се врши на основу полицијских и кривичнопроцесних прописа који су основа за спречавање (превенцију) и сузбијање (репресију) кривичних дјела, а друга се врши на основу полицијских и прекршајнопроцесних прописа који су основа за спречавање (превенцију) и сузбијање (репресију) прекршаја. Према мишљењима професора Слободана Милетића и Момчила Талијана, прекршајна активност, којом се остварује прекршајна функција полиције, разноврсна је и сложена. Ипак, по томе се не може мјерити с кривичном активношћу. Не може се мјерити ни у погледу правних форми, а још мање у погледу појавних облика активности којима се остварује кривична функција полиције (модалитети, методи, оперативни рад и други). Међутим, то не значи да и прекршајна функција не подразумеива спречавање и откривање прекршаја, па и неке облике превентивне борбе против прекршаја, мада другим методама.⁴¹

У случајевима када је полиција, на основу закона, овлашћена за подношење захтјева за покретање прекршајног поступка, она има право и обавезу да предузме мјере ради откривања, проналажења и прибављања потребних доказа за гоњење учинилаца прекршаја и успјешно вођење поступка пред надлежним судом, као и да предузме друге радње за које је законским и подзаконским

---

⁴¹ Милетић, С., Талијан, М., Јавна безбедност, Нови Сад, 2011. године, стр. 101–102.

актима овлашћена. У складу са овим, полиција у пракси предузима и мјере за обезбјеђење присуства окривљеног у прекршајном поступку. Што се тиче Закона о прекршајима Републике Српске, он прописује мјере за обезбјеђење присуства окривљеног у суду и плаћања новчане казне, а то су: позивање окривљеног, лишење слободе окривљеног (односно осумњиченог с циљем обезбјеђења његовог присуства у суду) и предаја пасоша или другог идентификационог документа окривљеног до његовог појављивања пред судом. С друге стране, полагање новчане гаранције од стране окривљеног и одузимање путне исправе представљају мјере којима се обезбјеђује плаћање новчане казне. У складу са овим, полиција има овлашћења којима обезбјеђује присуство окривљеног на суду и плаћање новчане казне.

У пракси се могу уочити и сличности и разлике између кривичне и прекршајне функције, односно одговарајућих активности полиције. Прво, разлика између покретања прекршајног поступка и покретања кривичног поступка јесте формална, али произлази и из материјалних (суштинских) разлога. Полиција, наиме, не врши надзор над извршавањем кривичног закона, али врши надзор над извршавањем закона из „области унутрашњих послова”. Друго, сличност у погледу доказивања приликом остваривања кривичне и прекршајне функције је „природна”, без обзира на мање или веће разлике између кривичног и прекршајног поступка. Наиме, доказивање се може обезбиједити само (једино) у процесној форми. Треће, прекршајна функција, односно активност полиције, за разлику од кривичне, обухвата и изрицање санкција. Та разлика је крупна (суштинска), без обзира на то што је та могућност – да органи државне управе (и полиција) изричу санкције – изузетак у правном систему у којем је правило да санкције изриче суд.⁴²

„Може се истаћи да се прекршајна функција полиције разликује од других функција и да је најсличнија кривичној функцији полиције. Њеним остваривањем доприноси се остваривању судске функције у области прекршаја, а изузетно и у управним стварима. Прекршајна функција је потпунија од кривичне функције, јер може обухватити и процес изрицања санкције.”⁴³

Конкретно остваривање прекршајне функције полиције Републике Српске може се описати као: превенција вршења прекршаја, контрола и надзор над примјеном законских аката из појединих области, регистравање учињених прекршаја и прикупљање доказа за успјешно покретање и вођење прекршајног поступка, покретање прекршајног поступка (подношењем захтјева надлежном суду), обезбјеђење присуства починилаца прекршаја на главном претресу,

⁴² Шетка, Г., Утицај организације полицијских структура у БиХ на стање безбједности, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2016. године, стр. 78.

⁴³ Мандић, М., Управно право – посебан дио, Фоча, 2006. године, стр. 42.

кажњавање учинилаца прекршаја (када је то могуће на основу Закона о прекршајима Републике Српске – издавање прекршајног налога), лишење слободe учинилаца појединих прекршаја (могућност која је уведена у Закону о прекршајима Републике Српске 2015. године), пружање асистенција другим субјектима прекршајног поступка (инспекцијским органима), обнашање улоге „тужиоца” на главном претресу, вођење евиденција о учињеним прекршајима из своје надлежности и доношење стратешких аката о превенцији и спречавању вршења прекршаја и друго.

На крају, можемо нагласити то да се прекршајна функција полиције разликује од осталих функција полиције, али је ипак најсличнија кривичној функцији. Међутим, прекршајна функција је „потпунија” од кривичне функције полиције, јер у одређеним „прекршајним стварима” полиција изриче и санкције, што није њено овлашћење у било којој „кривичној ствари”.⁴⁴

1.5.5. Нормативна функција полиције

Нормативна функција полиције доприноси остваривању законодавне функције државе, јер она подразумеива доношење прописа у појединим областима које су у надлежност полиције стављене законом или уредбом. Када се говори о доношењу прописа, онда се превасходно мисли на доношење правилника, наредби и упутстава. Доношење подзаконских прописа од стране полиције подвргнуто је посебном поступку који је по правилу уређен пословником законодавног или извршног органа, односно актом државне управе. Контролу законитости ових аката врше надлежни уставни судови.⁴⁵

Колики значај за остваривање законодавне функције државе има нормативна функција полиције, јасно говори чињеница да она кроз своју нормативну функцију остварује двије најважније ствари за право, тј. њена дјелатност је усмјерена на стварање права које не постоји (доношењем правилника, наредби и упутстава из своје надлежности) и примјена права које постоји (примјена већ донесених правних норми које се односе на рад полиције).

Посебно треба истаћи активност полиције која је усмјерена на стварање права. Стварање права од стране полиције подразумеива доношење великог броја значајних прописа, нижих по правној снази од закона, који служе као обавезујући прописи у вршењу полицијских послова. У пракси се практично врши провјера остваривања циљева због којих су донијете те правне норме и, с тим у вези, каква је улога тих норми у пракси, тј. да ли су донесене норме

⁴⁴ Ловичић, Д., Јавна безбједност, Бања Лука, 2011. године, стр. 203.

⁴⁵ Кунић, П., Управно право – посебни дио, Бања Лука, 2008. године, стр. 64.

одговарајуће или нису и да ли их треба мијењати и у ком смислу. Наведено указује на јасну потребу да полиција буде укључена од самог почетка у процес стварања норми којима се регулише област њеног дјеловања.⁴⁶

Начин стварања права у полицији Републике Српске, тачније остваривање нормативне функције полиције Републике Српске, одвија се кроз два облика: учествовање у доношењу закона и доношење подзаконских аката. Учешће у доношењу закона се огледа у томе да Министарство унутрашњих послова Републике Српске, наравно из своје области, припрема нацрт закона који упућује Влади Републике Српске. Влада разматра нацрт закона и уколико усвоји приједлог, упућује га у скупштинску процедуру на усвајање. Ако се приједлог усвоји у скупштинској процедури, тј. ако за њега гласа већина посланика Народне скупштине Републике Српске, сматра се да је закон донесен.

Подзаконским прописима, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, конкретизује извршавање појединих одредби закона и то по правилу на основу специјалног законског овлашћења. Специјално законско овлашћење подразумијева ситуацију у којој се у закону одређује да ће се примјена појединих законских одредби детаљније уредити правилником или неким другим подзаконским актом. Као примјер се може узети члан 171 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске у коме се каже: „У року од шест мјесеци од ступања на снагу овог закона, министар ће донијети прописе о: униформи полицијских службеника (члан 25 став 3), полицијској опреми (члан 25 став 4), начину држања и ношења оружја и муниције (члан 26), употреби силе (члан 29 став 2) итд.”⁴⁷ Из овога је јасно видљиво да министар доноси правилнике којима се регулишу поједине дјелатности полиције, да се ти правилници објављују у Службеном гласнику Републике Српске, док стручну обраду и припрему приједлога тих правилника врше „линије рада на чију се област односи конкретни подзаконски акт, уз обавезно учешће правне службе Министарства”. Изузетак од овог правила представља доношење Правилника о организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, јер је за његово доношење потребна и сагласност Владе Републике Српске.

⁴⁶ Јовичић, Д., Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума, Бања Лука, 2005. године, стр. 62.

⁴⁷ Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 57/16 и 110/16.

2. ОРГАНИЗАЦИЈА ПОЛИЦИЈЕ

Полиција спада у ред државних органа посебног интереса и стога је питање њене организације посебно значајно. О специфичности полиције говори и сама чињеница да не постоје двије земље које имају идентичну организацију полиције, штавише, и у оквиру једне земље различити су приступи организовању полицијске службе од регије до регије.

Полицијске организације се најчешће схватају као дио државне управне структуре. Полицијска и друге управне организације су сложене и, по правилу, трајније друштвене појаве. Оне су, прије свега, људске организације, јер су састављене од људи који су у њима радно ангажовани и који дјелују ради остваривања тачно утврђеног заједничког циља.⁴⁸ Под активностима на успостављању организационе структуре подразумијева се процес организовања и он представља веома сложен посао, пошто захтијева потпуно познавање циљева организације, принципа организационог повезивања, процедуре рада и сл. Да би се организација полиције могла схватити на прави начин, прво ћемо дати одређена објашњења организације уопште и поставке научног приступа организацији.

2.1. Појам организације уопште

Човјек се организацијом почео бавити фактички с почетком обављања корисног производног рада у циљу подмиривања својих основних животних потреба. Тако је од првих ловачких група до савремених облика заједничког рада и живота постало јасно да човјек не може без организације. Човјек се користи организацијом и припада организацији читав свој живот – од рођења па до смрти.

---

⁴⁸ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 407.

У етимолошком смислу, ријеч организација потиче од грчке ријечи „*organon*”, што значи оруђе, алат, алатка, направа, справа... Међутим, облике ове ријечи можемо пронаћи у латинском и новолатинском језику, гдје у старом латинском језику ријеч „*organum*” означава инструмент или дио тијела, а у новолатинском језику „*organisatio*” означава дјелатност у смислу изградње неке организационе цјелине.⁴⁹ Јасно се може видјети да у етимолошком смислу старогрчка ријеч *organon*, по свом смислу одговара латинској ријечи *organum* јер обје ријечи означавају средство за рад, док *organisatio* означава организовање, тј. спајање дијелова у једну јединствену цјелину. Из латинског језика „француски језик је реципиран глагол „*organizer*” (обликовање неке цјелине и унутрашње уређење, везе и односи унутар те цјелине). У савременом енглеском језику ријеч организација (*organization*) значи акт или процес организовања, стање или начин на који је извршено организовање, организациону структуру, скуп лица организованих ради неког циља или рада.”⁵⁰ Појам организације означава како процес организовања неких активности тако и резултате тог процеса. Значење организације није ограничено само на човјекову привредну активност, него и на његову цјелокупну радну и животну активност.

Организација омогућава реализацију најсложенијих задатака и послова, проширује обим човјекове индивидуалне снаге, пошто организација од тих индивидуалних снага ствара друштвену снагу, убрзава процес остваривања задатака, односно скраћује радно вријеме потребно за извршење тих задатака, а истовремено се одговарајућом организацијом смањују трошкови постизања истих резултата. Организација, у складу с наведеним, подразумијева спајање појединих дијелова у радну цјелину, односно окупљање и повезивање људи у заједницу. Организација је релативно трајна категорија те она може бити рационална и нерационална. Ово значи да у случајевима када је организација нерационална треба тражити рјешења којима би се остварила потпуна ефективност у организацији. Дакле, организацију бисмо могли дефинисати као: *складно осмишљену и различито повезану групу људи који дјелују на основу одређеног плана и подјеле послова ради постизања неког циља.*

Циљ сваке организације јесте (или би требало бити) да се програмирани послови успјешно заврше у што краћем року, са што мање кадрова и утрошка материјално-техничких средстава, односно са што мање напора. Уколико се овај циљ не остварује, мора се приступити реорганизацији. Ријеч организација се користи самостално или као сложеница са још неком ријечи. То је случај са реорганизацијом, што, у ствари, значи поновну организацију, која је неминов-

⁴⁹ Јурина, М., Јурковић, С., Пушељић, М., Елементи организације полиције, Загреб, 1999. године, стр. 3.

⁵⁰ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Полицијска академија, 1997. године, стр. 405–406.

ност усљед различитих утицаја. На поновну организацију или промјену постојеће организације утиче много фактора, а посебно издвајамо повећање или смањење обима послова, промјене у надлежностима и задацима организације, развој у науци и промјене у методама и техникама, персоналне промјене и слично. Није ријетка ни ријеч дезорганизација, што значи распад постојеће организације. Можемо закључити да су битна обиљежја организације: циљ, односно задатак који се жели остварити, усклађеност материјалних средстава и људског потенцијала и њихова рационална употреба. У сваком случају стоји чињеница да је индикатор здраве организације њена спремност на промјене.

Иако човјек не може без организације, а посебно у савременим условима, организација има и негативних страна, тако нпр. организација у одређеној мјери спутава човјека и доводи га у подређен положај, јер му понекад намеће задатке који нису увијек у складу с његовим физичким и стручним способностима.

За потребе овог предмета, бавићемо се организацијом полиције, али треба поменути да постоји широк спектар различитих организација у којима људи на напријед наведеним принципима остварују своје елементарне потребе и дају допринос укупној функцији друштва у цјелини. Ради се о сљедећим организацијама: привредне – производне организације (предузећа); услужне – здравствене, комуналне, превозне, културне и друге; државне – Скупштина, Влада, министарства и остали органи државне управе; политичке – политичке партије; удружења – спортска, ловачка, културна и сл.

2.1.1. Историјски развој организације

Историјски развој организације незамисливо је посматрати одвојено од развоја човјечанства, јер је човјек као мисаоно биће од свог настанка везан за рад и организацију тог рада. Мисао о организацији је настала чим су се први пут два човјека удружила да обаве неки посао. Од самог настанка првобитних људских заједница настале су друштвене дјелатности (послови) које су се обављале кроз различите облике организације и организационих форми. Првобитне људске заједнице су се углавном бавиле пословима који су били неопходни за њихово преживљавање.⁵¹

У *палеолиту* (старијем каменом добу) долази до појаве најстаријих људских заједница. По историјским подацима, у овом периоду људи су живјели у заједницама које су се искључиво бавиле ловом и скупљањем плодова. Цјелокупна организација заједнице се сводила на подјелу послова између оних

⁵¹ Шетка, Г., Одређење појма организације и њен сажет историјски развој, У: „Полиција, безбједност, грађани”, година X, број 3–4/14, Бања Лука, 2014. године, стр. 207.

који су се бавили сакупљањем плодова и оних који су се бавили ловом. Живот се одвијао у пећинама.

У *мезолиту* (средњем каменом добу) дошло је до развоја лова и риболова, као и настанка првих насеља. Настанком првих насеља долази до развоја људских заједница и удруживања више породица у родове. Живот се почиње одвијати на организован начин и успостављају се правила понашања и подјеле рада унутар родова. Карактеристика овог периода је то да насеља нису била стална, него да су се људи често селили и мијењали мјесто становања. То нам показује да је постојао одређен степен организације у заједници, јер би без њега било немогуће извршити пресељавање насеља са једног на друго мјесто, као и успоставити ново.

У *неолиту* (млађем каменом добу) људи престају да се селе и формирају трајна насеља у долинама великих ријека: Еуфрата, Тигра и Нила те се тако успоставља тзв. сједелачки начин живота. У овом периоду еволуције људског друштва долази до развоја сточарства и ратарства, а почињу се узгајати пољопривредне културе (пшеница, јечам, зоб, рижа и кукуруз), док се истовремено појављују први алати за обраду земље. Развој сточарства се огледао у припитомљавању појединих врста животиња. Неолит је карактеристичан по томе што се у том периоду стварају шире људске заједнице – родови, братства и племена. Из овог периода датирају и прва светилишта која су саграђена од великих камених блокова тешких и по неколико тона. Светилишта и споменици из тог периода су јасан показатељ да се степен организације тих заједница налазио на значајном нивоу.⁵²

У *металном добу* долази до појаве метала од кога се прави оружје и оруђе које се користи у тадашњим људским дјелатностима и које доприноси њиховом развоју и осавремењавању. У овом добу долази до појаве трговине која је условила многобројне промјене у друштву и условила његов интензиван развој. Људска насеља се почињу градити у долинама ријека и на обалама мора. Долази до изградње првих система за наводњавање, а успостављају се и прве градске страже те се пишу први закони. Унутар друштва долази до раслојавања, па се оно дијели на: ратаре и сточаре, затим на раднике, трговце и свештенике, као и на богате и сиромашне.

Неки од древних народа су дали немјерљив допринос како развоју организације уопште тако и постојању првих писаних трагова о развоју људског друштва, јер су створили прва писма и биљежили дешавања из тог периода. У периоду од петог до другог вијека п. н. е. између ријека Еуфрата и Тигра живјели су Сумерци који су развили културу живљења у градовима опасаним зидинама, у којима су градили јавне зграде и храмове. Развили су клинасто

---

⁵² Исто, стр. 207–208.

писмо и увели писарско занимање. Са становишта организације, веома важно из тог периода је да су они имали успостављен систем складиштења и праћења залиха.⁵³

Несумњиво је да су и стари Египћани посједовали одређена знања о организацији која су користили у изградњи пирамида. Античка Грчка и њени градови-државе су свакако дали свој несумњив допринос развоју организације. Најзначајнији писац који се бавио организацијом тог времена био је Ксенофонт. Он је проучавао спартанско уређење захваљујући којим је Спарта дошла до највеће моћи. Поред овога, бавио се проучавањем производње у старој Грчкој као робовласничкој држави која се заснивала на специјализацији и подјели рада. У својим дјелима је говорио о организацији и вођењу великог посједа. Велики значај организацији је дао и велики војсковођа Александар Велики који је дао свој допринос у погледу начина организовања војске и штапског управљања војним снагама. У старом Риму, велики значај развоју организације дали су императори, прије свих Октавијан Август који је успоставио систем администрације царства заснован на јасним правилима опорезивања, успоставио канцеларије сличне данашњим министарствима, дао допринос развоју централизације у царству итд.

Средњи вијек је представљао корак уназад у цјелокупној историји човјечанства, па тако и у развоју организације. У њему долази до поновне централизације државе, а децентрализација се заснива на вазалским односима.

Почетком новог вијека су се збила два битна догађаја у историји човјечанства. По једној групи историчара, почетак новог вијека обиљежио је пад Цариграда 1453. године, док други тврде да се то десило с Колумбовим открићем Америке 1492. године. Међутим, сви се слажу у томе да је нови вијек трајао до краја Првог свјетског рата 1918. године те да у друштвеним односима у новом вијеку преовладава капитализам. У овом периоду се јављају прве организационе теорије, али прије њих се јављају претече модерне организације – Џејмс Ват са једне стране и Роберт Овен са друге стране. Захваљујући Џејмсу Вату и његовом открићу парне машине, омогућена је индустријализација и крупне промјене у организацији рада тадашњег доба. Промјене у организацији рада су се заснивале на подјели рада према радним операцијама, одређивању норме која је била условљена радом машине (техничка норма), планирању производног процеса, специјалним и прецизним алатима којима се остварује квалитет производа, плати по учинку и бризи за стандард радника и за радне услове. Насупрот Џејмсу Вату, Роберт Овен је у циљу хуманог руковођења људима примијенио сопствене идеје. Наиме, он је увео осмочасовно радно

---

⁵³ Јурина, М., Јурковић, С., Пушељић, М., Елементи организације полиције, Загреб, 1999. године, стр.10.

вријеме, успоставио систем обуке на послу, а забранио је запошљавање дјеце млађе од десет година.⁵⁴

2.1.2. Историјски развој проучавања организације и управљања

Подијељена су мишљења о тачном времену настанка научне организације код теоретичара, али се кроз доступне материјале види да је организација озбиљно третирана од најранијих цивилизација. Почеци проучавања организације код Египћана и Вавилонца упућују на закључак да су они морали имати одређена знања о организацији како би изградили монументална дјела попут пирамида и храмова. Претпоставља се да су стари Египћани записивали своја искуства у изградњи тако великих објеката а, на примјер, Кеопсову пирамиду је градило око 100.000 људи у периоду од 20 година.⁵⁵ Први писани трагови о оваквим подухватима налазе се у Хамурабијевом законнику, у којем су дати одређени фрагменти друштвене организације.

У Европи први записи о организацији потичу од старих Грка и њихових устава, којима су успоставили погодне организационе облике управљања многобројним градовима-државама. Стари Римљани су се такође бавили организацијом, а након Рима црква се највише бавила организацијом, и то властитом. У касном феудализму о организацији су писали и Леонардо да Винчи и Галилео Галилеј. Укупни научни и технолошки развој захтијевао је да се организовањем све више и све организованије почне бавити већи дио друштва. Постало је јасно поткрај деветнаестог вијека да је рјешавање проблема у организацији практично немогуће без научних истраживања, што организацији и даје научни карактер.

Данас је организација као научна дисциплина укључена у наставне планове готово свих високошколских установа, на ову тему одржавају се семинари, симпозијуми и сл. Без обзира на важне техничке компоненте, организација је ипак друштвена наука, јер њом људи настоје не само успоставити складне односе између елемената производње, економично се користити средствима и рационализовати свој рад, већ њоме успостављају одговарајуће друштвеноекономске односе и обезбјеђују њихову репродукцију.

Развој научне организације, према општеприхваћеном ставу теоретичара, дијели се на три развојне фазе, односно школе: *класична организациона школа* (1903–1927); *неокласична организациона школа* (1927–1960) и *савремена организациона школа* (од 1960. до данас).

⁵⁴ Субошић, Д., Организација и послови полиције, Београд, 2010. године, стр. 34.

⁵⁵ Кеопсова пирамида јесте грађена у наведеном периоду, али у свакој години је изградња трајала само по три мјесеца – то је у ствари период плављена ријеке Нила. Саме припреме за градњу ове пирамиде, према доступним подацима, трајале су преко двадесет година.

2.1.2.1. Класична организациона школа

Развој индустријских предузећа, праћен снажном механизацијом и примјеном електрицитета током деветнаестог вијека, омогућио је да се постепено заокружи конзистентан теоријски приступ организацији који је назван класична организациона школа. Класична организациона школа дјеловала је од почетка двадесетог вијека до 1927. године. Најпознатији представници класичне школе су: Фредерик Тејлор, Анри Фајол, Харингтон Емерсон и Макс Вебер.

Класична организациона школа се бавила *економском суштином организације* (профитом) и техничком суштином организације (изналажењем средстава за рад с циљем повећања производње и профита). Принципи класичне организационе школе заснивали су се на сљедећем:

- за ефикасност предузећа пресудна је само продуктивност и профит, без узимања у обзир људског фактора,
- сматрало се да људи раде нерационално, а за руководство је било значајно само постизање постављених циљева,
- владало је мишљење да људи тамо гдје раде заједно морају имати упутства руководиоца, без којих не би могли радити,
- задаци морају бити прецизно одређени и људи најбоље раде под пресијом, у супротном долази до дезоријентације и неактивности у раду, што даје лошији učinak,
- људи воле да им задаци буду стално одређени те им није потребна слобода у одређивању властитих задатака, пошто радије прихватају усмјеравање и не желе сарадњу,
- радници су мотивисани економским потребама па су прикладније стимулације у облику новца,
- раднике треба усмјеравати на ужа подручја дјелатности, пошто лакше прихватају једноставне задатке, а то онда води већој продуктивности и сл.

Прекретница у проучавању организације догодила се објављивањем дјела „Управљање радионицом” Фредерика Тејлора 1903. године. Дакле, Тејлор се сматра оснивачем научног руковођења организацијом. Он је изучавао начин на који се рад обавља, услове у којима се обавља, улогу радника и руководиоца те систем плаћања радника. Тејлорове спознаје биле су да је кривица за лош рад на руководиоцима који су пасивни и немају утицаја на извршавање послова јер пуштају да радник ради како зна.

Тејлор уводи појам научног управљања под којим подразумејива четири начела:

- употреба истинске науке умјесто ослањања на искуство,

- селекција радника на научним спознајама и њихово системско обучавање за извршавање одређених задатака,
  - преношење свих резултата научних истраживања на раднике и
  - развијање подјеле рада и одговорности између радника и руководиоца.
- Тејлор је кроз свој научни рад дао допринос у сљедећем:
- истраживао је облике средстава рада ради веће продуктивности па је нпр. мијењањем облика рударске лопате повећао учинак на утовару руде за скоро четири пута,
  - бавио се изучавањем покрета у обављању послова с циљем елиминисања сувишних покрета како би што више повећао продуктивност,
  - оно по чему је посебно познат јесте да је први одредио норму, и то на веома нехуман начин, пошто је по њему норма, у ствари, просјечан учинак најснажнијег и најбољег радника. Достизање, а нарочито пребацивање норме обезбјеђивало је велике зараде, али је истовремено подбацивање норме значило драстично смањење зараде,
  - преферирао је специјализацију код радника, што му је омогућавало да примјеном норме од радника узме максимум, а све с циљем остварења што већег профита.

Упркос поштеним субјективним намјерама, Тејлор је врло брзо дошао у сукоб с радницима због експериментисања с најбољим радницима и занемаривања синдиката. Недостаци његовог рада су били у недовољном познавању научне методологије. А поред тога је и ниподаштавао радника, што је чудно, јер је и сам био радник, а школовање је завршио уз рад. Раднике је називао букацијама и љенивцима. Можда понајвећи недостатак у његовом раду био је тај што га није занимала глобална организација, него само непосредна производња, односно радна мјеста – функције. Он је творац функционалног система руковођења. Из наведених разлога, његов систем, иако се брзо развијао, у пракси никада није у потпуности примијењен. Тејлоров научни приступ касније су дорађивали и критиковали многи теоретичари, а значајан допринос развоју научне организације као представник класичне организационе школе дао је и Анри Фајол.

За разлику од Тејлора који се окупирао проблемима управљања производњом, Фајол се бавио разматрањем проблема *управљања* свим активностима и предузећем у цјелини. За разлику од Тејлора, Фајол је истраживао методом дедукције (од општег ка појединачном). По Фајолу постоји јединствена теорија управљања предузећем, што је он констатовао у свом дјелу „Опште индустријско управљање” из 1916. године. Он пословање предузећа групише у шест основних функција, од којих је административна на централном мјесту, јер повезује и усклађује све остале, а то су: техничка, комерцијална, финансијска, рачуноводствена и безбједносна.

Административну функцију подијелио је на пет међусобно повезаних елемената: предвиђање (планирање), организовање, командовање, координисање и контролисање. Све ове функције имају своју примјену и данас. За успјешно руковођење организацијом Фајол је утврдио 14 принципа, а ради се о следећим: подјела рада, ауторитет, дисциплина, јединство наређења, јединство руковођења, потчињавање појединих интереса општим интересима, награђивање, централизација, наређивање и ред, правичност, сталност особља, иницијатива и удруживање и изједначавање особља.⁵⁶

Фајол је успоставио линијски систем руковођења који није ни лако ни брзо прихваћен као Тејлоров, јер његова рјешења нису водила брзим и мјерљивим резултатима. Ипак, његов систем руковођења је нашао примјену и у предузећима и у војсци.

Значајан представник класичне организационе школе је свакако и Макс Вебер који је своја схватања о руковођењу дао у својим дјелима „Теорија социологије и економије организације” и „Привреда и друштво”. Вебер је познат као утемељивач бирократског система руковођења. Пошто бирократија прати организацију кроз цијели њен развој, потребно је појаснити етимолошко значење ријечи: под бирократијом се подразумева начин монархског, административног управљања, у коме чиновнички апарат држи власт, што темељи на строгој примјени прописа, занемарујући при томе интересе већине.

Карактеристике Веберовог бирократског система руковођења су:

- чврста хијерархија која подразумева беспоговорно извршавање задатака, јасну субординацију и могућност да се незадовољни жале непосредно вишем по рангу,
- потпуно познавање прописа, пошто је све прописано и састоји се у писаним документима,
- руковођење је специјалистичко што значи да је потребна одговарајућа стручна спрема, познавање послова, а то се односи и на чиновнике,
- напредовање се врши на основу следећих критеријума: дисциплина, резултати рада и године радног стажа.

Слабости Веберове теорије огледају се у томе што се игнорише човјек-радник (по овој теорији, он је роб система), као и у чињеници да ова теорија спутава креативност, пошто је све прописано и мора се поштовати. Овај систем прилагођен је организацијама са чврстом хијерархијом, као што су војска, полиција и црква.

Основна слабост класичне теорије организације је њена једноставност, пошто занемарује сложеност људског понашања и нове индустријске сре-

---

⁵⁶ Гаћеша, Д., Полиција, надлежност, организација, руковођење, Бања Лука, 1998. године, стр. 164.

дине па тиме долази у положај да о њима доноси закључке само на основу претпоставки.

2.1.2.2. Неокласична организациона школа

Класична организациона школа није могла пружити задовољавајућа рјешења за новонасталу ситуацију почетком двадесетог вијека, а ради се о порасту индустријске производње након Првог свјетског рата, јер није била довољно флексибилна. Сматра се да је неокласична организациона школа ступила на сцену провођењем експеримената у погону Хаџторне компаније од 1927. до 1932. године, које је провео Елтон Мејо са сарадницима. За разлику од класичне школе која се бавила економском суштином организације, неокласици су пажњу посветили субјективној, значи *неекономској суштини* организације. Експериментима који су започети 1927. године покушало се утврдити какав је однос између учинка радника и услова рада те какав је утицај различитог односа руководиоца на понашање радника.

Значи, основни предмет проучавања неокласичне школе био је човјек, и то човјек-радник, али и човјек-руководилац. Резултати овог истраживања показали су да радник није искључиво мотивисан новчаним стимулансима. А истраживање се односило на радни морал, дужину радне седмице, као и дужину радног дана, одмор у току рада, међусобне односе међу запосленима, радне услове, мотивацију и комуникацију у процесу руковођења.

Мејо и његови сарадници појавили су се са својим резултатима прије Другог свјетског рата, али највеће признање и највећи број сљедбеника добили су педесетих година прошлог вијека, када је неокласична школа доминирала. Основна теза неокласичне организационе школе је била, као што смо већ истакли, да понашање радника приликом извршавања радних обавеза не зависи само од економских мотива, него и од односа који владају у предузећу, услова рада те емоција којима је радник изложен.

Дакле, неокласична организациона школа уноси потпуно нов поглед на човјекову улогу у организацији, односно не третира га као „*homo oeconomicus*“, него као комплексну личност чије понашање није увијек предвидиво. Ова организациона школа не одбацује сасвим начела класичне организационе школе и њезине методе, него врши хуманизацију њених ставова дајући им прихватљиву форму.

2.1.2.3. Савремена организациона школа

Ова школа датира од 1960. године и траје све до данас. Њено ступање на сцену условио је раст обима и комплексности пословања предузећа, чиме се јавила потреба за погоднијим организационим рјешењима од оних која су могле пружити класична и неокласична организациона школа. Савремена организациона школа дала је потпуно нови приступ организацији предузећа, а он се манифестује понајвише у децентрализацији организације, која се огледала у стварању профитних центара и преношењу све већег броја одлука, посебно оних рутинских, на ниже хијерархијске нивое. Али, треба нагласити да се ова децентрализација прихвата само до одређене мјере.

Велика промјена која је уведена с настајањем савремене организационе школе је тзв. групно одлучивање, пошто сложеност организације тјера менаџмент да предузима сложене међузависне акције те да одлуке доноси на састанцима и комисијски. Групно одлучивање се све више усмјеравало према нижим руководећим нивоима, што је отворило могућност партиципативног одлучивања. Значи почело се водити рачуна о учешћу радника у одлучивању.

Значајно је истаћи да савремена организациона школа своја рјешења третира као привремена, односно сматра да ће нови технички услови захтијевати нова рјешења за ефикасније руковођење. Ова организациона школа доноси још већу отвореност према окружењу, међузависност дијелова и цјелине, партиципацију у одлучивању, тимски начин организовања и сл.

Савремена школа, користећи методу системске анализе, развила је више организационих структура, а међу њима је најзапаженија Ликертова организациона структура, чије су карактеристике:

- да руководство у цјелини вјерује радницима, што за њих представља мотивацију за рад,
- да се важне одлуке припремају на свим нивоима,
- да су руководиоци у некој организацији међусобно повезани, иако се налазе у различитим дијеловима организације,
- да одлучивање има висок ниво демократичности.

Бавећи се питањима савременог организовања и руковођења, Ликерт је развио четири облика руковођења, а то су: аутократски, добронамјерно аутократски, партиципативно савјетодавни и демократски.

Дакле, савремене организационе структуре су дале значај признавању радника у процесу одлучивања, стручности у вођењу организације и тимском раду и повезаности организације са средином.

2.2. Човјек и организација

Организација је цјелина која живи, која се развија, мијења, деградира и у одређеним приликама и околностима чак и нестаје. То је разлог што организацију морамо посматрати као живи организам и посвећивати јој довољно пажње како би могла да остварује циљеве и задатке због којих она и постоји у друштву.⁵⁷ Од најранијих времена организација је постала веома важна за човјека. На самом почетку, она је била битна због заједничког лова, заједничке одбране и остваривања осталих елементарних потреба тог времена. Значи, човјек је од свог настанка до данас био упућен на организацију.

Ако имамо у виду да је човјек друштвено биће, онда нам је јасно да је из разлога упућености на другог човјека, пошто није могао да опстане сам, човјек и нашао формулу живљења управо у организацији. Организација је, без сумње, алтернатива анархији, дезорганизацији и непотребном расипању енергије. Иако је организација битна за човјека, треба имати на уму да је човјек покретач свих активности у организацији, да је он стално кроз историјски развој подређивао свијет око себе, али је истовремено и он сам подређен. Дакле, он има двоструко својство, појављује се у улози субјекта, али и објекта организације.

Несумњиво, човјек је тај који ствара организацију и управља њоме. Значи, он је од настанка цивилизације па све до данас везан за организацију. Ова веза је у савременим условима још израженија, а то је условљено компликованијим друштвеним, економским и политичким приликама у друштву. Нема сумње да човјек живи са организацијом од рођења па до смрти, и у доба мира и у доба рата. То је разлог више да се човјек увијек прилагођава организацији, да је популарише и велича. Међутим, тај исти човјек ју је и те како разарао, и без обзира на укупан развој друштва, још увијек је разара. То се дешава када интереси човјека нису у сагласности са интересом организације. Зато се и каже да је организација узрок човјековог успона, али и његовог пада, односно његове креативности, али и његове деструктивности.⁵⁸

Значи, човјек, а то се односи и на људско друштво у цјелини, не може напредовати без модерне организације. Стоји констатација да је човјек увијек везан за организацију и да је он, у ствари, „организационо биће”, пошто већина људи своју судбину веже за организацију којој припадају, па тако припадници полиције своју судбину вежу за полицијску организацију.

⁵⁷ Марковић, Б., Наука о управљању, Крагујевац, 2003. године, стр. 76.

⁵⁸ Исто, стр. 79.

2.3. Основни елементи организације

На полицијске организације, иако су по много чему специфичне, примјењују се елементи који су карактеристични за све организације уопште. Полицијска организација је специфична управна организација, прије свега, из разлога што припадници полиције могу да примјењују полицијска овлашћења. Значи, могу, под одређеним условима прописаним законом, употрејибити и средства принуде према лицима која прекрше закон. Иако се полицијска организација разликује од других друштвених организација, може се рећи да и њу одређују њени основни елементи.

А за основне елементе сваке организације, па тако и полицијске, без којих она не може да егзистира, сматрају се следећи:

- циљ организације,
- људи који извршавају дјелатности организације,
- материјално-техничка средства,
- правна заснованост – правни статус и
- организациона структура.

Сваки од ових елемената је подједнако важан за укупну функцију организације. Сви они заједно представљају ланац у којем је важна улога сваке карике у ланцу, и уколико закаже било која (било који елемент), доводи се у питање укупно функционисање организације. Полицијска, као и друге управне организације су сложене и у правилу трајније друштвене појаве. Између елемената полицијске организације постоји систем међусобних веза и подјела улога, што омогућује да сви ти елементи и дјелују као једна цјелина. Значи, тек повезивањем свих ових елемената у једну складну цјелину добијамо као резултат организацију – механизам способан да дјелује ради остваривања постављених задатака.⁵⁹

2.3.1. Циљ као елемент организације

Организације углавном имају утврђене основне циљеве, док су им остали циљеви прилагодљиве природе. У ствари, организација се може посматрати и као живи организам, пошто је подложна константним промјенама те, стога, мијења и садржину својих циљева, као и њихов међусобни приоритет. Невезано за подложност промјенама, у оквиру организације циљеви могу бити основни, али и допунски или споредни. Уз ове циљеве не смију се пренебрегнути ни

⁵⁹ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 407.

индивидуални циљеви чланова организација, који се могу инкорпорирати у циљеве организације.

Најопштије посматрано, циљ би се могао одредити као нешто што се жели постићи, па то може бити и задовољење неких потреба. Када се говори о полицијској организацији, онда је циљ недвојбено остваривање повољног безбједносног стања, односно заштита основних друштвених вриједности. Прокламовани циљеви полицијске организације остварују се вршењем полицијских послова и задатака. Скуп свих послова и задатака, у ствари, сачињава јединствени циљ полицијске организације. То су, када је у питању полиција Републике Српске, послови и задаци предвиђени у чл. 5 и 6 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, о чему ће у наредном тексту бити више говора.

2.3.2. Људи као елемент организације

Свака организација, па наравно и полицијска, почива на људима. Може организација бити уређена по највишим стандардима, али сасвим сигурно да без одговарајућих кадрова она не значи много. Нема сумње да снага сваке организације почива на људима, њиховој увјежбаности, спреми, умјешности и њиховим моралним квалитетима.⁶⁰ То значи да није довољно примијенити адекватне принципе организације, него је потребно правилно распоредити људе на она мјеста која им највише одговарају. Ово је, прије свега, логична констатација, ако се зна да организација не може постојати без људи, а потом се намеће закључак да управо људи и обезбјеђују да организација функционише и свјесно дјелује.

По прихваћеном ставу у теорији организације, организација и настаје када дође до удруживања људи и њихових интеракција. Она зависи од међусобне повезаности и заједничког рада људи. Људи као елемент организације обухватају цијели кадровски потенцијал, дакле, све припаднике конкретне организације.

Људи у организацији својом покретљивошћу унутар и изван организације без сумње утичу на промјену организационе структуре. Зато и свака организација од памтививијека па до данас настоји да обезбиједи што квалификованији и што способнији персонални састав.⁶¹

У свакој организацији постоје сложени и мање сложени (прости) послови, тако да је заступљена различита стручност потребних кадрова. То значи да је у организацији потребно извршити правилну расподјелу људи по појединим

---

⁶⁰ Исто, стр. 69.

⁶¹ Исто, стр. 70.

пословима у складу са њиховом стручном спремом. Оне организације које не успију да праве људе ставе на права мјеста суочене су са реалним ризиком да не успију у остварењу своје основне функције. Нажалост, у процесу транзиције, који је условио поремећај вриједносних критеријума, овај принцип је значајно деградиран, па имамо ситуације да су људи унутар организација распоређени у великом обиму на мјеста која им по професионалним референцама уопште не припадају. Тога није поштеђена ни полицијска организација, чак се може рећи да је та појава нарочито изражена у полицији, што, наравно, утиче на укупну ефикасност ове виталне државне институције.

Дакле, треба одабрати људе у организацији и распоредити их на одговарајућа радна мјеста те на тај начин омогућити им да остваре своју улогу, као један од најважнијих елемената организације.

2.3.3. Материјална средства као елемент организације

Већ смо рекли да су сви елементи организације значајни за остваривање њене укупне функције, али сасвим је сигурно да без коришћења материјално-техничких средстава организације не могу да остваре своје циљеве. Материјална средства су економска добра која служе организацији да реализује одређене циљеве. За остварење ових циљева потребно је обезбиједити оптимална средства чији избор зависи од дјелатности организације. Значи, различите организације користе различита средства.

Тако, полицијска организација у складу са својим пословима и задацима користи одређену специјалну опрему коју не користе остали државни органи. Невезано за дјелатност организације, средства се могу подијелити у двије групе, и то на техничка средства и финансијска средства. Постоје и многе друге подјеле, али са аспекта полицијске организације ова се чини најинтересантнијом. Полицијски практичари неријетко истичу да је полиција одавно престала бити „палица” и да је она све више техника. Дакле, потребно је обезбиједити техничку опрему да би полиција била на нивоу задатака које пред њу ставља држава. Свакако да су, поред техничке опремљености у раду сваке организације, па разумије се и полиције, потребна и финансијска средства. Значи, успјех организације веома често зависи од тога да ли су људи који раде у конкретној организацији снабдјевени довољном количином средстава, као и да ли та средства користе на најбољи начин.

2.3.4. Правна заснованост – правни статус као елемент организације

Држава своје функције испуњава путем државних органа који сви заједно чине државни апарат. Организација државног апарата (државе) утемељена је, прије свега, на уставу, затим на законским и подзаконским прописима. Дакле, државно-правни поредак је нормативни поредак, а улога правних норми јесте да обезбиједи логику и непротиврјечност правног система (а самим тим и државне управе у цјелини), чиме се грађанима пружа правна сигурност и на тај начин се једино правни систем чини ефикасним.

Значи, постојање и организација било којег државног органа, па тако и полиције, мора бити јасно дефинисана правном регулативом, односно заснована на праву. Једино организације које црпе своје постојање и дјеловање на праву могу легално да врше своју дјелатност. Улога државе у савременим условима јесте да, прије свега, обезбиједи да њени органи дјелују у складу са важећим правним оквиром. Опште познато је да држава својим законодавством забрањује одређене организације и дјелатности, па и оне које се легално оснивају када изађу из законом прописаног, бивају забрањене. Познато је да је Ханс Келзен рекао: „Нормативни поредак на чијем врху се налази највиша норма, чије важење се не изводи ни из једне више норме, она је извор свих осталих норми у поретку”. Дакле, комплетан државни апарат мора бити организован у складу са највишим правним актом – Уставом.⁶²

Правни статус је један од елемената организације јавне безбједности (полиција је стуб тог система). Њиме се означава положај, тј. правна и/или фактичка самосталност овог дијела организације у односу на МУП у чијем се саставу налази, као и у односу на друге органе државне управе, остале државне органе и недржавне субјекте.⁶³

2.3.5. Организациона структура као елемент организације

Организациона структура је врло важан елемент организације. Управо организациона структура омогућава функционисање подјеле рада, као и координацију рада људи који су обједињени у организацији с циљем остваривања циљева због којих и постоји организација. Дакле, систем веза и трајна

⁶² Свака држава организацију државног апарата дефинише највишим правним актом (уставом), па је тако и Уставом БиХ у члану 3 јасно утврђена надлежност заједничких институција, а из одредби тог члана произлази недвосмислено да су полицијски послови у искључивој надлежности ентитета, тако да је на сцени полицијски систем који није у складу са Уставом БиХ.

⁶³ Милетић С., Талијан М., Јавна безбедност, Нови Сад, 2011. године, стр. 215–216.

подјела рада међу људима који припадају датој организацији, назива се *организационом структуром*.⁶⁴ Ако бисмо одређивали сложеност појединих елемената организације, онда би свакако организациона структура била њен најсложенији елемент.

Организациона структура је, у суштини, снажан кохезиони елемент организације, пошто омогућује, путем система веза, линија, канала и односа да организација не буде механички скуп или гомила људи који раде сваки за себе него раде организовано. Значи, организациона структура је фактички огледало организације. Њена ефикасност, рационалност и економичност понајвише зависе од карактера и вриједности структуралних веза и односа унутар организације.

Дакле, из овога што смо изнијели, види се да само циљ, људи и средства не чине организацију, него је потребан још један врло специфичан елемент да би организација успјешно функционисала, а то је организациона структура. За ефикасном унутрашњом организационом структуром се непрестано трага, а она је различита у различитим полицијским организацијама. Организациона структура полицијских организација је условљена различитим факторима, од којих су неки објективни, а неки субјективни. Објективни су, рецимо, величина државе, територијална организација државе, извори и облици угрожавања, друштвене вриједности које се штите, док су субјективни размишљања руководних кадрова у полицијским организацијама.

Можемо констатовати да је организација адекватно и цијелисходно координирана група људи, с потребним средствима, која ради на остваривању конкретних циљева. Пошто се у свакој организацији врше различити послови, потребно их је груписати по сродности, што је нарочито изражено у полицијским организацијама. Ово се дешава из разлога што се мора знати за сваког припадника организације понаособ шта је његова улога и који су његови послови, јер једино тако се може сваки појединац у организацији и чинити одговорним за поједине послове који су му стављени у надлежност.

2.3.5.1. Принципи организационе структуре

Да би организациона структура неке организације, па наравно и полицијске, била успостављена на начин који је примјењив у пракси, потребно је уважавати одређене принципе организационог повезивања, односно принципе организовања. Ови принципи су успостављени на бази искуства и проучавања начина функционисања организација. Пошто су пракса и наука утврдиле већи

---

⁶⁴ Исто, стр. 100.

број ових принципа, овдје ћемо издвојити оне основне, који су примјенљиви и на полицијске организације.

Прије свих, помиње се *принцип подјеле рада*. Овај принцип подразумијева подјелу укупног коефицијента послова на појединачне извршиоце, тако да се у сваком тренутку тачно зна ко шта унутар организације ради и ко за који дио послова одговара. Тако се у полицијској организацији послови дијеле на послове униформисане полиције, послове криминалистичке полиције, управно-правне, аналитичко-информатичке послове и слично. Сви ови послови се даље дијеле унутар ових група послова на појединачне задатке, и само ако се на прави начин изврши подјела ових послова и задатака, може се очекивати да ће организација остварити жељени резултат.

Сљедећи је *принцип кохезије и координације*, који подразумијева цјелисходно повезивање рада људи у јединствени процес и подређивање њиховог дјеловања једном центру. Овај принцип преферира потребу да се читав процес рада у организацији повеже и усмјери у јединственом циљу организације, а и то да се процес одлучивања централизује. Координација или сарадња у потребном обиму постиже се систематским и планским повезивањем свих дијелова процеса одлучивања и рада у једну цјелину. За полицијске организације је посебно значајно да се дјеловање свих организационих цјелина и појединаца подреди једном центру, што омогућава да се оствари пуна сарадња.

Сљедећи принцип који треба уважавати јесте *принцип повезивања послова по њиховој сродности* или обједињавања истих, сродних и међусобно повезаних послова у одговарајуће организационе цјелине. Овај принцип је посебно изражен у полицијским организацијама, гдје се за обављање одређених врста полицијских послова формирају посебне организационе јединице. Овај принцип захтијева да се између појединих организационих јединица повуче јасна линија, с циљем избјегавања дуплирања послова, као и избјегавања сукоба надлежности.

Један од веома важних принципа у обављању послова од органа државне управе у цјелини, па тако и полиције, свакако је *принцип хијерархије*. Овај принцип се примјењује у различитим областима друштвеног живота и има утицај на функционисање свих, а нарочито сложених организација. У суштини, овај принцип значи правилно успостављање односа између руководећих и радних функција. Хијерархија у полицијској организацији могла би се схватити као однос надређености и подређености различитих нивоа организационих јединица. Правилно успостављен однос надређености и подређености омогућава да полицијска организација у цјелини своје послове и задатке обавља успјешно. Дакле, и овај принцип истиче потребу да се у организацији, а у овом случају посебно полицијској, мора знати тачно какву улогу има свака организациона јединица и сваки појединац у њој те како је дефинисан ланац одговорности.

Принцип правилног повезивања појединачног и колективног рада омогућава да се појединачни рад на најадекватнији начин инкорпорира у активности колективитета (организације у цјелини). С друге стране, организација је скуп појединачних радних активности комплетног чланства, али и колективно дјеловање цјелине. Значи, између рада појединца и елемената који том раду дају карактер колективног рада треба направити одрживу везу.

Принцип спроводљивости контроле подразумева такву организацију која омогућава laku и ефикасну контролу радног процеса. Функционисање организације је незамисливо без функције контроле, што је посебно дошло до изражаја у савременим условима. Наиме, одувijek је у организацијама било појединаца који су кршили правила понашања која је организација успоставила, што указује на неопходност постојања различитих механизма контроле. Организација мора бити тако организована да сваки припадник организације јасно зна од кога прима наредбе, кога треба да информише и коме за свој дио посла одговара, односно ко њему одговара у случају да се ради о раднику који има руководну и организациону улогу у организацији.

У обављању послова и задатака у оквиру организације примјењују се још неки принципи, али наведени имају карактер основних (најважнијих) и, уколико се правилно примијене, они у довољној мјери гарантују успјешно функционисање сваке организације.

2.4. Кадрови и кадровска политика

Сама ријеч *кадрови* често се различито користи. Наиме, ријеч *кадрови* потиче од латинског назива „squadri”, што значи оквири. Али, данас се ова ријеч веже за француску ријеч кадар (cadre). Овај израз се користи и за означавање сталних састава у армији па се за оне који се налазе на одслужењу војног рока каже да су они армијски кадар. Уобичајено је рећи за запослена лица у предузећима да су они „кадар”, односно у неким предузећима „персонал”.

Дакле, кадрови су несумњиво најважнији елемент производних снага, односно организације, посматрано уопштено. Зато је веома важно да наше друштво више пажње посвети образовању кадрова, односно да више пажње усмјери у том правцу него што је то радило до сада. У изградњи и профилисању кадрова треба подсетити на познату изреку да сваки генерал претходно мора да буде обичан војник, али при том треба знати да сваки војник нема способност да буде генерал.⁶⁵ У претходном социјалистичком поретку вођена је погрешна

⁶⁵ Марковић, Б., Наука о управљању, Крагујевац, 2003. године, стр. 111.

кадровска политика која је обилувала негативном селекцијом кадрова, што је, наравно, утицало на пад система вриједности и морала у цјелини. То је још више довело до изражаја потребу да се улаже у кадрове и да се, народски речено, прави људи доведу на права мјеста.

Кадрови у полицији имају пресудан значај, пошто није довољно имати добро осмишљену организацију или добро планирање послова; ако нема довољно стручних кадрова да све те планиране активности спроведу у живот, нема ни праве функције полиције. Иначе, кадрови се могу посматрати у ужем и у ширем смислу. У ужем смислу, под кадровима се подразумевају они чија је стручна спрема у одређеној организацији дефицитарна и они који заузимају највише руководне позиције те самим својим положајем у организацији имају већи значај од већине запослених у тој организацији. У ширем смислу, под кадровима се подразумевају сви запослени, без обзира на позицију коју заузимају у организацији. Полицијска организација је у погледу структуре запослених веома сложена организација, у којој су присутни кадрови који имају различите нивое и врсте стручне спреме.

Исправан приступ вођењу кадровске политике веома битно утиче на успјешно функционисање организације. Кадровска политика је организована друштвена дјелатност којом се обезбјеђује утврђивање начела и мјерила, изграђивања, избора и ангажовања кадрова, уз истовремено обезбјеђивање оптималних услова за њихов рад и развој у процесу рада. Кадровска политика се састоји од низа повезаних активности, као што су: планирање кадрова за поједине периоде и области дјелатности; припремање кадрова, односно њихово стручно обучавање, уз максимално уважавање и вредновање њихових личних способности и склоности; одабирање, пријем и распоређивање кадрова на поједина радна мјеста и одређене друштвене функције, стручно оспособљавање и усавршавање кадрова који су већ на одговарајућим мјестима или већ врше одређене друштвене функције и др.⁶⁶

Шта се сматра кадровском политиком и шта је њена садржина, различито се схвата од стране теоретичара, али већина њих прихвата да кадровску политику чине три основне групе послова, и то:

- послови везани за примање у организацију (службу) и распоређивање на поједина радна мјеста,
- послови који се односе на стручну обуку и усавршавање у обављању послова и
- послови који се односе на стварање оптималних услова за рад људи у организацији.

---

⁶⁶ Исто, стр. 118.

У полицијским организацијама, кадровска политика се односи на планирање потребног броја полицајаца који у конкретним условима могу остварити потребан ниво безбједности. А, након утврђеног потребног броја, потребно је извршити правилно распоређивање припадника полиције на радна мјеста на којима могу остварити најбољи резултат. Значи, кадровска политика у суштини значи вјештину одабира кадрова и њихово распоређивање на радна мјеста која им по њиховим професионалним референцама припадају и на којима ће дати најбољи резултат. Нажалост, у овим транзиционим временима, кадровска политика у полицији није и на приближно потребном нивоу.

2.5. Модели полицијске организације

Организација полиције у разним земљама и у различитим историјским периодима била је различита. Поред различитих услова у различитим земљама, ове разлике условљавали су и различити приступи теоретичара овом питању, који су, полазећи од разноврсних критеријума, долазили и до различитих система за класификацију појединих врста полиције, па тако и до различитих система организације. То је засигурно утицало на разноврсност организације полиције, какву имамо данас: рецимо, у Европи имамо изражену разноликост у организацији полиције, зависно од земље до земље. Присутна су различита рјешења, од централистички организованих полицијских система, до потпуно децентралистичких, па чак и организационо смјештених у министарства правде, а не у министарства унутрашњих послова или полиције. Ова организациона различитост је допринијела и разноврсности функција полиције, што је опет довело до формирања великог броја различитих врста полицијских органа и унутрашњих организационих јединица у полицији.

„Свака велика организација, дакле, и полицијска, и поред различите делатности и циљева у односу на друге организације, суочава се са питањима које и какве организационе јединице да утврди (образује), како и којим организационим формама да их повеже у складну целину, којим методама и средствима да обезбеди јединствено планирање, усмеравање, координирање, контролу, одговорност, као и са другим питањима унутрашњег организовања и функционисања.”⁶⁷

Сваки полицијски систем детерминишу одређени услови у којима је изграђен и у којима еволуира. На само формирање полицијског система утиче читав низ спољашњих и унутрашњих чинилаца. Међу *спољашњим* чиниоцима

⁶⁷ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 1997. године, стр. 244.

најзначајнији су: систем извршне власти (који уређује цјелокупну државну управу), облик политичког уређења, територијална организација (тј. подјела земље), затим безбједносне прилике, безбједносне потребе, безбједносне политике те културолошке, економске, социјалне, политичке и друге прилике у којима дјелују органи унутрашњих послова. Као најважнији *унутрашњи* чиниоци наводе се: стратегије, смјернице, упутства и циљеви полиције, послови и задаци које полиција мора обављати, као и организациони ресурси којима располаже (број запослених, структура кадрова, средства којима располаже, технологија и методологија рада, програми и планови дјеловања итд.).⁶⁸ Све ово говори да су полицијске организације разноврсне и сложене, али у теорији се издвајају два основна модела организације полиције, а то су отворени и затворени модел.

„Карактеристика *затворених* модела је у чињеници да се ради о традиционалном начину управљања полицијом. Основу чини хијерархијска структура са вертикалном комуникацијом и доминантном улогом старјешине.”⁶⁹ Овакви модели могу функционисати у стабилним условима, а полиција обавља послове рутински, што узрокује одређене недостатке оваквог модела који се манифестују кроз висок степен бирократизације, крутост, спорост, одсуство креативног рада итд. Насупрот њима, *отворени* модели подстичу креативност, развијају нове начине међусобног комуницирања са наглашеном улогом давања препорука и савјета умјесто наређења, гдје се граде партнерски односи, што више личи на пословне моделе организације.

Даље се разликују *једноставни* и *сложени* полицијски системи. Ако је полицијски систем неке земље организован тако да су све полицијске снаге подређене јединственој полицијској управи, онда се ту фактички ради о једној полицијској организацији и моделу *једноставног* полицијског система. С друге стране, ако у некој земљи постоје двије или више полицијских организација, од којих је свака подређена посебним центрима (командама) и по томе аутономна, у том случају се ради о моделу *сложеног* полицијског система. Данас је на сцени много заступљенији модел сложеног полицијског система и може се рећи да је он карактеристичан за структуру савремених полицијских система.

Када се говори о моделима полицијских система, треба рећи да се *централизовани* и *децентрализовани* полицијски системи такође јављају као модел организовања полиције, а заступљене су и комбинације ових двају модела. Да ли се ради о централизованом или о децентрализованом полицијском систему закључује се из тога да ли се управљање над организацијама које чине полицијски систем врши од стране централне власти. Ово је често тешко одредити, пошто је ријетка примјена једног или другог модела у чистом виду.

⁶⁸ Шетка, Г., Модели полицијских организација и полицијски систем БиХ, У: „Безбједност, полиција, грађани”, бр. 1–2/16, Бања Лука, 2016. године, стр. 160.

⁶⁹ Кунић, П., Управно право – општи и посебни дио, Бања Лука, 2001. године, стр. 461.

Могуће су још неке варијанте моделирања полицијске организације, али се свакако мора поменути класификација полицијских система на *сложене координисане* и *сложене некоординисане* полицијске системе. Наиме, ова класификација се односи само на земље са више полицијских организација, а полази се од начина на који је извршена територијална расподјела надлежности између појединих полицијских организација. Ако су територијалне надлежности тако разграничене да је за сваки дио територије надлежна само једна од полицијских организација, имали бисмо случај *сложеног координисаног* полицијског система. И супротно томе, ако је за дијелове исте територије надлежно више од једне полицијске организације, имали бисмо случај *сложеног некоординисаног* полицијског система.⁷⁰ Значи, основна карактеристика сложеног некоординисаног полицијског система огледа се у истовременој надлежности за дјеловање више засебних полицијских агенција на истој територији.

---

⁷⁰ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 360.

3. ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ПОЛИЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Да би се исправно схватила потреба за настанком полиције Републике Српске, потребно је макар укратко појаснити организацију полиције и услове који су претходили настанку полиције Републике Српске. Разлог тога јесте што је питање организације полиције сложено и у мање сложеним условима од оних који су обиљежили протеклих двадесетак година на нашим просторима. Организација полиције у европским земљама је различита. Подударних организационих рјешења готово да и нема. Нека од рјешења су претежно централистичка, а друга претежно децентралистичка.⁷¹ Организација сама по себи је динамична категорија па, у складу с тим, они који се баве организацијом стално изналазе нова рационалнија рјешења која ће остварити што већи učinak уз што мањи утрошак средстава и кадрова. Ово је веома изражено код организације полиције на нашим просторима у посљедње двије деценије.

Наиме, у предратној Босни и Херцеговини која је била, као што знамо, федерална јединица бивше СФРЈ, полиција је била централистички организована. Постојало је Министарство унутрашњих послова Босне и Херцеговине, које је настало 1990. године, трансформацијом Републичког секретаријата унутрашњих послова у МУП БиХ. У оквиру Министарства обављани су послови јавне и државне безбједности. Министарство, односно полиција је била организована на три нивоа.

На локалном (општинском) нивоу постојале су станице јавне безбједности које су биле надлежне да на подручју општине за коју су основане прате, анализирају и предузимају мјере и радње на одржавању јавног реда и мира, спречавању и откривању криминалитета, регулисању и одржавању безбједности саобраћаја. На локалном нивоу извршавани су основни полицијски послови, а поред њих и остали унутрашњи послови који су се односили на грађанска

---

⁷¹ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 2003. година, стр. 108.

стања (лична карта, пребивалиште, боравиште, јединствени матични број, возачке дозволе итд.).

На регионалном нивоу било је девет центара служби безбједности,⁷² а за подручје града Сарајева и градски секретаријат унутрашњих послова, као виши облик организације. У оквиру центара служби безбједности постојали су сектор јавне и сектор државне безбједности. Центром служби безбједности руководио је начелник центра, а он је био надређен и сектору јавне и сектору државне безбједности. Центар служби безбједности је на простору који је покривао био надлежан за организацију и непосредно вршење послова. Дакле, он је непосредно извршавао све полицијске и остале унутрашње послове на свом подручју, али је као виши ниво организације био задужен и да дјелује инструктивно према нижим организационим јединицама, и то како у смислу надзора и упућивања тако и непосредно се укључујући у сложеније случајеве. Кад је у питању сектор државне безбједности, центар је пратио стање државне безбједности на свом подручју и непосредно предузимао мјере и радње, уз координацију непосредно више инстанце.

На републичком нивоу, као што смо рекли, постојало је и функционисало Министарство унутрашњих послова Босне и Херцеговине. Организација и надлежности Министарства били су регулисани Законом о унутрашњим пословима БиХ, према којем је Министарство било централни орган који је био надлежан да преко својих организационих јединица прати укупно стање јавне и државне безбједности те да предузима потребне мјере и радње.

3.1. Настанак полиције Републике Српске

Прелазак на политички плурализам, након распада Савеза комуниста Југославије, који се десио у јуну 1990. године, довео је националне странке на власт у Босни и Херцеговини, што је фактички представљало почетак разградње бивше државе. „Могућност сецесије ставила је БиХ пред тешке дилеме: или се прикључити „остатку Југославије”, или се трансформисати у сложenu државу, што је било нормално, или се прогласити унитарном и независном, против воље једног народа, што је било најгоре рјешење.”⁷³ Ове сложене политичке прилике условиле су да тадашњи политички лидери и носиоци политичких функција из

⁷² У предратном периоду у БиХ је било девет центара служби безбједности, и то: Сарајево, Бања Лука, Бихаћ, Добој, Тузла, Зеница, Мостар, Ливно и Горажде.

⁷³ Царевић, М., Рат у БиХ – нова појава у историји ратова, Српска правна мисао, број 1–4/2003, Бања Лука, 2003. године, стр. 451.

реда српског народа покрену иницијативу за формирање Скупштине српског народа у БиХ, која је и реализована 9. 1. 1992. године.

Како је вријеме одмицало, ситуација је постајала све сложенија, тако да „последњих дана марта и почетком априла БиХ захватају међунационални сукоби, а одлука Европске заједнице о признавању самосталности те југословенске републике само поспјешује драму”.⁷⁴ Почетак априла 1992. године донио је прави ратни пожар, што је убрзало подјелу БиХ по националним шавовима. Ова почетна догађања била су пропраћена издвајањем припадника МУП-а, у великом броју, према националној припадности, о чему у својој књизи говори Мирослав Лазански: „Компликације у Сарајеву започеле су подјелом састава у МУП-у протјеривањем припадника српске националности из редова специјалних јединица МУП-а. Истовремено су почели општи напади и јурњава на полицијске станице у Сарајеву и у другим дијеловима републике”.⁷⁵

Дакле, почетак сукоба у Босни и Херцеговини, подјела између припадника МУП-а на националној основи неминовно доводи до тога да се организују двије полиције унутар БиХ. Једна од њих настаје првим постројавањем полиције на Сокоцу 4. 4. 1992. године, што се данас обиљежава као Дан полиције Републике Српске. Априлски догађаји из 1992. године доводе до потребе да се на Палама формира Влада Српске Републике Босне и Херцеговине. Формирање Владе подразумијевало је и формирање Министарства унутрашњих послова.

3.1.1. Оснивање Министарства унутрашњих послова Републике Српске

Иако је у том периоду све било у сјени ратних збивања, од самог почетка сукоба било је јасно да је неопходно да полиција настави и са обављањем својих редовних послова и задатака. Да би се ови послови могли извршавати на потребном нивоу, било је неопходно формирати и развијати министарство у правом смислу те ријечи, а не само имати га на папиру. Како су на територији која је у то вријеме била под контролом Срба остала само два од претходних девет центара (Бања Лука и Добој), прво је требало формирати центре служби безбједности. Тако је одмах у априлу извршено формирање центара са сједиштем у Бијељини, Српском Сарајеву и Требињу, а у Бањој Луци и Добоју су наставили да функционишу постојећи центри.

За потребе координације извршавања ових послова и задатака основане су потребне линије рада у сједишту Министарства на Палама. Међутим, од почетка је било јасно да на Палама нема потребног кадровског и материјално-

⁷⁴ Лазански, М., Истина о Српској, Београд, 2001. године, стр. 32.

⁷⁵ Исто, стр. 34.

техничког (смјештајног) потенцијала. Због тога је донесена одлука да се највећи дио Министарства дислоцира у Бијељину, гдје су постојали много повољнији материјално-технички, али и сви други услови. Тако је већ у августу 1992. године у Бијељину измјештена комплетна структура јавне безбједности, док је на Палама остао ресор државне безбједности, Кабинет министра и Управа за материјално-финансијске и имовинске послове.

Доласком у Бијељину остварени су далеко повољнији услови за развој и унапређење службе јавне безбједности. Обезбијеђен је адекватан смјештај, а сам географски положај Бијељине мотивисао је већи број припадника Министарства који су морали напустити своја предратна пребивалишта да се радно ангажују у Бијељини. Тако од самог формирања ресора јавне безбједности у Бијељини почиње планско и организовано развијање службе. Упориште за овакав приступ било је у Закону о унутрашњим пословима Републике Српске, који је донесен у априлу 1992. године, а којим је дефинисана организација и надлежност Министарства. На основу овог закона, по линијама рада које су формиране самим оснивањем Министарства, донесени су подзаконски акти који су омогућили да се линије рада понашају и послове из свог дјелокогруга обављају професионално и законито.

У веома кратком периоду успостављене су основне организационе јединице у сједишту Министарства и формирана је сама структура Министарства, а након тога започео је трновит пут изградње Министарства. Већ у новембру 1992. године Министарство је било организовано до тог нивоа да је по свим линијама рада могло да прати извршавање послова и задатака од најнижег до највишег нивоа. Изградња Министарства текла је на свим нивоима упоредо. На нивоу сједишта Министарства – по управама, вршена је кадровска попуна припадницима полиције са потребним искуством. Тако је нпр. Управа за сузбијање криминалитета већ у новембру 1992. године имала капацитет да, поред планског праћења стања и кретања криминалитета, пружа неопходну стручну помоћ организационим јединицама на терену.

Чињеница да је постојала потреба за школованим полицајцима који су и у ратним условима имали обавезу извршавања редовних полицијских послова и задатака, била је подстицај руководству Министарства да се определијели за оснивање Средње школе унутрашњих послова, која је почела са радом 2. 11. 1992. године у Бањој Луци. На овој школи су, поред редовног школовања, извођени и курсеви за припаднике полиције који нису имали никакво полицијско образовање, а чији је пријем у тадашњим условима био неминовност.

Потреба квалитетног документовања кривичних дјела озбиљно је схваћена од самог почетка, а Министарство је показало своје опредјељење за професионални рад оснивањем Одјељења за криминалистичко-техничка вјештачења. Ово одјељење је имало задатак да развија криминалистичку технику, обучава

припаднике полиције да на високом нивоу врше увиђаје на лицу мјеста те да врши вјештачења трагова кривичних дјела и на тај начин доприноси квалитетном документовању кривичних дјела. У прилог тврдњи да је Министарство давало потребан значај документовању кривичних дјела, говори и чињеница да је ово одјељење већ 1995. године трансформисано у озбиљан криминалистичко-технички центар за вјештачења, који је тада имао неколико лабораторија у којима је веома успјешно вршио криминалистичке експертизе.

Значи, током 1992. и 1993. године одвијао се процес успостављања и развијања основних и унутрашњих организационих јединица Министарства. Тај процес је, ако се имају у виду укупни услови у којима се тада радило, био веома успјешан, о чему говоре резултати рада. Наиме, већ 1993. године Министарство је у потпуности било у стању да прати стање и кретање јавног реда и мира, криминалитета, безбједности саобраћаја, као и друге унутрашње послове. О свом раду Министарство је сачињавало квалитетне извјештаје, анализе и плански заводило потребне мјере и радње које су координисане са нивоа Министарства.⁷⁶

Почетком 1994. године Министарство је започело активност проширења своје унутрашње организације, која се огледала у формирању три нова центра јавне безбједности. Овом приликом дошло је до формирања ресора јавне и ресора државне безбједности. То је даље за последицу имало укидање центара служби безбједности, а формиран су центри јавне и центри државне безбједности. Тада су формиран нови центри у Приједору, Зворнику и Србињу. Дакле, број центара се повећао на осам, а на регионалном нивоу је извршено одвајање државне од јавне безбједности, тако да су центри државне безбједности били одговорни само према Министарству у сједишту, путем ресора државне безбједности.

Ова година (1994) протекла је у даљем развоју Министарства у цјелини, а посебне активности биле су усмјерене на развој нових центара јавне и државне безбједности. У том смислу, новоформираним центрима Министарство је пружио адекватну помоћ, како кадровску тако и стручну, а помоћу су пружили и други центри који су већ имали развијену организациону структуру.

У 1995. години, и поред свих проблема који су постојали током цијеле године, настављена је активност на организационом и кадровском јачању Министарства. У том смислу је, као што смо већ рекли, формиран Кримина-

---

⁷⁶ Министарство унутрашњих послова Републике Српске је 1993. године у сједишту имало следеће организационе јединице: Кабинет министра, Службу државне безбједности, Управу полиције, Управу криминалистичке полиције, Управу за аналитику и информатику, Управу за везу и криптозаштиту, Управу за правне, кадровске и послове странаца, Управу за материјално-финансијске и имовинске послове, Средњу школу за унутрашње послове, Бригаду за антитерористичка дејства.

листичко-технички центар који је значајно повећао могућности криминалистичке полиције у области форензике. Затим је основан Инспекторат за заштиту од пожара који је објединио рад одјељења за противпожарну заштиту по центрима јавне безбједности.

Током 1995. године Министарство увиђа потребу да створи услове за дугорочно рјешавање кадровских проблема те у том циљу оснива Вишу школу унутрашњих послова која са радом почиње 20. 11. 1995. године. Тим чином долази до оснивања Центра за образовање кадрова Министарства, у чијем саставу је, наравно, и Средња школа за унутрашње послове.

Такође у 1995. години, због повећаног обима послова контроле и преласка државне границе, дотадашње одјељење прераста у Управу за пограничне послове.

Дакле, крајем 1995. године, закључење мира у Босни и Херцеговини, Министарство дочекује као респектабилна институција са потпуно формираном инфраструктуром, како организационом тако и кадровском. У вријеме закључења Дејтонског мировног споразума, Министарство унутрашњих послова Републике Српске имало је преко 12.000 припадника у активном саставу. Било је потпуно јасно да је то превелик број те да ће, неминовно, у наредном периоду услиједити реорганизација, што је, уосталом, било назначено и у Анексу XI Дејтонског споразума.

3.1.2. Реорганизација полиције Републике Српске у сарадњи са ИПТФ-ом

Анекс XI Дејтонског споразума, својим одредбама којима даје овлашћења ИПТФ-у и обавезе странама потписницама, на сасвим јасан начин је указао на то да ће услиједити реорганизација полиције у БиХ па самим тим и у Републици Српској. Како није могуће једним таквим споразумом, којим је, у суштини, успостављен мир у Босни и Херцеговини, бавити се детаљима реорганизације било које области државне управе, то је по успостављању мира, кроз имплементацију Дејтонског мировног споразума било логично да се отпочне са укупном реорганизацијом државне управе, прије свега, полиције. Са тим циљем ИПТФ је донио документ под називом План реорганизације полиције у БиХ (јуна 1997). То је био један уопштен документ, па је ИПТФ у септембру исте године донио документ под називом „Принципи реорганизације полиције у Републици Српској”, који је усаглашен између мисије УНМ БиХ и власти Републике Српске.

Овим принципима предвиђено је да ће реорганизација свих полицијских институција и агенција у Републици Српској бити спроведена према Дејтонском споразуму (и конвенцијама које су укључене), Уставу Републике Српске и свим другим споразумима и инструментима које је Република Српска прихватила и

потписала. Ово је даље значило да је Република Српска требала да усклади и допуни своје законе, одлуке и процедуре које су у супротности са Дејтонским споразумом и другим споразумима. Пошто се очекивало да ће бити значајних разлика у погледу провођења реорганизације полиције у Републици Српској, овим принципима је дефинисано: „У случају да дође до неслагања између РС и ИПТФ-а, да ли такав конфликт постоји или не, то питање ће бити упућено високом представнику ради давања упута, као што предвиђа Дејтонски споразум Анекс XI”.⁷⁷

Будући да се дуже вријеме број припадника полиције у Републици Српској кретао у оквиру 8500, занимљиво је напоменути да је први пут тај број назначен управо у овом документу. У том документу је назначен и податак да ће се у Републици Српској етнички састав мијењати, а што ће се одразити и на састав полиције у Републици Српској. Поред тога, у тачки 8 ових принципа предвиђено је да ће реорганизација ићи у фазама. „У првој фази, центри јавне безбједности (који ће се реорганизовати постепено), затим РС јединице специјалне полиције, оне које СФОР не контролише у складу са Анексом 1 А ГФАП-а биће охрабрени да се придруже процесу реорганизације.”⁷⁸

Из садржаја ове тачке може се закључити да овај документ није базиран у цијелости на чињеницама, пошто Министарство унутрашњих послова није имало никакву специјалну полицију, осим јединице која је потпадала под контролу СФОР-а. Ова јединица је тада бројала око 2000 припадника и њена трансформација је заиста била неопходна, што је и услиједило чим су се за то стекли услови. Значајнија реорганизација тадашње бригаде за антитерористичка дејства услиједила је 1997. године, а подразумијевала је и организационо и бројчано смањење, тако да данас Специјална јединица полиције броји нешто више од 100 припадника, што у потпуности задовољава потребе.

Послије закључења Дејтонског споразума и отпочињања мисије ИПТФ-а у Босни и Херцеговини почела је реорганизација полиције Републике Српске, која је провођена под мониторингом међународне заједнице. Поред иницијатива које су долазиле од ИПТФ-а и других међународних организација, било је доста и активности које су провођене на овом плану на властиту иницијативу.

Тако је прва значајнија организациона промјена у 1996. години била оснивање Центра јавне безбједности Мркоњић Град. Враћањем дијела територија Републици Српској, у складу са Дејтонским споразумом, више из политичких разлога, ради безбједности грађана који су се враћали на своја огњишта, донесена је одлука да се оснује центар јавне безбједности. Тако је у том тренутку Министарство у свом саставу имало девет центара јавне безбједности.

⁷⁷ Принципи реорганизације полиције у Републици Српској од 16. 9. 1997. године, тачка 6.

⁷⁸ Исто, тачка 8.

Пошто је Министарство тада већ било довољно развијена институција, без већих проблема је у кратком року новоформирани центар стављен у функцију.

У 1997. години је под покровитељством и организацијом ИПТФ-а почела интензивно да се проводи обука припадника полиције Републике Српске. Прво су сви припадници Министарства прошли обуку из области људских права и достојанства, а потом су организоване и разне врсте специјалистичких обука. Процес обуке упоредо је пратио увођење нових организационих јединица на иницијативу међународних организација.

Тако је 1998. године формиран Инспекторат за унутрашњу контролу који у својој надлежности има контролу законитости рада. Оснивање Инспектората Министарство је прихватило у потпуности, пошто је такав начин контроле законитости општеприхваћен у свим модерним полицијама свијета и већ се у пракси доказао као ефикасан. У процесу успоставе Инспектората, у сарадњи са међународном заједницом донесени су подзаконски прописи о раду Инспектората, а истовремено је извршена кадровска попуна, како у Министарству у сједишту тако и по центрима јавне безбједности.

Веома значајна организациона промјена која се десила 1998. године јесте издвајање државне безбједности из састава Министарства унутрашњих послова. Наиме, извршена је измјена Закона о унутрашњим пословима те је регулисано да државна безбједност није више у саставу Министарства, него је везана непосредно за предсједника Републике. На тај начин и у овом дијелу је дошло до усклађивања са европском праксом.

Ова година је у развоју Министарства значајна и по томе што је у августу мјесецу 1998. године Влада Републике Српске донијела одлуку да се премјести сједиште Министарства из Бијељине у Бању Луку. Тако је Министарство као и остале институције смјештено у Бању Луку, што је у почетном периоду његову позицију учинило сложенијом. Ово пресељење је извршено без потребних припрема, па тако Министарство није до августа 2000. године имало својих просторија за рад, а припадници Министарства су путовали из Бијељине у Бању Луку. Овакви услови рада су стварали значајне потешкоће у функционисању, али су и поред тога послови и задаци на цијелом простору Републике извршавани на потребном нивоу. Обезбјеђењем радног простора за потребе Министарства, створени су услови да се у пуном капацитету извршавају сви послови и задаци из дјелокруга Министарства.

Упоредо с обезбјеђивањем радног простора и опремањем, текао је даљи процес изградње и унапређења Министарства у организационом смислу. Тако је, на иницијативу међународне заједнице, 1999. године (у јуну) основана Полицијска академија, чиме је измијењен дотадашњи концепт обуке полиције. Поред промјене концепта основне полицијске обуке, циљ оснивања Полицијске академије био је да се у полицију Републике Српске уведе по-

требан број припадника несрпске националности. Увођењем новог начина основне полицијске обуке, МУП РС ускладио је процес обуке са европским и међународним стандардима, пошто је дотадашњи вид образовања полиције у Републици Српској одавно напуштен у модерним државама, а такође је и значајно појефтинио процес извођења ове веома важне дјелатности.

Поред иницијатива међународне заједнице које су биле усмјерене на измјену концепта образовања, и само Министарство је од почетка било свјесно чињенице да је за успостављање демократске и професионалне полиције по међународно прихваћеним стандардима неопходно развијати школовање и стручно оспособљавање и усавршавање полицијских кадрова. У том правцу, а због повећаних потреба Министарства за високообразованим кадром, Министарство је 2002. године трансформисало Вишу у Високу школу унутрашњих послова. Оснивањем Високе школе отпочео је процес високог образовања у МУП-у РС, покренута је научноистраживачка дјелатност, затим издавачка дјелатност, а отпочело је и организовање разних научних скупова.

Оснивање Високе школе захтијевало је трансформацију дотадашњег Школског центра у нову основну организациону јединицу Министарства па је тако формирана Управа за полицијско образовање, с циљем да координира укупне активности Полицијске академије и Високе школе унутрашњих послова, ради квалитетнијег провођења процеса школовања и стручног усавршавања припадника Министарства.

Веома значајна активност у смислу унапређења организационе структуре Министарства је, по сопственој иницијативи, проведена у 2001. години, а односила се на смањење броја центара јавне безбједности. Наиме, тада је донесен нови Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству, по којем су укинута центри јавне безбједности у Приједору, Мркоњић Граду, Зворнику и Србињу. Умјесто дотадашњих центара јавне безбједности, основани су сектори јавне безбједности који су ушли у састав центара Бања Лука, Бијељина и Српско Сарајево. Овом систематизацијом је извршена и рационализација броја радних мјеста па је умјесто 10.880, систематизовано 9560 радних мјеста. Значајно је напоменути да овом рационализацијом ниједан радник Министарства није остао без запослења.

Годину 2001. обиљежила је још једна веома значајна промјена у организационом смислу, а односила се на увођење институције Директор полиције. Ова институција је уведена на инсистирање међународне заједнице, с циљем да одвоји политику од полиције, дакле да допринесе професионализацији полицијског дјеловања. Улога директора била је да као независни виши припадник Министарства води рачуна да полиција буде у потпуности деполитизована, да обједињује рад Дежурног оперативног центра, Управе полиције и Управе криминалистичке полиције, надгледа и управља свим функцијама

полиције у складу са Законом и приоритетима које је поставило Министарство, обезбјеђује планирање и надгледање свих операција везаних за јавну безбједност те обуку припадника полиције, врши послове унутрашње контроле, праћење и заштиту законитости у раду.⁷⁹

3.1.3. Акредитација Министарства унутрашњих послова Републике Српске

Када се говори о изградњи и организацији Министарства, неопходно је нагласити процес акредитације МУП-а Републике Српске, као институције, од стране мисије УН-а у БиХ. Наиме, ради се о процесу који је проведен у посљедњој години мандата мисије УН-а, а који је подразумијевао сертификацију свих припадника полиције, а потом и акредитацију Министарства. Ово је била веома сложена и обимна активност, а подразумијевала је анализу Министарства у цјелини, и то у смислу унутрашње организације и начина функционисања. Ова активност започела је у марту 2002. године, а подразумијевала је анализу станица и центара јавне безбједности те Министарства у сједишту.

Циљ ове анализе за мисију УН-а и ИПТФ-а је био да се кроз акредитацију озваничи да је полиција Републике Српске под мисијом ИПТФ-а достигла међународно признате стандарде у обављању полицијских послова. Акредитовање је значило да је полиција професионална, ефикасна и успјешна, правична, непристрасна, ослобођена страначке контроле, на високом нивоу поштивања људских права. Да би се остварили ови циљеви, требало је да ИПТФ претходно помогне у реформи и реструктурисању полиције, како би се успоставиле полицијске снаге на нивоу међународних стандарда. Анализа система полиције је управо требала показати да ли је мисија УН-а испунила свој мандат.

ИПТФ је кроз анализу система снажно форсирао реорганизацију полиције Републике Српске, и то у правцу драстичног смањења надлежности у појединим областима. Било је приједлога да се укину одређене организационе јединице, па чак и приједлога да се уведе Директорат полиције, који би преузео улогу Министарства. Наравно да све оно што је било изван дотадашњих критерија унутрашње организације и што није имало упориште у законским прописима Републике Српске Министарство није прихватило.

Међутим, и поред таквог става Министарства, у овом процесу је дошло и до одређених организационих промјена. Тако је Министарство прихватило укидање сектора јавне безбједности, укинуте су станице јавне безбједности,

---

⁷⁹ Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у РС, члан 25, стр. 17, Бања Лука, 2002. године.

а њихову улогу преузеле су полицијске станице.⁸⁰ Ова рационализација организационих јединица подразумијевала је поновно смањење броја запослених овлашћених службених лица, тако да је овом приликом утврђен укупан број запослених у Министарству умјесто 9560, свега 8406, од чега се 6268 односило на овлашћена службена лица.

Кроз Правилник реализована је и иницијатива ИПТФ-а за оснивање нове организационе јединице те је тако основан Биро за представке и жалбе грађана. Биро је основан са циљем да надгледа заступање свих представки грађана које се односе на поступање радника Министарства, води регистар примљених жалби и представки и доставља их Инспекторату за унутрашњу контролу те да прати и надгледа рад Инспектората за унутрашњу контролу.⁸¹

Такође, значајна промјена која је реализована кроз процес акредитације било је увођење чинова у полицији, а циљ је био да се обезбиједи квалитетан систем напредовања и да се заштите припадници полиције (посебно руководни састав) од неаргументованих смјена. Уведени чиновни морали су бити у складу са чиновима у европским земљама, и нису смјели асоцирати на војне чиновне.⁸²

Када се уђе у детаљнију анализу овог процеса, постаје јасно да се под формом реорганизације настојало, од стране међународне заједнице, ући у све поре функционисања полиције, а не само бавити се организационом структуром полиције, што се могло и очекивати онда када се жели побољшати или реорганизовати нека организација. У сваком случају, кроз овај процес дат је значајан допринос унапређењу организације Министарства те је дошло до приближавања моделу организације полиције у неким европским земљама.

Иако је био праћен разним потешкоћама, овај процес је на крају мандата мисије УН-а у БиХ завршен додјелом акредитације Министарству унутрашњих послова Републике Српске, што је значило признање да је Министарство достигло међународно признате стандарде у обављању полицијских послова. Документ о акредитацији, министру унутрашњих послова Републике Српске лично је уручио шеф мисије УН-а у БиХ, господин Жак Пол Клајн, 2. 10. 2002. године.

---

⁸⁰ Станице јавне безбједности остале су само у Приједору, Мркоњић Граду, Зворнику и Србињу, умјесто сектора јавне безбједности, и то стога што у тим мјестима постоје двије или више полицијских станица, па је неопходно да нека виша организациона јединица координира њихов рад.

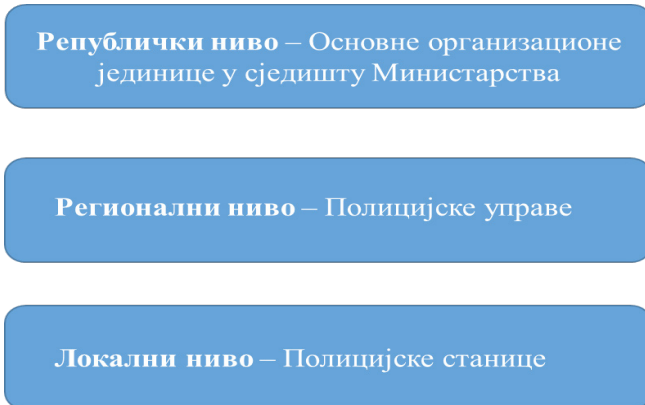
⁸¹ Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у РС, члан 25 стр. 17, Бања Лука, 2002. године.

⁸² Јовичић, Д., Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума, Бања Лука, 2005. године, стр. 168.

3.2. Територијална организација полиције Републике Српске

Како смо већ говорили у претходним излагањима, нема модела полицијске организације који би био својствен за двије или више држава. Значи, свако има неке своје специфичности које се не односе на друге земље. У сваком случају, у структури полицијског система сваке земље постоји једна или више полицијских организација које имају прецизно уређену организацију. Ширина, разноврсност и сложеност полицијских задатака, велики обим послова и број људи потребних за обављање тих послова, уз специфична обиљежја начина извршавања полицијских задатака, појављују се као главни моменти који утичу на сложеност организационе структуре модерне полицијске организације.⁸³

Акт којим се одређује унутрашња организација полиције у Републици Српској, јесте Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске. Правилником се утврђује унутрашња организација и систематизација Министарства унутрашњих послова Републике Српске, а нарочито организационе јединице, њихов назив и дјелокруг, начин руковођења, назив и распоред послова и задатака у организационим јединицама, укупан број запослених потребан за вршење послова Министарства, услови за обављање послова које обављају полицијски службеници, државни службеници и намјештеници, радна мјеста на која се могу примити приправници, овлашћења запослених у вршењу послова, начин планирања и програмирања, као и организација рада у Министарству.⁸⁴

Слика број 1. Приказ територијалне организације полиције Републике Српске

⁸³ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 429.

⁸⁴ Члан 1 – Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији Министарства унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, март 2015. године

Свака полиција, па тако и полиција Републике Српске, мора да „покрије” читаву додијелјену територију адекватним организационим јединицама, како би обезбједила ефикасно вршење својих послова и задатака. Тако је са аспекта територијалне организације полиција у Републици Српској организована у три нивоа. Ако пођемо од најнижег према највишем нивоу, онда би то било на *општинском (локалном), регионалном и републичком (централном)* нивоу.

На *општинском нивоу*, основне полицијске послове обављају полицијске станице. Иначе, у надлежности полицијских станица на општинском нивоу је вршење послова и задатака који се односе на непосредну заштиту личне и имовинске безбједности грађана, предузимање оперативних и других мјера на спречавању и откривању кривичних дјела привредног и општег криминалитета из надлежности основних судова и проналажење и хватање њихових учинилаца, одржавање јавног реда и мира, регулисање саобраћаја на путевима и контрола над возилима и возачима и другим учесницима у саобраћају на регионалним и локалним путевима. Такође, у надлежности полицијских станица на општинском нивоу је и непосредно учествовање у реализацији саобраћајно-васпитних активности других субјеката и организовање васпитно-превентивне активности у области безбједности саобраћаја, обезбјеђење лица мјеста ради несметаног вршења увиђаја, надзирање примјене закона и других прописа о оружју и муницији, превозу, преносу и употреби оружја, експлозивних материја и запаљивих течности и гасова, о пријављивању пребивалишта и боравишта грађана, остваривање сарадње са другим органима на станичном подручју те обављање и других послова из своје надлежности. Полицијска станица аналитички прати стање и кретање јавног реда и мира, криминалитета и саобраћаја, реализује програме редовне обуке полицијских службеника, обрађује и подноси захтјеве за покретање прекршајног поступка, израђује аналитичко-информативне и друге материјале о стању и проблемима јавне безбједности на станичном подручју, остварује сарадњу са другим органима и организацијама на станичном подручју, непосредно врши послове и задатке из свог дјелокруга у условима ванредних прилика, прати и усмјерава рад на имплементацији рада полиције у заједници и обавља и друге послове из своје надлежности. У појединим полицијским станицама су формирана станична одјељења полиције (СОП) која полицијске послове обављају у појединим мјесним заједницама које се налазе на територији одређене општине.

На *регионалном нивоу*, у Републици Српској полицијске послове обављају полицијске управе, и то: Бања Лука, Добој, Бијељина, Источно Сарајево, Требиње, Приједор, Зворник, Градишка, Мркоњић Град и Фоча. Према Правилнику о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству, полицијска управа на подручју за које је надлежна организује и непосредно врши: послове спречавања и откривања кривичних дјела и проналажења и

хватања њихових учинилаца, праћења стања безбједности саобраћаја на путевима и регулисања саобраћаја и контроле над возилима, возачима и другим учесницима у саобраћају у погледу придржавања закона и других прописа и општих аката из области безбједности саобраћаја на путевима, врши пратњу међународних возова у Републици Српској, као и осталих возова на којима је безбједносна проблематика посебно изражена, одржавања јавног реда и мира. Такође, полицијска управа на подручју за које је надлежна врши инспекцијски надзор у области заштите од пожара и надзор над прометом и ускладиштењем експлозивних материја, запаљивих течности и гасова, послове и задатке управног рјешавања у управним стварима унутрашњих послова за чије је рјешавање потребно спроводити посебан испитни поступак и који нису Законом о полицији и унутрашњим пословима или другим законом или прописом донесеним на основу закона стављени у непосредну надлежност Министарства у сједишту, прати, усмјерава рад, усклађује и пружа стручну помоћ полицијским станицама и другим организационим јединицама и одговоран је за њихов рад, формира функционално јединство и аналитички прати и процјењује стање безбједности на подручју полицијске управе и, с тим у вези, обезбјеђује извршавање послова интерног информисања и статистичког извјештавања и информисања надлежних органа, обавља послове инспекцијског надзора по Закону о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватне детективске дјелатности, врши одређене материјално-финансијске, техничке и опште послове, обавља и друге послове и задатке из свог дјелокруга.⁸⁵

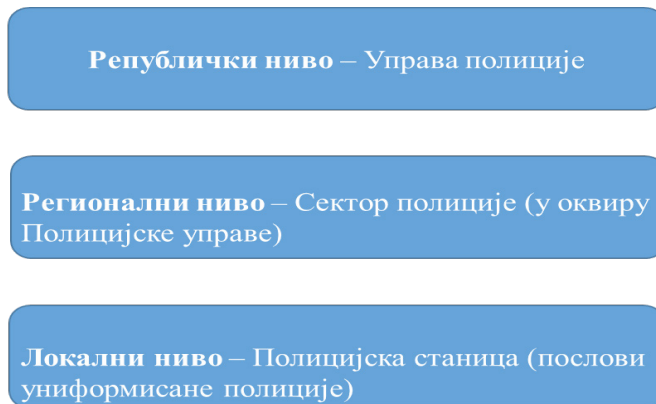
На републичком нивоу, полицијске послове обавља Министарство у сједишту, са својим основним и унутрашњим организационим јединицама. Према Закону о полицији и унутрашњим пословима, Министарство је централизован орган и има надлежност на цијелој територији Републике Српске. С обзиром на то да ћемо детаљно објаснити улогу и надлежност сваке основне организационе јединице у сједишту Министарства, на овом мјесту је потребно само рећи да Министарство преко својих организационих јединица у сједишту прати и анализира стање јавног реда и мира, криминалитета те обједињује, планира, усмјерава и контролише рад нижих организационих јединица. Дакле, оно координира и усмјерава рад свих организационих јединица, врши надзор и контролу над законитошћу у раду како у сједишту тако и ван сједишта, у погледу обављања полицијских послова, али наравно и осталих унутрашњих послова који олакшавају извршавање укупне дјелатности Министарства.

---

⁸⁵ Исто.

3.3. Линијска организација полиције Републике Српске

Поред територијалне организације, полиција Републике Српске је и линијски организована. Под *линијском организацијом* се подразумева увећаност организационих јединица са различитих нивоа територијалне организације којима је заједничка иста врста послова. То значи да је у Министарству унутрашњих послова Републике Српске присутна хоризонтална и вертикална повезаност између различитих организационих јединица. *Хоризонтална* повезаност се испољава на истом нивоу организације између организационих јединица које имају у надлежности различите врсте послова, нпр. све организационе јединице које се налазе у оквиру полицијске управе, без обзира на то што се баве различитом врстом послова, у надлежности су начелника полицијске управе. *Вертикална* повезаност се односи на организационе јединице које се баве истом врстом послова а налазе се на различитим нивоима територијалне организације, тако нпр. вертикално, односно линијски је повезана униформисана полиција од полицијске станице до Управе полиције у сједишту Министарства.

Слика број 2. Примјер линијске организације униформисане полиције Републике Српске

Дакле, врста послова у ствари представља једну линију рада, а међусобна увезаност, која подразумева јасан хијерархијски однос, фактички представља линијску организацију. Поједностављено речено, то значи да је униформисана полиција, као једна линија рада, организована тако да на општинском нивоу она одговара за свој рад командиру полицијске станице, као што њему одговарају за свој рад и сви остали запослени у полицијској станици без обзира на врсту посла на коју су распоређени. Међутим, униформисани полицајци заједно са командиром су по линији рада (врсти послова које имају у својој надлежности)

за извршавање својих послова одговорни руководиоцу сектора полиције у полицијској управи. Начелник сектора полиције је за свој рад одговоран начелнику полицијске управе (хоризонтална одговорност), док је истовремено одговоран начелнику управе полиције (вертикална одговорност) по врсти послова које обавља.

Дакле, колико има врста послова у Министарству, толико фактички има и линија рада, с тим што се све линије рада не протежу од локалног до републичког нивоа. Нпр. аналитички послови се врше само у полицијским управама и сједишту Министарства (на републичком и регионалном нивоу), док се рецимо послови криминалистичке полиције врше на сва три нивоа, као и послови униформисане полиције, али се послови стручног оспособљавања и усавршавања полиције врше само на нивоу Министарства у сједишту.

Хоризонтална и вертикална одговорност су, као што се могло закључити, независне једна од друге и не стварају никакве нејасноће у погледу појединачне надлежности организационих јединица. Пошто је Министарство централизован орган, неопходно је да постоји потпуна надлежност по линијама рада од врха према нижим организационим јединицама, пошто се само на тај начин може ефикасно пратити стање извршавања одређене врсте послова на простору цијеле Републике и предузимати евентуалне мјере од стране виших организационих јединица у циљу превазилажења проблема.

3.4. Организациона структура Министарства унутрашњих послова Републике Српске

Министарство унутрашњих послова Републике Српске је јединствен републички орган и своје послове и задатке врши на цијелој територији Републике. У складу с тим, постављена је и организација Министарства, која је утврђена тако да обезбиди прије свега сљедеће: законитост, стручност, професионализам и благовременост у извршавању послова, рационално груписање послова у складу са њиховом природом и начином вршења и успјешно и ефикасно јединствено руковођење организационим јединицама, као и стални надзор над обављањем послова.

У Министарству се утврђују одговарајуће основне и унутрашње организационе јединице за вршење послова из његовог дјелокруга. Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 57/16) и Правилником о организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у РС су прописане *основне организационе јединице у сједишту Министарства* и то: Служба министра, Кабинет министра, Служба за заштиту

интегритета и законитости у раду, Полицијски одбор, Директор полиције, управе (Управа полиције, Управа криминалистичке полиције, Управа за организовани и тешки криминалитет, Управа за борбу против тероризма и екстремизма, Управа за обезбјеђење личности и објеката, Управа за полицијску подршку, Управа за информационо-комуникационе технологије, Управа за правне и кадровске послове, Управа за материјално-финансијске и имовинске послове, Управа за полицијску обуку) и Специјална антитерористичка јединица и Центар за обуку. Једина *основна организациона јединица ван сједишта* Министарства је *полицијска управа*, као регионални ниво организације, којих има десет. Потребно је нагласити да, иако се налазе на истом нивоу хијерархије, директору полиције су подређене и одговорне Управа полиције, Управа криминалистичке полиције, Управа за организовани и тешки криминалитет, Управа за обезбјеђење личности и објеката и Управа за борбу против тероризма и екстремизма.

Поред наведених основних организационих јединица, у Министарству постоје бројне унутрашње организационе јединице које егзистирају у оквиру неке од основних организационих јединица као дио њихове укупне организационе структуре. Унутрашње организационе јединице у сједишту Министарства су: Биро, Дежурни оперативни центар, јединице, одјељења, одсједи и тимови.

Рекли смо да су једине основне организационе јединице које дјелују ван сједишта Министарства полицијске управе, а унутрашње организационе јединице које дјелују у саставу полицијских управа су сљедеће: полицијске станице, сектори, одјељења, јединице, оперативна дежурства, одсједи, групе, тимови и станична одјељења полиције.

Дакле, све наведене основне и унутрашње организационе јединице налазе се у међусобној хоризонталној и вертикалној повезаности, при чему је у потпуности јасна позиција сваке од њих, што обезбјеђује да се послови и задаци који су у надлежности Министарства у цјелини обављају без икаквих препрека.

У саставу Министарства постоји и функционише десет полицијских управа са сједиштем у: Бањој Луци, Добоју, Бијељини, Источном Сарајеву, Требињу, Приједору, Зворнику, Градишци, Мркоњић Граду и Фочи. Кад се говори о организационој структури Министарства, свакако је потребно дати приказ општина које припадају којој полицијској управи.

Тако Полицијска управа Бања Лука врши послове из своје надлежности на подручју Града Бања Лука и општина: Котор Варош, Кнежево, Лакташи, Челинац и Прњавор.

Полицијска управа Добој врши послове из своје надлежности на подручју Града Добоја и општина: Дервента, Модрича, Петрово, Брод, Теслић, Станари и Вукосавље.

Полицијска управа Бијељина дјелује на подручју Града Бијељина и општина: Лопаре, Угљевик, Шамац, Пелагићево и Доњи Жабар.

Полицијска управа Источно Сарајево врши своје послове на подручју Града Источно Сарајево и општина: Пале, Источна Илица, Источни Стари Град, Источно Ново Сарајево, Рогатица, Соколац, Трново и Хан Пијесак.

Полицијска управа Требиње врши послове из своје надлежности на подручју Града Требиње и општина: Берковићи, Љубиње, Билећа, Гацко, Невесиње и Источни Мостар.

Полицијска управа Приједор врши послове из своје надлежности на подручју Града Приједора и општина: Козарска Дубица, Костајница, Оштра Лука, Нови Град и Крупа на Уни.

Полицијска управа Зворник врши послове из своје надлежности на подручју Града Зворника и општина: Сребреница, Братунац, Милићи, Власеница, Шековићи и Осмаци.

Полицијска управа Градишка врши послове из своје надлежности на подручју општина: Градишка и Србац.

Полицијска управа Мркоњић Град врши послове из своје надлежности на подручју општина: Мркоњић Град, Источни Дрвар, Петровац, Рибник, Шипово, Купрес и Језеро.

Полицијска управа Фоча врши послове из своје надлежности на подручју општина: Фоча, Вишеград, Чајниче, Калиновик, Рудо и Ново Горажде.

3.4.1. Кабинет министра

Кабинет министра представља једну од основних организационих јединица у сједишту Министарства. У једном временском периоду је ова организационна јединица била преименована у Службу министра, да би се касније поново успоставила, а своје постојање је наставила и Служба министра, о којој ћемо касније нешто више рећи. Чак је у претходном периоду био присутан и несклад између тада актуелних законских прописа, који се односио на организацију полиције (мисли се на закон) и Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, јер је тадашњи Закон о унутрашњим пословима прописивао да као основна организациона јединица постоји Кабинет министра, док је Правилник предвиђао да послове Кабинета министра обавља Служба министра. Епилог организационог експериментисања се огледа у томе што је дошло до успостављања већег броја основних организационих јединица у Министарству (сада постоје и Кабинет министра и Служба министра).

Кабинет министра нема унутрашњих организационих јединица те по томе је у истом статусу као и Полицијски одбор. Што се тиче послова који се налазе у надлежности ове основне организационе јединице, они се односе на вршење савјетодавних, протоколарних, административних и других послова

значајних за рад министра унутрашњих послова. Ову основну организациону јединицу практично чине савјетници министра.

3.4.2. Служба министра

Служба министра има у свом саставу као основна организациона јединица неколико унутрашњих организационих јединица, путем којих обавља значајан дио послова из своје надлежности. Служба министра је надлежна да организује и учествује у изради програма рада и извјештаја о раду Министарства и прати реализацију програма, врши припреме за одржавање сједница стручног колегија и стара се о спровођењу његових закључака, прати реализацију послова и задатака у области унутрашњих послова, прати и проучава материјале о питањима и проблемима из области унутрашњих послова и о томе информисање министра и предлаже конкретне мјере, прати информисање јавности о раду Министарства и остварује одређене задатке на плану сарадње у складу са законским прописима Републике Српске, Босне и Херцеговине и споразумима потписаним са полицијским структурама Босне и Херцеговине. Послије пријема поште упућене министру, припрема и шаље одговоре министра, стара се о документима и материјалима који су достављени министру, врши одређене протоколарне послове, прати рад организационих јединица Министарства, прати стање безбједности у Републици и предлаже мјере за унапређење.

Ове послове и задатке из надлежности Службе министра врше њене унутрашње организационе јединице и то: Одјељење за односе са јавношћу, Одјељење за међународну сарадњу, Одјељење за европске интеграције, Одјељење за стратешко планирање и Одјељење за аналитику. Надлежности ових унутрашњих организационих јединица су детаљно уређене Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у Републике Српске, а ми ћемо дати само кратак приказ њихових надлежности према одредбама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у Републике Српске.

У суштини, *Одјељење за односе са јавношћу* је задужено за задатке из области односа са јавношћу што подразумева систематично, континуирано, правовремено и тачно информисање јавности (путем штампаних и електронских медија) о релевантним активностима Министарства. Такође, Одјељење провјерава чињенице о догађајима који захтијевају поступање полиције, на основу којих припрема и објављује саопштења за јавност, одговара на захтјеве новинара, организује редовне и ванредне конференције за новинаре на којима обавјештава јавност о активностима и питањима из надлежности Министарства.

Одјељење за међународну сарадњу обавља послове сарадње са дипломатско-конзуларним представништвима, међународним организацијама, другим организацијама и органима те агенцијама за спровођење закона Федерације БиХ, Брчко дистрикта, Босне и Херцеговине. Оно прати, усмјерава и усклађује рад других организационих јединица Министарства приликом међународних и полицијских контаката, пружа стручну помоћ у вршењу послова из њиховог дјелокруга гдје је присутан међународни, међуполицијски или међуентитетски фактор. Такође, прати безбједносна кретања и процјене у иностранству и проучава методологију рада полиција других земаља те, у складу с тим, предлаже рјешења за унапређење послова Министарства. Одјељење предлаже активности за унапређење сарадње са међународним организацијама и полицијама других земаља те, с тим у вези, планира и организује стручно усавршавање припадника Министарства у земљи и иностранству.

Одјељење за европске интеграције обавља послове координације свих активности из надлежности Министарства које се тичу процеса европских интеграција. Одјељење сарађује у име Министарства са институцијама Европске уније те осталим релевантним институцијама по свим питањима из области европских интеграција. Оно учествује у име Министарства у заједничким тијелима задуженим за праћење обавеза у процесу интеграција. Такође, Одјељење прати сва документа институција Европске уније, Владе Републике Српске, Дирекције за европске интеграције БиХ, као и документа осталих институција која дефинишу обавезе и процесе интегрисања и учествује у активностима. Такође, прикупља и обједињује материјале у циљу извјештавања институција Европске уније о спроведеним активностима у области европских интеграција а прати и ток хармонизације законодавства из дјелокруга рада Министарства.

Одјељење за стратешко планирање обавља послове стратешког планирања, стратешке анализе, праћења и вредновања провођења стратешких докумената Министарства и стратешких докумената других субјеката утицајних на рад и функционисање Министарства. Учествује у дефинисању стратешког оквира рада полиције Републике Српске, као и у усмјеравању израде, праћењу, координисању и евалуацији реализације дугорочних, средњорочних и годишњих планова полиције. Ова организациона јединица обезбјеђује висок степен учествовања, комуникације и консултација са унутрашњим и спољашњим актерима у стратешком процесу. Исто тако, предузима мјере на усклађивању процеса стратешког и оперативног планирања и њиховој синхронизацији са процесом буџетског планирања, прати, усмјерава и координира активности других организационих јединица у области стратешког планирања и пружа им стручну помоћ приликом израде и провођења стратегија, планова, програма, пројеката и извјештаја.

Одјељење за аналитику организује, усмјерава, усклађује рад, пружа стручну помоћ и оцјењује рад статистичко-аналитичких послова у Министарству и предлаже мјере за унапређење аналитичког рада. Затим, *Одјељење за аналитику* сачињава периодичне извјештаје, пресеке и прегледе за интерно и екстерно информисање. Поред овога, прати стање информисања и учествује у изради одређених инструктивних аката којима се регулише област информисања, врши обраду, похрану и дистрибуцију података у складу са одговарајућим упутствима, прати стање ажурности и тачности евиденција у електронском систему. У сарадњи са другим организационим јединицама Министарства, учествује у изради инструкција, упутстава и других одговарајућих методолошких материјала за електронску обраду података и вођење оперативне документације. Такође, врши израду најсложенијих безбједносних процјена, информација, извјештаја и других аналитичко-информативних материјала из области јавне безбједности. Ова организациона јединица је задужена и за прикупљање, анализу и чување статистичко-аналитичких информација, свих врста статистичких података, документације и статистичко-аналитичких база. И на крају, кроз аналитичке извјештаје прати, сагледава и анализира стање безбједности у цјелини и по областима на територији Републике Српске.

3.4.3. Служба за заштиту интегритета и законитости у раду

Ово је основна организациона јединица из сједишта Министарства која је надлежна да прати и врши надзор над примјеном законских и подзаконских прописа, професионалних стандарда и најбоље праксе полицијских агенција. Она унапређује примјену законских и подзаконских прописа у Министарству. На захтјев министра и директора полиције, Служба проводи надзор над радом организационих јединица Министарства. Она проводи унутрашњу контролу и предузима активности у циљу откривања и сузбијања незаконитих активности запослених у Министарству. Служба проводи унутрашње и кривичне истраге против полицијских службеника, а по овлашћењу министра, и против других радника Министарства. Такође, она иницира утврђивање дисциплинске и кривичне одговорности радника Министарства, заступа захтјеве за покретање дисциплинског поступка, планира, организује и омогућава непристрасно провођење дисциплинских поступака против полицијских службеника ради утврђивања дисциплинске одговорности. Служба врши надзор над заштитом података, а прати и активности на спровођењу законских и подзаконских прописа у области одређивања и заштите података.

Према одредбама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у Републике Српске, послове из своје надлежности

ова основна организациона јединица обавља преко својих унутрашњих организационих јединица: Јединице за професионалне стандарде, Одјељења за заштиту и надзор података, Одјељења за првостепени дисциплински поступак и Биро за представке грађана.

Јединица за професионалне стандарде је надлежна да проводи унутрашњу контролу и предузима активности у циљу откривања и сузбијања незаконитих активности запослених у Министарству. Јединица проводи унутрашње и кривичне истраге против полицијских службеника. Унутрашње истраге проводи по заprimљеним представкама, пријавама или захтјевима, као и по другим сазнањима за теже повреде радних дужности. По потреби, проводи и надзор над радом организационих јединица Министарства. Она иницира утврђивање дисциплинске и кривичне одговорности радника Министарства, а подноси и заступа захтјеве за покретање дисциплинског поступка.

Одјељење за заштиту и надзор података је надлежно да врши надзор над законитошћу примјене прописа из области коришћења и обраде личних и тајних података. Уколико утврди да је дошло до пропуста у раду организационих јединица Министарства у погледу неовлашћеног коришћења личних и тајних података, иницира утврђивање дисциплинске и кривичне одговорности радника. Одјељење је задужено и за припремање инструктивних аката и упутстава у погледу примјене прописа из области коришћења и обраде личних и тајних података.

Одјељење за првостепени дисциплински поступак заприма захтјеве за покретање дисциплинског поступка против полицијских службеника, планира, организује и омогућава самостално и непристрасно провођење дисциплинских поступака против полицијских службеника ради утврђивања дисциплинске одговорности. Такође, сарађује са другим организационим јединицама Министарства, тужилаштвима и судовима са циљем пружања помоћи дисциплинским вијећима у провођењу дисциплинских поступака.

Биро за представке грађана заприма и разматра представке које се одnose на поступање запослених у Министарству, води регистар примљених представки и доставља их Јединици за професионалне стандарде на поступање. У циљу обезбјеђења законитости и правичности поступања дисциплинских органа Министарства, прати ток унутрашњег поступка иницираног на основу представки и жалби те надгледа извршење дисциплинских мјера. Биро обавјештава подносиоца представке о резултатимаведеног поступка, а у случају неутемељене, лажне или увредљиве представке, иницира покретање одговарајућег поступка против подносиоца. Биро подноси извјештај о раду Народној скупштини Републике Српске путем Одбора за безбједност и за свој рад административно одговара министру.

3.4.4. Полицијски одбор

Ова основна организациона јединица, по ријечима полицијских службеника, представља инстанцу која им омогућава заштиту њихових права (поготово од евентуалног мобинга). Полицијски одбор има задатак да преиспитује све жалбе које предвиђа Закон о полицији и унутрашњим пословима, као и било које друге одлуке и радње предузете или непредузете од стране Министарства, а које се односе на статус полицијских службеника у складу са Законом о полицији и унутрашњим пословима и подзаконским актима. Полицијски одбор, на захтјев полицијског службеника који сматра да је оштећен неком одлуком или радњама које су биле усмјерене на његову личност, проводи поступак у коме може саслушавати полицијске службенике или представнике органа који је поднио захтјев, затим може позивати свједоке и вјештаке, као и тражити и прикупљати од надлежних органа све релевантне податке који су неопходни за доношење исправне одлуке у конкретном предмету. Полицијски одбор именује Влада Републике Српске на мандат од четири године, са могућношћу продужења мандата на још четири године, а он се састоји од пет чланова (четири полицијска службеника и једног државног службеника). Најмање два члана Полицијског одбора морају бити правници.

3.4.5. Директор полиције Републике Српске

Кад говоримо о директору полиције, морамо имати на уму да треба одвојено посматрати Директора полиције као *основну организациону јединицу* у Министарству, од директора полиције као појединца, односно *носиоца те функције*. Директор полиције као основна организациона јединица раније је у свом саставу имала већи број унутрашњих организационих јединица, док данас има само једну – Одјељење за полицијску сарадњу са Интерполом, Еурополом и Селеком. Такође, као што смо већ навели, директору полиције непосредно су подређене и Управа полиције, Управа криминалистичке полиције, Управа за организоване и тешки криминалитет, Управа за обезбјеђење личности и објеката и Управа за борбу против тероризма и екстремизма, иако и оне имају статус основне организационе јединице.

Основна организациона јединица полиције Републике Српске, Директор полиције: обједињује, планира, усмјерава и контролише рад полицијских службеника који обављају послове полиције (опште надлежности, саобраћаја, обезбјеђење лица и објеката, специјалне и посебне намјене) и криминалистичке полиције (посебних истрага, истрага ратних злочина, као и

спречавање и сузбијање корупције, општег, организованог, привредног, високотехнолошког криминалитета, сузбијање наркоманије, као и развоја и примјене крим-обавјештајних анализа, финансијских истрага за одузимање имовине, криминалистичких испитивања и вјештачења, противдиверзионе заштите, прикупљање и чување доказа). У функцији оперативних потреба, јединица Директор полиције може планирати, употријебити и координисати рад неоперативних линија рада. Директор полиције може организовати конференције за штампу и давати саопштења за јавност из надлежности оперативних линија рада. Један од приоритета ове јединице јесте да се стара да полиција буде у потпуности деполитизована. Такође, надгледа и управља свим функцијама полиције на терену у складу са законом и приоритетима, обезбјеђује планирање и надгледање свих операција везаних за јавну безбједност.

Одјељење за полицијску сарадњу са Интерполом, Еурополом и Селеком као унутрашња организациона јединица обавља оперативно-полицијске, правне и друге стручне послове који се односе на успостављање оперативне сарадње са криминалистичким полицијама, правосудним и другим органима на плану борбе против свих видова и облика криминала, а нарочито у области: дјела против живота и тијела, достојанства лица и морала, дјела против имовине, дјела против привреде, дјела међународног организованог криминалитета, дјела тероризма и ратног злочина, као и других типова међународног криминала. Обавља и аналитичко-информатичку обраду и централизовано вођење евиденција о међународним починиоцима и кривичним дјелима. Поред тога, бави се преношењем захтјева полицијских и правосудних органа из иностранства надлежним органима Републике Српске и обратно, одржавањем контаката и сарадње са регионалним полицијским и другим организацијама чији је задатак сузбијање криминалитета са транснационалним елементом.⁸⁶

Када се говори о директору полиције као *носиоцу функције*, треба рећи да је прописан начин избора и именовања директора те да су Законом о полицији и унутрашњим пословима прописане и његове надлежности. Од прије неколико година успостављена је и функција замјеника директора полиције, који га у одсуству мијења и обавља послове из његове надлежности. Избор замјеника директора полиције је, такође, прописан Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске.

Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске је прописао да су надлежности директора полиције да:

- прати и анализира стање безбједности, а нарочито појаве које узрокују настанак и развој криминалитета,

---

⁸⁶ Исто.

- усмјерава, усклађује и контролише рад основних и унутрашњих организационих јединица којима руководи непосредно или посредством надлежних руководилаца,
- руководи најсложенијим полицијским активностима,
- предлаже финансијски план за потребе полицијских службеника и одговара за све материјално-финансијске ресурсе распоређене за потребе функционисања организационих јединица којим руководи,
- оцјењује основаност примјене силе запослених којима непосредно руководи,
- организује припремање стратегија, програма рада, информација, анализа, извјештаја и других материјала из дјелокруга рада организационих јединица којима руководи и
- редовно извјештава министра о предузетим мјерама и активностима полиције.

Директора полиције и замјеника директора полиције именује Влада Републике Српске на период од четири године, на приједлог Независног одбора, са могућношћу поновног избора. Процедuru избора за директора и замјеника директора полиције проводи Независни одбор који расписује јавни конкурс, разматра приспјеле пријаве, врши селекцију и одабир одговарајућих кандидата, прибавља мишљење министра о одабраним кандидатима и предлаже одабраног кандидата Влади ради именовања директора и замјеника директора. Независни одбор именује Народна скупштина Републике Српске, а он се састоји од седам чланова, од чега су два члана припадници Министарства унутрашњих послова, а осталих пет чланова требало би да буду из реда грађана – угледних научника правних, криминалистичких и других друштвених наука. Независни одбор је, према Закону о полицији и унутрашњим пословима, задужен да разматра све жалбе на рад директора или замјеника директора полиције, укључујући и жалбе грађана, разматра приспјеле приједлоге Народне скупштине, Владе и министра о разрјешењу директора или замјеника директора, оцјењује цјелокупни рад директора или замјеника директора у случају поновног именовања на функцију. Кандидати за ове функције не смију бити чланови политичких партија.

Када је ријеч о условима који су законом предвиђени у погледу стручне спреме директора полиције и замјеника директора полиције, у члану 20 ставу 1 Закона о полицији и унутрашњим пословима је предвиђено да кандидат за директора мора имати седми степен стручне спреме, чин главног инспектора или виши чин и најмање три године рада у том чину. Подзаконским актом је детаљније одређена врста стручне спреме кандидата за директора па је наведено да кандидат за директора полиције мора имати високу стручну спрему полицијско-безбједносног смјера или завршен правни факултет.

3.4.6. Организација и надлежност униформисане полиције Републике Српске

Униформисана полиција Републике Српске је организована у три нивоа, у складу са територијалном организацијом Министарства. Ако кренемо од највишег нивоа према нижим, онда се може констатовати да на *републичком (централном)* нивоу постоји Управа полиције која је основна организациона јединица у сједишту Министарства. На *регионалном нивоу* у полицијским управама постоје сектори (или одјељење⁸⁷) полиције са својим нижим организационим јединицама, о чијој надлежности ћемо посебно говорити. И на *локалном (општинском)* нивоу послове униформисане полиције обављају полицијске станице.

Дакле, као што смо претходно навели, ако организацију униформисане полиције Републике Српске посматрамо по принципу територијалне организације, на *републичком нивоу* се налази Управа полиције. Свакако треба нагласити да, поред Управе полиције, постоје организационе јединице униформисане полиције и у оквиру других управа у сједишту Министарства, што ћемо детаљно описати кроз објашњења других управа које су формиране. У надлежности Управе полиције је да прати, усмјерава и усклађује рад полицијских управа, полицијских станица, јединица за подршку (Жандармерије) и јединица полиције. Поред овога, Управа полиције пружа им стручну помоћ у извршавању послова и задатака из њиховог дјелокруга, прати стање јавне безбједности из дјелокруга полиције и налаже мјере за његово унапређење. Такође, Управа остварује увид у стање безбједности саобраћаја на путевима и безбједност превоза експлозивних и других опасних материја и, с тим у вези, предузима одговарајуће мјере. Управа полиције врши праћење и обраду прекршаја евидентираних радарским системима, а организује и учествује у вршењу ванредних и посебних обезбјеђења. Такође, Управа врши инспекцијски надзор и контролу над радом полицијских управа, полицијских станица и јединица полиције. Исто тако, учествује у припреми законских и других прописа којима се регулишу послови и задаци, организација, поступање и друга питања која се односе на рад полиције.

Према Правилнику о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у Републике Српске Управа полиције набројане послове обавља преко својих унутрашњих организационих јединица: Јединице опште полиције, Јединице полиције за безбједност саобраћаја и Јединице жандармерије.

---

⁸⁷ У полицијским управама Градишка, Мркоњић Град и Фоча су успостављена одјељења полиције, за разлику од других полицијских управа гдје су успостављени сектори полиције.

Јединица опште полиције надлежна је да прати, усмјерава и усклађује рад сектора/одјељења полиције у полицијским управама, полицијских станица опште надлежности, јединица полиције и јединица за подршку (Жандармерија) те да врши надзор и контролу над њиховим радом. У складу са provedеним контролним активностима наведених организационих јединица, налаже им потребне мјере које треба да спроведу у циљу отклањања уочених недостатака. Такође, пружа им инструктивну стручну помоћ у вршењу послова и задатака из њихове надлежности, а посебно у ситуацијама када реализују послове у погледу сложенијих ванредних и посебних обезбјеђења. Јединица прати стање јавног реда и мира и предлаже мјере за његово унапређење, а у посебним ситуацијама размјењује и податке са националним фудбалским информативним тачкама у другим државама у циљу спречавања насиља на фудбалским утакмицама и сличним приредбама високог ризика. Дакле, уопштено говорећи, преко ове унутрашње организационе јединице, Управа полиције руководи полицијом опште надлежности.

Путем *Јединице полиције за безбједност саобраћаја*, Управа полиције прати рад и врши инспекцијски надзор и контролу над радом полицијских станица за безбједност саобраћаја, станичних одјељења саобраћајне полиције и других полицијских станица које врше контролу и регулисање саобраћаја. У овој области полицијских послова Јединица врши надзор над провођењем прописа, изучава околности и услове који погодују саобраћајним несрећама и прекршајној и кривичној делинквенцији и усмјерава активности полиције на побољшању безбједности саобраћаја и превентивном дјеловању. Јединица даје сагласност за ванредне превозе на путевима, води рачуна о материјално-техничком опремању саобраћајне полиције и обавља и друге послове из своје надлежности. Треба нагласити да се у оквиру Јединице налази Полицијска станица за обраду саобраћајних прекршаја која је надлежна да врши преузимање и обраду фотографија прекршаја евидентираних радарским системима. Такође, ова полицијска станица је надлежна да врши потребне провјере са циљем утврђивања идентитета починилаца прекршаја и да предузима потребне мјере и радње у циљу санкционисања учинилаца почињених прекршаја. Поред ових примарних послова, надлежна је за вођење прописаних евиденција, сачињавање извјештаја и анализа о оствареним резултатима те предлагање развоја система и унапређења послова евидентирања и обраде прекршаја регистрованих радарским системима.

Јединица жандармерије извршава сложеније послове и задатке у складу са Уставом и Законом у циљу обезбјеђења безбједности грађана те њихове имовине на подручју Републике Српске. Даје подршку Јединицама жандармерије у полицијским управама, руководи јединицама у случајевима када се ангажују двије или више јединица жандармерије у ПУ на територији Републике Српске. Пружа

помоћ оперативним управама у сједишту у изршавању њихових задатака, врши послове одржавања ЈРиМ на јавним скуповима са повећаним ризиком и учествују у успостављању ЈРиМ када је он нарушен у већем обиму. Јединица пружа подршку редовним полицијским снагама у извођењу полицијских акција са високим ризиком, врши блокаде и претресе терена у циљу проналажења и хватања извршилаца кривичних дјела, проналажења жртава над којима су извршена ова дјела и друге послове и задатке у складу са Законом. Учествује у извршавању сложенијих послова и задатака приликом спровођења мјера посебног обезбјеђења личности и објеката и давање подршке унутрашњим организационим јединицама Управе за обезбјеђење личности и објеката у вршењу њихових послова. Ова јединица врши непосредну физичку заштиту личности и објеката у случајевима повишеног безбједносног ризика и учествује у безбједном ескорту у функцији заштитног тима.

Поред Јединице жандармерије постоји и *Јединица жандармерије – коњица и службени пси* која извршава послове и задатке употребом службених коња и службених паса, обезбјеђује јавне скупове повећаног ризика и успоставља јавни ред и мир који је нарушен у већем обиму, спроводи сложеније асистенције, блокаде и рације, пружа помоћ у ванредним ситуацијама, врши полицијске послове када је неопходна употреба службених коња (патролна дјелатност на излетиштима, купалиштима, пјешачким и туристичким зонама и слично) и службених паса, учествује у трагању за несталим лицима посебно у случајевима елементарних непогода и природних катастрофа, ангажује се у трагању и хватању извршиоца кривичних дјела који пружају отпор, проналажењу експлозивних направа и опојних дрога, као и других предмета и трагова кривичних дјела.

Управа полиције један дио послова обавља „кабинетски”, тј. прати и проучава стање безбједности и даје одређена стручна усмјерења и инструкције нижим организационим јединицама, а у другом дијелу се непосредно ангажује од самог планирања преко директног извршавања послова и задатака.

О надлежности и организацији друга два нивоа територијалне организације униформисане полиције биће ријечи када будемо говорили о организацији и надлежности полицијских управа.

3.4.7. Организација и надлежност криминалистичке полиције Републике Српске

За криминалистичку полицију Републике Српске може се такође рећи да је организована на три нивоа, као и униформисана. Код њене територијалне организације на *републичком нивоу* се налази Управа криминалистичке полиције, док се на *регионалном нивоу*, у оквиру полицијских управа, налазе сектори/

одјелјења криминалистичке полиције са својим нижим организационим јединицама. На *локалном нивоу*, за разлику од униформисане полиције, ситуација је другачија јер у оквиру полицијских станица нема посебних организационих јединица које се баве пословима криминалистичке полиције. У полицијским станицама је успостављено радно мјесто замјеника (или помоћника) командира за криминалитет који руководи полицијским службеницима који обављају послове криминалистичке полиције.

Управа криминалистичке полиције врши обраду најсложенијих кривичних дјела, врши послове контроле, надзора и инструктивног усмјеравања рада свих организационих јединица криминалистичке полиције на пословима сузбијања и откривања кривичних дјела у области општег криминалитета, привредног криминалитета и високотехнолошког криминалитета. Служећи се посебним оперативним пословима, средствима и методама, Управа се бави спречавањем, откривањем и сузбијањем општег криминалитета почињеног од стране криминалних група, организованог криминалитета и корупције, као и најтежих облика привредног криминалитета. Управа предузима посебне истражне радње у складу са Законом о кривичном поступку у циљу спречавања наведених видова криминалитета. Такође, Управа врши надзор над законитости рада организационих јединица на пословима сузбијања и откривања кривичних дјела те предлаже мјере у циљу унапређења рада. Надлежност ове управе је да прати, проучава и анализира стање, кретање и појавне облике криминалитета и примјену криминалистичко-техничких метода, као и да усмјерава рад других организационих јединица на пословима спречавања криминалитета. Дио послова се односи и на припрему подзаконских прописа којима се регулише рад и поступање полиције на сузбијању криминалитета. Управа је надлежна да остварује потребну сарадњу са другим државним органима, те да објављује – расписује потјернице и објаве за починиоцима кривичних дјела. Послове из своје надлежности обавља преко својих унутрашњих организационих јединица, а то су: Јединица за општи криминалитет и Јединица за привредни криминалитет.

Јединица за општи криминалитет врши надзор, контролу и инструктивни рад над законитошћу рада полицијских управа и полицијских станица на спречавању и откривању општег криминалитета. Такође, она предузима мјере и радње на откривању и расвјетљавању кривичних дјела из области општег криминалитета, прати и проучава стање, кретање и појавне облике општег криминалитета, усмјерава и координира активности полицијских управа на спречавању и откривању овог облика криминалитета. Јединица обавља послове контроле, надзора и инструктивног усмјеравања рада нижих организационих јединица. Путем Управе, Јединица остварује потребну сарадњу са другим органима републичке управе и органима на нивоу БиХ. Такође, Јединица прикупља и обрађује информације о свим појавним облицима криминалитета вишег ни-

воа сложености те врши проактивно и реактивно прикупљање, процјену и анализу обавјештајних података. Своје послове обавља преко: Одјељења за општи криминалитет, Одјељења за потраге и криминалистичко-обавјештајне анализе и Одјељења за високотехнолошки криминалитет.

Јединица за привредни криминалитет предузима мјере и радње са циљем откривања, сузбијања и спречавања најтежих облика кривичних дјела из области привредног криминалитета и корупције. Надлежна је за организовање и непосредно учествовање у одређеним акцијама спречавања привредног криминалитета и корупције. У циљу спречавања ових облика криминалитета, проучава, сагледава и предлаже програме стручног усавршавања, координира рад са нижим организационим јединицама Министарства и остварује сарадњу са другим државним органима. Врши послове прикупљања, систематизовања и обраде документације неопходне за спровођење финансијских истрага у циљу идентификовања и откривања имовине стечене извршењем кривичног дјела. У погледу наведеног, она утврђује начин стицања имовине и њен пренос од стране осумњиченог на повезана трећа лица. Такође, у свом раду је надлежна за доказивање очигледне несразмјере између имовине одређених лица и њихових законитих прихода, а све у складу са одредбама Закона о одузимању имовине стечене извршењем кривичног дјела. Јединица врши и послове који се односе на откривање кривичних дјела прања новца. Послове из своје надлежности обавља преко својих унутрашњих организационих јединица: Одјељења за привредни криминалитет и корупцију и Одјељења за финансијске истраге и прања новца.

Превасходни задатак Управе криминалистичке полиције треба бити да прати, проучава и анализира стање криминалитета у Републици те да, на основу тога, реагује на адекватан начин, прије свега, инструктивно, у правцу рјешавања конкретних појавних облика. Међутим, у садашњој организацији, Управа се све више појављује у улози непосредног вршења разних врста послова сузбијања и откривања кривичних дјела преко својих унутрашњих организационих јединица. Сматрамо да је оснивањем Управе за организовани и тешки криминалитет и Управе за борбу против тероризма и екстремизма, изузет значајан обим послова из надлежности ове управе те да је на један начин дошло до стварања паралелних линија рада за спречавање криминалитета у полицији Републике Српске.

Што се тиче послова криминалистичке полиције на нижим нивоима територијалне организације, о њима ће више ријечи бити када будемо говорили о организацији и надлежности полицијских управа.

3.4.8. Управа за организовани и тешки криминалитет

Надлежности Управе за организовани и тешки криминалитет је да врши надзор и контролу над законитошћу рада организационих јединица унутар Управе и унутрашњих организационих јединица изван сједишта Министарства. Управа врши послове спречавања, откривања и спровођења непосредних истрага кривичних дјела утврђених Законом о сузбијању корупције, организованог и најтежих облика привредног криминалитета. Она прати и анализира стање безбједности и појаве које погодују настанку и развоју организованог и тешког криминалитета и корупције. У циљу откривања кривичних дјела, из своје надлежности предузима посебне истражне радње у складу са Законом о кривичном поступку. У домену посебних истражних радњи, а посебно у области прикривених истражилаца, остварује међународне контакте са другим безбједносним службама у региону, земљама Европске уније и шире, с циљем размјене прикривених истражилаца који се ангажују на подручју Републике Српске и у другим земљама. Такође, она учествује у легендирању прикривених истражилаца и пружа им логистичку подршку, а остварује и међународне контакте са безбједносним службама других земаља с циљем размјене информација у вези са откривањем кривичних дјела из своје надлежности. Управа врши криминалистичко-обавјештајно прикупљање података за лица која се доводе у везу са извршењем кривичних дјела организованог криминалитета, корупције и најтежих облика привредног криминалитета. Она пружа и стручну помоћ полицијским управама, надзире обављање послова у том подручју, учествује у изради нормативних аката, извјештаја и других стручних материјала. Према одредбама Правилника, послове из своје надлежности обавља преко: Јединице за организовани криминалитет и дроге, Јединице за посебне послове, Јединице за оперативну аналитику и Јединице за оперативну подршку.

Јединица за организовани криминалитет и дроге врши надзор и контролу над законитошћу рада организационих јединица изван сједишта Министарства. Поред тога, врши послове спречавања, откривања и спроводи непосредне истраге кривичних дјела организованог и тешког криминалитета, кривичних дјела недозвољене производње и промета опојних дрога. Јединица прикупља обавјештајна сазнања и доказе о наведеним облицима криминалитета, прати и анализира стање безбједности и појаве које погодују настанку и развоју организованог криминалитета. У циљу откривања наведених кривичних дјела, предузима посебне истражне радње у складу са Законом о кривичном поступку.

Јединица за посебне послове спроводи и предузима све посебне истражне радње које су предвиђене Законом о кривичном поступку, изузев надзора и техничког снимања телекомуникација и приступа компјутерским системима и

компјутерског сравања података. Обавља послове и задатке везане за одржавање и унапређење рада оперативно-специјалне технике, а у вези са прикупљањем оперативних података и доказа до којих се дошло кориштењем специјалне опреме, у складу са Законом о кривичном поступку. Јединица проводи оперативне активности кроз примјену тактичких и техничких метода на прикупљању безбједносно-интересантних сазнања у вези са кривичним дјелима, осумњиченим лицима, организованим криминалним групама и другим безбједносно интересантним сазнањима, без наредбе суда, и у оперативне сврхе. Она врши криминалистичко-обавјештајно прикупљање података за лица која се доводе у везу са извршењем најтежих кривичних дјела, пружа стручну помоћ полицијским управама и надзире обављање послова из своје надлежности.

Јединица за оперативну аналитику обавља послове и задатке оперативне аналитике, прикупљања података и информација о лицима, кривичним дјелима и другим изворима угрожавања безбједности Републике Српске. Јединица је задужена за припрему предмета за спровођење посебних истражних радњи. Након провођења посебних истражних радњи, врши анализу садржаја прикупљеног њиховим спровођењем. Такође, издваја случајне налазе, обрађује их и просљеђује на даље поступање, подноси аналитичке извјештаје оперативног и доказног карактера, које заступа и образлаже пред оперативним линијама рада, тужилаштвом и судом. Јединица остварује међународне контакте с циљем размјене информација, прикривених истражилаца, оперативних и стратешких анализа, у вези са организованим криминалним групама.

Јединица за оперативну подршку пружа подршку у кориштењу специјалне опреме приликом предузимања посебних истражних радњи, учествује у одабиру и провођењу едукација полицијских службеника у пословима криминалистичко-обавјештајног рада, као и пословима прикривених истрага, учествује у легендирању истражилаца и пружа им логистичку подршку, а обавља и друге послове којима помаже полицијским службеницима ове управе у њиховом оперативном раду.

3.4.9. Управа за борбу против тероризма и екстремизма

У погледу територијалне организације полиције Републике Српске, ова линија рада своје организационе јединице има на републичком нивоу (управа) и регионалном (одјелења за борбу против тероризма, екстремизма и истраживање ратних злочина у полицијским управама).

Управа за борбу против тероризма и екстремизма врши обраду кривичних дјела из области тероризма и екстремизма, као и ратних злочина и кривичних дјела по међународном хуманитарном праву. Она обавља послове контроле,

надзора и инструктивног усмјеравања рада свих организационих јединица МУП-а РС надлежних за рад по наведеним кривичним дјелима уз подршку криминалистичко-обавјештајних анализа, криминалистичко-техничких метода и средстава и посебних оперативних послова. Такође, Управа врши надзор над законитошћу рада тих организационих јединица, предлаже мјере, одређује рокове, одређује обавезе полицијских управа у области контроле наложених мјера а све с циљем превенције, откривања и расвјетљавања кривичних дјела из области тероризма и екстремизма итд. Послове из своје надлежности реализује кроз своје двије унутрашње организационе јединице: Јединице за борбу против тероризма и екстремизма и Јединице за превенцију и аналитику.

Преко *Јединице за борбу против тероризма и екстремизма* се прикупљају обавјештајна сазнања и докази у вези са кривичним дјелима против уставног уређења, ратних злочина и кривичних дјела по међународном хуманитарном праву. Затим се предузимају мјере и радње на откривању и доказивању кривичних дјела из области тероризма и ратних злочина, а исто тако се ради на проналажењу извршилаца ових кривичних дјела, њиховом привођењу надлежном тужилаштву на основу наредби тужилаштва, а све у складу са Законом о кривичном поступку, Кривичним законом, међународним конвенцијама и прописима којима се регулишу ове области. Јединица прати и анализира стање безбједности и појаве које погодују настанку и развоју тероризма. Послове из своје надлежности обавља преко својих унутрашњих организационих јединица: Одјељења за тероризам и Одјељења за ратне злочине.

Јединица за превенцију и аналитику обавља послове прикупљања обавјештајних сазнања и доказа у вези са кривичним дјелима против уставног уређења, ратних злочина и кривичних дјела по међународном хуманитарном праву, као и о другим кривичним дјелима. На основу прикупљених сазнања, врши процјену и анализу прикупљених података, а на основу тога, планира мјере и радње које је неопходно предузети да би се спријечиле активности из области тероризма и екстремизма. У свом раду, уско сарађује са другим организационим јединицама у склопу Управе и МУП-а РС и своје активности првенствено усмјерава на аналитичко праћење свих безбједносних појава које могу имати штетне посљедице по безбједност Републике Српске и БиХ. Послове из своје надлежности обавља преко унутрашњих организационих јединица: Одјељења за превенцију и Одјељења за аналитику.

3.4.10. Управа за обезбјеђење личности и објеката

Ова основна организациона јединица у сједишту Министарства је практично настала издвајањем једне од ранијих унутрашњих организационих једи-

ница Управе полиције и њеним прерастањем у управу (ради се о Јединици за обезбјеђење личности и објеката). На тај начин је успостављена „нова” линија рада у полицији Републике Српске.

Управа за обезбјеђење личности и објеката непосредно организује и врши послове посебног обезбјеђења личности и објеката који се према одлуци Владе или рјешењем министра посебно обезбјеђују. Она остварује увид у стање њихове заштите и налаже предузимање одговарајућих мјера у циљу њихове боље заштићености. Управа је надлежна да прати, усмјерава, пружа стручну помоћ и усклађује рад својих унутрашњих организационих јединица, полицијских управа, полицијских станица и јединица за подршку у извршавању послова посебног обезбјеђења личности и објеката. Управа прати стање безбједности личности и објеката који се посебно обезбјеђују и налаже мјере за његово унапређење. Према Правилнику о организацији и систематизацији радних мјеста у саставу ове управе се налазе: Јединица за заштиту, Јединица за оперативну подршку и Оперативно дежурство.

Јединица за заштиту је надлежна за послове обезбјеђења личности и објеката, по мјесту становања и у покрету, који се према одлуци Владе или рјешењем министра посебно обезбјеђују. У свом саставу има пет полицијских станица. Јединица прати, усмјерава, усклађује и контролише рад полицијских станица које непосредно на терену извршавају наведене послове. Такође, контролише предузимање мјера обезбјеђења према личностима које се посебно обезбјеђују када оне путују, бораве или станују ван сједишта јединице. Контрола израде и спровођења планова посебног обезбјеђења је такође у надлежности ове јединице, као и праћење стања безбједности личности и објеката које штити.

Јединица за оперативну подршку, у сарадњи са Јединицом за заштиту, проводи мјере посебног обезбјеђења личности и објеката, а нарочито мјера оперативно-превентивног, превентивно-техничког, санитарно-биохемијског и здравственог обезбјеђења. Она успоставља и спроводи сарадњу са надлежним организационим јединицама Министарства у циљу омогућавања функционалног и ефикасног начина прикупљања и провјере безбједносно-релевантних информација за обезбјеђење личности и објеката. Такође, Јединици за заштиту пружа подршку у извршавању сложенијих безбједносних акција, приликом спровођења мјера посебног обезбјеђења са повишеним безбједносним ризиком и приликом извршавања редовних послова и задатака. Путем оперативног дежурства, прати стање безбједности личности и објеката који се посебно обезбјеђују током 24 часа и, на крају, прати, усмјерава, усклађује и контролише рад својих унутрашњих организационих јединица које непосредно на терену извршавају послове посебног обезбјеђења.

Оперативно дежурство је задужено да прати стање безбједности личности и објеката који се посебно обезбјеђују у току службе и предузима потребне

мјере и радње да би се отклонили евентуални недостаци у систему обезбјеђења. Ова организациона јединица координира и усмјерава поступање полицијских службеника у рјешавању безбједносних ситуација непрекидно у току 24 часа, а посебно ова активност долази до изражаја изван радног времена руководних радника. О својим активностима обавјештава руководне раднике Управе и оперативна дежурства полицијских управа и Дежурни оперативни центар. Оперативно дежурство у овој управи, у сарадњи са руководним радницима или самостално (у њиховом одсуству), врши отпрему радника у службу (уручује им налоге за службу), контролише трезвеност радника и увјерава се у исправност оружја, возила и опреме коју ће користити те прати рад полицијских службеника на терену и прима извјештаје по повратку из службе.

3.4.11. Управа за полицијску подршку

Управа за полицијску подршку је замишљена и функционише као дио МУП-а Републике Српске који је задужен за пружање подршке свим линијама рада у обављању њихових оперативних послова и задатака. Непосредно се ангажује у најсложенијим оперативним акцијама, обрадама и другим активностима из дјелокруга рада МУП-а. Управа за полицијску подршку врши превентивно едукативне активности, праћење примјене прописа из области полицијских послова те врши координацију између организационих јединица полиције ради обједињавања и давања смјерница, сугестија и мишљења на нацрте и приједлоге законских и подзаконских аката значајних за функционисање полиције. Поред поменутих послова, ова управа обавља послове надзора, контроле и инструктивног усмјеравања других организационих јединица приликом обављања послова и задатака из области криминалистичке технике и противдиверзионе заштите и пиротехнике, стара се о стању опреме и техничких средстава криминалистичко-техничких и ПДЗ служби, а брине се и о њиховом благовременом опремању. Важан сегмент рада ове управе се односи на усмјеравање, надзор и координацију оперативних активности на прикупљању и анализи (прикупљених) података. Послови прикупљања криминалистичко-обавјештајних података се односе на лица за која се располаже сазнањима да су извршиоци кривичних дјела или се доводе у везу са извршењем кривичних дјела, као и за лица над којима је отворена криминалистичка обрада у складу са Законом о кривичном поступку. Према одредбама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, послове из своје надлежности обавља преко унутрашњих организационих јединица, и то: Јединице за координацију, Јединице за форензику – Криминалистичко-технички центар, Јединице за оперативну технику.

Јединица за координацију је надлежна за пружање подршке свим линијама рада у полицији Републике Српске, као и непосредно ангажовање у најсложенијим оперативним акцијама, обрадама и другим активностима из своје надлежности (рад у ванредним ситуацијама, парламентарним и локалним изборима, обезбјеђењу великих јавних скупова, итд.). По налогу директора, обилази организационе јединице и секторе у циљу упознавања руководећег кадра са наредбама и одлукама директора, а проводи и контролно-надзорне послове у вези са спровођењем његових наредби и одлука. У оквиру ове јединице се налази организациона јединица Дежурни оперативни центар.

Дежурни оперативни центар прати и усмјерава оперативни рад организационих јединица Министарства непрекидно у току 24 часа и одговоран је за вршење послова из дјелокруга Министарства, посебно изван радног времена. Његови послови се односе на старање о благовременом, потпуном и тачном (хитном, текућем и периодичном) информисању министра и директора о појавама, догађајима и сазнањима значајних за рад Министарства, као и руководних радника по линијама рада. Дежурни оперативни центар је организациона јединица која има велику важност за функционалност МУП-а јер организује и обједињује вршење послова јавне безбједности интересантних за Републику као цјелину и непосредно организује усмјеравање служби у вршењу посебних и сложених безбједносних задатака. Он предузима мјере за унапређење и синхронизацију рада оперативних организационих јединица Министарства, а врши и координацију заједничких активности са другим институцијама приликом отклањања опасности ширих размјера за људе и имовину (елементарне непогоде, пожари, авио и жељезничке несреће и друго). Дио послова Дежурног оперативног центра се односи на праћење стања угрожавања и нарушавања јавног реда и мира у већем обиму. Кроз реализацију послова из своје надлежности, руководи, усмјерава рад и налаже потребне мјере, оперативним дежурствима полицијских управа, приликом поступања у значајнијим безбједносним догађајима (нпр. последице извршења кривичних дјела и прекршаја који производе значајне последице нарушавања безбједности).

Јединица за форензику – Криминалистичко-технички центар надлежан је за послове свих вјештачења и форензичких анализа које се обављају у МУП-у Републике Српске. Такође је надлежна и за противдиверзиону заштиту и пиротехнику. У свом послу, проучава, проналази, усавршава и примјењује научно-техничке методе и средства из области криминалистичке форензике те учествује у изради и реализацији програма опремања, праћењу стања опреме и техничких средстава криминалистичко-техничких и ПДЗ служби. Јединица припрема упутства, инструкције и друге усмјеравајуће акте којима се регулише рад и поступање у овим областима. Своје послове обавља преко: Одјељења за

криминалистичко-техничка вјештачења и испитивања, Одјелења за против-диверзиону заштиту и технику и Тима за психофизиолошка испитивања.

Јединица за оперативну технику обавља послове и задатке везане за прикупљање оперативних података и доказа тајним праћењем и техничким снимањем у вези са кривичним дјелима за које се на основу наредбе судије за претходни поступак могу предузети посебне истражне радње у складу са ЗКП-ом. Јединица обавља послове и задатке везане за прикупљање оперативних података и доказа коришћењем посебне и специјализоване опреме.

3.4.12. Организација и надлежност осталих линија рада у МУП-у Републике Српске

Као што смо већ нагласили, Министарство унутрашњих послова Републике Српске је централизован орган, а основни послови који су у његовој надлежности јесу полицијски послови. Полицијске послове извршавају основне линије рада на чијем челу је директор полиције, али у Министарству се обавља и широка лепеза осталих унутрашњих послова који су у непосредној вези и у функцији извршавања полицијских послова. Линије рада (или управе) које обављају послове полиције се називају *оперативне линије* рада (јер обављају оперативне послове), а линије рада које не подразумевају вршење полицијских послова, него осталих послова, називају се *неоперативним* (осталим) линијама рада. Да се не би стекао погрешан утисак, желимо нагласити да за функционисање Министарства велики значај имају и неоперативни послови, јер без њих би било онемогућено функционисање полиције.

Тако би, на примјер, свакодневни полицијски рад био немогућ без средстава везе, за шта се брине посебна линија рада, као што би исто тако било немогуће да полиција ради без адекватних техничких и материјалних средстава који су неопходни за њен рад итд. Из тог разлога ћемо дати кратки приказ и осталих (неоперативних) линија рада у Министарству унутрашњих послова.

3.4.12.1. Управа за информационо-комуникационе технологије

Линија рада која се односи на информационо-комуникационе технологије је важна за укупно функционисање полиције. На републичком нивоу, код ове линије рада се налази Управа за информационо-комуникационе технологије. Управа се први пут у овом облику појављује 2011. године, а њен задатак је да планира, организује, реализује и надзире рад у области информатике и комуникација. Управа је одговорна за унапређење послова и задатака из своје

надлежности. Носилац је примјене нових информационо-комуникационих технологија у раду Министарства; послова пројектовања и администрирања ИКТ инфраструктуре; заштите информационо-комуникационе инфраструктуре Министарства; пројектовања, имплементације, администрације јединственог информационо-комуникационог система Министарства, увођења интернет сервиса и електронских сервиса, интегрисаних рјешења за пренос података, говора и слике и друго; активности везаних за електронску размјену података са институцијама у Републици Српској и БиХ. Управа има задатак и да пружа техничку подршку унутар и изван Министарства, кроз учешће у одржавању радио-релејног телекомуникационог система. Управа је носилац послова на унапређењу и развијању система заштите информационо-комуникационих система. Брине се о сигурности бежичних и мобилних уређаја, сигурности и заштити оперативних система, база податка и апликација које се користе у раду МУП-а. Она утврђује и организује јединствен функционални систем веза и криптозаштите у Министарству и стара се о његовом одржавању и функционисању; припрема и прати реализацију програма развоја у свим јединицама Министарства, пружа стручно-техничку помоћ јединицама за послове и задатке веза и криптозаштите у полицијским управама и полицијским станицама из своје надлежности послова, врши стручно-техничке и организационе припреме за модернизацију система радио-веза. По потреби, Управа партиципира у припреми и реализацији сложенијих оперативних активности.

Према одредбама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, послове и задатке из надлежности ове управе врше унутрашње организационе јединице:

Одјељење за развој информационих система је носилац послова из области пројектовања апликација и база података Министарства и њихове имплементације у информациони систем. Ово одјељење ради на планском увођењу информационих технологија у послове полиције и друге области из дјелокурга Министарства. Затим, Одјељење обавља послове планирања, организације, пројектовања и оптимизације информационог система те пројектује, развија и имплементира базе података и апликације Министарства, као и сервисе за размјену података. Припрема, инсталира и одржава потребне хардверске ресурсе (сервере) за успостављање информационог система, као и појединачних апликација и база података Министарства. Прати, предлаже и доприноси увођењу нових рјешења у пројектовању и функционисању информационог система Министарства. Предлаже и организује стручно-специјалистичке обуке и друге начине усавршавања за запослене.

Одјељење за информационо-комуникационе системе и безбједност је носилац пројектовања и развоја локалних и регионалних рачунарских мрежа у МУП-у те увођењу нових и побољшању постојећих мрежних сервиса. Прати

и планира ефикасно и оптимално коришћење рачунарских и мрежних ресурса. Одјељење организује службу Техничке подршке која ради непрекидно 24 часа сваког дана. Носилац је послова администрирања и одржавања мрежних уређаја те вршење надзора над локалном и регионалном рачунарском мрежом. Дио послова овог одјељења се односи на заштиту информационо-комуникационих система МУП-а. Одјељење се брине о аутентичности, интегритету и безбједности података, говора и слике, који се преносе информационо-комуникационим системом између Министарства и других институција.

Одјељење за радио-комуникације и техничке системе је носилац послова на успостављању јединственог и функционалног система радио-веза у Министарству, као и старање о његовом одржавању и функционисању. Извршава послове и задатке Управе из области класичних телефонских система, води бригу о исправности техничких система аудио и видео технике која се користи у МУП-у. Носилац је послова на развоју и одржавању техничких система заштите објеката Министарства, а обавља и друге послове из своје надлежности.

3.4.12.2. Управа за правне и кадровске послове

Ово је линија рада која је са својим организационим јединицама распоређена на сва три нивоа територијалне организације МУП-а Републике Српске. На локалном нивоу постоје одсједи/групе за правне и кадровске послове у оквиру полицијских станица, на регионалном нивоу постоје одјељења за правне и кадровске послове у оквиру полицијских управа и на централном (републичком) нивоу Управа за правне и кадровске послове.

Послови Управе за правне и кадровске послове се огледају у праћењу, проучавању и сагледавању дејства закона и подзаконских аката из области унутрашњих послова. Уколико уочи одређене пропусте у законским и подзаконским актима који се примјењују у МУП-у, анализира њихове узроке и посљедице у раду унутрашњих организационих јединица и предлаже мјере за њихово отклањање. Прати благовременост доношења општих прописа за извршавање закона и других прописа из области унутрашњих послова и њихову усклађеност са законом. Управа је надлежна за давање стручних мишљења у вези са одређеним правним питањима која се појављују у раду организационих јединица МУП-а. Такође, у опису њених послова је вршење надзора над извршавањем управних унутрашњих послова у организационим јединицама Министарства, спровођење другостепеног управног поступка по жалбама грађана на рјешења основних организационих јединица из области управних унутрашњих послова. Исто тако, проводи и првостепени управни поступак у управној области који је у надлежности Министарства у сједишту.

Значајан дио послова се односи на праћење, анализу и остваривање кадровске политике МУП-а. Кроз праћење стања кадрова МУП-а, задужена је да се стара о школовању и стручном усавршавању радника. У погледу радно-правног статуса запослених, припрема рјешења за рјешавање њиховог радно-правног статуса.

У складу са Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, послове и задатке из дјелокруга Управе за правне и кадровске послове врше унутрашње организационе јединице: Одјељење за послове надзора и управне послове, Одјељење за правне и нормативне послове, Одјељење за кадровске послове и Одсјек за послове писарнице и административне послове.

Одјељење за послове надзора и управне послове врши надзор над законитошћу примјене прописа из области управних унутрашњих послова, анализира узроке и посљедице незаконитости и пропуста у раду организационих јединица Министарства по линији рада и предлаже мјере за њихово отклањање. Поред овога, припрема инструктивне акте и упутства у погледу примјене прописа у области управних унутрашњих послова, пружа стручну помоћ по својој линији рада радницима у организационим јединицама Министарства која се баве издавањем јавних исправа у управном поступку. Одјељење врши надзор у области регистрације возила, издавања возачких дозвола, издавања личних карата, пријаве пребивалишта и боравишта, одређивања јединственог матичног броја, регистрације оружја, радних односа и канцеларијског пословања. Посебно проводи надзор над вођењем свих првостепених поступака из области управних унутрашњих послова. Такође, Одјељење проводи другостепени управни поступак и припрема рјешења по жалбама на првостепена рјешења у вези са оружјем и муницијом, окупљањем грађана, регистрацијом возила, возачким дозволама, личном картом, јединственим матичним бројем грађана, пребивалиштем и боравиштем грађана, путним исправама и обављањем дјелатности обезбјеђења лица и имовине. Одјељење спроводи првостепени управни поступак и припрема рјешења из надлежности Министарства у сједишту.

Одјељење за правне и нормативне послове прати прописе из области унутрашњих послова и других области из којих произлазе обавезе за Министарство и о томе обавјештава одговарајуће организационе јединице. Одјељење припрема приједлоге законске и подзаконске регулативе из области унутрашњих послова. У погледу тога, врши правно-техничку обраду тих аката и прати благовременост доношења општих прописа за извршавање закона и других прописа из поменуте области. Један од послова Одјељења је да даје стручна објашњења у циљу јединственог спровођења и правилне примјене закона и других прописа из области унутрашњих послова. Дио послова се односи на припрему нацрта рјешења по жалбама изјављеним на рјешења унутрашњих организационих јединица и спровођење управних поступака у првом и другом

степену. Одјељење прослијеђује податке о статусним питањима грађана одговарајућим дипломатско-конзуларним представништвима у иностранству, а врши и послове писарнице и архиве за Министарство у сједишту.

Одјељење за кадровске послове прати и анализира стање кадрова у Министарству, тј. бави се анализом провођења кадровске политике, води евиденције свих запослених у јединственој електронској бази података. Поред овога, доставља приједлоге кандидата за похађање курсева за обнову полицијске обуке, обавља стручне послове за дисциплинске органе који изричу мјере за лакше и теже повреде дужности. Припрема материјале из области статусних питања запослених са приједлогом за њихово рјешавање, а исто тако, припрема и све врсте рјешења у вези са остваривањем права из радног односа. Припрема и води спорове из радног односа у сарадњи са Правобранилаштвом Републике Српске као законским заступником. Такође, Одјељење води све евиденције из области рада за потребе Министарства.

Одсјек за послове писарнице и административне послове извршава послове који обухватају поступање са актима од њиховог настанка или њиховог пријема, па до отпремања или архивирања завршених предмета. Такође, обавља и друге послове административно-техничке обраде аката. Писарница води евиденције коришћењем информационог система Министарства и обезбјеђује организацију рада у вези са Уредбом о канцеларијском пословању.

3.4.12.3. Управа за материјално-финансијске и имовинске послове

Стање материјално-техничке опремљености је посебно значајно за сваку организацију, па наравно и полицију. Ако се, притом, има у виду да је полиција одавно престала бити „палица” а да је све више „техника”, онда овај сегмент још више долази до изражаја. Значи, материјално-финансијски положај полиције као организације, а онда и сваког припадника полиције и Министарства, у највећој мјери опредјељује ефикасност укупног дјеловања. О овом важном сегменту у Министарству унутрашњих послова Републике Српске стара се Управа за материјално-финансијске и имовинске послове која припрема и реализује програм модернизације, изградње и опремања Министарства унутрашњих послова. Управа врши набавку наоружања и опреме за полицију, обавља рачуноводствено-финансијске и имовинско-правне послове, припрема анализе и информације о стању и кретању материјално-финансијских средстава. Задужена је за набавку службених возила за потребе МУП-а и одржавање возног парка.

Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста је одређено да Управа своје послове обавља преко унутрашњих

организационих јединица: *Одјељења за јавне набавке и послове инвестиционог и текућег одржавања, Одјељења за рачуноводствене послове и Одјељења за план, анализу и извршење буџета.*

Одјељење за јавне набавке и послове инвестиционог и текућег одржавања учествује у припреми и реализацији програма модернизације МУП-а, учествује у изради периодичних обрачуна и завршног рачуна Министарства, као и чувању и издавању опреме, робе и другог материјала ускладиштеног у магацинима. Одјељење обавља послове имовинско-правне природе у вези са покретном и непокретном имовином чији је власник или корисник МУП, врши послове изградње, реконструкције, адаптације и опремања свих објеката Министарства. Одјељење је задужено за одржавање инсталација и опреме за загријавање, превоза за потребе МУП-а, одржавање и поправку возила, као и вођење одговарајућих евиденција о кориштењу возила и утрошку горива.

Одјељење за рачуноводствене послове обавља све рачуноводствене послове Министарства у складу са законским прописима. Задужено је да води све потребне евиденције у оквиру послова рачуноводства, прати прописе и законитост у исказивању трошкова по организационим јединицама МУП-а. Сарађује и контактира са пословним банкама, израђује периодичне и годишње извјештаје те врши годишње савјештавање потраживања и обавеза са купцима и добављачима и фондовима.

Одјељење за план, анализу и извршење буџета врши финансијске трансакције МУП-а преко система трезорског пословања, подноси захтјев за додјелу финансијских средстава потребних за рад МУП-а и, у складу са одобреним средствима, припрема приједлог финансијских планова организационих јединица МУП-а. Дио послова Одјељења се односи на израду приједлога буџета, ребаланса буџета и израду планова о коришћењу средстава по појединим намјенама. Одјељење се стара о редовном приливу обезбјеђених средстава из буџета, брине се о раду благајне обезбјеђењем неопходних готовинских средстава, а организује и послове обрачуна плата, накнада и других личних примања свих запослених у Министарству. Такође се брине о правилном обрачунавању и плаћању пореза, доприноса и других давања и редовном достављању мјесечне пореске пријаве.

Послове ове линије рада на регионалном нивоу у полицијским управама извршавају одјељења за материјално-финансијске и техничке послове, док се у полицијским станицама овим пословима баве запослени који су задужени за материјално-техничка средства.

3.4.12.4. Управа за полицијску обуку

Управа за полицијску обуку је основна организациона јединица која је, због трансформације Високе школе унутрашњих послова у Факултет безбједносних наука, промијенила свој ранији назив (ранији назив је био Управа за полицијско образовање). Ово је било неопходно (неминовно) из разлога што је прерастањем Високе школе унутрашњих послова у Факултет безбједносних наука (који је у саставу Универзитета у Бањој Луци), престала дјелатност високог образовања у Министарству унутрашњих послова. Дакле, МУП Републике Српске се сада кроз ову управу бави само основном и специјалистичком полицијском обуком, као и стручним оспособљавањем и усавршавањем кадрова за рад у МУП-у Републике Српске.

Управа за полицијску обуку обавља послове који се односе на основну и специјалистичку полицијску обуку те оспособљавање и усавршавање кадрова за рад у Министарству и другим полицијским агенцијама. Управа припрема наставне планове и програме који се реализују кроз њену дјелатност. Један дио послова се односи на израду приједлога подзаконских аката везаних за рад Управе. Управа врши израду Програма редовне обуке полицијских службеника и пружа стручну помоћ у извршавању наведеног програма. Она спроводи периодично и годишње тестирање полицијских службеника, као и провјеру стручне оспособљености запослених у Министарству. Управа обезбјеђује интернатске услове за смјештај и исхрану кадета у Јединици за полицијску обуку – Полицијској академији и полазника свих видова стручне обуке, води евиденције и документацију о васпитно-образовној дјелатности. У складу са својом дјелатности, издаје јавне исправе о степену стручне оспособљености (звању) по завршетку стручног усавршавања.

Послове и задатке из дјелокруга рада Управе за полицијску обуку врше унутрашње организационе јединице: Јединица за основну обуку – Полицијска академија, Јединица за стручну обуку, Одјељење за опште и заједничке послове и Одјељење за логистику и интернатске услуге. Према одредбама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, ове организационе јединице обављају следеће послове:

Јединица за основну обуку – Полицијска академија обавља послове стручног оспособљавање и усавршавање кадрова за рад у МУП-у Републике Српске и другим полицијским агенцијама у БиХ, учествује у изради свих наставних планова, организацији и реализацији наставе за све врсте обука и курсева који се изводе на Полицијској академији. Јединица издаје одговарајуће јавне исправе по завршетку обуке, односно курса те води прописане евиденције из васпитно-образовне дјелатности.

Јединица за стручну обуку врши специјалистичку обуку и стручно усавршавање за потребе полицијских службеника и других запослених у Министарству, планира и организује активности стицања вјештина и знања који захтијевају успјешно обављање полицијских послова. Јединица врши провјеру знања и стручне оспособљености полицијских службеника у складу са Правилником о стручном оспособљавању полицијских службеника, организује и контролише рад органа унутрашње службе у Управи, а стара се и о спровођењу прописаног унутрашњег реда и обезбјеђења. Она издаје одговарајуће јавне исправе по завршетку обуке, односно курса и води прописане евиденције из васпитно-образовне дјелатности.

Одјељење за опште и заједничке послове бави се пословима који се односе на рад библиотеке, писарнице и осталих заједничких послова, ради на прикупљању података о потребним средствима за рад Одјељења, учествује у утврђивању годишње оцјене рада запослених, води одговарајуће евиденције и врши обраду предмета из своје надлежности. Одјељење се стара о смјештају у интернат полазника полицијске и стручне обуке.

Одјељење за логистику и интернатске услуге организује и обезбјеђује полазницима Полицијске академије и Јединице за стручну обуку и другим корисницима смјештај и исхрану у складу са потребама МУП-а. У погледу наведених послова, организује рад кухиње и ресторана за исхрану, како запослених у Управи тако и полазника курсева и обука. Одјељење се стара о имовини Управе, одржавању инсталација и инвентара, као и одржавања чистоће у свим објектима, организује рад вешераја, врши послове набавке опреме, ситног инвентара, хране, одјеће, као и другог потрошног и канцеларијског материјала.

3.4.13. Организација и надлежност Специјалне антитерористичке јединице

Све савремене полиције имају специјалне полицијске снаге које се користе у различитим ситуацијама, а углавном њихова употреба захтијева постојање неког безбједносног проблема с којим се не могу носити редовне снаге полиције. Значи, њихова намјена и задаци су по много чему изнад стандарда полиције опште надлежности и разликују се од осталих полицијских јединица по нивоу обучености, опремљености, критеријумима у погледу психофизичких предиспозиција и слично. Ове послове у полицији Републике Српске обавља Специјална антитерористичка јединица (САЈ).

Специјална антитерористичка јединица задужена је за планирање, организовање и извршавање најсложенијих безбједносних послова и задатка који се односе на сузбијање тероризма (активности су јој усмјерене на елиминацију терористичких група и разбијање организованих мрежа терориста). Поред

овога, послови САЈ-а се односе на откривање, хватање и неутрализовање организованих криминалних група и појединаца. САЈ помаже оперативним организационим јединицама МУП-а у извршавању одређених оперативно-тактичких мјера и радњи које су ван њиховог домена дјеловања. Припадници ове јединице су посебно обучени за рјешавање талачких ситуација кроз слједеће активности: ослобађање талача из отетог авиона, воза, пловног објекта, теретног или путничког моторног возила, стана, куће или другог грађевинског објекта, као и преговоре о ослобађању талача без употребе силе. Такође, припадници САЈ-а се ангажују када је неопходно успоставити јавни ред и мир у ситуацијама високог ризика, сузбити побуне у заводима за извршење кривичних санкција, пружити помоћ у ванредним ситуацијама (мисли се на пружање помоћи у случају природних катастрофа и већих елементарних непогода, код несрећа на води и под водом те на спасавање настрадалих).

Своје послове и задатке Специјална антитерористичка јединица, према Правилнику, обавља преко својих унутрашњих организационих јединица које ће у наставку бити наведене.

Команда Специјалне антитерористичке јединице координира, организује и усмјерава рад свих тимова и група САЈ-а, врши стручно оспособљавање свих припадника. Приликом рјешавања талачких ситуација, задужена је за преговарање о ослобађању талача прије употребе силе. Да би створила претпоставке за ефикасно и успјешно извршавања задатака из надлежности САЈ-а, задужена је за прикупљање информација и податка који су битни за извођење акција. Команда предлаже материјално-техничко опремање и набавку материјално-техничких средстава за потребе јединице, организује исхрану припадника јединице, брине се о одржавању објеката и опреме. У оквиру команде САЈ-а налазе се унутрашње организационе јединице: Тим за специјалну припрему и логистичку подршку, „А”, „Б”, „Ц” и „Д” тим, Специјализовани тим и Тим за оперативну подршку. Ове организационе јединице су задужене за извршавање оперативних послова из надлежности САЈ-а.

Тим за специјалну припрему и логистичку подршку припрема безбједносне досијее објеката виталног интереса за које се процијени да би могли бити мета терористичких напада. Тим врши извиђање и прикупљање података о објектима који су предмет рада те, на основу тога, израђује скице, фото и видео документацију неопходну за успјешно планирање и извршавање задатака. Тим је задужен за послове преговарања у талачким ситуацијама те, у складу са тим, саставља ефикасан преговарачки тим, усмјерава рад полицијских преговарача и брине се о осталим важним детаљима. Надлежан је за успостављање и одржавање информационо-комуникационе опреме и система радио-веза у Специјалној антитерористичкој јединици.

„А”, „Б”, „Ц” и „Д” тим представљају оперативне тимове који непосредно на терену извршавају најсложеније задатке у борби против тероризма и организованог криминала, ослобађања талаца и лишавања слободе отмичара из забарикадираних и запосједнутих простора, објеката, возила и других превозних средстава. У опису послова ових тимова се налазе и послови који се односе на спасавање угрожених лица у ситуацијама елементарних и других непогода. Тимови могу обављати и неке друге послове и задатке, али само по наређењу команданта САЈ-а. Ради успјешног обављања послова из своје надлежности, ови тимови прикупљају информације и податке битне за извођење акција. У реализацији својих задатака могу користити службене псе и специјална моторна возила.

Специјализовани тим се састоји од тима снајпериста и тима ронилаца. Тим снајпериста извршава послове и задатке снајперске подршке осталим тимовима, као и у другим врстама задатака гдје се предвиђа употреба снајперског наоружања. Тим помаже Центру за обуку приликом реализације садржаја предвиђених Програмом обуке САЈ-а. Тим ронилаца непосредно извршава послове и задатке на води и под водом употребом свих расположивих техничких средстава и опреме, користећи стечене вјештине и знања, извршава задатке пружања помоћи код несрећа на води и под водом, проналаска утопљеника и предмета кривичних дјела. Припадници овог тима су оспособљени за савладавање водених и подводних препрека и уклањање неексплодираних минско-експлозивних средстава под водом.

Тим за оперативну подршку врши непосредно физичко обезбјеђење објеката у бази САЈ-а, спречава вршење кривичних дјела у близини штићених објеката (као и у самим објектима); контролише улазак у објекте САЈ-а. Такође, тим организује и извршава послове подршке оперативним тимовима у извршавању намјенских задатака и обуке, брине се о исправности и одржавању моторних и специјалних моторних возила те врши набавку материјално-техничких средстава, наоружања, специјалистичке и друге опреме. У оквиру ове организационе јединице егзистирају Тим за специјална моторна возила и Тим водича службених паса. Тим за специјална моторна возила (СМВ) организује и извршава послове и задатке везане за употребу специјалних моторних возила у смислу подршке оперативним тимовима при извршењу посебних послова и задатака, транспорта и евакуације повријеђених лица, као и физичку заштиту угрожене имовине и лица. Тим водича службених паса учествује са службеним псима у трагању, како за несталим лицима (посебно у случајевима елементарних непогода и природних катастрофа) тако и у трагању и хватању извршилаца кривичних дјела који пружају отпор. Поред трагања за лицима, овај тим се ангажује и приликом проналажења експлозивних направа и опојних дрога, а учествује и у

обезбјеђењу јавних скупова, као и успостављању јавног реда и мира нарушеног у већем обиму.

3.4.14. Центар за обуку

Центар за обуку је основна организациона јединица у сједишту Министарства унутрашњих послова. Надлежности ове организационе јединице се односе на организацију, спровођење и координацију свих облика полицијске обуке, стручног оспособљавања и усавршавања припадника САЈ-а. Поред наведених послова, Центар пружа помоћ Управи за полицијску обуку у реализацији одређених програма специјалистичких обука и стручног усавршавања. У погледу извршавања послова из своје надлежности, Центар организује наставу за све облике курсева те предлаже мјере за унапређење стручног усавршавања. Послове из своје надлежности обавља преко: Јединице за обуку, Јединице за обезбјеђење и Јединице за логистику.

Јединица за обуку врши стручно и специјалистичко оспособљавање полицијских службеника и других запослених у Министарству за успјешно обављање постојећих послова и сложенијих задатака, стара се о стручном и специјалистичком оспособљавању и усавршавању полицијских службеника и других запослених у Јединици и Центру за обуку. Јединица сарађује са организационим јединицама Министарства, републичким органима, правним и физичким лицима у вези са пословима из своје надлежности. Послове из своје надлежности обавља преко својих унутрашњих организационих јединица: Тима за тактичку обуку, Тима за ватрену обуку и Тима за физичку обуку.

Јединица за обезбјеђење је задужена за послове непосредног физичког обезбјеђења и заштите објеката Центра за обуку.

Јединица за логистику организује и извршава послове логистичке и техничке подршке јединицама и тимовима у извршавању намјенских задатака и обуке, брине се о исправности и одржавању моторних и специјалних моторних возила те врши набавку материјално-техничких средстава и друге опреме. Такође, брине се о чувању, чистоћи и одржавању цјелокупне имовине и инвентара у објектима.

3.4.15. Организација и надлежност полицијске управе

Након што смо објаснили и навели све организационе јединице које се налазе у сједишту Министарства, сада ћемо нешто рећи о основној организационој јединици која се налази ван сједишта Министарства – *полицијској управи*. Ово

су организационе јединице које су успостављене на регионалном нивоу МУП-а Републике Српске. Дакле, полицијске управе су под тим називом успостављене прије неколико година када је дошло до преименовања центара јавне безбједности у њих. Измјена правилника је, поред наведеног преименовања, ишла и у правцу увећавања броја основних организационих јединица, пошто је успостављено више полицијских управа него што је било центара јавне безбједности. Дакле, као што смо рекли, *полицијске управе* су основне организационе јединице ван сједишта Министарства, а у Републици Српској их има десет, и то у: Бањој Луци, Приједору, Градишци, Мркоњић Граду, Добоју, Бијељини, Зворнику, Источном Сарајеву, Фочи и Требињу.

Иначе, *надлежност* полицијске управе је да на подручју које покрива организује и непосредно врши послове спречавања и откривања кривичних дјела и проналажења и хватања њихових извршилаца, затим праћење стања безбједности саобраћаја на путевима, регулисање саобраћаја и контроле над возилима, возачима и другим учесницима у саобраћају. Значајан дио својих активности полицијске управе посвећују одржавању јавног реда и мира, спречавању вршења прекршаја, вршењу инспекцијског надзора у области заштите од пожара и надзора над прометом и ускладиштењем експлозивних материја, запаљивих течности и гасова. Такође, имају у својој надлежности и послове и задатке рјешавања у управним стварима унутрашњих послова (мисли се на задатке за чије је рјешавање потребно спроводити посебан испитни поступак и који нису стављени у надлежност Министарства у сједишту).

Веома важна улога полицијске управе огледа се у праћењу, усмјеравању, усклађивању рада и пружању стручне помоћи полицијским станицама, као и другим организационим јединицама у њеном саставу. Полицијске управе обезбјеђују функционално јединство и аналитички прате и процјењују стање јавне безбједности на свом подручју. Дио послова полицијске управе се односи на послове инспекцијског надзора у складу са Законом о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватне детективске дјелатности. И на крају, један дио послова се односи на материјално-финансијске и техничке послове, као и неке друге послове.

Полицијском управом руководи *начелник полицијске управе* који има замјеника и помоћника, а напријед наведене послове полицијске управе врше преко својих унутрашњих организационих јединица. Организациона структура полицијских управа је успостављена на приближно истим организационим принципима, с малим изузетком када се ради о Полицијској управи Бања Лука, као и неким мањим полицијским управама које, умјесто појединих сектора, имају одјељења као своје унутрашње организационе јединице. Потребно је напоменути да је извршена и категоризација полицијских управа. Основни критериј за категоризацију је био број запослених у полицијским управама.

Према одредбама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у, полицијске управе послове из своје надлежности обављају преко унутрашњих организационих јединица.

Оперативно дежурство прати стање безбједности на подручју ПУ. У циљу рјешавања сложенијих безбједносних ситуација, руководи и организује поступање оперативних организационих јединица ПУ (полицијске управе). Активности Оперативног дежурства посебно долазе до изражаја изван радног времена. Један од задатака ове организационе јединице је благовремено, потпуно и тачно извјештавање начелника ПУ и његовог замјеника, других руководних радника и Дежурног оперативног центра МУП-а о догађајима значајних за подручје ПУ. Затим прати и налаже мјере за успјешно провођење усмјерених акција, редовних, ванредних и посебних обезбјеђења на свом подручју, затим да руководи и усмјерава рад дежурних служби полицијских станица у оквиру ПУ о значајнијим догађајима, извршеним кривичним дјелима и прекршајима, да се стара о изрази дневних и других извјештаја.

Одјељење/Одсјек за експлозивне материје и послове заштите од пожара је, на подручју мјесне надлежности полицијске управе, одговорно за послове управног надзора употребе и промета експлозивних материја и послове заштите од пожара. Ова организациона јединица ПУ доноси рјешења и налаже провођење мјера у вези са експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима. Исто тако, учествује у вршењу увиђаја и утврђивању узрока пожара. Надлежности ове организационе јединице се односе и на давање одобрења за изградњу објеката (магацина) за складиштење запаљивих течности, гасова и експлозивних материја. За спровођење првостепеног управног поступка у вези с употребом и прометом експлозивних материја и послова заштите од пожара, такође је надлежна ова организациона јединица.

Одјељење за борбу против тероризма, екстремизма и истраге ратних злочина на регионалном нивоу представља линију рада која се односи на борбу против тероризма и екстремизма, а задужено је да на подручју полицијске управе обавља послове у вези са спречавањем и откривањем кривичних дјела из области тероризма и екстремизма, ратних злочина и кривичних дјела по међународном хуманитарном праву. У циљу успјешног спречавања и откривања ових кривичних дјела, као и кривичних дјела против уставног уређења, ради на прикупљању криминалистичко-обавјештајних сазнања и доказа који су у вези са њима. Исто тако, прати и анализира стање безбједности и појаве које погодују настанку и развоју тероризма и екстремизма. Врши увиђаје, подноси извјештаје, сачињава информације и планове у вези са спречавањем и откривањем кривичних дјела из своје надлежности.

Сектор/Одјељење полиције представља организациону јединицу на регионалном нивоу која по линији рада припада униформисаној полицији.

Овај сектор/одјелење је задужен(о) да води рачуна о томе да се законито и стручно ради у оквиру полицијских станица и јединица полиције на подручју полицијске управе те да, с тим у вези, усмјерава и синхронизује превентивно-оперативни рад полицијских станица и јединица полиције. Важну улогу остварује у праћењу и усмјеравању рада полицијских станица у вршењу њихових послова и задатака који се односе на одржавања јавног реда и мира. Уколико у пракси дође до тежих и сложенијих случајева нарушавања јавног реда и мира, саобраћајних незгода и других безбједносних догађаја у којима су животи људи и материјална добра угрожени у већем обиму, Сектор/Одјелење полиције непосредно на терену учествује у рјешавању ових догађаја. У области безбједности саобраћаја, прати стање безбједности на путевима, усмјерава и координира рад полицијске станице за безбједност саобраћаја. Такође, припрема аналитичко-информативне материјале из свог дјелокогута. Уколико се деси да грађани поднесу представке које се односе на поступање и рад запослених у полицијским станицама и јединицама полиције, Сектор учествује у провјери навода из поднесених представки грађана. Сектор полиције учествује у вршењу ванредних и посебних обезбјеђења, обавља послове инспекцијског надзора по Закону о агенцијама за обезбјеђење лица и имовине и приватне детективске дјелатности, а врши и послове и задатке у области организовања, кадровске попуње, руковођења и командовања полицијским станицама и јединицама полиције у условима теже нарушене безбједносне ситуације.

Јединица жандармерије у складу са уставом и законом извршава посебне послове и задатке у циљу очувања безбједности грађана и њихове имовинске безбједности на подручју полицијске управе. На основу наредбе начелника Управе полиције, јединица за подршку (Жандармерија), по указаној потреби, може бити ангажована и на подручју друге ПУ. Послови јединице за подршку (Жандармерије) примарно се односе на извршавање сложенијих безбједносних задатака. У погледу пружања помоћи криминалистичкој полицији, учествују у блокади и претресу терена у циљу проналажења и хватања извршилаца кривичних дјела, проналажења жртава, трагова и предмета кривичних дјела, као и лишењу слободе лица која су склона нападу на полицијске службенике. Припадници Жандармерије врше послове одржавања ЈРиМ на јавним скуповима, учествују у успостављању ЈРиМ када је он нарушен у већем обиму, пружају подршку редовним полицијским снагама у извођењу полицијских акција са високим ризиком, пружају помоћ у раду на жељезници, аеродрому, води и слично, пружају подршку посебном обезбјеђењу личности и објеката, затим помажу у извршењу сложенијих асистенција, а врше и заштиту личне и имовинске безбједности грађана у случајевима елементарних непогода ширих размјера.

Полицијска станица за интервенције је успостављена само у Полицијској управи Бања Лука. Она је задужена за послове одржавања јавног реда и мира

на јавним скуповима и његовом успостављању када је он нарушен у већем обиму и када постоји чињење прекршаја са елементима насиља. Припадници ове ПС пружају помоћ редовним полицијским снагама у извођењу сложенијих полицијских акција и у обезбјеђењу одређених личности и објеката. Запослени у овој ПС се ангажују ради блокаде и претреса терена у циљу проналажења и хватања извршилаца кривичних дјела и предмета за којима се трага, као и ради лишења слободе лица и њиховог спровођења, у ситуацијама када се основано очекује пружање отпора. Такође, потреба за ангажовањем припадника ове ПС се јавља у пружању помоћи редовним полицијским снагама у сложенијим асистенцијама, заштити личне и имовинске безбједности грађана у случајевима елементарних непогода ширих размјера.

Полицијска станица – станично одјељење полиције је, може се слободно рећи, темељна полицијска организациона јединица у Републици Српској која постоји у свакој општини, а врши послове и задатке који се односе на: непосредну заштиту личне и имовинске безбједности грађана; предузимање оперативних и других мјера на спречавању и откривању кривичних дјела привредног и општег криминалитета из надлежности основних судова и проналажењу и хватању њихових учинилаца; одржавању јавног реда и мира; регулисању саобраћаја на путевима и контроли над возилима и возачима у погледу поштивања законских прописа и општих аката из области безбједности саобраћаја. Са нивоа ове организационе јединице се по потреби врши пратња међународних возова у Републици Српској, као и осталих возова на којима је безбједносна проблематика посебно изражена. Она непосредно учествује у реализацији саобраћајно-васпитних активности других субјеката и организује васпитно-превентивне активности у области безбједности саобраћаја. У надлежности ПС је и обезбјеђење мјеста извршења кривичног дјела ради несметаног вршења увиђаја, вршење надзора над примјеном закона и других прописа о оружју и муницији, превозу, преносу и употреби оружја, експлозивних материја и запаљивих течности и гасова. Пошто своју функцију остварује по правилу на општинском нивоу, води бригу о пријављивању пребивалишта и боравишта грађана, врши надзор и увид у евиденције књига гостију у организацијама које пружају услуге смјештаја, послове јавних скупова те послове кретања и боравка странаца. Такође, врши забрану растурања забрањених штампаних гласила и незаконите употребе других средстава јавног информисања и масовног комуницирања. Пружа помоћ државним органима, јавним предузећима и другим субјектима у вршењу јавних овлашћења, учествује у отклањању посљедица насталих по лица и имовину усљед елементарних непогода и хаварија, аналитички прати стање и кретање јавног реда и мира, криминалитета и безбједности саобраћаја. Обрађује и подноси захтјеве за покретање прекршајног поступка, израђује аналитичко-информативне и друге материјале о стању и проблемима јавне безбједности на

станичном подручју, остварује сарадњу са другим органима и организацијама на станичном подручју, непосредно врши послове и задатке из своје надлежности у условима ванредних прилика и обавља и друге послове. Треба нагласити да се полицијске станице и станична одјељења полиције могу налазити у сједишту полицијске управе и ван сједишта полицијске управе те да то зависи од стварних потреба и организације сваке конкретне полицијске управе.

Полицијска станица за безбједност саобраћаја на подручју полицијске управе обавља послове и задатке регулисања саобраћаја и контроле над возилима, возачима и другим учесницима у саобраћају на путевима у погледу придржавања закона и других прописа и општих аката из области и безбједности саобраћаја, као и у погледу придржавања других прописа када је за то овлашћена законом или прописом донесеним на основу закона. Полицијски службеници ПС за БС врше пратњу одређених личности, вриједносних пошиљки, експлозивних материја, запаљивих течности и гасова и ванредних превоза, затим врше увиђаје саобраћајних незгода на путним правцима које покрива ПС за БС. Такође, у својој надлежности имају спровођење мјера контроле и регулисања саобраћаја у ванредним и посебним обезбјеђењима, учествују у проналажењу отуђених моторних возила, хватању извршилаца кривичних дјела. Непосредно на терену остварују контролу кретања корисника одређених моторних возила и према њима предузимају прописане мјере.

Сектор/Одјељење криминалистичке полиције припада линији рада криминалистичке полиције и задужен је да непосредно на подручју полицијске управе предузима оперативне и друге мјере на спречавању и откривању најсложенијих кривичних дјела привредног криминалитета, тешких облика злоупотреба јавних овлашћења, проневјера, превара у служби, организованог вршења кривичних дјела корупције, фалсификовања службених исправа, недозвољеног држања и стављања у промет оружја и муниције, кривичних дјела убиства, разбојништва, силовања извршених по непознатом извршиоцу, тешких дјела из области имовинских деликата (гдје су нападнути објекти банке, поште, бензинске пумпе), тешких облика фалсификата вриједносних папира и новца. Сектор предузима активности на евидентирању и документовању ратних злочина, неовлашћене производње, стављања у промет и омогућавање уживања опојних дрога, организује оперативно-потражну дјелатност и примјењује мјере појачаног надзора због проналажења и хватања учинилаца наведених кривичних дјела. Сектор прати стање, кретање и појавне облике криминалитета на подручју ПУ, а полицијским станицама пружа стручну помоћ (некада и учествује у извођењу одређених акција) у спречавању и откривању кривичних дјела из њихове надлежности. Такође, врши сињалетичку обраду лица, припрема одговарајуће аналитичко-информативне материјале и извјештава Управу криминалистичке полиције о пословима и задацима спречавања и откривања криминалитета.

Одјељење/Одсјек за спречавање општег криминалитета непосредно на подручју полицијске управе предузима мјере и радње на спречавању и откривању кривичних дјела: убиства, разбојништва, силовања, имовинских деликата гдје су нападнути објекти (банке, поште, бензинске пумпе), малољетничке делинквенције и проституције. Одјељење прати стање и појавне облике вршења и прикривања кривичних дјела општег криминалитета, предлаже и иновира мјере за њихово спречавање и откривање. У овом одјељењу, као унутрашње организационе јединице, могу да се налазе: одсјек за разбојништва, одсјек за имовинске деликте, одсјек за крвне и сексуалне деликте, одсјек за експлозије, хаварије и пожаре, одсјек за потраге.

Одјељење за организовани криминалитет и дроге надлежно је за откривање кривичних дјела из области организованог криминалитета и неовлашћене злоупотребе и промета опојних дрога. Одјељење ради на проналажењу извршилаца ових кривичних дјела и на њиховом привођењу надлежном тужилаштву. У свом раду прикупља обавјештајна, сазнања и доказе о најсложенијим кривичним дјелима организованог криминалитета и злоупотреба дрога, прати и анализира стање безбједности и појаве које погодују настанку и развоју организованог криминалитета и злоупотреби дрога. У свом саставу може имати одсјек за криминалне групе и одсјек за дроге.

Одјељење/Одсјек за привредни криминалитет предузима мјере и радње на спречавању и откривању најсложенијих кривичних дјела привредног криминалитета, кривичних дјела против платног промета, кривичних дјела злоупотребе службеног положаја, проневјера, превара у служби, организованог вршења кривичних дјела корупције, фалсификата и свих кривичних дјела против правног саобраћаја, фалсификовања службених исправа и других кривичних дјела из области привредног криминалитета. Такође, Одјељење предузима активности на проналажењу и хватању учинилаца ових кривичних дјела, прати стање и појавне облике кривичних дјела привредног криминалитета те предлаже и иницира мјере за њихово спречавање и откривање.

Одјељење за имовинске деликте, преваре и фалсификате је надлежно за предузимање мјера и радњи за спречавање и откривање кривичних дјела имовинске природе.

Одјељење/Одсјек криминалистичке технике и ПДЗ врши криминалистичко-техничке послове и задатке на спречавању и откривању кривичних дјела и њихових извршилаца и обавља послове противдиверзионе заштите у обезбјеђењу одређених личности и објеката, политичких скупова и јавних манифестација на подручју полицијске управе. У области криминалистичко-техничких послова врши обраду лица мјеста, врши сињалетичку обраду лица, води монодактилоскопску и хејроскопску збирку на подручју полицијске управе, врши одређена криминалистичко-техничка испитивања и вјештачења. У об-

ласти противдиверзионе заштите, организује и непосредно врши примјену мјера и средстава ове заштите у акцијама обезбјеђења и другим безбједносним акцијама.

Одјељење за информационо-комуникационе технологије припада линији рада која се односи на информационо-комуникационе технологије. Ова организациона јединица на регионалном нивоу је носилац послова из области подршке при успостављању и функционисању ИТ рјешења и информационо-комуникационог система Министарства на подручју ПУ. Одјељење предузима мјере заштите података, извршава послове и задатке инсталирања и одржавања рачунара, мрежне опреме, средстава везе и инсталација које користи ПУ и друге организационе јединице на подручју полицијске управе. Извршава послове и задатке криптозаштите, врши инсталирање, одржавање и сервисирање техничких система и опреме, пружа стручно-техничку помоћ јединицама везе.

Одјељење за правне и кадровске послове представља регионалну организациону јединицу у оквиру линије рада која се односи на правне и кадровске послове у полицији Републике Српске. Ово одјељење је надлежно да спроводи управни поступак у првом степену у вези с набављањем, држањем и ношењем оружја и муниције, регистрацијом моторних возила, одржавањем окупљања грађана, издавањем путних исправа, возачких дозвола, личних карата, пријавом и одјавом пребивалишта и боравишта грађана, одређивањем јединственог матичног броја грађана. Поред ових послова, бави се пријемом и завођењем поште, као и отпреме поште путем курира и редовне ПТТ службе. Ове послове обавља преко: Одсјека за управне послове, Одсјека за издавање личних докумената и Писарнице и архива.

Одјељење за материјално-финансијске и техничке послове представља дио истоимене линије рада на регионалном нивоу, а врши материјално-финансијске и друге опште и заједничке послове за потребе ПУ и ПС на свом подручју. Одјељење је задужено за послове набавки, преузимања, чувања, евидентирања и дистрибуције новчаних средстава, картица за гориво, образаца прекршајних налога, путних исправа, оружја и оружане опреме, муниције, одјеће, обуће, канцеларијског, потрошног и другог материјала за потребе ПУ и ПС. Одјељење учествује у припреми захтјева за финансијска средства потребна за рад ПУ и ПС у складу са одобреним средствима, припрема приједлоге финансијских планова, припрема извјештај и финансијске показатеље по свим видовима потрошње средстава. Такође, оно врши припрему за обрачун плата и других исплата, обавља послове контроле намјенског рационалног и правилног кориштења средстава, обавља послове благајничког пословања.

3.4.15.1. Послови и задаци полицијске станице – радна мјеста у полицијској станици

Већ смо претходно рекли да на локалном нивоу, полиција Републике Српске послове из своје надлежности обавља преко полицијских станица. Дакле, полицијска станица је организациони облик полиције у Републици Српској који је заступљен у свим општинама. Она врши послове и задатке који се односе на непосредну заштиту личне и имовинске безбједности грађана, предузима оперативне и друге мјере на спречавању и откривању кривичних дјела привредног и општег криминалитета из надлежности основних судова и проналажењу и хватању њихових извршилаца. На подручју општине за коју је основана, полицијска станица одржава јавни ред и мир, бави се спречавањем и сузбијањем вршења прекршаја, регулише саобраћај на путевима, врши контролу над возилима и возачима и другим учесницима на регионалним и локалним путевима. Полицијска станица врши и обезбјеђење лица мјеста ради вршења увиђаја, надзор над примјеном закона и других прописа о оружју и муницији, превозу и преносу те употреби оружја, експлозивних материја и запаљивих течности и гасова. Затим, она врши послове пријављивања пребивалишта и боравишта грађана, пружа помоћ државним органима, јавним предузећима и другим субјектима у вршењу јавних овлашћења и друге послове из своје надлежности.

Измјенама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, које су се десиле прије десетак година, организациона структура полицијске станице доживјела је измјену у погледу организације криминалистичке полиције. Наиме, ради се о томе да је поменути правилником укинута организациона јединица за извршавање послова на сузбијању криминалитета, дакле, укинута су одјељења (одсједи или групе) криминалистичке полиције у полицијским станицама, а уведено је радно мјесто замјеник командира за послове криминалитета и, значи, нема посебне организационе јединице, него су само систематизована радна мјеста на пословима криминалистичке полиције у оквиру полицијске станице. Надамо се да ће се у неком наредном правилнику исправити ова грешка организационе природе и да ће поново бити успостављена организациона јединица криминалистичке полиције у оквиру полицијске станице.

Пошто је темељна организациона јединица управо полицијска станица, потребно је упознати радна мјеста у њој, а ради се о сљедећим радним мјестима:

1. командир,
2. замјеник командира,
3. помоћник командира,
4. шеф смјене,

5. вођа сектора,
6. полицајац,
7. стручни сарадник за обраду прекршаја,
8. инспектор криминалистичке полиције,
9. инспектор криминалистичке полиције за борбу против наркоманије,
10. инспектор за криминалистичко-обавјештајне анализе,
11. криминалистички техничар, ПДЗ, КЕ, ОЕ,
12. технички секретар – дактилограф,
13. кућни мајстор,
14. ауто-механичар,
15. радник на одржавање чистоће.

Пошто се највећи обим полицијских послова обавља управо у полицијским станицама, то је разлог што смо дали приказ радних мјеста која су заступљена у њима, а такође ћемо предочити опис послова за нека од радних мјеста у полицијској станици. Почећемо са командиром који се налази на челу полицијске станице и његова дужност је да руководи радом полицијске станице, да организује и обједињује те да усмјерава рад свих служби полицијске станице, да руководи униформисаном и криминалистичком полицијом, прати примјену законских овлашћења од стране радника полицијске станице, врши процјену безбједносне ситуације на станичном подручју и врши друге послове који су му стављени у надлежност и које му одреди непосредни руководилац.

Замјеник командира полицијске станице замјењује командира у његовој одсутности, припрема дневни распоред рада, врши непосредну контролу над извршавањем послова и задатака, врши смотру радника полиције, учествује у раду отпреме смјене, обавља и друге послове које му одреди непосредни руководилац.

Замјеник командира полицијске станице за послове криминалитета руководи радом криминалистичке полиције у полицијској станици, организује и прати извршавање задатака и усклађује рад униформисане и криминалистичке полиције, врши послове који се односе на стање и појаве у области криминалитета, стара се о законитости у примјени овлашћења, метода и средстава у раду организационе јединице, прати стање у области криминалитета, непосредно руководи и учествује у акцијама на спречавању и откривању криминалитета које се организују у полицијској станици, обавља и друге послове које му одреди непосредни руководилац.

Помоћник командира полицијске станице води рачуна о законитом и стручном извршавању послова и задатака у вези са одржавањем јавног реда и мира, прати стање и усмјерава рад полиције на сузбијању прекршаја из области безбједности саобраћаја, спречавању и откривању кривичних дјела, обезбјеђења

објеката, врши упућивање полицајаца у службу, извршава и друге послове које му одреди непосредни руководиоца.

Највећи број запослених у полицијској станици су полицајци па је потребно рећи које то послове обављају најбројнији припадници станице. Наиме, полицајац врши превентивну, репресивну и оперативну дјелатност на подручју позорног или патролног рејона у циљу одржавања јавног реда и мира, спречавања извршавања кривичних дјела и прекршаја, заштите личне безбједности грађана, безбједности саобраћаја и спречавања других недозвољених радњи, врши привођење, претресање, легитимисање, а обавља и друге послове које му одреди командир или други старјешина.

3.5. Кадрови у Министарству унутрашњих послова Републике Српске

У Министарству унутрашњих послова Републике Српске обављају се полицијски и остали унутрашњи послови, а дјелокруг, надлежност и руковођење прописани су Законом о полицији и унутрашњим пословима. Све ове послове извршавају различите категорије запослених, односно кадрова. Кадрови су један од најзначајнијих елемената сваке организације па наравно и полицијске. Кадрови се могу посматрати у ужем и ширем смислу. Под *кадровима у ширем смислу* подразумијевамо све запослене у некој организацији, без обзира на то коју стручну спрему ко има и коју врсту послова обавља. А *кадрови у ужем смислу* су само они запослени који чине стручни дио особља, односно особље које обавља послове високог нивоа сложености, за шта је потребна и адекватна стручна спрема и радно искуство.

Када се говори о кадровима у полицији, онда је незаобилазна тема планирање кадрова, а под планирањем се подразумијева предвиђање и усмјеравање развоја кадровског потенцијала унутар организације. С обзиром на специфичност полиције, веома је изражена потреба профилисања (биолошко-психолошки и социјално-културолошки тест) полицијског кадровског потенцијала, ради оптималне организацијске ефикасности.⁸⁸ Овај циљ се постиже управо планирањем кадрова, што је, у суштини, основа кадровске политике. *Кадровска политика* обухвата предвиђање кадровских потреба и вјештину одабирања и распоређивања, али и стручног оспособљавања запослених током рада. Кадровске потребе у полицији Републике Српске се предвиђају

---

⁸⁸ Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Организација и послови униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. године, стр. 185.

Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста, који прописује услове које неко мора испуњавати да би био распоређен на одређено мјесто. У периоду који је иза нас није било досљедног поштивања овог правила, што је, наравно, имало и још увијек има негативне ефекте на функцију организације у цјелини.⁸⁹ Значи, на бази овог правилника, неопходно је разрадити елементе једног цјеловитог плана: утврдити потребе за кадровима, установити „кадровске ресурсе”, разрадити посебне планове стручне обуке новопримљених кадрова, као и планове допунске обуке, иновације и провјере у знању постојећих кадрова, установити методе за правилно распоређивање кадрова итд.⁹⁰ Тренутно се планирање кадрова и кадровска политика у МУП-у остварује и спроводи на основу већег броја различитих аката.⁹¹

Свако друштво и свака организација треба да зна да свако ко запоставља кадровску политику, тај сасвим сигурно доприноси пропадању такве организације и таквог друштва. Због тога се мора располагати опширним, специјализованим, тачним и ажурним подацима о кадровима укљученим у процес рада, као и добрим инструментима вредновања рада што је одлика модерне кадровске политике. Остваривање кадровске политике је, значи, у непосредној вези са проналажењем квалификованих кандидата и то у довољном броју који може омогућити одређеној организацији да изабере кандидате који су најбољи за попуњавање упражњених радних мјеста. Проналажење кандидата са потребним професионалним референцама је двосмјеран процес у коме су фактички партнери организација и кандидат. У овом процесу обје стране имају право избора. Пракса показује да се за кандидатима може трагати у оквиру саме организације, али наравно и ван ње на тржишту рада.⁹² Досадашња искуства

⁸⁹ Ове девијације огледају се у неријетким ситуацијама да су радници са неадекватним стручним спремама распоређени на одређена радна мјеста или, рецимо, да је неко са вишом стручном спремом распоређен на руководно радно мјесто, а унутар организационе јединице има више радника са високом стручном спремом којима он руководи, па чак и до ситуација да такви кадрови руководе радницима који имају и научна звања, што, наравно, има негативне рефлексије на укупну радну атмосферу у таквој организационој јединици.

⁹⁰ Стрејшн, Ц., Психологијске службе за полицију, Избор чланака из страних часописа, Загреб, 3/80, стр. 185–195, преузето из: Организација и послови униформисаних припадника полиције, Галијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Београд, 2001. године, стр. 185.

⁹¹ Неконзистентност се огледа и у резултатима истраживања који су објављени у раду Миреле Тешановић под насловом: „Управљање људским ресурсима у Министарству унутрашњих послова Републике Српске”, у коме се, између осталог, наводи податак да „у Министарству унутрашњих послова Републике Српске квалификациона структура запослених са вишом и високом стручном спремом је веома разноврсна и обухвата образовне профиле и стручне називе стечене на 82 образовне институције”. Шире у: Тешановић, М., Управљање људским ресурсима у Министарству унутрашњих послова Републике Српске У: „Полиција, безбједност, грађани”, број 2/07, Бања Лука, 2007. године, стр. 160.

⁹² Јовичић, Д., Кадровање и кадровска политика, У: „Зборник радова Универзитета Синергија

показују да, што су већи трошкови бирања, то су касније нижи трошкови по запосленом након избора и запошљавања изабраног кандидата.

У Министарству унутрашњих послова постоје три категорије запослених са различитим статусима, а ради се о сљедећим категоријама: полицијски службеници, државни службеници и намјештеници.

Статус и број запослених, опис послова радног мјеста, посебни услови које запослени треба да испуњава утврђују се Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста.

Полицијски послови су основни послови Министарства и односе се на оперативно-стручне послове које обављају овлашћена службена лица па су, сходно наведеном, и најбројнији запослени у категорији *полицијских службеника* (полицајаца). Послови органа државне управе, а Министарство унутрашњих послова је орган државне управе, утврђују се законом. Органи државне управе непосредно примјењују, односно извршавају законе, друге прописе и опште акте Народне скупштине Републике Српске, Владе и предсједника Републике Српске, рјешавају у управним стварима, врше управни надзор и обављају стручне и друге послове.

Државни службеник је лице које је запослено у државном органу и обавља послове државне управе. Рад органа државне управе је јаван, а само изузетно може се искључити јавност. Без обзира на чињеницу да су запослени у Министарству, на државне службенике у МУП-у Републике Српске се у цијелости примјењује Закон о административној служби у управи Републике Српске, и то како у погледу остваривања права, тако и у погледу дужности државног службеника. Послови државног службеника су подијељени према категоријама радних мјеста, зависно од сложености послова и посебних услова које он треба да испуњава за обављање тих послова и задатака. Категорија радног мјеста државног службеника изражава сложеност послова и радних задатака на радном мјесту државног службеника, изражену кроз прописане посебне услове које је потребно испунити.⁹³ Уредбом о категоријама државних службеника у органима државне управе утврђују се категорије радних мјеста са прописаним посебним условима: а) *прва категорија*: помоћник министра, руководилац републичке управе и руководилац републичке управне организације – VII степен стручне спреме, одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, најмање три године радног искуства у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе; б) *друга категорија*: секретар Министарства, замјеник и помоћник руководиоца републичке управе,

---

Бијељина”, Бијељина, 2009. године, стр. 163.

⁹³ Члан 68, 86 и 87 Закона о административној служби у управи Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 16/02.

замјеник и помоћник руководиоца републичке управне организације, главни републички инспектор и секретар у Агенцији за државну управу – VII степен стручне спреме, одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, најмање три године радног искуства у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе; в) *трећа категорија*: инспектор и интерни ревизор – VII степен стручне спреме, одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, најмање три године радног искуства у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе; г) *четврта категорија*: стручни савјетник, VII степен стручне спреме, одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, најмање три године радног искуства у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе; д) *пета категорија*: руководилац унутрашње организационе јединице – VII степен стручне спреме, одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, најмање три године радног искуства у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе; е) *шеста категорија*: виши стручни сарадник – VII степен стручне спреме, одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, радно искуство у зависности од звања у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе; е) *седма категорија*: стручни сарадник VI степен стручне спреме – одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, најмање девет мјесеци радног искуства у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе и ж) *осма категорија*: стручни сарадник – IV степен стручне спреме, одговарајућа школска спрема – одговарајућег смјера, најмање шест мјесеци радног искуства у траженом степену образовања, положен стручни испит за рад у републичким органима управе.⁹⁴

Државни службеници у управи Републике Српске по одредбама споменутог закона се распоређују на радна мјеста по јединственим правилима и процедурама избора, што подразумијева расписивање јавног конкурса и провођење избора од стране Агенције за државну управу. Сву ову процедуру проводи непристрасна комисија коју именује Агенција.

Поред ове двије категорије, као што смо већ рекли, постоји и категорија *осталих радника* у Министарству који немају ни статус овлашћених службених лица, а ни државних службеника; они имају статус намјештеника у складу са Законом о државним службеницима. *Намјештеник* је лице које је запослено у републичком органу управе и обавља: административне, рачуноводствено-финансијске или помоћно-техничке послове, чије обављање је потребно ради

---

⁹⁴ Уредба о категоријама и звањима државних службеника, Службени гласник Републике Српске, број 131/10.

обављања послова из дјелокруга републичких органа управе. Ова категорија запослених распоређује се на радна мјеста према њиховом занимању у оквиру одређене струке и степена школске спреме, зависно од посебних услова одређених Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији. Ради се о радним мјестима: технички секретар, благајник, преводилац, библиотекар, стенограф, дактилограф, ВКВ радник, КВ радник и НК радник који, такође, обављају једну групу послова која је у функцији подржавања укупне дјелатности Министарства.

3.5.1. Посебне дужности и права припадника полиције

Дужности и права припадника полиције у Министарству прописани су законским и подзаконским прописима и то, прије свега, Законом о полицији и унутрашњим пословима, Приручником начела и процедуре, Етичким кодексом полиције.

Овим прописима регулисане су посебне дужности полицајаца, понашање полиције, ословљавање, представљање, поздрављање, издавање и извршавање наређења, смотре, приправности, узбуна, смјештај и унутрашњи ред у објектима полиције, прославе и свечаности, жалост, сахрана припадника полиције и друга питања.

Закон о полицији и унутрашњим пословима у петом поглављу прописује посебне дужности и права полицијских службеника. Прије свега, предвиђено је да се полицијски службеници руководе јавним интересом те да поштују законске и подзаконске прописе. Према члану 55 Закона о полицији и унутрашњим пословима, полицијски службеници дужни су да послове заштите уставног уређења од насилних промјена, заштите живота и личне безбједности грађана, спречавања вршења кривичних дјела за која се гони по службеној дужности и хватање њихових учинилаца, као и послове успостављања јавног реда и мира, врше у свакој прилици, без обзира на то да ли се налазе на дужности или не. Такође је предвиђено да полицијски службеници и након радног времена имају обавезу да се понашају тако да не наносе штету служби, затим да не могу јавно да испољавају своје политичке ставове и вјерска увјерења, као и да се понашају тако да то доводи било кога у неповољан положај.

У правилу прије ступања на дужност (што се посебно односи на кадете), предвиђено је да се полаже заклетва. Пошто положи заклетву, подразумијева се да су полицијски службеници прихватили обавезу да изврше наређења министра, директора, односно непосредног руководиоца издату ради вршења службених послова и задатака, осим оних чије би извршење било супротно уставу и закону. Ако дођу у ситуацију да им се изда наређење за које сматрају

да је незаконито, дужни су упозорити руководиоца на то, а ако им наређење буде поновљено писмено, дужни су га извршити, али о томе треба истовремено обавијестити непосредно вишег руководиоца и у том случају су ослобођени одговорности. Међутим, ако би извршење таквог наређења представљало кривично дјело, полицијски службеник задржава наређење од извршења (не извршава такво наређење) и обавјештава непосредно вишег руководиоца, у супротном, тј. ако изврши такво наређење, сноси одговорност за извршено кривично дјело.

Посебне дужности полицијског службеника које произлазе из законских и подзаконских прописа су сљедеће:

- благовремено извршавање законитих наређења претпостављених,
- савјесно и непристрасно обављање послова, што подразумева да се понаша одговорно, дисциплиновано, у складу са законом, да му је однос према грађанима објективан, одмјерен, праведан, да је пристојан и професионалан,
- да у свакој прилици чува податке који представљају службену тајну,
- да се не може бавити додатном дјелатношћу,
- да не може у свом раду испољавати своја политичка одређења нити се може руководити њима,
- не смије без претходног одобрења надлежног руководиоца објављивати податке о раду полиције,
- не смије у ванслужбеним разговорима износити податке који се тичу службе,
- не може бити носилац било какве јавне функције,
- полицијски службеници су дужни да се подвргну редовном или периодичном здравственом прегледу (уколико то захтијева руководиоца, дужни су да се подвргну и ванредном лекаарском прегледу),
- полицајци су дужни у свакој прилици у служби и ван службе да чувају свој лични углед и углед службе у цјелини,
- обавезни су се непрекидно стручно усавршавати кроз рад,
- дужни су да правилно носе униформу, наоружање и опрему,
- на радне састанке и наставу дужни су долазити у униформи,
- полицајци су дужни обављати послове и дуже од пуног радног времена, када то потреба службе захтијева.

Поред побројаних дужности, припадници полиције (полицијски службеници) имају и одређена права која су, такође, прописана наведеним законским и подзаконским актима. Ради се о сљедећим правима:

- приликом престанка радног односа у Министарству ради одласка у пензију, полицајцу припада отпремнина,
- имају право на увећан радни стаж,

- право на годишњи одмор и боловање,
- право на распоред на лакше послове у случају инвалидности, с тим да имају право да задрже плату претходног радног мјеста,
- право на накнаду у случају смрти члана породице,
- право на накнаду за рад на терену,
- накнаду материјалне штете уколико је штета настала приликом обављања редовних послова и задатака или у вези са њиховим обављањем,
- напредовање у каријери и професионални развој кроз обуку и на други начин,
- бесплатан превоз, ако врше послове у средствима јавног превоза,
- уколико на посао путују превозним средством, а од посла су удаљени више од 10 километара, имају право на накнаду за превоз,
- имају право на адвоката у судском поступку о трошку Министарства, уколико одговарају за употребу средстава силе, а та употреба је у редовној процедури од стране унутрашње контроле Министарства оправдана,
- имају право да се користе туђим саобраћајним средствима и средствима везе, што је уједно и овлашћење,
- имају право да у вршењу послова употребе силу, наравно, на начин и под условима прописаним законом.

3.5.2. Професионалне особине полицајца (полицијска етика)

Пошто се под појмом професија означава нека (било која) радна дјелатност која се обавља трајно, односно у виду занимања, полицијска професија би могла да се дефинише као бављење полицијским пословима у виду сталног и плаћеног занимања, на основу посједовања посебне професионалне спреме. Значи, три основна обиљежја полицијске, као и сваке друге професије су сталност занимања, плата и професионална спрема. Процес професионализације полиције почиње веома давно, али је тек у деветнаестом вијеку дошло до устаљења и успостављања плаћања полицијског занимања. У данашње вријеме, професионализам је један од битних атрибута полиције, и тек професионализацијом свог кадра, полиција постаје служба која акумулира веће стручне, етичке и искуствене капацитете за обављање својих задатака.⁹⁵

Професионализам се уско веже и са етиком која је, свакако, значајна компонента професионализма у цјелини. Иначе, полицијска етика се разликује

⁹⁵ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 485.

од земље до земље у мањем или већем обиму, зависно од разлика у друштвеној стварности појединих земаља. Полицијска етика би се могла дефинисати као скуп моралних принципа које полицијски службеници прихватају као саставни дио своје професије и који се односе на њихово понашање и службено поступање и на организацију, дјелатност (послове и овлашћења) и контролу полиције.⁹⁶ Полицијска етика и професионални морал у времену које долази у нашем друштву које још увијек није изашло из транзиције, у правом смислу те ријечи, могу суштински утицати на промјене у поступању полиције у правцу већег нивоа непристрасности и професионализма. Бројне су особине које треба да има полицајац у савременом друштву да би се могао сматрати професионалним.

Неке од тих особина које сматрамо важнијим су сљедеће:

- припадник полиције заштиту уставом утврђених основних права, слобода и вриједности, заштиту безбједности људи и имовине, превенцију и сузбијање криминалитета, откривање кривичних дјела, одржавање јавног реда и мира, пружање помоћи грађанима и друге полицијске послове треба да обавља у складу са законом и међународно признатим стандардима,
- припадник полиције је дужан да поштује претпоставку невиности, као и права осумњиченог, окривљеног или другог лица, нарочито право да одмах буде упознато са оптужбама против њега и да припреми своју одбрану,
- припадници полиције су лично одговорни, на свим нивоима, за своје акције или пропусте, као и за наређења издата потчињенима,
- припадник полиције треба да искаже зрелост, поштење, комуникативност, као и добро разумијевање културних, друштвених питања те питања локалне заједнице,
- припадник полиције треба да извршава наређења која су издата у складу са законом од стране претпостављених, али има обавезу да се уздржи од извршења наређења која су у супротности са законом те да таква наређења пријави непосредно вишем руководиоцу у односу на оног ко је таква наређења издао,
- припадници полиције треба да извршавају своје послове и задатке на поштен начин, при чему посебно треба водити рачуна о непристрасности и недискриминацији по било ком основу,
- припадник полиције мора дјеловати у складу са принципима демократије,
- припадник полиције мора имати за свој највећи приоритет заштиту живота,

---

⁹⁶ Милетић, С., Полицијска етика, Београд, 2003. године, стр. 15.

- припадник полиције мора извршавати своје послове и задатке поштујући људско достојанство и основна људска права и слободе.

О професионалним особинама полицајаца може се говорити са различитих аспеката. Приступ може бити усмјерен на изглед и само понашање полицајца у вршењу полицијских послова и задатака. Овдје смо се одлучили за овај приступ, пошто сматрамо да, уколико би припадници полиције поступали у складу са напријед наведеним поставкама, њихово дјеловање би било у највећој могућој мјери једнако према свима и било би на високом нивоу професионалности, што би сасвим сигурно довело до потребног нивоа ефикасности. Ово су неки од принципа које су прихватиле готово све европске земље, а свака савремена полиција би требала да тежи њиховом остварењу.

4. ОРГАНИЗОВАЊЕ ПРОЦЕСА РАДА

4.1. Појам и циљ

Организовање, између осталог, значи и успостављање оптималне комбинације људских ресурса која ће омогућити ефикасно функционисање организације. Крајњи циљ организовања у сваком послу, па тако и у полицијском, јесте постизање ефикасног функционисања полицијске организације (који треба да допринесе остваривању основног циља полиције). Значи, да би се постигао успјех у раду, потребно је повезати све елементе у једну складну цјелину. Није довољно направити мисаону конструкцију и одлучити да се нека активност реализује. Неопходно је извршити озбиљну припрему ради реализације неког задатка, а та припрема обухвата сљедеће активности:

- детаљно разрађивање конкретних задатака имајући у виду циљ и план,
- изналагање најпогоднијих метода и средстава рада који ће бити употребљени у извршењу плана,
- одређивање носилаца конкретних активности,
- утврђивање рокова за извршење задатака,
- предвиђање начина и модалитета вршења контроле и праћења реализације планираних активности.

Под организовањем процеса одвијања радних активности у полицијској организацији може се сматрати функција организовања и руковођења, којој је циљ изналагање најпогоднијих метода и средстава рада, одређивање конкретних задатака за сваког извршиоца који учествује у одређеној активности те рок у којем се треба извршити одређени посао, како би се успјешно реализовала укупна активност. Пракса и искуства великог броја земаља показала су да је најефикаснији начин вршења полицијских послова условљен сарадњом полиције са грађанима и организацијама. То је модел понашања полиције који је и код нас нашао своју потврду у пракси, стога ћемо овдје управо говорити о организацији и вршењу полицијских послова на нивоу најнижих организационих

јединица полиције, а то су полицијске станице. Како се одвијају полицијски послови на нивоу полицијске станице, можда се најбоље може видјети кроз рад полиције на безбједносном сектору, наравно, за дио послова који полиција врши на безбједносном сектору.

4.2. Подјела станичног подручја

Полицијски послови и задаци у највећем обиму везани су за терен, односно извршавају се на терену, пошто се тамо и манифестују различити безбједносни проблеми. То даље значи да највећи обим полицијских послова и обављају припадници полицијске станице, односно они су први на „удару” разних догађаја, а када неки случај превазиђе њихове могућности и надлежности, тек онда се укључује виши ниво. Да би се полицијски послови и задаци успјешно обављали, неопходно је добро познавање, како саме територије тако и безбједносне проблематике на простору који покрива полицијска станица, а наравно и лица (посебно познатих извршилаца кривичних дјела). Управо познавање ових параметара има пресудан значај на подјелу станичног подручја.

Тако се, кад су у питању лица, мора располагати податком о лицима која се воде под појачаним надзором по било ком основу, о депортованим лицима, о лицима која по свом занимању могу уочити одређене облике криминалитета (нпр. ауто-механичари, таксисти, рецепционари, угоститељски радници и слично), о запосленима у државним органима, о пензионисаним припадницима полиције, о носиоцима политичких функција на подручју општине итд. Што се тиче територије општине, неопходно је познавати сва насељена мјеста, важније објекте, путну инфраструктуру и остале видове комуникације. Такође је потребно владати информацијама о стању угрожености безбједносним догађајима, о густини насељености појединих дијелова општине, површини станичног подручја израженој у квадратним километрима и слично. На основу свих наведених показатеља, доноси се одлука о подјели станичног подручја на секторе.

Број безбједносних сектора у свакој полицијској станици (општини) утврђује се рјешењем о подјели станичног подручја које доноси начелник полицијске управе. Сектори нису исте величине, пошто безбједносна проблематика није иста на свим подручјима општине, у правилу је сложенија у урбанијим дијеловима па се и сектори формирају у складу с тим. Наиме, командир полицијске станице пише приједлог подјеле станичног подручја на секторе и образлаже га бројем насеља, бројем становника, густином насељености, привредне активности, развијености саобраћајне инфраструктуре, степена урбанизације, броја

објеката већег значаја, бројем кривичних дјела и прекршаја јавног реда и мира који се догађају на подручју сектора, и свим осталим битним показатељима. У приједлогу подјеле, за сваки сектор се морају навести:

- границе сектора,
- површина,
- географски положај и рељеф,
- назив мјесних заједница и насеља која се у њима налазе,
- број становника и њихова структура,
- преглед предузећа и државних органа,
- стање угрожености безбједносном проблематиком,
- стање путне мреже,
- природна богатства и други показатељи.

У приједлогу је потребно навести назив сектора и број припадника полиције који су неопходни за одржавање стабилног стања на сектору. На основу приједлога командира, начелник полицијске управе доноси рјешење о подјели станичног подручја на безбједносне секторе. Када се на станичном подручју догоди измјена околности које су биле одлучујуће за доношење актуелне подјеле, може се на приједлог командира извршити нова подјела која ће омогућити ефикасније обављање послова.

4.3. Појам безбједносног сектора

Сама ријеч „сектор” је латинског поријекла и она означава исјечак, односно дио неке цјелине. Са аспекта вршења полицијских послова, то би, дакле, био дио територије неке општине на којој полиција обавља своје послове и задатке. У складу с тим, безбједносни сектор се може дефинисати као дио подручја полицијске станице (опште надлежности) који обухвата једну или више мјесних заједница на територији општине, на којем се може ефикасно пратити стање безбједности и организовати вршење полицијских послова. Поред безбједносног сектора у полицијским станицама опште надлежности, сектори постоје и у другим организационим јединицама, нпр. у полицијским станицама за безбједност саобраћаја. Саобраћајни сектор је дио подручја полицијске станице за безбједност саобраћаја или полицијске станице опште надлежности који обухвата одређен број улица, раскрсница у граду или путне правце ван насељених мјеста на магистралним и регионалним путевима, што се углавном односи на одређену дионицу пута.

Како се врши подјела станичног подручја на безбједносне секторе, већ смо појаснили. Такође смо рекли да безбједносни сектори нису исте величине,

а величина безбједносног сектора зависи од стања и сложености безбједносне проблематике на одређеном подручју, економске развијености, степена индустријализације и урбанизације, развијености туризма и саобраћаја, броја становника, густине насељености и других значајних елемената.⁹⁷

У градским подручјима и већим насељеним мјестима, гдје је безбједносна проблематика израженија, успостављају се сектори прве категорије. Категоризација сектора је у једном временском периоду била укинута, али је опет успостављена, што се чини сасвим логичним рјешењем пошто урбане средине у односу на руралне немају ни исту густину насељености, нити исту безбједносну проблематику, као ни остале релевантне карактеристике. У саставу безбједносног сектора могу бити, и у урбаним срединама су увијек и организовани, позорнички рејони, који се обично утврђују на трговима, раскрсницама, пијацама, прометним улицама и слично. Поред тога, на сектору или више сектора може бити организована и патролна дјелатност, што је у данашње вријеме заступљено више него позорничка дјелатност.

4.4. Врсте безбједносних сектора

Безбједносни сектори се могу подијелити према два критеријума, и то према категоризацији и према врсти послова који се на сектору обављају. Подјела сектора према значају (категоризацији), односно обиму послова и сложености безбједносне проблематике се врши на безбједносне секторе прве категорије и безбједносне секторе (остале). Безбједносни сектори прве категорије се формирају у градским подручјима у којима је изражена безбједносна проблематика, у којима живи већи број становника, гдје се налази више штићених објеката, значајних објеката итд. Друга врста сектора – безбједносни сектори (који нису категорисани првом категоријом) формирају се на простору са мањом безбједносном проблематиком у мање урбанизованим срединама.

Други критеријум за подјелу безбједносних сектора се односи на врсту дјелатности (линију рада) која се обавља на безбједносном сектору. Према овом критеријуму, безбједносни сектори се дијеле на:

- безбједносни сектор опште надлежности – формира се на подручју полицијских станица опште надлежности за обављање послова који се односе на обављање општих полицијских послова (спречавање и откривање вршења кривичних дјела, спречавање и откривање учинилаца прекршаја јавног реда и мира итд.);

⁹⁷ Ковачевић, М., Организација и начин поступања радника милиције у обављању одређених послова службе јавне безбједности, Сремска Каменица, 1990. године, стр. 17.

- саобраћајни сектори који се формирају на подручју полицијских станица за безбједност саобраћаја, а односе се на одређене дионице путева које не могу бити дуже од 60 километара, што зависи од фреквенције саобраћаја и безбједносне проблематике на одређеној дионици (обухвата одређени број улица, тргова, раскрсница, путних праваца ван насељених мјеста, регионалних и магистралних путева, брзих цеста, тј. појединих дионица одређеног пута);
- сектор за безбједност на жељезници који се односи на одређену дионицу жељезничке пруге на којој полиција обавља послове из своје надлежности (послови који се односе на заштиту личне и имовинске безбједности људи, одржавање јавног реда и мира, уклањање свих потенцијалних опасности по безбједност људи и имовине у жељезничком саобраћају, као и пружање помоћи одговорним лицима у жељезничком саобраћају).

4.5. Послови полиције на безбједносном сектору

Кроз вршење послова полиције на безбједносном сектору се остварује најефикаснија криминалистичка контрола терена. Послови и задаци полиције на безбједносном сектору могу се сврстати у више група, а чињеница да су униформисани припадници полиције далеко најбројнији упућује на то да се највећи дио полицијских послова и обавља на безбједносном сектору. Ради се о сљедећим пословима и задацима полиције:

- заштита безбједности Републике Српске и откривање и спречавање дјелатности усмјерених на подривање или рушење уставом утврђеног поретка. Ова група послова и задатака полиције подразумијева: прикупљање података и обавјештавање о дјелатностима којима се угрожава безбједност РС и БиХ и уставом утврђени поредак; остваривање оперативног надзора над лицима која су стављена под надзор и контролу; пружање непосредне помоћи и остваривање сарадње са другим безбједносним агенцијама у БиХ;
- заштита живота, личне и имовинске безбједности грађана, спречавање и откривање учинилаца кривичних дјела, проналажење и хватање учинилаца кривичних дјела и њихово привођење надлежним органима.

У овој групи послова и задатака полиције су: оперативни рад, присуство, осматрање и предузимање и других мјера и радњи којима се штити живот, лична и имовинска безбједност људи и спречавање вршења кривичних дјела; откривање и уочавање мјеста и носилаца криминалне дјелатности на сектору и спровођење

оперативне контроле на мјестима, објектима и срединама које представљају жаришта криминалне дјелатности; прикупљање обавјештења и подношење оперативних информација о свим сазнањима која указују да се припрема или да је извршено кривично дјело, као и о учиниоцима кривичних дјела; предузимање оперативних мјера и радњи у хватању извршилаца кривичних дјела на мјесту извршења; обезбјеђење мјеста извршења кривичних дјела и обезбјеђење доказа; надзор и контрола над лицима под појачаним надзором и локалном контролом; потражна дјелатност која се односи на трагање за лицима, возилима и другим предметима за којима је расписана потјерница, потрага или распис о трагању;

- одржавање јавног реда и мира (спречавање вршења прекршаја из ове области, откривање извршених прекршаја и њихових извршилаца, прикупљање доказа за покретање и вођење прекршајног поступка, издавање прекршајних налога учиниоцима прекршаја, подношење захтјева за покретање прекршајног поступка и друге радње које су везане за одржавање јавног реда и мира);
- обезбјеђивање јавних скупова (послови обезбјеђивања спортских, културних и других манифестација, послови обезбјеђења окупљања грађана, издавања дозвола за мирно окупљање грађана или грађанске протесте, послови заштите безбједности људи и имовине, заштите безбједности Републике, заштите јавног здравља и морала, људских права и слобода приликом јавних окупљања);
- обезбјеђивање одређених личности и објеката (послови обезбјеђења личности о објеката који се посебно обезбјеђују, обезбјеђења трасе кретања штићених личности и друго);
- безбједност саобраћаја на путевима (послови који се односе на контролу и регулисање безбједности саобраћаја на путевима, контролу учесника у саобраћају – контролу возача и возила, контролу превоза опасних материја, запаљивих течности и гасова);
- набављање, држање и ношење оружја и муниције – оvdје спадају следећи послови: провјере о подобности подносилаца захтјева за издавање одобрења за набављање, држање и ношење оружја и муниције; спречавање и откривање злоупотреба оружја, откривање и одузимање оружја које се држи без дозволе; остваривање увида и надзор у погледу начина чувања и коришћења оружја намијењеног за потребе служби физичког обезбјеђења и заштите објеката државних и других органа и слично; надзор у предузећима и занатским радњама које се баве поправљањем и преправљањем оружја, као и предузећима која врше промет оружја и муниције;
- заштита од пожара, производња и промет експлозивних материја, запаљивих течности и гасова.

Да би се наведени послови полиције могли ефикасно обављати на безбједносном сектору, као и да би се ефикасно могла вршити криминалистичка контрола криминалитета, неопходно је да полицијски службеници дужи временски период обављају полицијске послове на истом безбједносном сектору. Сталност припадника полиције на сектору је један од основних услова ефикасног полицијског рада. Уколико се испоштује устаљеност полицијских службеника на безбједносном сектору, побољшавају се претпоставке за бољи оперативни рад, као и примјена начела познавања лица и територије.

Позорничка и патролна дјелатност представљају основни начин превентивно-репресивног обављања послова полиције, с циљем одржавања јавног реда, спречавања вршења кривичних дјела и прекршаја, хватања њихових извршилаца и пружања помоћи грађанима на безбједносном сектору.⁹⁸ Како се може видјети из претходног навода, позорничка и патролна дјелатност су веома значајне за превентивни рад полиције. Аналогно томе, можемо закључити да су ове дјелатности суштински важне за оперативни рад припадника полиције. Дакле, кроз позорну и патролну дјелатност се омогућава присуство полиције на безбједносном сектору, као и оперативни рад, што значи да се начело превентивног дјеловања, скоро у потпуности, остварује кроз ова два вида дјелатности.

Облици и начин оперативног дјеловања припадника полиције на безбједносном сектору, кроз позорничку и патролну дјелатност, састоје се у личном ангажовању полицијских службеника на сљедећем:

- праћење и анализа безбједносне ситуације на сектору,
- правилна примјена оперативно-тактичких мјера и радњи у спречавању кривичних дјела и прекршаја и откривању кривичних дјела и прекршаја последице њиховог извршења, као и њихових извршилаца,
- стварање оперативних веза, у складу с овлашћењима и плановима оперативне дјелатности,
- коришћење разних докумената, извјештаја и информација којима располажу сви органи унутрашњих послова,
- остваривање конкретних безбједносних задатака по упутствима руководиоца јединице полиције или у сарадњи са овлашћеним радницима линијских служби безбједности,
- сарадња са грађанима и радним људима и пружање стручне и друге помоћи из области безбједности.

У спровођењу оперативних мјера и радњи, потребно је придржавати се познатих полицијских начела (законитост, конспиративност, упорност и објек-

⁹⁸ Субошић, Д., Организација и послови полиције, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 191.

тивност, благовремено извјештавање руководиоца и слично). Послове и задатке на безбједносном сектору врше униформисани припадници полиције и друга овлашћена службена лица јавне безбједности, а број и састав радника одређује се у зависности од безбједносне проблематике, обима и сложености послова и задатака.

Непосредни извршиоци послова и задатака на безбједносном сектору су: вођа сектора I категорије и вођа сектора (они самостално и по упутствима руководиоца, командира полицијске станице, извршавају послове и задатке на безбједносном сектору и организују и усмјеравају рад осталих секторских радника); униформисани припадници полиције (који врше позорничку, патролну и друге врсте дјелатности на безбједносном сектору) и оперативни радници криминалистичке полиције (који врше послове из своје надлежности – спречавање, расвјетљавање и проналажење извршилаца кривичних дјела).

Без обзира на то какав је начин организације утврђен у погледу заједничког рада униформисаних припадника полиције и криминалистичке полиције, на безбједносном сектору се остварује јединствено дјеловање свих извршилаца безбједносних послова и задатака кроз:

- заједничко планирање послова на сектору,
- организовање и заједничко извођење акција,
- међусобно обавјештавање о појавама и догађајима значајних за безбједност уопште,
- обавјештавање о предузетим оперативно-тактичким мјерама и радњама,
- учешће униформисаних припадника полиције који раде на безбједносном сектору у извршавању послова и задатака из дјелокруга рада других служби,
- одржавање заједничких радних састанака ради планирања заједничких активности на безбједносном сектору. Принципи акционог јединства примјењују се, односно треба да се примјењују и у односима са припадницима других полицијских агенција у оквиру Босне и Херцеговине, ако се жели ефикасно полицијско дјеловање.

Ради обављања послова на безбједносном сектору, надлежни старјешина одређује вођу сектора и одређени број униформисаних припадника полиције према величини безбједносног сектора и сложености безбједносне проблематике, односно по обиму и сложености послова.

Послови полицијског службеника који своју дјелатност обавља на безбједносном сектору, јесу да врши:

- превентивну, оперативну и репресивну дјелатност на подручју безбједносног сектора (позорног или патролног рејона) који оперативно покрива у циљу одржавања јавног реда и мира, спречавања извршавања

кривичних дјела и прекршаја, заштите личне безбједности грађана и спречавања других недозвољених радњи,

- привођење лица,
- претресање стана, других објеката и лица,
- преглед путничких моторних возила, као и преглед лица,
- легитимисање и утврђивање идентитет лица,
- праћење, контролисање и трагање за лицима за којима је расписана потрага, лицима под контролом, лицима склоним нарушавању јавног реда и мира,
- непосредно контролисање и регулисање саобраћаја на путевима, откривање прекршаја из области безбједности саобраћаја и превоза у друмском саобраћају и предузимање превентивно-репресивне мјере према учиниоцима прекршаја, контролисање возила и возача,
- ванредна и посебна обезбјеђења,
- обезбјеђење мјеста извршења кривичног дјела како би омогућио не-сметано и адекватно обављање догађаја,
- увиђаје саобраћајних незгода на путевима,
- праћење стања безбједности саобраћаја и информисање вође безбједносног сектора о свим промјенама и догађајима на сектору,
- непосредно остваривање контроле кретања корисника одређених моторних возила и предузимање прописане мјере,
- старање о материјално-техничким средствима,
- обављање и других послова које му одреди командир полицијске станице или други старјешина.

Вођа сектора I категорије или вођа сектора у обављању послова на безбједносном сектору предузима сљедеће:

- планира, организује и усмјерава рад, пружа стручну помоћ, издаје непосредне задатке и надзире или контролише обављање послова, а исто тако и непосредно врши послове и задатке на сектору;
- својим личним запажањем, коришћењем средстава и метода у оперативном раду и на други начин, прати стање безбједности на сектору,
- предлаже вријеме рада и конкретне задатке за раднике на безбједносном сектору и прати њихово извршавање;
- о стању безбједности и обављању послова на безбједносном сектору, извјештава руководећег радника у полицијској станици одговорног за рад на сектору и предлаже начин организовања вршења послова на сектору и спровођења посебних акција;
- припрема и организује радне састанке са радницима на сектору, на којима се анализира стање безбједности, утврђују задаци и конкретна задужења сваког радника;

- учествује у вршењу увиђаја код кривичних дјела извршених на сектору,
- непосредно сарађује са радницима криминалистичке полиције и других линија рада, а нарочито у изради планова на расвјетљавању кривичних дјела.

Поред наведеног, вођа сектора одговоран је за цјелокупно стање безбједности и обављање послова на сектору, као и за правилно вођење, ажурирање, коришћење и чување досијеа безбједносног сектора. Из свега наведеног произлази да је вођа сектора дужан да познаје стање безбједности, објекте, лица под појачаним надзором, друга безбједносно интересантна лица и одређене објекте и личности које се обезбјеђују итд.

Планирање, организовање, усмјеравање и контрола рада на безбједносном сектору врши се на нивоу полицијске станице. За укупно планирање, организовање, усмјеравање и контролу рада на сектору одговоран је командир полицијске станице.

Командир полицијске станице, односно руководни радник, дужан је да:

- предлаже подјелу подручја полицијске станице на секторе, у оквиру њих патролне и позорничке рејоне и број униформисаних припадника полиције на сектору,
- обезбјеђује устаљеност вође сектора и униформисаних припадника полиције на одређеном безбједносном сектору на дуже вријеме,
- планира, организује, стручно усмјерава, координира и остварује контролу обављања послова и извршавање задатака радника на безбједносном сектору,
- планира, припрема и организује радне састанке са вођама сектора и одговарајућим линијским радницима, вођама сектора и униформисаним припадницима полиције на сектору, ради анализе стања безбједности и резултата рада на безбједносном сектору,
- остварује увид и контролу у правилно вођење, ажурирање и коришћење досијеа безбједносног сектора.

Да би се послови на безбједносном сектору успјешно обављали, потребно је успоставити садејство између припадника полиције и других оперативних радника. Пошто је безбједносна проблематика израженија на неким дијеловима безбједносног сектора, на тим дијеловима се успостављају позорнички и патролни рејони.

4.5.1. Позорнички рејон (позорничка дјелатност)

Позорнички рејон представља дио једног безбједносног сектора. На безбједносном сектору може бити успостављен један или више позорничких рејона. Позорнички рејони се успостављају као облик непосредног превентивног и репресивног дјеловања униформисаних припадника полиције али и других припадника полиције (криминалистички полицајци) у одржавању јавног реда и мира и спречавању вршења и откривању кривичних дјела и прекршаја. Позорничка дјелатност врши се у градовима, већим насељима, индустријским и саобраћајним центрима и туристичким мјестима, гдје то захтијевају безбједносни разлози.

Позорнички рејон обухвата одређени број улица, одређене дијелове улица или трг са околним улицама, а може обухватити и само један објекат значајан за безбједност и простор који припада том објекту (нпр. жељезничка или аутобуска станица).

Формирање позорничког рејона на безбједносном сектору условљава:

- основана претпоставка да би на том простору без присуства униформисане полиције у одређено доба дана или ноћи, у току свих 24 сата, могло доћи до учесталог вршења кривичних дјела, прекршаја против јавног реда и мира или других облика угрожавања безбједности,
- већа фреквенција саобраћаја и пјешака,
- локација већег броја виталних објеката који могу бити предмет угрожавања.

Величина позорничког рејона одређује се тако да позорник може у релативно кратком временском интервалу остварити потпун преглед терена и да може, с обзиром на степен угрожавања појединих објеката, простора и средина, успјешно обављати дјелатност позорника. Позорнички рејони могу бити: стални, повремени и сезонски.

Позорничка дјелатност обавља се пјешнице, у смјенама које трају осам часова. У правилу се ради у четири смјене, што значи да полицајци проведу по шест часова на терену. Циљ позорничке дјелатности је оперативно превентивно дјеловање ради спречавања и откривања друштвено штетних појава. Да би се овај циљ и остварио, то подразумијева да је позорник везан за одређене дужности. Припадник полиције је дужан да у своју полицијску станицу дође 30 минута прије почетка обављања службе, према утврђеном распореду, како би се припремио за ефикасно обављање службених задатака, а нарочито је дужан:

- да на посао (у службу) дође уредан,
- да на дужност дође психофизички способан, тј. одморан, здрав и да није под утицајем алкохола,

- да, када постоји потреба и када су испуњени законом предвиђени услови, приведе учиниоца кривичног дјела или прекршаја,
- да пружи помоћ, у случају потребе, колеги са сусједног позорничког или патролног рејона, као и другим овлашћеним службеним лицима,
- да пружа помоћ грађанима у случају опште опасности,
- да обавијести претпостављеног када напусти позорнички рејон у случају повреда, рањавања или обољења за вријеме обављања позорничке или патролне дјелатности,
- дужан је и да напусти позорнички рејон када то нареди руководилац из полицијске станице.

У случају када напушта позорнички рејон, припадник полиције дужан је да преко средстава везе о том извијести дежурног радника у полицијској станици, који у својству дежурног прати сва дешавања на станичном подручју.

Упућивање у службу и смјењивање позорника по правилу се врши из полицијске станице. На службу га, по правилу, упућује руководилац, а у његовој одсутности руководилац смјене дежурне службе у полицијској станици. Циљ припреме и упућивања припадника полиције у службу састоји се у планском, организованом и усмјеравајућем обављању службене дужности да би се постигло успјешно обављање позорничке дјелатности. Оно се постиже:

- давањем налога за извршење службеног задатка са општим и конкретним задацима,
- провјером и контролом способности и спремности позорника за службу,
- информисањем позорника о протеклим и предстојећим безбједносно интересантним догађајима,
- припремом средстава за рад, што подразумеива провјеру исправности опреме и оружја.

Позорничку дјелатност обављају униформисани припадници полиције и то у правилу један полицајац на једном позорничком рејону, а када то безбједносна ситуација налаже, може и више припадника полиције обављати дужност позорника на истом рејону истовремено. Иначе, за обављање позорничке дјелатности на једном рејону треба, кад год је то могуће, одређивати исте полицајце. Позорничку дјелатност усмјерава вођа безбједносног сектора, а она се може организовати као стална и повремена. Када заврши смјену на позорничком рејону, позорник има обавезу да се врати у полицијску станицу. Том приликом, дужан је да преда сачињена писмена, о предузетим мјерама и радњама те догађајима који су се десили током смјене, о чему и усмено упознаје надлежног старјешину.

4.5.2. Патролни рејон (патролна дјелатност)

Патролна дјелатност је свакодневна активност у полицијским јединицама, а има и превентивни и репресивни карактер. Превентивни се огледа у спречавању вршења кривичних дјела и прекршаја, а репресивни у брзој и одлучној интервенцији када већ дође до извршења законом забрањених радњи. Полицијске станице се дијеле на одређен број патролних рејона, а по могућности, рејон треба да обухвати подручје једне или више мјесних заједница.

Подручје патролног рејона утврђује се према броју и значају објеката, густини насељености, стању јавног реда и мира, врсти, броју и учесталости вршења кривичних дјела и прекршаја и другим околностима значајних за јавну безбједност.

Треба водити рачуна да величина патролног рејона буде таква да га једна пјешачка патрола може у току смјене обићи неколико пута. Према потреби, патролна дјелатност се обавља и на позорничким рејонима ради пружања помоћи у обављању позорничке дјелатности и синхронизације оперативних мјера и акција које се проводе на безбједносном сектору.

Патролном дјелатношћу (службом) извршавају се послови опште надлежности, као и одређени специфични послови полиције који захтијевају боље познавање појединачних области рада полиције. Користи се за обилазак станичног подручја са циљем увида у цјелокупно стање безбједности, као и ради евентуалних могућих реакција на настале безбједносне проблеме. Патролну службу врше патроле, састављене од два или више полицијских службеника, од којих је један вођа патроле. За вођу патроле се одређује радник који је бољи познавалац службе и који је искуснији у обављању послова полиције.⁹⁹

Патролна дјелатност се може обављати: пјешацима, моторним возилима, пловилима (што код нас користи Гранична полиција БиХ), хеликоптерима, оклопним транспортерима и на коњима.

У обављању патролне дјелатности могу се користити различите патроле, и то:

- сталне патроле опште надлежности,
- повремене патроле које се одређују да врше одређене послове у дужем или краћем временском интервалу док постоји потреба за тим,
- специјализоване патроле, за сузбијање одређених видова криминалитета и слично,
- комбиноване патроле, нпр. радници униформисане и радници криминалистичке полиције,

⁹⁹ Амиџић, Г, Ћибић, Д., Полицијска тактика, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011. године, стр. 193.

- мобилне патроле које пружају помоћ другим полицијским јединицама на терену или дјелују на ширем простору,
- стационарне патроле које имају своје одредиште и чекају наређења за евентуалне интервенције.

4.6. Досије безбједносног сектора

Скуп аката, односно писмених података или индекса и регистара, који указују на податке релевантне за сагледавање безбједносних проблема на безбједносном сектору, како и који доприносе оријентацији у оперативном раду полиције на сектору, назива се досије безбједносног сектора. Значи, досије безбједносног сектора, у ствари, мора представљати својеврсну слику безбједносних проблема и карактеристика сектора, пошто, ако се досије користи на прави начин, то отвара могућност да полицијска станица постигне адекватне резултате у свом раду. Формирањем досијеа безбједносног сектора стварају се услови да он служи својој намјени, а не да се претвори у гомилу папира који су сами себи циљ. Досије ће послужити сврси ако се у њему догађаји и појаве региструју и ако досије користе сви радници који раде на сектору. Веома је важно да досије безбједносног сектора користе управо сви радници који раде на сектору, а то додатно поткрепљује сам садржај досијеа. Наиме, досије безбједносног сектора садржи:

- рјешење о подјели станичног подручја на безбједносне секторе,
- скицу безбједносног сектора,
- процјену безбједносне ситуације за безбједносни сектор,
- списак полицајаца који су задужени за рад на безбједносном сектору, са конкретним задацима,
- планове рада на безбједносном сектору,
- евиденцију кривичних дјела по непознатом учиниоцу извршених на сектору,
- списак радника Министарства унутрашњих послова, полазника Полицијске академије који живе на безбједносном сектору,
- списак лица која се налазе под појачаним надзором службе, а која живе на територији сектора,
- преглед објеката посебног значаја,
- преглед објеката за које се сматра да представљају криминална жаришта,
- попис предузећа за шлепање и уклањање возила,
- попис предузећа која се баве производњом и прометом оружја, муниције и експлозива,

- попис предузећа за одржавање путева,
- попис транспортних предузећа,
- остале податке, у складу са законом, који могу бити значајни за ефикасно планирање и организовање службе на сектору.

Када говоримо о досијеу безбједносног сектора, потребно је имати на уму да постоји и помоћни досије који је такође веома важан, а он садржи:

- планове рада, планове превентивно-репресивне дјелатности и слично,
- извјештаје о раду,
- евиденције о извршеним кривичним дјелима и прекршајима на простору који покрива сектор,
- записнике са радних састанака овлашћених радника и друге важне акте и писмена.

Свакако да је потребно нагласити да је један од најважнијих елемената у досијеу безбједносног сектора безбједносна процјена која се односи на стање безбједности на конкретном сектору. Безбједносна процјена се може дефинисати као процес мисаоне и практичне активности у којем се, на основу провјерених информација, података, чињеница и околности, уз примјену научне методологије, искуствених и практичних знања, доносе закључци о предмету процјењивања, тј. о стању безбједности на безбједносном сектору. Практично, безбједносна процјена представља свеобухватну и објективну анализу свих информација, података, чињеница и околности које, појединачно или групно, утичу на ниво (степен) безбједности на одређеном безбједносном подручју (безбједносном сектору или станичном подручју полицијске станице). Поред наведеног, безбједносна процјена обухвата и анализу могућности и спремности организационе јединице полиције (полицијске станице или полицијских службеника који своје послове обављају на једном безбједносном сектору) да се супротставе угрожавању безбједности. Пошто је безбједносна процјена један од најважнијих докумената, намеће се потреба за писаним документом, односно материјализовањем чињеница и сазнања до којих су дошли полицијски службеници. Кроз писани документ безбједносне процјене исказују се сви подаци и сазнање на разумљив, једноставан и тачан начин. Безбједносна процјена као документ намеће велике обавезе и одговорност да се цјелокупна сазнања до којих се дошло у оперативном раду полиције о одређеној појави, догађајима, чињеницама и околностима које су битне за безбједност, али и предвиђању будућих облика испољавања, материјализују кроз овај документ. Из наведених разлога, ову процјену сачињавају сви полицијски службеници који су ангажовани на безбједносном сектору, а верификује је командир полицијске станице у чијем се саставу налази тај безбједносни сектор. Безбједносна процјена садржи:

- опис и величину сектора,
- географски положај,
- назив насељених мјеста и мјесних заједница које сектор покрива,
- број становника који живе на подручју сектора,
- национални састав становника,
- попис објеката посебног значаја,
- опис путне комуникације,
- опис будућих традиционалних окупљања грађана или активности које могу бити безбједносно интересантне (на примјер, одржавање локалних или општинских избора),
- пресјек стања јавног реда и мира (наводе се показатељи из претходног периода),
- пресјек стања криминалитета (такође се наводе показатељи и упоредни показатељи из претходног периода),
- пресјек стања безбједности саобраћаја,
- анализа стања заштите објеката, послова противпожарне заштите и техничког обезбјеђења,
- навођење и образложење оцјене стања безбједности и
- прогнозу (предвиђање) даљег манифестовања стања безбједности.

Пошто су у досијеу безбједносног сектора садржани повјерљиви подаци, треба рећи и да је његово коришћење формализовано. То значи да се досије може користити само на утврђен начин, а он подразумијева да се о коришћењу води евиденција из које се види: датум када је неко користио досије; презиме и име лица које је користило досије; радно мјесто корисника досијеа; разлог коришћења и потпис лица које је користило досије.

Досије безбједносног сектора води се ручно, али и на систему за аутоматску обраду података. Да би био функционалан и обезбиједио потребан ниво оперативности, потребно је стално ажурирати досије, односно „хранити“ га новим подацима и информацијама.

4.7. Оперативно-тактичке мјере и радње на безбједносном сектору

Рад полиције на безбједносном сектору најчешће се одвија по њиховој сопственој иницијативи и произлази из полицијских овлашћења која су им стављена у надлежност кроз Закон о полицији и унутрашњим пословима, Закон о кривичном поступку и другим законским прописима. Да би успјешно извршавали послове из своје надлежности на безбједносном сектору, полицијски

службеници у свом раду предузимају низ оперативно-тактичких мјера и радњи. Првенствени циљ предузимања оперативно-тактичких мјера и радњи јесте спречавање и откривање кривичних дјела те, у складу с тим, оне (мјере и радње) могу бити превентивне или репресивне. Овом приликом ћемо нешто рећи само о неколико оперативно-тактичких мјера и радњи које полиција често користи у свом раду, а све у циљу ефикаснијег обављања својих послова на безбједносном сектору. Говорићемо у наставку о: осматрању, блокади и рацији, засједи и потјери.

4.7.1. Осматрање (опсервација)

Осматрање (опсервација) представља континуирану дјелатност полиције којом, углавном униформисани припадници полиције, у оквиру своје редовне дјелатности, систематски надзиру мјеста, објекте, путне правце на којима се обично окупљају, ка којима гравитирају или кроз које се крећу лица склона вршењу кривичних дјела и прекршаја.¹⁰⁰

Способност полицијских службеника да на безбједносном сектору учествују одређене појаве и догађаје, веома је важно за успјешно обављање полицијске дјелатности. Битно је да полицијски службеници имају способност учачавања безбједносно интересантних појава, али и способност да прате те појаве које су уочили у једном временском оквиру. У периоду дана када се смањи број грађана на улицама и просторима гдје се иначе креће већи број возила и лица, управо пажљиво осматрање и учачавање појава може значајно допринијети да се очува безбједност грађана. То, наравно, не значи да и у вријеме велике фреквенције грађана и возила не треба осматрати и запажати, напротив, у таквим ситуацијама овај вид полицијске активности може имати висок значај.

Осматрањем, праћењем и учачањем долази се до оперативних сазнања којима се отвара простор за предузимање конкретних полицијских овлашћења ради рјешавања одређених безбједносних ситуација и проблема. Иначе, осматрање се може вршити у току кретања и стационарно са одређене погодне локације. Осматрање се организује са задатком да се на конспиративан начин покуша доћи до података који ће омогућити да се открију кривична дјела или друге незаконите радње те да се открију њихови извршиоци. Осматрање организује и проводи полиција на оним мјестима на којима се, по проведеним анализама, извршава највећи број кривичних дјела. Ова мјера, макар у великим градовима, у савременим условима помало губи значај, пошто се усљед развоја

¹⁰⁰ Симоновић, Б., Криминалистика, Источно Сарајево, 2010. године, стр 134.

технике све више оваквих локација прати путем видео-камера, а што се у посебним оперативним центрима стално прати и контролише.

И поред тога што је данас у пракси присутна употреба одређеног броја техничких средстава (видео-надзора), ипак припадник полиције има изузетну улогу у прикупљању података путем осматрања, јер, на примјер, камера никада не може замијенити полицијског службеника када треба уочити разлике у понашању појединих (безбједносно интересантних) лица. Стога је важно да се на осматрању ангажују полицијски службеници који су довољно оспособљени за вршење овог сложеног посла те да врше комбиновање ове мјере са другим оперативним мјерама и радњама. Ако се добро покрију криминогена жаришта на којима се учестало врше кривична дјела припадницима полиције који врше опсервацију, онда ће се засигурно један већи број ових кривичних дјела ријешити приликом самог извршења, тј. њихови извршиоци ће бити лишени слободе приликом вршења кривичног дјела. То ће даље имати позитивне ефекте превентивне природе на евентуалне будуће извршиоце.

Након што полицијски службеници окончају опсервацију на безбједносном сектору, неопходно је да сачине писмени извјештај који ће садржати сва запажања која је припадник полиције уочио, а тај извјештај је потребно доставити криминалистичкој полицији, да би евентуално послужио у стварању могућих верзија које би довеле до расвјетљавања извршених кривичних дјела. Такође, поменути извјештај може послужити као основ за предузимање појединих превентивних мјера и радњи од стране полиције према потенцијалним извршиоцима кривичних дјела.

4.7.2. Блокада

Блокада представља оперативно-тактичку мјеру и радњу којом се на одређеном простору врши потпуно затварање излазних и улазних путева за возила и лица на одређеном простору или објекту, тј. спречава се неовлашћени улазак у простор или излазак из њега. Значи, блокада фактички омогућава полицији да када се определијели за ову мјеру, блокира (онемогућује) излазак са одређеног простора док се не изврше потребне мјере и радње које су претходно планиране. Постоји више критеријума према којима се може извршити подјела ове оперативно-тактичке мјере и радње, али у овом случају за нас је битна подјела према критеријуму кретања лица којима се ограничава кретање. Према поменутом критеријуму, блокада се дијели на спољашњу (ширу) и унутрашњу (ужу). „Спољашња блокада успоставља се око простора у који треба спријечити неовлашћено улажење (нпр. око спортског објекта прије почетка манифестације). С друге стране, унутрашња блокада успоставља се око простора из ког треба

спријечити неовлашћено излагање (нпр. у простору уже блокаде), од помагача, који је на простору шире блокаде. У посебним безбједносним задацима за унутрашњу блокаду често се користи термин окружење.”¹⁰¹

Такође, потребно је напоменути да се блокада ријетко примјењује као засебна полицијска радња, пошто се углавном она комбинује са примјеном других оперативно-тактичких мјера и радњи као што су: засједа, рација и потјера. У овим ситуацијама, када се примјењује заједно са другим радњама, од блокаде практично зависи успех засједе, потјере или рације.

Блокада се планира и изводи са различитим циљевима, а углавном се ради о сљедећим:

- да се лише слободе одређена лица (отмичари, терористи, диверзанти, лица за којима је расписана потрага и слично),
- да се спријечи извршење кривичних дјела,
- да се пронађу и одузму предмети прибављени кривичним дјелом,
- да се пронађу жртве кривичних дјела и елементарних непогода,
- да се заштите лица и имовина у случају опште опасности и слично.

Блокада се претходно треба добро испланирати, јер је неопходно да у реализацији блокаде учествује довољан број полицијских службеника, са потребном опремом и наоружањем, како би се она извела уз што мање ризика и како би се постигли планирани циљеви и задаци. Полицијске станице морају имати припремљен план блокаде подручја које је у њиховој надлежности у случају да се у датом тренутку појави интерес да се изврши блокада терена. На примјер, код крађе возила некада треба блокирати дио града или читав град, како би се ефикасно спријечило вршење тих кривичних дјела или како би се лишила слободе лица која су извршила то кривично дјело.

4.7.3. Рација

Постоје многи и теоретичари и практичари који стављају знак једнакости између блокаде и рације. Међутим, то се не може прихватити, пошто се ради о двије различите врсте активности полиције. Рација представља оперативно-тактичку мјеру и радњу којом се изненадно контролише већи број непознатих лица на блокираном простору. Дакле, рација је, за разлику од блокаде, испланирана оперативно-тактичка мјера и радња која се изводи изненада, блокирањем одређеног простора, и то чешће затвореног него отвореног. Рације се најчешће проводе у угоститељским објектима, и поред репресивног, имају и значајан превентивни карактер. Рација се изводи са циљем да се:

---

¹⁰¹ Субошић, Д., Организација и послови полиције, Београд, 2017. године, стр. 265.

- детаљно утврди и идентификује одређен број сумњивих лица која се налазе у блокираном простору,
- пронађу и лише слободе лица за којима је расписана потрага и учиниоци кривичних дјела који се налазе у бјекству,
- пронађу и одузму предмети кривичних дјела и прекршаја и обезбиједе трагови кривичног дјела,
- спријечи вршење одређених кривичних дјела, а посебно оних која се услед одређених погодности појављују у већем обиму.¹⁰²

Припрема извођења рације почиње, тј. припрема припадника полиције који ће изводити рацију, много прије њиховог ангажовања. Потребно је да се за рацију припреме како појединци тако и да се увјежба поступак извођења рације и коришћење опреме која одговара извршењу овог задатка. Питање безбједности полицијских службеника мора заузимати значајно мјесто у плану рације. Уколико чињенице и околности указују на то да се рација не може извршити у релативно безбједним условима, не треба је ни реализовати у таквим околностима. Рација се треба предузимати плански, на основу провјерених података и по одлуци надлежног старјешине. Само прикупљање података може почети неколико сати или неколико мјесеци прије рације, а може се подијелити на двије врсте информација: информације о осумњиченом (осумњиченима) и информације о локацији (локацијама). Најважније информације се односе, наравно, на осумњичена лица.¹⁰³

4.7.4. Потјера

Потјера је мјера и радња коју полиција не предузима често, а ради се о веома сложеној активности која се организује када је потребно извршити непрекидно и систематско трагање за лицима која се налазе у бјекству с циљем њиховог проналажења и лишења слободе. Потјера се предузима ради лишења слободе различитих категорија извршилаца кривичних дјела, као што су припадници диверзантско-терористичких група, одбјегли осуђеници, учиниоци тешких кривичних дјела који се налазе у бјекству и слично. Потјера је често комбинација или скуп многих других оперативно-тактичких мјера и радњи, као што су блокада, рација, засједа, претрес терена, објеката, возила и лица, коришћење посебно дресираних паса, легитимисање и друго.¹⁰⁴

¹⁰² Гаћеша, Д., Полиција, руковођење, организација, надлежност, Бања Лука, 1997. године, стр. 379.

¹⁰³ Субошић, Д., Организација и послови полиције, Београд, 2017. године, стр. 270–271.

¹⁰⁴ Гаћеша, Д., Оперативни рад полиције на безбједносном сектору, Бања Лука, 2001. године, стр. 229.

Да би потјера дала очекиване резултате (лишење слободе лица за којим је организована), потребно ју је добро испланирати, иако је тешко предвидјети куда ће се лице које се гони кретати па је, самим тим, тешко и планирати активности у потјери. Зато је потребно да руководилац који координира активности у потјери има на располагању довољан број припадника полиције како би по добијању сазнања о кретању лица могао правовремено реаговати и покрити све евентуалне правце кретања. Када се потјера организује у циљу лишења слободе лица која су опасна и која могу угрозити безбједност грађана, а то је најчешће случај, онда је потребно у провођењу потјере имати на располагању искусне, али и здраве припаднике полиције, пошто је то најчешће и сложена, опасна, али и активност која захтијева изузетне физичке напоре.

Када то прилике дозвољавају, у потјери треба користити, поред уобичајених средстава, и хеликоптере и службене псе, како из разлога реализације задатка тако и из разлога стварања повољног утиска у јавности о моћи полиције као важне инстанце друштва.

4.7.5. Засједа

Засједа има карактер репресивне оперативно-тактичке мјере и радње, али, наравно, она дјелује и превентивно на потенцијалне извршиоце кривичних дјела. Због свог превентивног дјеловања, засједа је мјера коју треба практиковати чешће него што је то уобичајено. Под засједом се подразумијева планска и организована дјелатност полиције која се поставља на простору погодном за тајно осматрање, гдје се очекује да се могу појавити лица интересантна за службу по разним основама, ради предузимања мјера изненадног лишења слободе. Да би се могла организовати засједа, неопходно је претходно предузимати обиман оперативни рад који ће резултирати потребним информацијама које ће довести до реализације конкретних активности.

Дакле, засједа се организује ради лишења слободе извршилаца кривичних дјела, и то једнако оних који су извршили кривично дјело, као и оних који се спремају да изврше кривично дјело или бјеже са лица мјеста након извршења кривичног дјела. Засједа се може организовати и ради проналажења предмета и трагова кривичних дјела, као и хватања извршилаца кривичних дјела за којима се трага. Исто тако, засједа се предузима да би се пронашла и ухватила осуђена лица која су побјегла са издржавања казне.

Да би засједа дала очекиване резултате, потребно је да се располаже поузданим информацијама да ће на одређеном мјесту и у одређено вријеме бити извршено кривично дјело или да ће се на том мјесту налазити лице које треба лишити слободе. Само одређење појма засједа говори нам да на мјесто

које је одређено за постављање засједе треба доћи у потпуној тајности. Такође је важно да се у засједи, зависно од конкретног случаја, користи довољан број припадника полиције, да се обезбиједи потребна опрема и наоружање те да се у случају дужег трајања обезбиједи неопходна логистика.

4.8. Редовне службе полиције

Кроз ово поглавље, већ смо дали нека објашњења која се односе на позорничку и патролну службе, а у наредном тексту ћемо дати приказ и објашњење редовних служби полиције, пошто се кроз спровођење ових служби извршава највећи обим полицијских послова, нарочито послова униформисане полиције. У редовне службе полиције спадају сљедеће службе: служба сталног дежурства, позорничка служба, патролна служба, контрола возача и возила, служба обезбјеђења, спроводничка служба, курирска служба и контролна служба.

4.8.1. Служба сталног дежурства

Служба сталног дежурства врши се у организационим јединицама Министарства на сва три нивоа територијалне организације (централном, регионалном и општинском). На централном нивоу се налази Дежурни оперативни центар који је смјештен у сједишту Министарства (у Управи за полицијску подршку), на регионалном нивоу се налази Оперативно дежурство у полицијским управама и на општинском нивоу (у полицијским станицама) налази се Дежурна служба. Стално дежурство се организује ради вршења послова чија природа захтијева да се они врше непрекидно (континуирано).

Зависно од нивоа на коме се врши ова служба те од безбједносног стања и других околности, послови сталног дежурства су разноврсни, иако постоје општи задаци који су исти за све. У те задатке који су исти за све службе сталног дежурства, без обзира на ком се нивоу оне налазе, спадају праћење стања безбједности, усмјеравање активности коју проводе припадници полиције на терену, координација између припадника полиције и организационих јединица Министарства те координација са другим службама, државним органима, евидентирање свих безбједносних догађаја и информисање о њима у складу са инструктивним актима Министарства.

Из наведеног се види да су послови службе сталног дежурства веома важни, што условљава да на овим пословима треба ангажовати припаднике

полицијe са довољно радног искуства и стручности, како би могли да одговоре захтјевима радног мјеста. Ова служба нарочито добија значај након редовног радног времена, када носиоци ових задатака фактички преузимају улогу руководиоца организационе јединице те су у ситуацији да преузимају овлашћења руководиоца ради ефикасног рјешавања случајева које не трпе одлагање.

Служба сталног дежурства, поред ових активности које су заједничке за све нивое, има важну улогу у контроли уласка у објекте полицијe, и обезбјеђењу објекта и простора око објекта у цјелини. Дакле, ова служба има обавезу да врши стално праћење лица која улазе и излазе, а такође и да евидентира све који долазе у објекте полицијe. Имајући у виду значај ове службе, потребно је посебно издвојити неке послове које ова служба врши, а ради се о сљедећим пословима:

- прима обавјештења од грађана, предузећа, државних органа, установа, радника полицијe и друго, о појавама и догађајима значајним за безбједност (прекршајима, кривичним дјелима, пожарима, експлозијама итд.), евидентира их и одмах предузима мјере које не трпе одлагање (информише надлежног руководиоца, организује, усмјерава и координира активности полицијских службеника на терену). У данашњим условима, највећи број обавјештења прима се путем телефона па је потребно да полицијски службеник који заприма обавјештење има доста искуства и тактичности у контакту са грађанима који дају обавјештења (пријављују), пошто је пракса показала да се често пласирају нетачне и непровјерене информације;
- врши упућивање радника у службу и прихват радника из службе, у случају одсуства или спријечености руководних радника, што је врло важна активност, јер у тим случајевима радник дежурне службе врши провјеру психофизичког стања и спремности и опремљености радника који одлази у службу;
- стара се о безбједности лица која по било ком основу бораве у објекту полицијe, а нарочито о лицима која су приведена, позвана, доведена или задржана у складу са законом. Значи, дужна је да води рачуна како се поступа са лицима, да води евиденцију о задржаним лицима те да у случају поступања супротног закону обавијести надлежног старјешину ради предузимања потребних мјера;
- одржава сталну везу са полицијским службеницима који су у служби, сусједним јединицама полицијe, оперативним дежурством полицијске управе (ако се ради о дежурној служби полицијске станице);
- прати кретање лица и возила под посебном заштитом службе на подручју своје организационе јединице и обавјештава сусједне јединице о наиласку лица и возила на то подручје;

- води рачуна о унутрашњем реду, чистоћи, материјално-техничким средствима и намјенском кориштењу средстава рада;
- заприма пошту изван радног времена, сачињава билтен дневних догађаја и припрема јутарњу пошту за надлежног руководиоца;
- чува инвентар и материјално-техничка средства службе сталног дежурства, позитивне прописе који се односе на службу;
- поступа по документима службе прописаним за случај кризног стања;
- води и ажурира прописане евиденције за рад службе сталног дежурства;
- предаје усмени рапорт о стању у јединици надлежном руководиоцу;
- врши и друге послове у складу са упутствима и наредбама надлежног руководиоца.

4.8.2. Позорничка служба

Позорничка служба спада у редовне службе полиције и представља основни вид непосредног дјеловања полиције на спречавању вршења кривичних дјела, прекршаја и других друштвено штетних понашања група и појединаца. Осим превентивне дјелатности, полицајци у вршењу ове службе непосредно раде на хватању извршилаца кривичних дјела и прекршаја, обезбјеђењу доказа за успјешно вођење одређеног поступка, успостављању нарушеног јавног реда и мира, итд.

Позорничка служба се врши на основу позорног налога који издаје командир полицијске станице. Позорничка служба се врши као: стална, повремена или сезонска, о чему смо претходно већ говорили. Такође смо видјели да ову службу врше униформисани припадници полиције.

Позорник који прима дужност врши селекцију примљених информација и усмјерава се према оним догађајима и појавама гдје се основано може очекивати да би могло доћи до угрожавања безбједности. У случају да нема угрожавања безбједности, позорник који је примио дужност обилази позорни рејон у циљу увида у стање безбједности, од чега ће зависити његове даље активности.

Приликом предузимања мјера и приликом примјене овлашћења из надлежности полиције, полицијски службеник који врши позорничку службу мора добро процијенити ситуацију, а у акцији треба бити енергичан, досљедан и ефикасан. Полицијски службеници позорничку службу треба да обављају стално водећи рачуна о томе да избјегавају поступке и понашања којима иритирају грађане, пошто су они у свакодневном контакту са грађанима и највише могу допринијети успостављању квалитетног односа са грађанима.

4.8.3. Патролна служба

Патролна служба или служба обиласка спада у основни вид непосредног, превентивног дјеловања полиције, али и непосредног вршења скоро свих послова полиције на безбједносном сектору. Ову службу, као што смо претходно предочили, врше униформисани полицајци на основу патролног налога који издаје командир полицијске станице.

Патролном службом се извршавају послови опште надлежности, као и одређени специфични послови полиције који захтијевају одређено боље познавање појединих области рада полиције (контрола и регулисање саобраћаја итд.). Врше је патроле, састављене од два или више радника полиције, од којих је један вођа патроле. Иначе, што се тиче самог начина вршења, патролна служба се може вршити: пјешнице, превозним средствима и комбиновано.

Вријеме трајања патролне службе зависи од намјене и конкретних задатака који се додјељују патроли приликом упућивања у службу (на примјер, вријеме трајања патролне службе интервентне патроле, са конкретним задатком успостављања нарушеног реда и мира, трајаће док се задатак не изврши). Због специфичности саме полицијске дјелатности, на патролном рејону се дешавају различите ситуације које најчешће није могуће ни предвидјети, нису ријетке ситуације у којима се на налогу наводи да служба, што се у пракси неријетко и дешава, траје „до потребе”. Тако ће неодређено трајање имати и патрола која добије задатак да се прикључи припадницима полиције на обезбјеђењу неког јавног скупа, што значи да ће њена активност трајати док се скуп не заврши, односно у правом смислу ријечи до потребе.

Патролну службу је потребно организовати тако да она задовољи потребе службе у смислу остварења увида и контроле стања безбједности на свом подручју, а да се при томе рационално користе материјална средства неопходна за обављање ове дјелатности, као и да се припадници полиције не оптерећују и не исцрпљују без оправдане потребе. Свакако да се на уштрб средстава и употребе људства не смије десити да се повремено не изврши обилазак и најудаљенијих мјеста на станичном подручју. Разлог тога је што је потребно да се сви грађани осјећају безбједно и да имају повјерење у полицију, што неће бити могуће уколико нема макар повремених контаката између грађана и полиције. Значи, ниједан дио станичног подручја не смије бити запостављен, иако приоритет треба да имају подручја са већом густином насељености и са израженијом безбједносном проблематиком.

4.8.4. Контрола возила и возача

Контрола возила и возача врши се у различитим ситуацијама и различитим приликама. Тако, рецимо, ову врсту полицијске дјелатности обављају позорници, патроле полиције опште надлежности, а наравно, најмериторнија је контрола коју врше припадници саобраћајне полиције. Иначе, возила се најчешће заустављају ради контроле поштовања саобраћајних прописа, као и када се уоче очигледни прекршаји правила безбједности саобраћаја. Припадници полиције који нису саобраћајни полицајци треба да обављају ову контролу само у условима када то не могу да врше припадници саобраћајне полиције и то само за прекршаје који могу да се уоче непосредним запажањем, када није неопходна примјена техничких средстава ради правилног утврђивања чињеничног стања.

Сврха контроле јесте да се утврде подаци који се односе на возило (да ли је технички исправно, да ли је регистровано, да ли је опремљено прописаном опремом и слично), као и подаци о возачу (да ли има положен возачки испит те да ли је способан за управљање возилом, односно да ли је, на примјер, у алкохолисаном стању или под утицајем наркотичких средстава).

Приликом вршења ове службе, полицајци могу уочити и друге неправилности које указују на друге инкриминисане радње, што се у пракси неријетко и дешава. На примјер, могу открити чињенице које указују да пронађени предмети у контролисаном возилу потичу из кривичног дјела те на тај начин открити починиоца кривичног дјела, или у пртљажнику возила открити шверцовану робу или у возилу пронаћи лице за којим се трага.

Контрола возача и возила се мора вршити на дијеловима пута који су безбједни и прегледни те ова контрола треба трајати разумно вријеме. Ово се дешава из разлога да би се избјегле ситуације у којима може доћи до опасности по припаднике полиције који врше контролу, али и по остале учеснике у саобраћају и грађане у цјелини. То значи да полицајац мора изабрати мјесто које по својим карактеристикама обезбјеђује потпуну безбједност у обављању ове свакодневне полицијске активности. Дакле, морају се избјегавати непрегледне кривине, усјеци, фреквентне раскрснице и друга саобраћајна чворишта, а бирати мјеста на којима постоје проширења и сви услови за квалитетно и безбједно обављање овог задатка.

Пошто се у обављању контроле возила и возача могу десити (и дешавају се) у пракси различите ситуације, потребно је да један полицајац зауставља и прилази возилу, а други треба да буде у таквом положају да може да прати возача и лица у возилу те да у случају потребе увијек може да реагује на адекватан начин. Приликом контроле возила и возача полицајци могу да врше примјену одређених полицијских овлашћења. Тако могу да врше легитимисање, преглед возила, возача и њиховог пртљага, у случају потребе могу да изврше

привремено одузимање предмета, као и лишење слободе и друге мјере и радње за којима се укаже потреба.

Када се приликом вршења контроле установи да је лице које управља возилом под дејством алкохола или опојних дрога, да је болесно или психички неспособно да управља возилом, или нема возачку дозволу, полицајац је дужан да такво лице искључи из саобраћаја. Уколико утврди да контролисано возило којим управља није технички исправно, такво возило, нарочито ако се ради о већим недостацима, искључиће из саобраћаја, у складу са законом.

4.8.5. Служба обезбјеђења

Служба обезбјеђења подразумијева послове полиције којима се обезбјеђује извршење заштите одређених личности и објеката, обезбјеђење јавних скупова, манифестација, културних и спортских приредби и других дозвољених масовних окупљања грађана, пружање помоћи другим органима у циљу обезбјеђења извршења задатака из њихове надлежности, када наиђу на отпор или када се оправдано отпор може очекивати те вршење других послова који се могу сматрати службом обезбјеђења.

Послови обезбјеђења су врло актуелни у укупној полицијској активности, а врше их полицијски службеници у униформи, али такође и без униформе, што се посебно односи на обезбјеђење лица. Ови послови захтијевају висок ниво конспиративности те су полицајци који врше ове послове дужни све податке везане за лица и објекте које обезбјеђују чувати као службену тајну. У циљу реализације послова који су везани за службу обезбјеђења, полицијски службеници предузимају физичко и техничко обезбјеђење (у ширем контексту, под мјерама техничког обезбјеђења се подразумијевају и противпожарне и противдиверзионе мјере).

Обезбјеђење по начину вршења може бити: редовно, ванредно и посебно.

Редовно обезбјеђење подразумијева предузимање радњи физичког и техничког обезбјеђења ради спречавања уласка и приласка неовлашћених и непознатих лица објектима и просторима који се обезбјеђују редовном службом обезбјеђења. Редовним обезбјеђењем се штите од угрожавања људи који бораве у објектима који се обезбјеђују, као и сами објекти и простори који се обезбјеђују. Елементи заштитног распореда полицијских снага који учествују у редовном обезбјеђењу у полицији Републике Српске су углавном: пријавна служба (пријавница), стража и патроле. Сви ови заштитни елементи за свој рад у току службе треба да буду одговорни руководном раднику организационе јединице, а ван редовног радног времена руководиоцу дежурне службе (приликом редовног обезбјеђења неких објеката за руковођење овом службом

су одређени дежурни инспектори, тј. дежурни официри како су се раније називали). У сврху редовног обезбјеђења, за сваки објекат који се редовно обезбјеђује израђује се елаборат о вршењу и функционисању службе обезбјеђења. Редовним обезбјеђењем су углавном обухваћени објекти које у свом раду користе припадници полиције.

Ванредно обезбјеђење је обезбјеђење које полиција предузима ради обезбјеђења окупљања грађана (на примјер, одржавања културних и спортских манифестација). Приликом вршења ванредног обезбјеђења, полиција обезбјеђује објекте (на примјер, спортске објекте – стадионе и дворане), просторе око објеката гдје се грађани окупљају, а у неким случајевима, ако то захтијевају околности, и трасе кретања учесника јавног окупљања (на примјер, трасу кретања протетсне поворке грађана). У циљу реализације задатака поводом ванредног обезбјеђења, полиција врши физичко обезбјеђење, саобраћајно обезбјеђење и оперативно обезбјеђење окупљања грађана. Задаци ванредног обезбјеђења се односе на: обезбјеђење несметаног и безбједног одржавања окупљања грађана; спречавање свих облика нарушавања јавног реда и мира, вршења кривичних дјела и прекршаја; вршење контроле возача и возила, легитимисања лица, прегледа лица и возила у циљу проналаска предмета који могу послужити за чињење кривичних дјела или прекршаја, као и проналаска предмета и трагова прекршаја и кривичних дјела; заштиту објеката које је неопходно да заштите приликом окупљања грађана (мисли се на објекте који потенцијално могу бити угрожени); спречавање насиља на спортским приредбама и манифестацијама; извршење противдиверзионог прегледа простора и објекта гдје се врши јавно окупљање, а некада чак и појединих траса кретања учесника јавног окупљања; праћење стања безбједности и прикупљања свих безбједносно интересантних сазнања и информација у вези са јавним окупљањем и вршење осталих послова који су у надлежности полиције Републике Српске. За свако ванредно обезбјеђење је неопходно да се сачини план ванредног обезбјеђења у коме се: наводи безбједносна процјена; прецизирају све мјере које ће се преузети поводом ванредног обезбјеђења; прецизира начин руковођења; као и конкретни задаци појединачно за сваког полицијског службеника који учествује у обезбјеђењу.

Посебно обезбјеђење представља скуп мјера и активности које полиција предузима ради: заштите одређених лица и објеката, обезбјеђења лица која се штите према посебној одлуци (одлуци Владе или министра унутрашњих послова) и обезбјеђења лица која се штите као оштећени или учесници у кривичним поступцима, као и лица која су у вези са наведеним лицима, а пријети им опасност од учиниоца кривичног дјела или других лица.¹⁰⁵ Посебним обезбјеђењем могу бити обухваћени и личности и објекти. Када се говори о

¹⁰⁵ Видјети шире у: Субошић, Д., Организација и послови полиције, Београд, 2017. године.

заштити личности, онда то подразумијева заштиту одређеног лица у стану, на радном мјесту и у покрету, дакле, било гдје да се штићено лице нађе у току 24 часа. Заштита одређених објеката подразумијева заштиту објеката у којима живе, бораве или раде штићене личности, укључујући и њихова превозна средства, а поред овога, подразумијева и заштиту објеката виталног значаја.

Имајући у виду значај ових послова полиције, која ће се лица и објекти обезбјеђивати када је у питању Република Српска, регулисано је одлуком Владе Републике Српске. Према важећој одлуци Владе, редовно се обезбјеђују предсједник и потпредсједници Републике, предсједник Народне скупштине и предсједник Владе Републике Српске. Од оснивања Дирекције за координацију полицијских тијела БиХ члана Предсједништва Босне и Херцеговине из реда српског народа и предсједавајућег Савјета министара када је он из Републике Српске обезбјеђују припадници Дирекције и на простору Републике Српске. Поред наведених личности, министар унутрашњих послова може у складу са процјеном службе одредити стално обезбјеђење и било ком другом лицу, ако подаци указују да је његова безбједност угрожена, наравно, док постоји оправдана потреба за тим.

Један број објеката у Републици Српској такође се обезбјеђује редовно, значи током 24 часа дневно. Ради се о објектима предсједника (предсједничка палата), Народне скупштине, Владе Републике Српске, Радио-телевизије Републике Српске, Министарства унутрашњих послова, као и неким другим објектима за које постоји процјена потребе редовног обезбјеђења, о чему коначну одлуку доноси министар унутрашњих послова.

Мјере и активности које предузимају службе обезбјеђења су:

- оперативно-превентивне мјере које се предузимају у циљу благовременог откривања и спречавања одређених активности, било појединаца било група, које су усмјерене на угрожавање лица или објеката који се штите,
- мјере физичког обезбјеђења односе се на непосредну физичку заштиту личности и објеката, а подразумијевају константно присуство припадника полиције који путем страже, позорничко-патролне дјелатности уз употребу потребних средстава и у комбинацији са другим јединицама непрекидно обављају послове обезбјеђења лица или објекта,
- противдиверзионе, превентивно-техничке и противпожарне мјере, свакако су значајан сегмент укупног обезбјеђења лица и објеката, пошто су врло чести напади на штићене личности и објекте управо средствима која се детектују и онеспособљавају управо овим мјерама. Ове мјере подразумијевају употребу детектора, видео-надзора, рендгенских врата за контролу уласка у штићене просторе и слично,

- хемијско-биолошке мјере подразумијевају активности на проналажењу и елиминисању хемијских и биолошких материја, штетних по здравље штићене личности и људи уопште и
- мјере здравствене заштите које се предузимају у циљу заштите штићене личности или одређеног скупа, што такође у савременим условима има висок значај имајући у виду могућности дјеловања на различите начине у правцу угрожавања здравља људи.

4.8.6. Спроводничка служба

Природа полицијског посла је таква да често постоји потреба да одређена лица треба спровести од једне до друге организационе јединице полиције или до неког другог државног органа. Полиција ове послове извршава кроз спроводничку службу која, у ствари, подразумијева да једно или више лица треба довести и предати другој организационој јединици Министарства унутрашњих послова или другом органу, изван мјеста одакле спровођење почиње, без обзира да ли лице или лица на то пристају или не пристају.

Спровођење лица у највећем броју случајева врше униформисани припадници полиције, а спровођење се врши, у правилу, посебним превозним средствима полиције. Треба имати на уму да се не може вршити спровођење лица које је болесно и није способно да путује, односно ако би услед путовања било погоршано његово здравствено стање или би то чак представљало опасност по његов живот. Ако постоје разлози који су очигледни и указују да се спровођење не може спровести, организациона јединица која је дужна да изврши спровођење дужна је да обавијести орган који је наложио спровођење.

Надлежни старјешина који наређује спровођење и одређује полицајце који ће спровођење извршити дужан је да их обавијести о:

- особеностима лица које се спроводи, што укључује податке о његовим личним способностима, склоностима ка пружању отпора и нападу на овлашћена службена лица и слично,
- евентуалним могућностима угрожавања безбједности лица која се спроводе или могућностима покушаја ослобађања тих лица,
- свим другим битним сазнањима која могу утицати на успјешност реализације овог задатка.

Полицајци који обављају радњу спровођења дужни су заштитити лице које се спроводи, што значи да су обавезни одбити сваки напад или покушај напада усмјерен према њима. Према налогу за спровођење лица, полицајци су дужни лице које спроводе и његове ствари (према попису) предати органу коме је упућено, укључујући, наравно, и његове ствари.

Спровођење лица по правилу врше најмање два припадника полиције, а начин спровођења лица и понашање за вријеме вршења ове службе усклађује се са прикупљеним информацијама и процјеном која је базирана на тим информацијама, врстом превозног средства, трасом кретања и другим околностима које могу утицати на безбједно извршење ове службе.

Полицајци су дужни лице које се спроводи прије самог спровођења претрести, записнички преузети његове ствари и упознати га да је дужно да поступи у складу са наредбама полицајаца који врше спровођење. Поред тога, у правилу, лице које се спроводи треба везати, а обавезно ће се везати ако:

- постоје основи сумње да је учинило кривично дјело за које је предвиђена казна затвора у трајању од пет година или тежа казна, или је лице које се спроводи осуђено на такву казну,
- постоји сумња да ће покушати бјекство, без обзира на врсту и тежину кривичног дјела за које је осумњичено или осуђено,
- као и у другим случајевима, када то одреди надлежни руководилац полиције, лице које он овласти, као и орган по чијем налогу се врши спровођење.

Спровођење лица може да се врши у разним превозним средствима: путничким аутомобилом, специјалним возилом (тзв. „марица”), специјално возило полиције (лаки оклопни транспортер), возом, аутобусом, другим превозним средствима (брод, авион итд.). У нашим условима, у највећем броју случајева спровођење се врши путничким аутомобилом и специјализованим возилом ако је потребно извршити спровођење више лица истовремено.

4.8.7. Курирска служба

Без обзира што су механизми и методи комуникације развијени, полиције у свијету, па наравно и наша, још увијек имају веома активну курирску службу. Ова служба се организује у циљу преношења службене поште из једне организационе јединице полиције у другу. Ради се о пошти чији садржај, вријеме достављања и друге околности, захтијевају да се не користе услуге предузећа поштанског саобраћаја.

Курирску службу врше униформисани полицајци, службеним полицијским возилом, а службену пошту преносе у за то посебно намијењеним, курирским торбама. Уколико се ради о пошиљкама које по својим габаритима не могу да се смјесте у курирске торбе, онда се такве пошиљке могу преносити и на други начин, на примјер, у врећама, пакетима и слично. Оно што је битно јесте да се службена пошта пописује, пакује и печати те да се затвара у једној, а отвара у другој организационој јединици. Полицајци који врше пренос ових по-

шиљки не знају шта је садржај пошиљке, они имају обавезу да пошиљку испоруче на одређено мјесто што се евидентира у одговарајућој евиденцији и онај ко прима пошиљку потврђује својим печатом и потписом. У току вршења курирске службе, полицајци су дужни да будно мотре на службену пошту, што значи да не смију ни у једном тренутку да остављају пошту без надзора. Значи, они су лично одговорни у случају оштећења, уништења или нестанка службене поште.

Ако се евентуално приликом вршења ове службе деси неки догађај који угрожава пошиљку и извршавање овог задатка, као што је на примјер, саобраћајна незгода, напад на полицију, болест и слично, у тим случајевима полицајци који врше ову службу су дужни да у датим околностима предузму све потребне мјере да заштите пошту од оштећења, уништења или од отуђења. О оваквим догађајима дужни су одмах да обавијесте своју организациону јединицу, односно свог претпостављеног, као и организациону јединицу на чијем подручју се догађај десио. Приликом повратка из службе, подноси се писани извјештај надлежном руководиоцу полиције, у којем се наводе запажања и догађаји који су везани за конкретну курирску службу.

4.8.8. Контролна служба

Контролна служба представља веома важан сегмент контроле полицијског дјеловања, можда и најважнији, јер се ради о свакодневном контролисању процеса рада од стране непосредних руководилаца. Наиме, циљ контролне службе јесте да се надлежни руководилац непосредно увјери да ли се планирани задаци и послови полиције извршавају правилно, законито и дисциплиновано и да радницима у служби пружи неопходну стручну помоћ у извршавању сложених задатака, својим непосредним ангажовањем.

Непосредна контрола над радом полиције врши се у свим организационим јединицама, а обавља се на основу посебног налога за вршење контролне службе и посебно је изражена у полицијским станицама гдје је ова контрола усмјерена према раду униформисаних припадника полиције. Контролну службу у полицијској станици надлежни су да врше: командир полицијске станице, замјеник командира полицијске станице и помоћници командира полицијске станице.

За опште задатке контролне службе, сматрају се, нарочито, контрола:

- упућивања радника у службу,
- психофизичке способности радника у служби,
- личног изгледа, униформе, опреме, наоружања, муниције и друго,
- поступања у извршавању задатака,

- предузимања мјера из надлежности полиције, законитости, правилности, оправданости, тактике поступања и слично,
- извршења конкретних задатака,
- као и контроле других активности које спадају у домен рада полиције.

Контролна служба врши се према унапријед утврђеном плану који је познат командиру полицијске станице. Сврха контролне службе је да се уоче и отклоне пропусти у раду, да се пружи потребна стручна помоћ полицијским службеницима, а не превасходно да се утврђује одговорност за уочене пропусте. Да би се постигли потребни ефекти, контроле морају да се врше континуирано, а не само повремено.

О извршеној контролној служби подноси се писани извјештај који треба да садржи податке о времену и мјесту на којем је вршена контролна служба, који су полицајци обухваћени контролом, какво је затечено стање, да ли су и које мјере предузете приликом самог вршења контролне службе те који су приједлози за отклањање евентуалних недостатака.

5. ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ОСТАЛИХ ПОЛИЦИЈСКИХ СТРУКТУРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

По закључењу Дејтонског мировног споразума, у Босни и Херцеговини постојале су само ентитетске полиције. Међутим, временом је дошло до формирања полицијских структура и на нивоу заједничких институција Босне и Херцеговине, о чему ћемо у овом поглављу дати потребне информације. Полицијски систем БиХ тренутно чине: на нивоу заједничких институција Агенција за истраге и заштиту Босне и Херцеговине, Гранична полиција Босне и Херцеговине, Дирекција за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине, Агенција за полицијску подршку, Агенција за форензичка испитивања и вјештачења, Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова, Служба за послове са странцима, а на нивоу ентитета – Министарство унутрашњих послова Републике Српске и Министарство унутрашњих послова ФБиХ, с тим што у ентитету Федерацији БиХ постоји десет кантоналних министарстава унутрашњих послова, и на крају у Брчком постоји Полиција Брчко дистрикта као самостална полицијска организација.

5.1. Подјела надлежности између институција БиХ и ентитета у области полицијских послова по Уставу БиХ

Пошто је држава изразито сложена творевина, разумије се да је питање подјеле надлежности један од основних услова ефикасног функционисања државне организације. Основни принцип у свим модерним државама јесте да се подјела надлежности унутар државне организације врши у складу са уставним одредбама, којима је прописан оквир организације, дефинисане основне институције и подручје њиховог дјеловања.

Босна и Херцеговина је сложена и специфична државна заједница, тако да је питање расподјеле надлежности између ентитета и институција Босне и Херцеговине једно од суштинских питања. Према Уставу Босне и Херцеговине (чл. 2), утврђене су листе надлежности институција Босне и Херцеговине и листа надлежности ентитета. Оно што је важно истаћи јесте да је „Устав прихватио рјешење по коме је претпоставка надлежности установљена у корист ентитета”.¹⁰⁶ У члану 3 тачка 3 а Устава утврђено је да све државне функције и овлашћења која Уставом нису изричито додијељена институцијама Босне и Херцеговине, припадаће ентитетима.

Чланом 3 тачка 1 Устава Босне и Херцеговине таксативно се у надлежност институција Босне и Херцеговине убрајају:

- спољна политика,
- спољнотрговинска политика,
- царинска политика,
- монетарна политика,
- финансирање установа и међународних обавеза БиХ,
- политика и прописи за усељавање, избјеглице и азил,
- спровођење кривичних закона на међународном плану и између ентитета, укључујући ту односе са Интерполом,
- увођење и рад средстава за међусобне и међународне комуникације,
- регулисање транспорта између ентитета,
- контрола ваздушног саобраћаја.¹⁰⁷

Будући да је Устав Босне и Херцеговине таксативно набројао надлежности заједничких институција, до пуног изражаја долази констатација професора Петра Кунића: „Устав Босне и Херцеговине је прихватио концепт (познат у уставноправној теорији) који таксативно набраја надлежности заједничких институција (метода позитивне еnumerације), док је све остало, што у Уставу није изричито наведено, једном генералном клаузулом је стављено у надлежност ентитета као државноправних јединица”.¹⁰⁸

Дакле, недвосмислено је Уставом одређено да полицијски послови спадају у надлежности ентитета, јер нису наведени у Уставу као послови који спадају у надлежност институција Босне и Херцеговине. Међутим, пошто се с временом почело одступати од изворних дејтонских принципа, већ дужи период се суочавамо са тенденцијом преношења полицијских надлежности на

¹⁰⁶ Кунић, П., Република Српска – држава са ограниченим суверенитетом, Б. Лука, 1997. године, стр. 10.

¹⁰⁷ Дејтонски мировни споразум, УСАИД, Сарајево, 1996. године, стр. 69.

¹⁰⁸ Кунић, П., Тенденције у имплементацији Дејтонског споразума, Годишњак Правног факултета, број 24/2000, Бања Лука, 2000. године, стр. 92.

институције Босне и Херцеговине. Пошто је та тенденција у супротности са Уставом Босне и Херцеговине, поред осталих препрека, јасно је да није било могуће довршити тај процес и поред дугогодишњег инсистирања и дијела међународне заједнице да се усвоји такав концепт будуће организације полицијских структура.

Није намјера овог уџбеника да предвиди какав ће концепт организације полиције у наредном периоду бити усвојен у Босни и Херцеговини, али свакако стоји констатација да је било неопходно, ако је оцијењено да треба пренијети надлежности за питања полиције на ниво Босне и Херцеговине, то урадити онако како је то Устав прописао. То значи да је требало створити правне претпоставке да се утврди нови концепт организације, односно извршити измјену постојећих уставних одредби које регулишу ово питање, пошто је преферирање организације супротне уставним одредбама сасвим сигурно најлошије рјешење, о чему јасно говоре и протекле године неуспјелих покушаја да се реализује та намјера.

Начин функционисања полицијских структура у БиХ у протеклих двадесетак година, тј. оно што се дешава у пракси јасно нам говори да није могуће извршити реорганизацију полиције у Босни и Херцеговини по потребама (жељама) дијела политичких елита, него да њена организација мора бити у складу са уставним оквиром. Сматрамо да би требало бити јасно и полицијским лаицима да би враћање организације полиције у уставне оквире грађанима Босне и Херцеговине обезбиједило далеко једноставнију и надасве далеко јефтинију, а при томе и много ефикаснију полицијску структуру.

5.2. Министарство безбједности БиХ

Министарства на нивоу заједничких институција БиХ су органи управе који обављају управне и стручне послове из надлежности БиХ у једном или више сродних подручја. Једна од основних дјелатности министарстава је да припремају законе и друге прописе из свог дјелокруга, као и да обављају и друге послове одређене посебним законима и другим прописима.

Министарство безбједности је једно од девет министарстава у Савјету министара Босне и Херцеговине, које је са функционисањем почело 2003. године. На челу Министарства се налази министар безбједности, који је за свој рад одговоран предсједавајућем Савјета министара БиХ.

Министарство безбједности Босне и Херцеговине је надлежно за:

- заштиту међународних граница, унутрашњих граничних прелаза и регулисање саобраћаја на граничним прелазима БиХ,

- спречавање и откривање кривичних дјела тероризма, организованог криминала, корупције, ратних злочина, трговине дрогом, фалсификовања домаће и стране валуте, трговине људима и других кривичних дјела са међународним или међуентитетским елементом,
- заштиту лица и објеката, као и прикупљање и кориштење података значајних за безбједност БиХ,
- провођење међународних обавеза у погледу цивилне заштите, као и координисање дјеловања ентитетских служби цивилне заштите и усклађивање њихових планова у случају елементарних или других несрећа које захватају територију БиХ,
- послове у вези са усељавањем и азилом у БиХ, као и уређењем процедура везаних за кретање и боравак странаца у БиХ,
- сагледавање дејства и последица закона и других прописа који се односе на сегмент безбједности,
- праћење и анализу стања кадрова и остваривања кадровске политике у оквиру Министарства,
- послове надзора над безбједносним провјерама и у области заштите тајних података,
- вршење послова међународне сарадње у области безбједности,
- информатичке и телекомуникационе послове за потребе Министарства,
- организацију и усаглашавање активности ентитетских министарстава унутрашњих послова и Полиције Брчко дистрикта БиХ у остваривању безбједносних задатака у интересу БиХ и
- вршење непосредног инспекцијског надзора над спровођењем закона и других прописа који се односе на запослене у Министарству безбједности БиХ и управним организацијама при Министарству.

Узимајући у обзир све наведене послове, није тешко закључити да је Министарство безбједности надлежно за широк дијапазон послова који се односе на сектор безбједности. Вјероватно је сходно овој спознаји и успостављен знатан број унутрашњих организационих јединица Министарства безбједности. Међутим, ако би ушли у суштину рада појединих организационих јединица, тј. анализу њиховог стварног посла и доприноса који дају укупној безбједности БиХ, вјероватно би нашли велики број чињеница које не оправдавају њихово постојање у садашњем обиму. Без обзира на све, неопходно је навести да се у оквиру Министарства безбједности налазе следеће организационе јединице: Сектор за заштиту и спасавање; Сектор за правне, кадровске, опште и финансијско-материјалне послове; Сектор за међународну сарадњу и европске интеграције; Сектор за имиграције; Сектор за азил; Сектор за борбу против тероризма, организованог криминала, корупције, ратних злочина и злоупотребе наркотика; Сектор за информатику и телекомуникационе системе;

Сектор за заштиту тајних података; Сектор за општу и граничну безбједност и Инспекторат.

Поред наведених сектора, тј. унутрашњих организационих јединица, у саставу Министарства безбједности као самосталне управне организације функционишу: Гранична полиција БиХ, Агенција за истраге и заштиту БиХ, Дирекција за координацију полицијских тијела БиХ, Агенција за полицијску подршку, Агенција за форензичка испитивања и вјештачења, Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова и Служба за послове са странцима. Сходно томе, Министарство безбједности Босне и Херцеговине, преко ових институција које су у његовом саставу, надлежно је за послове који се тичу заштите државне границе, сузбијања кривичних дјела из надлежности Суда и Тужилаштва БиХ, координације полицијских агенција БиХ у извршавању сложених безбједносних задатака, вјештачења, стручног усавршавања, полицијске подршке, послова који се односе на миграције и боравак странаца те друге послове.

О надлежностима самосталних управних организација у саставу Министарства ћемо говорити појединачно. Но, прије него што нешто кажемо о овим полицијским агенцијама, интересантно је нагласити то да Министарство безбједности БиХ у својој надлежности има организацију и усаглашавање активности ентитетских министарстава унутрашњих послова и Полиције Брчко дистрикта у остваривању безбједносних задатака у интересу БиХ. Ово је интересантно јер нам примјери из праксе показују сасвим другачије стање. Поменуте полицијске структуре којима треба координисати Министарство, дјелују потпуно самостално у свом раду на територији за коју су надлежне и за свој рад одговарају владама ентитета и кантона, па како онда очекивати да једно Министарство безбједности координира радом потпуно самосталних полицијских агенција. Даље, свакодневно можемо наћи примјере да нема задовољавајуће сарадње између кантоналних и ентитетских министарстава унутрашњих послова (примјер Федерације БиХ), а како онда замислити да та сарадња може бити успостављена са неком вишом инстанцом. Као најбољи примјер да Министарство безбједности БиХ и поједине агенције које се налазе унутар њега, не функционишу на најбољи могући начин те не остварују сврху свог постојања, јесу догађаји са почетка 2014. године¹⁰⁹ када су се десили велики протести испред политичких институција БиХ.

¹⁰⁹ Овом приликом су на видјело изашле све слабости безбједносног, па и полицијског система БиХ, поготово оног који се односи на ниво заједничких институција. У каквом се стању налази полицијски систем БиХ на државном нивоу, како је организован и усклађен те колики степен координације постоји између полицијских структура, најбоље илуструје изјава бившег директора Дирекције за координацију полицијских тијела БиХ у фебруару 2014. године приликом подношења његове оставке. Повод за његову оставку је био напад

5.2.1. Гранична полиција Босне и Херцеговине

Гранична полиција Босне и Херцеговине је управна организација у оквиру Министарства безбједности Босне и Херцеговине, с оперативном самосталношћу, основана ради обављања полицијских послова везаних за надзор и контролу преласка границе Босне и Херцеговине и других послова прописаних законом. Службено је успостављена на сарајевском аеродрому 6. јуна 2000. године од стране специјалног представника генералног секретара УН Жака Пол Клајна (Jacques Paul Kleina). Успостављању Граничне полиције претходило је постизање сагласности од стране Предсједништва БиХ 15. 11. 1999. године (Радишић, Јелавић и Изетбеговић), на позив Савјета безбједности УН-а о формирању Граничне полиције, тада Државне граничне службе. „Треба напоменути важну чињеницу да је Државна гранична служба БиХ (ДГС) успостављена на основу Закона о државној граничној служби који је 13. јануара 2000. године донио (наметнуо) високи представник за БиХ”.¹¹⁰

Након тога, услиједило је доношење новог закона из 2004. године када је Државна гранична служба преименована у Граничну полицију. Овом важном институцијом руководи директор који има једног замјеника и помоћника директора за организацију и операције. Што се тиче састава Граничне полиције БиХ, то је мултиетничка служба чији састав мора одговарати попису становништва из 1991. године.

Гранична полиција Босне и Херцеговине контролише цјелокупну границу Босне и Херцеговине, дугачку 1551 км, на којој је 83 граничних прелаза, од чега је 55 за међународни и 28 за погранични саобраћај те контролише четири

демонстраната на зграду Предсједништва БиХ приликом чега је она демолирана, а своју оставку на функцију образложио је сљедећим ријечима: „У члану 11 (мисли се на члан 11 Закона о Дирекцији за координацију полицијских тијела и о агенцијама за подршку полицијској структури БиХ, Службени гласник Босне и Херцеговине, број 36/08) прописана је обавеза свих полицијских агенција у БиХ да пруже помоћ Дирекцији кад то затражи али не и прописана санкција ако се то не деси. Ми смо и тај дан, с обзиром на то да је била угрожена зграда Предсједништва БиХ, тражили ангажовање специјалне полицијске јединице СИПА, а колеге су одговориле да немају законску надлежност да те капацитете ставе у функцију. Даље је навео да скоро три године Дирекција, с колегама из других полицијских агенција покушава да усагласи процедуре за поступање у кризним ситуацијама, координације и мјера приликом осигурања важних догађаја и међусобног обавјештавања, али да до сад то нису успјели усагласити.” Кроз овај примјер се најбоље види стање полицијских структура БиХ које функционишу на нивоу БиХ те колико такав начин организације тренутно може да утиче на очување и унапређење стања безбједности БиХ.

¹¹⁰ Шире у: Каран, С., Институције Босне и Херцеговине у области безбједности уставноправни оквир, У: „Безбједност, полиција, грађани”, бр. 3–4/10, Бања Лука, 2010. године, стр. 345–346.

аеродрома. С аспекта територијалног принципа организације полицијских агенција, Гранична полиција БиХ је организована на три нивоа.

На централном нивоу се налазе основне организационе јединице које су смјештене у сједишту Граничне полиције. Сједиште ове полицијске агенције се налази у Сарајеву. Организационе јединице које се налазе на централном нивоу ове полицијске агенције су надређене организационим јединицама на нижим нивоима територијалне организације. У сједишту Граничне полиције налазе се следеће основне организационе јединице: Кабинет директора, Управа за операције, Управа за администрацију, Канцеларија за професионалне стандарде и унутрашњу контролу, Канцеларија за стратешко планирање и европске интеграције, Централна истражна канцеларија, Канцеларија за обуку и усавршавање, Канцеларија за интерну ревизију и Заједнички центар за анализу ризика. Преко ових организационих јединица, на централном нивоу територијалне организације Граничне полиције БиХ, обављају се следећи послови:

- протоколарни и аналитички послови, као и послови који се односе на остваривање сарадње са органима БиХ и органима државне управе ентитета и Брчко дистрикта,
- којима се обезбјеђује законито и благовремено спровођење правних аката који се односе на граничну контролу и безбједност аеродрома и граничних прелаза,
- материјално-финансијски и послови који се односе на кадровске послове и провођење кадровске политике,
- контроле и инспекцијски надзор организационих јединица ГП те провођење унутрашњих истрага и дисциплинских поступака према запосленим,
- израде и праћења примјене стратешких планова рада и развоја, као и израда јединственог годишњег извјештај о раду ГП,
- спречавање, откривање и истраживање кривичних дјела и прекршаја усмјерених против безбједности државне границе,
- планирање, организовање и реализација усавршавања и обуке полицијских службеника ГП,
- прикупљање, обрада и анализа информација и података који се односе на заштиту границе и контролу саобраћаја лица, превозних средстава и робе преко државне границе, као и праћење и анализа појавних облика прекограничног криминала и илегалних миграција и
- интерна ревизија.¹¹¹

На регионалном нивоу територијалне организације ГП, функционишу теренске канцеларије. Теренских канцеларија има шест и то су: Теренска

¹¹¹ Доступно на: <http://www.granpol.gov.ba/?lang=sr> , претражено: 10. 9. 2022.

канцеларија за аеродроме, Теренска канцеларија Сјеверозапад, Теренска канцеларија Запад, Теренска канцеларија Сјевероисток, Теренска канцеларија Исток, Теренска канцеларија Југ.

Поред теренских канцеларија, од 2014. године у Требињу је формиран Заједнички центар за полицијску сарадњу између БиХ, Црне Горе и Републике Србије. Задаци Центра се односе на: размјену података и информација о тренутном стању и догађајима, специфичним случајевима у вези с граничном контролом и прекограничним криминалитетом; координација активности дуж државне границе; помоћ у активностима државних институција у спречавању илегалних миграција и прекограничног криминалитета; као и сарадња с другим центрима за полицијску сарадњу и надлежним органима Европске уније.

На локалном нивоу се налазе јединице граничне полиције којих укупно има 26, а које су размјештене по цијелој државној граници и које покривају одређен број граничних прелаза. Кроз рад теренских канцеларија и јединица граничне полиције се остварују послови из надлежности Граничне полиције БиХ, а ти послови су:

- заштита границе, тј. послови који се односе на надзор границе, контролу саобраћаја на граничним прелазима у појасу од 10 километара од међународне границе БиХ, осим у оним случајевима гдје је раздаљина од ентитетске линије разграничења мања од 10 километара, у случају чега надлежност Граничне полиције обухвата половину раздаљине од међународне границе до ентитетске линије разграничења. Овај задатак укључује: прегледање докумената на граничним прелазима и одобравање преласка границе; заустављање, односно, спречавање недозвољеног уласка у БиХ и трагање за лицима у граничном појасу. Треба нагласити и то да полицијске снаге имају пуну надлежност да извршавају своје послове и задатке унутар граничног појаса;
- обезбјеђење аеродрома, што значи да на међународним аеродромима Гранична полиција штити и обезбјеђује међународне границе Босне и Херцеговине и цивилни и ваздушни саобраћај. Ова заштита коју пружа Гранична полиција ограничена је на објекте аеродрома;
- задаци у случају ванредних околности подразумевају да у случају да озбиљна опасност по општу безбједност или јавни ред, утврђена од стране Предсједништва БиХ, или елементарна непогода узрокује озбиљне потешкоће за ГП, а уколико су те потешкоће директно везане за ефикасно обављање дужности Граничне полиције, тада ГП може захтијевати подршку од одговарајућих полицијских органа у ентитетима. Министарство безбједности доноси одлуку о томе у договору са надлежним органима ентитета. Полиција ентитета укључена у ове активности пружања подршке подређена је Граничној

полицији и мјере које предузима полиција ентитета представљају мјере које предузима Гранична полиција. Додатне трошкове који су настали таквом активности сноси БиХ. Наведене активности се реципрочно примјењују на помоћ коју ГП пружа полицијским агенцијама у ентитетима.

У изузетним случајевима Гранична полиција може издати визу и путни лист, уколико је за то добила овлашћење од Министарства. На међународним аеродромима, гранична служба штити међународне границе Босне и Херцеговине и цивилни ваздушни саобраћај. Гранична полиција преузима послове полиције у области истраге и кажњавања када постоји сумња о почињеном прекршају или кривичном дјелу:

- које је усмјерено против безбједности границе и вршења послова Граничне полиције;
- које се гони по службеној дужности (када се ради о документима којима се утврђује лични идентитет, о пасошу и захтјеву за посједовање визе те о одредбама Закона о имиграцији и азилу, када је то дјело учињено приликом преласка границе или на начин који је у непосредној вези са преласком границе);
- којим се преноси роба преко границе без званичног одобрења или на начин којим се крши важећа забрана, на начин који представља објективни елемент утврђен кривичним одредбама, у мјери у којој је Гранична полиција задужена да надзире такву забрану на основу другог закона или административног аранжмана са органима надлежним за такво гоњење.

Што се тиче кривичних дјела и прекршаја који нису у директној надлежности Граничне полиције БиХ, дакле, свих осим горенаведених, све информације и материјали достављају се без одлагања органу надлежном за гоњење.

5.2.2. Агенција за истраге и заштиту

„Агенција за истраге и заштиту (SIPA – State Investigation and Protection Agency) формирана је 2004. године трансформацијом дотадашње Агенције за информације и заштиту која је формирана 2002. године на нивоу Босне и Херцеговине, у складу са претходно донесеним законом о тој агенцији 20. 6. 2002. године”.¹¹² До ове трансформације она није била полицијска агенција, могла је само да прикупља одређене информације и да их просљеђује одређеним органима, али није имала у својој надлежности полицијска овлашћења.

¹¹² Закон о агенцији за информације и заштиту, Службени гласник БиХ, бр. 15/2002.

Данас је Агенција за истраге и заштиту управна организација у оквиру Министарства безбједности Босне и Херцеговине са оперативном самосталношћу, основана ради обављања полицијских послова, а на чијем је челу директор. Сједиште јој је у Источном Сарајеву.

Уопштено говорећи, ова полицијска агенција у својој надлежности има спречавање, откривање и провођење истрага кривичних дјела из надлежности Суда БиХ, а посебно организованог криминала, корупције, тероризма, ратних злочина, трговине људима и других кривичних дјела против човјечности и вриједности заштићених међународним правом те тешког финансијског криминала, затим физичку и техничку заштиту лица и објеката, заштиту угрожених свједока и свједока под пријетњом и друге послове из њеног дјелокруга који су одређени законом. „У складу са промјенама у полицијској структури БиХ, тј. доношењем Закона о измјенама и допунама Закона о Државној агенцији за истраге и заштиту, од почетка 2011. године послови и задаци заштите личности и објеката из надлежности агенције СИПА прешли су у надлежност Дирекције за координацију полицијских тијела БиХ”.¹¹³

У погледу територијалне организације ове полицијске агенције, треба истаћи да је она организована на централном и регионалном нивоу. Међутим, имајући у виду да је за ефикасну криминалистичку контролу криминалитета неопходан локални ниво у организацији једне полицијске агенције, са правом се може изразити сумња у ефикасност агенције СИПА у погледу наведеног. Али да се вратимо на организацију ове полицијске агенције. Што се тиче централног нивоа, у сједишту агенције СИПА се налазе сљедеће организационе јединице:

- Кабинет директора,
- Сектор за планирање, аналитику, сарадњу и информисање,
- Криминалистичко-истражно одјељење,
- Одјељење за унутрашњу контролу,
- Сектор за истраживање ратних злочина и кривичних дјела кажњивих по међународном хуманитарном праву,
- Финансијско-обавјештајно одјељење,
- Јединица за специјалну подршку,
- Сектор за администрацију и унутрашњу подршку,
- Сектор за материјално-финансијске послове,
- Јединица интерне ревизије,
- Одјељење за заштиту свједока,
- Сектор за оперативну подршку.

Наведене организационе јединице обављају послове:

- информисања јавности о раду агенције и протоколарни послови,

¹¹³ Доступно на: <http://www.sipa.gov.ba/sr/onama.php>, претражено: 10. 9. 2022. године

- доношење стратегија и планова о раду агенције,
- откривања, спречавања и истраживања кривичних дјела из надлежности Суда БиХ, а у вези са тим, и пружање оперативне подршке у истрагама које проводе регионалне канцеларије,
- анализирања безбједносних догађаја и појава које погодују настанку и развоју криминала,
- пружања подршке и заштите свједока у складу са релевантним прописима, с циљем да се осигура њихова ефикасна заштита прије, у току и након кривичног поступка,
- предузимања најзахтјевнијих и најсложенијих тактичких и оперативнотехничких полицијских мјера и радњи које подразумевају примјену полицијских овлашћења у високоризичним ситуацијама када су неопходне посебне вјештине, обученост и опрема,
- послови предузимања посебних истражних радњи,
- контроле и инспекцијског надзора над радом организационих јединица и запослених у агенцији.¹¹⁴

Ван сједишта агенције СИПА као организационе јединице формиране су регионалне канцеларије. Оне послове из своје надлежности обављају преко унутрашњих организационих јединица:

- Криминалистичко-истражни одсјек – спречава, открива и проводи истраге кривичних дјела из надлежности Суда БиХ (првенствено се мисли на кривична дјела тероризма, организованог криминала, трговине људима, трговине опојним дрогама, финансијског криминала и корупције).
- Одсјек за прикупљање криминалистичко-обавјештајних података – прикупља, обрађује и анализира извјештаје и податке у вези са осумњиченим и оптуженим лицима, као и кривичним дјелима која су прописана Кривичним законом БиХ;
- Одсјек за истраживање ратних злочина и кривичних дјела кажњивих по међународном хуманитарном праву – открива и проводи истраге у погледу расвјетљавања ратних злочина и кривичних дјела кажњивих по међународном хуманитарном праву. У циљу расвјетљавања ових кривичних дјела прикупља релевантне информације и податке;
- Група за оперативно дежурство, везу и криптозаштиту – у регионалним канцеларијама врши послове оперативног дежурства. О безбједносно интересантним догађајима извјештава начелника регионалне канцеларије, директора агенције СИПА и руководиоце по линијама рада. Успоставља и одржава систем везе и криптозаштите на подручју

¹¹⁴ Исто.

регионалне канцеларије, а бави се и пословима везаним за опрему информатичког система.

Сва тијела и институције на подручју Босне и Херцеговине дужна су да сарађују са Агенцијом за истраге и заштиту. Она може да сарађује и са иностраним организацијама за спровођење закона.

5.2.3. Дирекција за координацију полицијских тијела БиХ

Иако смо приликом разматрања о моделима полицијских организација констатовали да полицијски систем БиХ представља сложен некоординисан систем, у њему је ипак успостављена полицијска агенција која, у суштини, треба да координира полицијским агенцијама, дакле, у некоординисаном систему. Из ове наше констатације најбоље се и огледа апсурдност појединих организационих рјешења полицијског система БиХ. Али упркос свему, Дирекција за координацију полицијских тијела БиХ је успостављена 2008. године на основу Закона о Дирекцији за координацију полицијских тијела и о агенцијама за подршку полицијској структури БиХ.

Дирекција је организационо смјештена у Министарству безбједности БиХ као управна организација са оперативном самосталношћу, а формирана је са циљем координације између полицијских агенција БиХ. Законом су одређене сљедеће надлежности Дирекције:

- комуникација, сарадња и координација између полицијских тијела БиХ у вези с питањима полицијских послова међународног карактера или међународног значаја,
- комуникација и сарадња с одговарајућим страним и међународним органима у вези с питањима полицијских послова међународног значаја или заједничког интереса,
- примјена најбољих европских и других међународних пракси које се односе на полицијска питања у БиХ,
- стандардизација рада у вези с полицијским питањима у БиХ,
- обједињавање безбједносних информација значајних за БиХ,
- предузимање потребних мјера с циљем координације оперативних послова полицијских тијела БиХ, као и праћење стања безбједности,
- заштита лица и објеката органа БиХ и дипломатско-конзуларних представништава који се посебно обезбјеђују,
- провођење међународних уговора о полицијској сарадњи из надлежности Дирекције.¹¹⁵

¹¹⁵ Члан 6 Закона о Дирекцији за координацију полицијских тијела и о агенцијама за подршку

Поред надлежности које има Дирекција, предвиђено је да сва полицијска тијела БиХ, те одговарајући органи у БиХ, треба да сарађују с Дирекцијом и на њен захтјев пруже јој помоћ у обављању послова из њене надлежности. Исто тако, Дирекција је дужна сарађивати и пружити помоћ другим државним тијелима на њихов захтјев. Међутим, у прошлости смо у изјавама бивших директора Дирекције, могли сазнати да нису предвиђене никакве негативне последице (санкције) за оне агенције које одбију ту сарадњу, а с друге стране, полицијске агенције у БиХ немају реална законска овлашћења да ангажују своје припаднике ради извршавања послова које од њих захтијева Дирекција.¹¹⁶

Сједиште Дирекције се налази у Сарајеву. У погледу територијалне организације Дирекције може се рећи да она има организационе јединице на централном нивоу, али и неке које се могу сматрати организационим јединицама са мјесном надлежности на регионалном нивоу. Овим организационим јединицама се могу сматрати три: Јединица за обезбјеђење Бања Лука, Јединица за обезбјеђење Мостар и Јединица за обезбјеђење Тузла. Наравно, овдје се не ради о класичним регионалним организационим јединицама, као што је случај нпр. са Граничном полицијом или СИПА. Ово говоримо из разлога јер ове организационе јединице, у организационој структури Дирекције, не егзистирају као самосталне, него се налазе у оквиру Сектора за обезбјеђење ВИП личности (организационој јединици успостављеној у сједишту Дирекције).

полицијској структури БиХ, Службени гласник Босне и Херцеговине број 36/08.

¹¹⁶ Супротно од овога, чак је и хипотетички незамислива ситуација, у којој Дирекција може пружити помоћ ентитетским министарствима унутрашњих послова с обзиром на капацитете којима ентитетска министарства тренутно располажу, а које Дирекција не посједује. Можда је ово могуће само у домену неких оперативних информација које Дирекција добија од међународних полицијских агенција, али и ентитетска министарства унутрашњих послова имају своје организационе јединице преко којих добијају ове информације, тако да је потреба за овим исто сведена на минимум. Све претходно наведено је сасвим довољно за сагледавање потребе и сврхе постојања Дирекције. Даље, немогућност остваривања у потпуности послова из своје надлежности након неколико година свог постојања, довољно говори о утицају ове полицијске агенције на одржавање и унапређење стања безбједности БиХ. Не треба заборавити ни чињеницу да је Дирекција преузела од Агенције за истраге и заштиту дио послова који се односе на организовање и спровођење физичке и техничке заштите лица и објеката органа БиХ и дипломатско-конзуларних органа који се посебно штите те да је тим поводом преузела дио полицијских службеника СИПА, који су наставили обављати дио својих редовних и устаљених задатака, само у оквиру друге полицијске агенције. Ово вјероватно представља и најфункционалнију дјелатност Дирекције, с обзиром на изјаву њеног бившег директора да нису успоставили систем координације ни након неколико година свог функционисања, и с обзиром на резултате свог рада у вријеме грађанских протеста који су се десили почетком 2014. године у БиХ. Сјенку на рад ове полицијске агенције, као и послове обезбјеђења личности и објеката, свакако су бацили и догађаји из јула 2015. године када је у Сребреници извршен напад на тадашњег премијера Србије Александра Вучића.

Основне организационе јединице у сједишту Дирекције су: Кабинет директора, Канцеларија за професионалне стандарде, Сектор за координацију и сарадњу, Сектор за међународну оперативну полицијску сарадњу, Сектор за обезбјеђење ВИП личности и објеката, Сектор за стратешку анализу, процјене, планирање и ИТ подршку и Сектор за људске ресурсе, правне, финансијско-материјалне послове и писарницу. Ове организационе јединице обављају сљедеће послове:

- припремају и израђују информације, обавјештења, извјештаје и програме из надлежности Дирекције,
- организују састанке између руководиоца полицијских агенција у оквиру Министарства безбједности,
- информишу јавност о пословима из надлежности Дирекције,
- провођење истрага поводом непосредног учовања пропуста у раду и представи које се односе на неправилно понашање и рад полицијских службеника и осталих запослених у Дирекцији,
- поступање по захтјевима Независног одбора као независног тијела полицијске структуре БиХ и Одбора за жалбе грађана на поступање полицијских службеника БиХ, као независног тијела Парламентарне скупштине БиХ,
- комуникација, сарадња и координација међу полицијским тијелима БиХ, и с одговарајућим органима у БиХ у вези са питањима рада полиције која су међународног значаја или у вези с питањима из надлежности Суда БиХ,
- остваривање међународне полицијске сарадње (послови у складу са чланством у Међународној организацији криминалистичке полиције – Интерпол, обавезама у вези са Канцеларијом Европске полиције – Европолом, и чланством у Иницијативи за сарадњу у југоисточној Европи – СЕЦИ центар),
- управљање људским ресурсима,
- оперативно, физичко и техничко обезбјеђење врло важних лица (VIP – Very Important Person) и објеката националног значаја, дипломатских објеката, међународних институција и дипломатско-конзуларних представника и међународних организација у БиХ;
- обезбјеђење страних делегација приликом посјете у БиХ;
- послови ванредних и посебних обезбјеђења (када се укаже потреба),
- послови у вези са информационим технологијама, средствима везе и комуникација.¹¹⁷

---

¹¹⁷ Доступно на: <http://www.dkpt.ba>, претражено: 15. 9. 2022. године.

5.2.4. Агенција за полицијску подршку

Агенција за полицијску подршку, као и претходне полицијске агенције које функционишу на нивоу заједничких институција, смјештена је у оквиру Министарства безбједности БиХ као управна организација. Послови у надлежности ове агенције су: вођење централне евиденције података запослених у полицијским тијелима БиХ; обједињавање података о потребним кадровима у полицијским тијелима БиХ; припремање анализа, извјештаја и прегледа из надлежности Агенције, за потребе државних органа; учешће у изради и праћењу примјене закона и других прописа у вези са полицијским тијелима БиХ и давање стручних мишљења у вези са примјеном тих прописа; пружање стручне помоћи полицијским тијелима БиХ у вези са споровима који се воде код надлежних судова и других органа, уколико та тијела затраже такву помоћ; спровођење интерне контроле трошења буџетских средстава; вођењем законом прописане финансијске и материјалне евиденције за Агенцију; предлагање Савјету министара БиХ, уз сагласност полицијских тијела, одговарајућих аката, којима се утврђује стандардизована опрема за полицијска тијела БиХ; обављање и провођење процедура набавки за потребе Агенције; спровођење тендерске процедуре, за одређену опрему за полицијска тијела БиХ; праћење нове информационе и комуникационе технологије и могућности њихове примјене; учествовање у изради апликативних и системских програма за различите базе података и одржавање базе података.¹¹⁸

Агенција за полицијску подршку у свом саставу има сљедеће основне организационе јединице: Кабинет директора, Сектор за правне, кадровске и опште послове, Сектор за материјално-финансијске послове, Сектор за информатику.

5.2.5. Агенција за форензичка испитивања и вјештачења

У протеклом периоду, такође је основана и Агенција за форензичка испитивања и вјештачења, али су изражени проблеми у њеном функционисању. Формирање ове агенције се правда чињеницом да је успостављањем агенције, дјелатност вјештачења измјештена ван полицијских структура, што је остварило услове за објективно, стручно и непристрасно вјештачење у предметима по наредбама надлежних тужилаштава и судова БиХ. За сваког озбиљног

¹¹⁸ Доступно на: http://www.psa.gov.ba/O_nama/default.aspx?id=30&langTag=sr-SP-Cyrl, претражено: 15. 9. 2022. године.

припадника полицијских структура у БиХ, ово је поражавајућа чињеница јер се може протумачити само на једини могући начин, а то је да се у полицијским структурама не ради објективно, стручно, професионално и непристрасно.

Надлежности ове агенције су: балистичка и механоскопска вјештачења; хемијска и токсиколошка испитивања; дактилоскопска вјештачења; графолошка вјештачења; биолошка испитивања; биохемијска испитивања; анализе ДНК; вјештачење пожара и експлозија; стандардизација рада на терену; специјалистичке обуке; пружање стручне помоћи осталим тијелима из овог закона; вођење евиденција, статистика и база података те остали послови прописани законом и другим прописима.

Агенција има три основне организационе јединице, а то су: Сектор за форензичка испитивања и вјештачења, Сектор за криминалистичко-техничка вјештачења специјалистичке обуке и подршке и Сектор за администрацију, финансије и аналитичко-информатичке послове.

На крају, напомињемо још једном да се све ове врсте вјештачења ентитетске полиције обављају у својим криминалистичко-техничким центрима па се поставља оправдано питање постојања ове агенције, ако се зна да управо ентитетске полиције обрађују преко 90% кривичних дјела у којима постоји потреба за вршењем вјештачења.

5.2.6. Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова

Сједиште Агенције за школовање и стручно усавршавање кадрова се налази у Мостару, а она је успостављена као самостална управна организација која је организационо позиционирана у Министарству безбједности БиХ. Према одредбама члана 19 Закона о дирекцији за координацију полицијских тијела и агенцијама за подршку полицијској структури БиХ, Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова надлежна је за: а) развијање, усклађивање и предлагање наставних планова и програма обуке у складу с потребама полицијских тијела БиХ и других служби те агенција из области безбједности; б) организовање и провођење школовања и стручног оспособљавања и усавршавања припадника полицијских тијела БиХ и других служби и агенција из области безбједности (основна, специјалистичка, стална и други видови полицијске обуке), укључујући: школовање полицијских кадрова БиХ нивоа I за потребе стицања чина полицајац; школовање полицијских кадрова БиХ нивоа II за потребе стицања чина млађи инспектор; обука припадника агенција за заштиту лица и имовине; обука припадника детективских агенција и стручна обука (курсеви, семинари и слично); в) развијање истраживачко-издавачке дјелатности те допринос укупном унапређењу и модернизацији полицијског

рада; г) библиотекарски послови; д) вођење одговарајуће евиденције и документације из своје надлежности.

У погледу оснивања Агенције, желимо казати сљедеће: није јасна намјера да систем полицијског образовања у БиХ поскупује без неке велике потребе, када се зна да у склопу ентитетских министарстава постоје довољни капацитети који могу испунити све потребе обуке и усавршавања полицијских кадрова у БиХ. Ови образовни капацитети су обавили огроман посао у периоду од завршетка ратних дешавања на овим просторима наомамо, а и данас обављају своју дјелатност на најбољи могући начин. Да ово нису неосноване тврдње, јасно показује пракса у којој се истичу они који су образовани у овим институцијама. Оснивањем Агенције, драстично је поскупило образовање полицијских службеника у БиХ, јер је поред ентитетских образовних установа, основана образовна установа на нивоу заједничких институција, која треба да обавља исту дјелатност. Рационално размишљајући, тешко је пронаћи оправдане разлоге за успостављање оваквог система полицијског образовања. Може се тумачити да је латентна намјера оснивања ове агенције пренос надлежности у области полицијског образовања са ентитетског на ниво заједничких институција, мада је тај пренос и фактички извршен формирањем Агенције. И даље остаје нејасан потез и намјера неких руководиоца ентитетских полицијских институција за обуку полицијских кадрова, који су у протеклом периоду предузели више активности на давању дигнитета и легитимитета овој агенцији.

За обављање послова из надлежности Агенције, основане су сљедеће основне организационе јединице: Канцеларија директора, Сектор за обуку, Сектор за планирање и подршку обуци и Сектор за администрацију и финансије.

5.2.7. Служба за послове са странцима

Служба за послове са странцима основана је Законом о Служби за послове са странцима (Службени гласник БиХ број 54/05), као управна организација у саставу Министарства безбједности БиХ са оперативном самосталношћу. Служба се првенствено бави надзором и контролом над кретањем и боравком странаца у БиХ, кроз обављање административно-управних и инспекцијских послова. Обављањем административно-управних послова Служба одлучује о статусу странаца у БиХ, кроз одобравање или одбијање боравка странаца у земљи, као и о одбијању боравка, отказу боравка и удаљењу странаца из земље. Такође, она врши одређене безбједносне провјере код одлучивања о издавању виза, а код дугорочних боравака издаје сагласност на издавање дугорочних виза. Служба се стара о странцима који су у илегалном боравку те одлучује о смјештају странаца под надзор у имиграциони центар. У оквиру инспекцијске

надлежности, Служба оперативним путем кроз прикупљање обавјештења и информација прати и контролише законитост боравка странаца у БиХ. Даље, Служба прикупља податке о илегалним миграцијама и илегалним мигрантима у БиХ, надзире и контролише боравак странаца кроз њихову евентуалну незаконитост у кориштењу боравка, о угрожавању јавне безбједности или угрожавању националне безбједности земље од одређених категорија странаца, као и других инкриминисаних радњи, након којих Служба предузима репресивне мјере и примјењује друга законом прописана овлашћења.¹¹⁹

Сједиште Службе за послове са странцима се налази у Сарајеву. Служба је организована тако да се у сједишту налази Управа Службе за послове са странцима, у оквиру које функционишу организационе јединице: Кабинет директора, Канцеларија за стратешко планирање и анализу, Канцеларија за унутрашњу контролу, Сектор за оперативну подршку, Сектор за редамисију, прихват и смјештај и сектор за администрацију. Организационе јединице које своје дјелатности обављају ван сједишта су: теренски центри и имиграциони центри.

Теренских центара има 16 и смјештени су у сљедећим градовима: Би-хаћу, Бањој Луци, Ливну, Добоју, Орашју, Брчком, Тузли, Бијелини, Зеници, Травнику, Мостару, Љубушком, Сарајеву, Источном Сарајеву, Горажду и Требињу. У надлежности теренских центара су сљедећи послови: а) инспекцијски надзор над спровођењем законских одредаба које регулишу питања кретања, боравка и запошљавања странаца, и б) административно-управни послови прописани Законом о кретању и боравку странаца и азилу.

Иако је остављена законска могућност за отварање већег броја имиграционих центара, за сада је успостављен само један имиграциони центар који се налази у Источном Сарајеву. Иначе, имиграциони центри су организационе јединице Службе ван њеног сједишта. Имиграциони центри су специјализоване установе за прихватање и смјештај странаца којима је одлуком надлежног органа у БиХ одређена мјера стављања под надзор у складу са Законом о кретању и боравку странаца и азилу.

Све институције и државни органи у БиХ су дужни сарађивати са Службом за послове са странцима и пружати јој неопходне информације важне за њено функционисање, а истовремено и Служба је дужна уступати информације значајне за рад институција БиХ па, самим тим, и за рад полицијских структура на свим нивоима у БиХ.

---

¹¹⁹ Доступно на: http://www.sps.gov.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=2&lang=rs, претражено: 15. 9. 2022. године.

5.3. Полиција дистрикта Брчко

Брчко дистрикт БиХ је јединствена административна јединица локалне самоуправе која је под суверенитетом Босне и Херцеговине. Територија Брчко дистрикта БиХ обухвата цјелокупну територију Општине Брчко у границама од 1. јануара 1991. године и процентуално заузима око 1% укупне територије Босне и Херцеговине. Полиција Брчко дистрикта Босне и Херцеговине службено је успостављена 8. марта 2000. године, а послове из своје надлежности обавља на територији цијелог БД БиХ. Правни оквир за успостављање ове полицијске агенције чине Статут Брчко дистрикта и Закон о полицији Брчко дистрикта (Службени гласник Брчко дистрикта, број 31/09). Ова полицијска организација се финансира из буџета БД БиХ. На челу полиције је шеф Полиције Брчко дистрикта, који има свог замјеника, а остала организација је постављена слично организацији у полицији Републике Српске. Полиција Брчко дистрикта задужена је за обављање свих полицијских послова на територији Брчко дистрикта. Полицијом Брчко дистрикта БиХ руководи шеф полиције. Послове из своје надлежности обавља преко сљедећих организационих јединица:

- Кабинет шефа полиције,
- Оперативно-комуникацијски центар,
- Јединица специјалне полиције,
- Јединица опште полиције,
- Јединица криминалистичке полиције,
- Јединица за истраживање ратних злочина,
- Јединица саобраћајне полиције,
- Јединица за професионалне стандарде,
- Јединица за административно-финансијске, техничке послове и логистику,
- Јединица за спречавање и сузбијање тероризма и екстремног насиља.¹²⁰

За обављање оперативно-стручних послова из надлежности Полиције Брчко дистрикта највећи значај имају организационе јединице о којима ћемо говорити у наставку.

Оперативно-комуникацијски центар надлежан је за координацију рада свих организационих јединица Полиције БД у извршавању редовних послова и задатака. Задужен је за благовремено, потпуно и тачно информисање шефа полиције и његовог замјеника о свим сазнањима и безбједносно-интересантним догађајима значајних за рад полиције и укупно стање безбједности на подручју Брчко дистрикта. Такође, врши послове потражне дјелатности из надлежности

¹²⁰ Доступно на: <https://www.policijabdbih.gov.ba/>, претражено: 17. 9. 2022. године.

Полиције БД, праћење и ажурирање електронске карте града, надзор система видео-надзора и електронске размјене података. Полиција БД остварује сарадњу са оперативним центрима других полицијских агенција.

Јединица опште полиције врши послове заштите личне и имовинске безбједности грађана, предузимања оперативних и других мјера и радњи на одржавању јавног реда и мира, спречавању и откривању кривичних дјела и проналажењу и лишењу слободе њихових учинилаца. Бави се пословима контроле и регулисања саобраћаја на путевима. Самостално и у сарадњи са другим организационим јединицама извршава послове у вези са обезбјеђењем јавних окупљања грађана, обезбјеђењем одређених лица и објеката, а врши и надзор над примјеном закона и других прописа о оружју и муницији, превозу, преносу и употреби оружја, експлозивних материја и запаљивих течности и гасова. У погледу прекршајног поступка који се води пред надлежним судовима, за прекршаје из своје надлежности, прикупља доказе, покреће и заступа захтјеве за покретање прекршајног поступка те прати исход покренутих прекршајних поступака. Такође, планира и проводи одговарајуће мјере у циљу унапређења стања безбједности.

Јединица криминалистичке полиције организује, планира и предузима оперативне и друге мјере и радње, под надзором надлежног тужилаштва, на спречавању, откривању и истраживању малољетничког, имовинског, општег и привредног криминалитета, корупције, злоупотребе дрога, организованог и високотехнолошког криминалитета, као и свих других кривичних дјела прописаним кривичним законодавством БиХ и дистрикта Брчко. Бави се пословима финансијских истрага и криминалистичко-обавјештајним пословима, као и пословима из области форензике и контрадиверзионе заштите. Задужена је за праћење стања и појавних облика криминалитета. У области спречавања и сузбијања криминалитета сарађује са другим јединицама Полиције БД, као и другим надлежним органима и полицијским агенцијама у БиХ.

Јединица саобраћајне полиције надлежна је за обављање послова и задатака из области безбједности саобраћаја на подручју за које је надлежна Полиција БД (регулисање саобраћаја на путевима, контрола возача и возила који учествују у саобраћају). Задужена је за спречавање и откривање кривичних дјела из области безбједности саобраћаја те проналажење и лишење слободе учинилаца тих кривичних дјела. Статистички и аналитички прати стање безбједности саобраћаја на подручју своје мјесне надлежности, а у складу са тим, планира и проводи одговарајуће мјере у циљу унапређења стања. Надлежна је за спречавање вршења прекршаја из области безбједности саобраћаја, као и санкционисање прекршаја из своје надлежности путем прекршајних налога и захтјева за покретање прекршајног поступка. Уколико покрене прекршајни поступак захтјевом за покретање прекршајног поступка, прикупља доказе и

заступа захтјев у прекршајном поступку, а прати и исход покренутих прекршајних поступака. Јединица предлаже мјере за унапређење стандарда у поступку прекршајног процесуирања. Такође, врши обраду и достављање надлежном тужилаштву извјештај о извршеном кривичном дјелу из области безбједности саобраћаја и праћење исхода кривичног поступка.

Јединица за истраживање ратних злочина предузима мјере и радње на откривању, истраживању и документовању кривичних дјела ратних злочина почињених на подручју Брчко дистрикта: геноцида, злочина против човјечности, ратних злочина против цивилног становништва, противправног убијања и рањавање непријатеља, противправног одузимања ствари од убијених и рањених на ратишту, повреде закона и обичаја рата. У погледу откривања и документовања ратних злочина, остварује сарадњу са свим полицијским агенцијама у БиХ и Комисијама за тражење несталих и убијених за вријеме рата, у циљу откривања.

Јединица за спречавање и сузбијање тероризма и екстремног насиља надлежна је за спречавање, откривање и истраживање кривичних дјела тероризма и других кривичних дјела, безбједносно интересантних догађаја и појава у вези с тероризмом, екстремизмом и насилним криминалитетом заснованим на вјерском или националном екстремизму, хулиганству или другим побудама. Јединица организује, планира и предузима оперативне и друге мјере и радње за спречавање и откривање извршилаца кривичних дјела и носилаца безбједносно интересантних појава из области тероризма.

Јединица специјалне полиције непосредно учествује у вршењу послова и задатака заштите личне безбједности грађана и заштите објеката и других добара у случају опште опасности или када је јавни ред и мир нарушен у већем обиму или случајевима терористичког и другог насилног дјеловања, односно оружане побуне. Такође, задужена је за спречавање извршења кривичних дјела те проналажење и хватање починилаца кривичних дјела. Пружа помоћ другим организационим јединицама Полиције БД приликом обезбјеђења јавних скупова те у провођењу мјера и радњи на плану опште превенције. Надлежна је за послове рјешавања отмица и талачких ситуација. Ангажује се у извршавању и других послова на основу процјене безбједносне ситуације на терену, када се установи да је извршење појединих послова ван домена других организационих јединица.

5.4. Министарство унутрашњих послова Федерације БиХ

У складу са територијалном организацијом Федерације Босне и Херцеговине, организована је и полиција, тј. децентрализована је и функционише преко десет кантоналних министарстава, а одређене послове прати и обједињава Министарство унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине. Организација и надлежност Министарства унутрашњих послова Федерације БиХ прописани су Законом о унутрашњим пословима и Законом о полицијским службеницима Федерације БиХ, оба из 2005. године. Овим законима се, између осталог, уређују унутрашњи послови из надлежности Федерације Босне и Херцеговине, начин вршења тих послова, организација и надлежност Министарства те, што је веома значајно, међусобни односи Министарства са министарствима надлежним за унутрашње послове кантона. Чињеница да се у ФБиХ налази једанаест полицијских агенција, само говори о могућности појаве сложених односа између појединих државних органа у њиховом функционисању (мисли се на односе између кантоналних министарстава и њихов однос према МУП-у ФБиХ) и оставља реалну могућност за честу појаву сукоба надлежности. Чак је и Законом о унутрашњим пословима (Службене новине Федерације БиХ, број 81/14) предвиђено да сукоб надлежности између кантоналних министарстава те између кантоналних министарстава и МУП-а ФБиХ, рјешава Уставни суд Федерације БиХ.

Примјењујући територијални принцип организације полиције на полицију Федерације БиХ, може се рећи да она функционише на три нивоа, и то: ентитетском, кантоналном и локалном нивоу. На ентитетском нивоу послове из области унутрашњих послова обавља Министарство унутрашњих послова ФБиХ, али не треба заборавити да оно, кроз дјеловање Федералне управе полиције, има ингеренције над појединим полицијским пословима на нивоу ентитета и кантона. Министарство унутрашњих послова ФБиХ је организовано тако да је један његов дио задужен за неоперативне послове, док је други дио задужен за оперативно-стручне послове (полицијске послове у ужем смислу). За класичне полицијске послове је задужена Федерална управа полиције која ове послове обавља преко својих унутрашњих организационих јединица.

Према Закону о унутрашњим пословима Федерације БиХ, надлежности Министарства унутрашњих послова ФБиХ су: спречавање и откривање кривичних дјела тероризма, међукантоналног криминала, стављања у промет опојних дрога и организованог криминала те проналажење и хватање учинилаца тих кривичних дјела и њихово привођење надлежним органима; осигурање одређених особа и зграда Федерације; школовање, стручно оспособљавање и усавршавање; стицање и престанак држављанства Федерације. Поред ових над-

лежности, МУП ФБиХ је надлежан и за заједничке послове Федерације БиХ и кантона, а ту се, прије свега, мисли на сљедеће послове: провођење закона и других прописа о држављанству, лично име, матичне књиге и матични регистар, агенције и унутрашње службе за заштиту људи и имовине, инспекцијски надзор заштите од пожара, експлозивне материје, превоз опасних материја, послови детективске дјелатности, провођење одређених мјера и радњи које се односе на подручје насиља у породици у складу са законом, као и други послови одређени законима Федерације.

Послове из своје надлежности Министарство унутрашњих послова ФБиХ обавља преко сљедећих организационих јединица: Кабинета министра, Секретара, Сектора за правне послове, Сектора за материјално-финансијске послове, Сектора за опште и заједничке послове, Полицијске академије, Федералне управе полиције, Инспектората за надзор рада агенција и унутрашњих служби за заштиту људи и имовине од пожара, Јединице за интерну ревизију.

Министарством унутрашњих послова Федерације БиХ руководи министар, а то остварује преко свог кабинета. У Кабинету министра врше се протоколарни послови и послови у вези са припремом сједница Колегија министра, као и праћење провођења закључака Колегија. Дио послова се односи на праћење и упознавање министра са динамиком извршавања обавеза организационих јединица, а дио на послове у вези с примањем и рјешавањем аката упућених министру, информисањем јавности и др.

Сектор за правне послове у својој надлежности има правне, стручне и друге послове који се односе на припремање нацрта и приједлога закона и других прописа из области унутрашњих послова и послова полиције, као и разматрање и припремање приједлога и мишљења о нацртима закона и другим прописима. Такође, проводи надзор над примјеном федералних прописа. У опису послова му је да обавља послове у вези са путним исправама, кретањима и боравком странаца из заједничке надлежности Федерације и кантона. Ради јединственог провођења и правилне примјене закона и других прописа из области унутрашњих послова, даје стручна објашњења и пружа помоћ другим организационим јединицама МУП-а ФБиХ.

Сектор за материјално-финансијске послове је надлежан за: израду приједлога буџета Министарства; праћење и осигуравање правилне примјене и провођење закона и других прописа из области рачуноводства, финансија и јавних набавки. Он врши успостављање, обраду и вођење књиговодствене и финансијске документације, а обавља и послове вођења поступка набавке робе и вршења услуга за потребе Министарства. Исто тако, обавља послове инвестиционо-техничког и текућег одржавања објеката и управљање објектима Министарства.

Сектор за опште и заједничке послове у својој надлежности има: послове у вези са остваривањем права, дужности и одговорности државних службеника, полицијских службеника и намјештеника Министарства. Такође, обавља послове развоја, пројектовања и одржавања јединственог информационог система из дјелокруга Министарства те врши увезивање рачунара у мрежу на нивоу организационих јединица, као и Министарства у цјелини. Дио послова се односи на обезбјеђење исправности и техничког функционисања рачунарске опреме у Министарству, а предлаже и стара се о провођењу мјера за заштиту података и информационог система. Обавља послове писарнице и административно-техничке послове.

Полицијска академија у својој надлежности има послове стучног оспособљавања и усавршавања кадрова за потребе Министарства унутрашњих послова ФБиХ, с тим што спроводи обуку полазника за чин полицајца и обуку за чин млађег инспектора.

Инспекторат за надзор рада агенција и унутрашњих служби за заштиту људи и имовине од пожара надлежан је за: надзор над радом агенција и унутрашњих служби заштите које врше послове заштите људи и имовине; остваривање сарадње и координације с осталим инспекцијским службама кантоналних органа унутрашњих послова; праћење и рјешавање управних ствари у прописаним роковима; вршење инспекцијског надзора над провођењем мјера заштите од пожара у правним лицима и другим институцијама у приватном и државном власништву.

Јединица за интерну ревизију надлежна је за планирање и провођење интерне ревизије у Министарству унутрашњих послова ФБиХ; испитивања и оцјене података и информација који се односе на материјално-финансијско пословање; сачињавање извјештаја о резултатима и давање препорука ради побољшавања материјално-финансијског пословања Министарства, праћење реализације препорука интерне ревизије; испитивање осигурања и комплетности рачуноводствене документације; провјеравање и утврђивање вјеродостојности, сврсисходности и законитости финансијских трансакција и др.

Организацију, вршење и надзор над полицијским пословима и задацима у Федерацији врши Управа полиције. На челу Управе полиције налази се директор који послове и задатке извршава преко својих организационих јединица у сједишту Министарства. Иначе, директор Управе полиције надгледа и усмјерава активности Управе у складу с приоритетима које одреди Влада Федерације, уз консултације са министром. Он надгледа, управља, планира и надзире цјелокупни рад Управе полиције, непосредно руководи полицијом, организовањем и обједињавањем и усавршавањем рада Управе полиције, налаже употребу Специјалне јединице полиције у складу са законом, доноси рјешења о заснивању и престанку радног односа, распоређује и привремено удаљава и

разрјешава службенике Управе полиције и доноси рјешења о чиновима. Развија сарадњу са Тужилаштвом, судовима и другим релевантним судским органима по питањима из надлежности Управе полиције, припрема приједлоге потребних финансијских средстава за рад Управе и друге послове из своје надлежности. Директор има замјеника који га мијења у вријеме његовог одсуства, а обавља и неке друге послове које му директор повјери.

Уз директора функционише његов кабинет који има улогу да организује и учествује у изради програма рада и извјештаја о раду Управе полиције, врши припреме за одржавање сједница Стручног колегија директора Управе и стара се о спровођењу закључака колегија, врши и организује послове у вези са обављањем функције директора и информисае јавност о раду Управе полиције и обавља и друге послове из свог дјелокруга.

У Федералној управи полиције постоји и Сектор за администрацију који је задужен за израду програма, информација, извјештаја из своје надлежности, проучавање утицаја законских прописа на рад Управе полиције, а задужен је да даје стручна објашњења с циљем јединственог провођења и примјене прописа, прати и анализира усклађеност прописа које примјењује Управа, прати и анализира стање кадрова, успоставља и води прописане евиденције, прати прописе из области радних односа, прати послове.

Специјална полицијска јединица је опремљена и обучена за самостално дјеловање у свим временским условима и приликама, у борби против свих видова криминала, у ситуацијама када није довољна или је непоуздана употреба редовних полицијских снага. Значи, ова јединица пружа подршку Сектору криминалистичке полиције приликом лишавања слободе лица осумњичених за тероризам или терористичких група или одбјеглих опасних осуђеника итд.

Сектор униформисане полиције је у надлежности директора Управе полиције. Његови припадници врше физичку, оперативну и техничку заштиту личности и објеката у Федерацији и проучавају научно-техничка достигнућа у погледу техничке заштите личности и објеката и старају се о њиховој примјени. Припадници овог сектора сарађују с другим агенцијама у организацији и планирању појачаних мјера безбједности за заштиту личности приликом њиховог боравка на подручју ФБиХ те анализирају и утврђују матрицу безбједносног ризика за личности које штите. Обављају послове контрадиверзионе и техничке заштите те контролишу производњу, промет и превоз експлозивних материја. Такође, они пружају подршку Сектору криминалистичке полиције у извршавању оперативних акција, хапшењу, претресима и задржавању лица и врше послове сталног оперативног дежурства на нивоу Управе полиције Федерације БиХ. Сектором униформисане полиције руководи начелник – главни инспектор.

Федерална истражна служба криминалистичке полиције непосредно проводи најсложеније криминалистичке обраде на подручју ФБиХ те, у скла-

ду са надлежностима МУП-а ФБиХ, организује и остварује међународну и међуполицијску сарадњу по питањима спречавања и откривања кривичних дјела. Послове из области међукантоналног криминала Сектор обавља преко Одјељења за борбу против међукантоналног криминала, а на подручју кантона своје присуство остварује кроз рад три теренске канцеларије (Теренска канцеларија Сарајево – за подручје Кантона Сарајево и Босанско-подрињског кантона, Теренска канцеларија Тузла – за подручје Тузланског и Посавског кантона, Теренска канцеларија Мостар – за подручје Херцеговачко-неретванског и Западнохерцеговачког кантона) и четири детаשמана (Детаשמан Бихаћ – за подручје Унско-санског кантона, Детаשמан Травник – за подручје Средњобосанског кантона, Детаשמан Зеница – за подручје Зеничко-добојског кантона и Детаשמан Ливно – за подручје Кантона 10 – Ливно).

Центар за форензичка испитивања, вјештачења и истраживања врши увиђаје извршених кривичних дјела из надлежности Федерације, прикупља доказни материјал и друге трагове те обавља лабораторијска вјештачења и испитивања, припрема и предлаже законе, процедуре и стандарде и друге прописе из своје надлежности. Овај центар обавља криминалистичко-техничка вјештачења из надлежности Управе полиције Федерације, као и по захтјеву кантоналних министарстава и других државних органа. Центар води монодактилоскопску и декадактилоскопску збирку за лица са подручја ФБиХ, а врши и послове испитивања докумената.

Сектор за подршку непосредно и у сарадњи са другим организационим јединицама Федералне управе полиције, као и другим полицијским агенцијама за провођење закона предузима оперативно-тактичке и техничке мјере ради проналажења и хватања учинилаца кривичних дјела, проналажења предмета, моторних возила и докумената; на захтјев агенција за провођење закона раписује, објављује и обуставља потраге, објаве и расписе о трагању.

Јединица за професионалне стандарде истражује случајеве притужби грађана на рад запослених у Федералној управи полиције. Надлежна је за вршење надзора над заштитом тајних података.

Сектор за материјално-финансијске послове врши набавку опреме; припрема приједлог потребних средстава за рад ФУП-а и приједлог финансијских планова; обавља рачуноводствено-финансијске послове; припрема анализе и информације о стању и кретању финансијских и материјалних средстава; врши инвестиционо-техничко одржавање објеката; обавља штампање и умножавање материјала и обавља друге послове из свог дјелокруга рада.

5.4.1. Кантонална министарства унутрашњих послова ФБиХ

Федерација Босне и Херцеговине је састављена од десет кантона који имају своју унутрашњу организациону структуру када је у питању организација државне управе. Организација полиције у Федерацији у складу је са њеном територијалном организацијом, тако да у Федерацији полицијске послове обавља Министарство унутрашњих послова на нивоу Федерације, о чему смо претходно говорили, и десет кантоналних министарстава унутрашњих послова, свако на подручју свог кантона. Организација полиције у кантонима је у великој мјери у складу са организацијом полиције на нивоу Федерације, с примјетном разликом да кантонална министарства немају антитерористичке јединице. Будући да је у складу са подјелом надлежности између Федерације и кантона у надлежности кантона да успостављају и надзиру полицијске снаге, јасно је да тако висок степен самосталности кантоналних министарстава често доводи Министарство унутрашњих послова Федерације БиХ у ситуацију да прати рад, али без могућности неког утицаја на извршавање полицијских послова. То даље јасно говори да је стварна полицијска власт у рукама кантоналних министарстава. О томе јасно говори члан 6 Закона о унутрашњим пословима Федерације, којим је прописано да у случају сукоба надлежности у обављању послова из члана 2 Закона о унутрашњим пословима између Министарства унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине и кантоналног министарства, рјешава Уставни суд Федерације БиХ својом одлуком. Ако је неопходно хитно поступање ради спречавања настајања неотклоњивих штетних посљедица, до одлуке Уставног суда Федерације БиХ примјењиваће се одлука коју донесе министар унутрашњих послова Федерације. О евентуалној таквој одлуци министар обавјештава предсједника Владе Федерације и руководиоца кантоналног министарства на којег се односи одлука.

Дакле, највећи обим полицијских послова у ФБиХ обављају кантонална министарства унутрашњих послова, која, уопштено посматрајући, имају приближно исту организациону структуру.

Кантонална министарства унутрашњих послова имају своје организационе јединице у сједишту министарства и ван сједишта. Основне организационе јединице у сједишту кантоналних министарстава су: Кабинет министра, Управа за администрацију и подршку и Управа полиције.

Управа полиције представља најзначајнију организациону јединицу кантоналног министарства преко које се обављају сви полицијски послови. Она се састоји из сљедећих организационих јединица: Кабинет полицијског комесара, Сектор униформисане полиције, Сектор криминалистичке полиције и Полицијска управа. Послови који су у надлежности Управе полиције су сљедећи:

заштита живота, личне и имовинске безбједности грађана; послови одржавања јавног реда и мира; спречавање, откривање и истраге кривичних дјела и прекршаја из надлежности кантона; послови у вези са одржавањем јавних скупова; послови у вези са контролом и регулисањем саобраћаја; обезбјеђење одређених лица и објеката; послови у вези са набавком, посједовањем и ношењем оружја; праћење, усмјеравање и усклађивање рада полицијских управа, нарочито у пословима и задацима полиције, а у сложенијим случајевима по потреби и непосредно предузимање мјера ради спречавања и откривања кривичних дјела те проналажења и лишавања слободе њихових извршилаца. Управа полиције задужена је и за пружање стручне помоћи полицијским управама; праћење стања безбједности на подручју кантона; вођење прописаних евиденција; надзор и контрола полицијских службеника; праћење примјене законских и других прописа и предлагање измјена и обављање других послова из своје надлежности. На челу Управе полиције налази се комесар (директор) полиције, а Управа полиције послове из своје надлежности обавља преко својих, већ поменутих, организационих јединица.

Ван сједишта кантоналног министарства успостављене су полицијске управе. Оне су надлежне за обављање полицијских послова из своје надлежности на територији једне или више општина. Полицијске управе у свом саставу имају полицијске станице, одјељење или одсјек криминалистичке полиције (задужен за провођење истрага за кривична дјела која нису у надлежности полицијских станица) и полицијских испостава. Полицијске станице, на територији за коју су формиране, обављају све опште полицијске послове, али проводе и истраге за кривична дјела која нису у надлежности одсјека криминалистичке полиције у оквиру Полицијске управе и Сектора криминалистичке полиције у оквиру Управе полиције. Одсјек криминалистичке полиције је надлежан за праћење, анализу, превенцију, лишење слободе учинилаца кривичних дјела и истраге кривичних дјела из Кривичног закона ФБиХ, и то: кривична дјела против живота и тијела, кривична дјела против слободе и права човјека и грађанина, кривична дјела против полне слободе и морала, кривична дјела против опште безбједности људи и имовине, кривична дјела против имовине у случајевима када је материјална штета до 15.000 КМ, кривична дјела против правосуђа, кривична дјела против јавног реда и правног промета. Полицијска испостава врши послове на свом подручју и задатке који се односе нарочито на заштиту живота, личне и имовинске безбједности грађана, послове одржавања јавног реда и мира, спречавање вршења кривичних дјела, проналажење и хватање починилаца и њихово привођење, послове у вези са обезбјеђењем јавних скупова, послове везане за излазак и осигурање мјеста догађаја почињених кривичних дјела, обављање и других послова који су јој стављени у надлежност.

6. ПОЛИЦИЈСКА ОВЛАШЋЕЊА

6.1. Послови полиције

Прије него што будемо почели да говоримо о полицијским овлашћењима, рећи ћемо нешто о пословима полиције, како бисмо објаснили везу између функција полиције, полицијских послова и полицијских овлашћења. Прије свега, да би полицијске функције могле бити остварене, а кроз њих и неке важне државне функције, држава је у надлежност полиције ставила механизме помоћу којих полиција остварује своју функцију у друштву. Може се рећи да послови полиције представљају кључни механизам за остваривање полицијске функције.

„Послови полиције су дио функције полиције чијим обављањем се остварује циљ њеног постојања. Према једном другом гледишту, полицијски послови су дио унутрашњих послова које обавља полиција, примјеном полицијских мјера и радњи и полицијских овлашћења.”¹²¹ Дакле, полицијски послови се реализују кроз полицијске мјере и радње и полицијска овлашћења.

Са аспекта вршења послова полиције, полицијским мјерама се могу сматрати активности полиције које су усмјерене на спречавање негативних друштвених појава (прекршаја, кривичних дјела) и на стварање услова да до таквих посљедица и појава не дође. Велики дио послова полиције има карактер превентивних мјера које полиција предузима у својој пракси. Управо због тога у полицијској пракси и теорији изузетно чест појам су полицијске мјере или њима сличан појам – безбједносне мјере, мјере полиције и сл. Под овим појмом, односно појмовима, ипак се подразумијевају доста шире активности од наведених. Тако се полицијским мјерама сматрају различити садржаји који се односе на рад полиције. Честе су и информације о томе да полиција предузима потребне мјере у одређеном случају (чак би се могло рећи да у актуелном тренутку полиција, макар на нашим просторима, искључиво саопштава без

¹²¹ Субошић, Д., *Op. cit.*, стр. 111.

упуштања у конкретизацију да су предузете „одговарајуће” мјере), а чак се и у полицији издају наређења (налози) да се у конкретном случају предузму потребне мјере, без прецизирања о којим се мјерама ради. Ово указује на то да се под полицијским мјерама подразумијевају све правно могуће мјере, односно све потребне мјере које је неопходно примијенити у конкретном случају. У том смислу, појам полицијске мјере користи се као општи за означавање свих овлашћења која полиција примјењује и задатака које полиција извршава или у конкретном случају треба да примијени, односно изврши да би обавила послове из своје надлежности. Према томе, полицијске мјере се могу дефинисати као организовано и планско спровођење активности, тј. извршавање скупова задатака, односно скупа послова полиције на очувању и (или) унапређењу безбједности, при чему се разликују појавни облици (спољашња манифестација) безбједносних мјера и правне форме у којима се те мјере предузимају).¹²²

Није ријетка ситуација да се под полицијским мјерама подразумијева и само дио тих мјера, а што је одређено по различитим критеријумима (специфичан садржај или друга карактеристика). Критеријуми су, наравно, релевантни и за саму дјелатност полиције (примјена непосредне физичке принуде, тајност у обављању дијела послова и друго). У зависности од тога који критеријум примјењује полиција, разликују се и полицијске мјере, тако да оне могу бити интервентне мјере и неинтервентне мјере, што зависи од тога да ли се ради о мјерама којима се задире у нечије право или о мјерама којима се то не чини. У прве спадају сва полицијска овлашћења, изузев упозорења, пошто се полицијским овлашћењима често најдиректније задире и у основна људска права и слободе, док су друге сва тзв. фактичка поступања полиције. То су сва неинтервентна и слична поступања полиције која (по правилу) не производе правне посљедице, као што је давање савјета грађанима, пружање обавјештења лицу које је у непознатом мјесту, обавјештавање родбине жртве у случају несреће и друго. Ова поступања се могу сматрати фактичким, јер за њих није потребан изричит правни основ, већ је довољан разлог који произлази из саме дјелатности полиције.¹²³

У полицијској пракси, доста рјеђе се користи појам полицијске радње од појма полицијске мјере иако нису ријетке ситуације да се сусрећемо са појмовима – радње органа унутрашњих послова, радње полиције или службене радње полиције и слично. Сам појам полицијске радње је, по свему судећи, изведен из појма процесне радње, који је карактеристичан за процесно законодавство, тј. за кривични, прекршајни и управни поступак. Ти су поступци

---

¹²² Милетић, С., Основи јавне безбедности – послови и начин рада, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2004. године, стр. 110.

¹²³ Јовичић, Д., *Op. cit.*, стр. 233.

у нашем правном систему уређени важећим Законом о кривичном поступку, Законом о прекршајима и Законом о управном поступку.¹²⁴ Дакле, за полицијске радње можемо рећи да су то радње које полиција предузима у пракси приликом остваривања своје улоге у неком од поступака (кривичном, прекршајном или управном), а које предузима у складу са прописима којима је регулисано њено процесно поступање.

6.1.1. Послови полиције по Закону о полицији и унутрашњим пословима

У обављању своје дјелатности, полиција Републике Српске примјењује велики број законских и подзаконских аката. Међу тим, темељним законима за њену дјелатност се сматрају Закон о полицији и унутрашњим пословима, Закон о кривичном поступку и Закон о прекршајима, Закон о јавном реду и миру итд. Поменути законима се одређује већина послова и задатака које обавља полиција Републике Српске, а такође се одређује и процесна улога полиције у кривичном и прекршајном поступку. Из поменутих законских рјешења произлази већина полицијских овлашћења на основу којих полиција обавља послове полиције, чиме у коначници испуњава своју функцију.

Највећи дио послова полиције Републике Српске одређен је Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 57/16 и 110/16). Овим законом су дефинисани оперативно-стручни послови који суштински представљају полицијске послове, и остали унутрашњи послови који се налазе у надлежности полиције. Дакле, према члану 5 Закона о полицији и унутрашњим пословима, послови полиције Републике Српске су оперативно-стручни послови којима се обезбјеђују:

- заштита уставног поретка од насилног угрожавања и промјена те безбједност Републике Српске у складу са законом,
- заштита живота и лична безбједност,
- људска права и слободе,
- заштита свих облика својине,
- спречавање вршења кривичних дјела и прекршаја,
- откривање кривичних дјела и прекршаја,
- проналажење, лишавање слободе и предаја извршилаца кривичних дјела и прекршаја надлежним органима,
- одржавање јавног реда и мира,

¹²⁴ Јовичић, Д., Шетка, Г., Јавна безбједност, Факултет безбједносних наука, Бања Лука, 2020. године, стр. 218.

- заштита личности и објеката који се посебно обезбјеђују,
- идентификација лица, предмета и трагова криминалистичко-техничким методама,
- безбједност и контрола саобраћаја на путевима и безбједност у другим областима саобраћаја,
- пружање помоћи ради отклањања посљедица којима се угрожава безбједност лица или имовина у већем обиму,
- пружање помоћи другим органима,
- право на јавно окупљање грађана у складу са законом,
- контрола промета експлозивних материја и запаљивих течности и гасова,
- заштита од пожара,
- контрола превоза опасних материја и
- контрола кретања наоружања и војне опреме.

Ако се анализирају одредбе закона које смо навели, лако се може закључити да је Законом о полицији и унутрашњим пословима дефинисана већина послова полиције. Исто тако, већина полицијских овлашћења која полиција примјењује у својој пракси за остваривање своје функције, прописана је овим законом. У погледу спречавања криминалитета, полиција предузима послове које ћемо детаљније образложити.

Полицијски послови који се односе на заштиту уставног поретка од насилног угрожавања и промјена, те безбједност Републике Српске у складу са законом подразумијевају превентивне активности полиције чији је циљ заштита наведених вриједности, као и предузимање репресивних мјера и активности према лицима која су својим дјелањем довела до угрожавања. У погледу заштите ових вриједности, тј. спречавања вршења кривичних дјела којима се ове вриједности угрожавају, полиција Републике Српске предузима мјере и радње како би дошла до сазнања и релевантних информација о угрожавању поменутих вриједности, а након тога, полиција предузима неопходне мјере и активности (проводи оперативно-тактичке мјере и радње и примјењује полицијска овлашћења) у циљу заштите поменутих вриједности.

Заштита живота и лична безбједност и заштита свих облика својине суштински се огледа у предузимању активности полиције у циљу превенције криминалитета, односно примјени превентивних мјера полиције кроз: а) вршење полицијских послова и примјену полицијских овлашћења, позорничку и патролну дјелатност, рад на безбједносном сектору, појачани надзор и локалну контролу, као и кроз предузимање осталих оперативно-тактичких мјера и радњи које имају превентивно дејство и којима се може доћи до сазнања о планирању и припремању извршења кривичних дјела и о њиховим потенцијалним извршиоцима, односно до других безбједносно интересантних обавјештења; б)

спровођење сопствених програма и пројеката (рад полиције у локалној заједници, секторски начин рада, примјена позорничке дјелатности, програм криминалистичке контроле, процјена јавне безбједности – предузимање, дакле, низа активности које се огледају у систему мјера и надзирању криминалних средина, објеката и лица са циљем спречавања криминалитета, као и других програма у циљу заштите живота грађана и њихове имовине и в) остваривање заједничких активности и сарадње са другим државним органима и недржавним субјектима на подизању степена безбједности грађана (на примјер, спречавање наркоманије, насиља у породици, корупције, спречавање просјачења и других девијантних појава).¹²⁵

Спречавање вршења кривичних дјела и прекршаја представља суштинску дјелатност полиције која се манифестује у дјеловању полиције у претпољу криминалитета (предделиктно поступање полиције). Предделиктно поступање полиције огледа се у активностима полиције које су усмјерене на осујећивање покушаја учинилаца кривичних дјела у њиховим намјерама да изврше кривично дјело. Ове активности полиције се састоје од низа полицијских активности којима је циљ спречавање вршења кривичних дјела. Такође, предделиктно дјеловање полиције прожето је другим превентивним мјерама и радњама јавне безбједности које се односе на спречавање вршења прекршаја, нарушавања јавног реда и мира и друго. Тим мјерама и радњама полиције спречава се наступање штетних посљедица по безбједност грађана, али и јавне безбједности у цјелини.

Одржавање јавног реда и мира суштински представља активности полиције које су усмјерене на спречавање нарушавања јавног реда и мира, као и поновно успостављање претходно нарушеног јавног реда. Ове активности полиције имају велики значај, јер, уколико је полиција ефикасна у спречавању нарушавања јавног реда и мира, она активно доприноси спречавању вршења кривичних дјела, као и посљедица које могу настати у случају да је јавни ред и мир нарушен у већем обиму. Одржавање јавног реда и мира је свакодневна активност полиције која се обавља кроз перманентно вршење позорничке и патролне дјелатности на безбједносном сектору те других активности које полиција примјењује на безбједносном сектору, а које су усмјерене на одржавање јавног реда и мира.

Пружање помоћи у случају опасности је обавеза полиције која се огледа у предузимању активности од стране полиције како би грађане заштитила од опасности те својим поступањем омогућила заштиту грађана од непосредне пријетње по њихову безбједност.

---

¹²⁵ Милетић, С., Југовић, С., Право унутрашњих послова, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009. године, стр. 212.

Заштита личности и објеката који се посебно обезбјеђују је значајна активност полиције која доприноси спречавању кривичних дјела, јер кроз редовна, посебна и ванредна обезбјеђења, полиција спречава вршење кривичних дјела која су усмјерена на личности и објекте које је неопходно посебно обезбјеђивати.

Безбједност и контрола саобраћаја на путевима и безбједност у другим областима саобраћаја представља послове полиције који се односе на одржавање безбједности саобраћаја на путевима. Регулисање саобраћаја обухвата поступање којим се постиже несметано и безбједно одвијање, боља и сигурнија проточност саобраћаја на одређеном подручју, а према процијењеној потреби. Контрола саобраћаја обухвата организовано, планирано и усмјерено обављање послова ради остваривања безбједности саобраћаја, односно контролу возача и других учесника у саобраћају, контролу возила, превоза лица и терета и контролу сигнализације и стања путева. Пружање помоћи учесницима у саобраћају на путевима представља услужну функцију полиције, кроз давање савјета, информација, одговора на питања и сл. Надзор у саобраћају полиција врши у односу на друге субјекте од којих зависи стање безбједности саобраћаја (ауто-школе, сервиси за технички преглед возила и друго).¹²⁶ Ова активност полиције је веома важна, јер кроз ову дјелатност полиција може да спријечи вршење кривичних дјела у области саобраћаја, али исто тако може да дође до сазнања о потенцијалним извршиоцима кривичних дјела те да их спријечи у намјери да изврше кривично дјело.

Пружање помоћи ради отклањања посљедица којима се угрожава безбједност лица или имовина у већем обиму је посао полиције који посебно до изражаја долази у ситуацијама када наступе ванредне околности усљед елементарних непогода. У циљу вршења ових послова, полицијски службеници предузимају мјере и радње којима доприносе спречавању угрожавања безбједности лица и њихове имовине у ситуацијама угрожавања елементарним непогодама и другим ванредним околностима. У оквиру ових послова, полицијски службеници предузимају мјере којима спречавају кривична дјела над имовином лица која су евакуисана са угрожених подручја.

Право на јавно окупљање грађана подразумијева активности полиције, тј. предузимање низа мјера и радњи којима она врши обезбјеђење јавних скупова. Активности полиције у погледу вршења ових послова прописане су Законом о јавном окупљању Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 118/08), којим је прописано да послове заштите личне и имовинске безбједности учесника јавног скупа и других грађана, одржавање јавног реда и мира, безбједности саобраћаја и друге послове који се односе на обезбјеђивање јавног скупа обавља Министарство унутрашњих послова Републике Српске.

---

¹²⁶ Милетић, С., Коментар закона о полицији, Службени гласник, Београд, 2009. године, стр. 48.

Закон је у надлежност полиције ставио контролу свих јавних окупљања на територији Републике Српске, одобравање одржавања јавних окупљања, као и спречавања окупљања која нису организована у складу са законом.

6.1.2. Послови полиције по Закону о кривичном поступку

Закон о кривичном поступку спада у ред најважнијих прописа које полиција, поред Закона о полицији и унутрашњим пословима, свакодневно примјењује у обављању својих послова. Законом о кривичном поступку су прописана правила о поступању државних органа који учествују у кривичном поступку (судови, тужилаштво, полиција и други органи). Ова правила треба да обезбјеђују да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дјела изрекне кривична санкција под условима које предвиђа Кривични закон Републике Српске.¹²⁷

Кроз примјену ових прописа остварује се, у ствари, начело законитости, које омогућава да се испоштује претпоставка невиности, пошто се свако сматра невиним за кривично дјело док се правоснажном пресудом не утврди његова кривица. Претпоставка невиности је у наш процесноправни систем преузета из члана 6 став 2 Европске конвенције о људским правима. Ова претпоставка доприноси реализацији општег концепта „праведног суђења” у кривичним предметима и она се може оспорити само судском пресудом којом ће се утврдити кривица за извршено кривично дјело. Претпоставку невиности могу повриједити и други органи, а не само суд. Тако и полиција својим неквалификованим изјавама кроз средства јавног информисања у неким случајевима нарушава ову претпоставку.

Закон о кривичном поступку је сада, у односу на претходни који је био на снази до 2003. године, тужиоца учинио још одговорнијим за стање криминалитета и ставио га у позицију „шефа” полицији у сваком конкретном случају. Основно право и дужност тужиоца је откривање и гоњење учинилаца кривичних дјела, а то подразумијева спровођење, надзор и управљање истрагом. Тужилац покреће истрагу када постоје основи сумње да је учињено кривично дјело, а кривични поступак се може једино покренути и спровести само по његовом захтјеву (то су ситуације у којима тужилац процијени да постоје основи сумње који указују да је извршено кривично дјело и на основу којих он издаје наредбу о покретању истраге).

---

¹²⁷ Симић, М., Практични коментар закона о кривичном поступку, Правни факултет, Бања Лука, 2005. године, стр. 11.

Дакле, тужилац има право и дужност да одмах по сазнању да постоје основи сумње да је учињено кривично дјело предузме потребне мјере у циљу њиховог откривања и спровођења истраге, проналажења осумњиченог, руковођења и надзора над истрагом, као и ради управљања активностима овлашћених службених лица везаним за проналажење осумњиченог и прикупљање изјава и доказа. У том циљу тужилац проводи истрагу, а сама истрага може бити иницирана на више начина, на примјер, сам полицијски службеник може бити свједок кривичног дјела, исто тако било који грађанин може, што се најчешће и дешава, пријавити кривично дјело полицији, медицинско особље може пријавити тјелесне повреде лица која су затражила помоћ и сл.

У најкраћем, можемо рећи да полицијске радње у кривичном поступку треба да омогуће полицији да по службеној дужности, по сопственој иницијативи или у законом утврђеном односу са тужиоцем или судијом за претходни поступак, допринесе циљевима кривичног поступка. Доказивање кривичног дјела (прикупљање доказа) и обезбјеђивање присуства учиниоца кривичног дјела у поступку, као највећи изазови у томе, падају преваходно на терет полиције.

У смислу Закона о кривичном поступку, истрага обухвата активности предузете од стране тужиоца или овлашћеног службеног лица у складу са овим законом, укључујући прикупљање и чување обавјештења и доказа. У радње доказивања, које су, у ствари, послови које полиција обавља у складу са Законом о кривичном поступку, спадају:

- претресање стана, просторија и лица,
- привремено одузимање предмета и имовине,
- испитивање осумњиченог,
- саслушање свједока,
- увиђај и реконструкција и
- вјештачење.¹²⁸

Неопходно је напоменути и то да, у складу са Законом о кривичном поступку, полиција, по наредби суда, може предузимати и посебне истражне радње. Посебне истражне радње се предузимају само у посебним случајевима, и то само онда када се докази не могу прибавити на другачији начин или би њихово прибављање било повезано са несразмјерним тешкоћама. У складу са чланом 234 став 2 Закона о кривичном поступку Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 53/12, 91/17, 66/18 и 15/21) посебне истражне радње су: надзор и техничко снимање телекомуникација; приступ компјутерским

---

¹²⁸ Закон о кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 53/12, 91/17, 66/18 и 15/21).

системима и компјутерско срањње података; надзор и техничко снимање просторија; тајно прање и техничко снимање лица, транспортних средстава и предмета који су везани за њих; коришћење прикривених истражилаца и коришћење информатора; симуловани и контролисани откуп предмета и симуловано давање поткупнине; надзирани превоз и испорука предмета. Посебне истражне радње се могу одредити за кривична дјела: против Републике Српске; против човјечности и међународног права; тероризма и за која се према Кривичном закону може изрећи казна затвора од три године или тежа казна.

Пошто полиција по сагласности добијеној од тужиоца често проводи радње доказивања, потребно је упознати се са одређеним појмовима, да се не би поистовјећивали. У почетној фази истраге, прво се сусрећемо са осумњиченим, а то је лице за које постоје основи сумње да је учинило кривично дјело. Оптужени је лице против кога је у оптужници потврђена једна или више тачака. И осуђени је лице за које је правоснажном судском одлуком утврђено да је кривично одговорно за одређено кривично дјело.

Службена и одговорна лица у свим органима власти у Републици Српској, јавним предузећима и установама, дужна су да пријаве кривична дјела о којима су обавијештена или за која сазнају на било који други начин. У таквим случајевима, овлашћена службена лица (полицијски службеници) предузеће мјере да сачувају трагове и предмете кривичног дјела.

У случајевима када тужилац повјери провођење истраге овлашћеним службеним лицима (полицијским службеницима), у току цијелог трајања истраге он може да врши надзор над њиховим радом. Пошто је код нас пракса када се деси кривично дјело да се прва сазнања о томе просљеђују полицији, Закон о кривичном поступку је прописао да је овлашћено службено лице, ако постоје основи сумње да је извршено кривично дјело за које је законом прописана казна затвора преко пет година, дужно одмах обавијестити тужиоца и под његовим надзором предузети потребне мјере да се пронађе извршилац кривичног дјела, да се спријечи скривање или бјекство осумњиченог или саучесника, да се открију и сачувају трагови кривичног дјела и предмети који могу послужити као докази и да се прикупе све информације које могу бити корисне у кривичном поступку. Исто тако, у случајевима када постоје основи сумње да је извршено кривично дјело за које је прописана казна затвора преко пет година, и када постоји опасност од одлагања примјене неопходних радњи, полицијски службеници ће примијенити све неопходне радње ради извршавања својих законских обавеза, наравно, све у складу са Законом о кривичном поступку, а о предузетим радњама ће обавијестити тужиоца истовремено када га буду обавјештавали и о основама сумње да је извршено кривично дјело.

У случајевима када постоје основи сумње да је извршено кривично дјело за које је законом прописана казна затвора до пет година, овлашћено службено

лице је дужно обавијестити тужиоца о свим расположивим информацијама и истражним радњама које је предузело најкасније седам дана од дана сазнања о постојању основа сумње да је кривично дјело учињено.

Ради провођења истраге, овлашћено службено лице (полицијски службеник) може предузимати сљедеће мјере и радње:

- прикупљати потребне изјаве од лица,
- извршити потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага,
- органичити кретање на одређеном простору за вријеме потребно да се обави одређена радња,
- предузети потребне мјере у вези са утврђивањем идентитета лица и предмета,
- расписати потрагу за лицем и стварима за којима се трага,
- у присуству одговорног лица претражити одређене објекте и просторије државних органа, јавних предузећа и установа,
- обавити увид у одређену њихову документацију, као и предузети друге потребне мјере и радње.

О утврђеним чињеницама овлашћено службено лице (полицијски службеник) саставља записник или службену забиљешку. На основу прикупљених изјава и доказа који су откривени, овлашћено службено лице саставља извјештај о откривању кривичног дјела и подноси га тужилаштву. Уз извјештај се достављају скице, фотографије, службене забиљешке, изјаве, а када се дође до нових чињеница које могу битно да утичу на одлуку у кривичном поступку или се њима документују друга кривична дјела која су починила иста лица, онда се доставља допуна извјештаја. Значи, овлашћена службена лица у складу и на основу овлашћења из Закона о кривичном поступку предузимају мјере и радње од увиђаја до подношења извјештаја о откривању кривичног дјела и учиниоца.

6.2. Појам и врсте полицијских овлашћења

Држава има улогу да својим грађанима и институцијама гарантује и, наравно, обезбједи повољан безбједносни амбијент, а то чини управо кроз примјену полицијских овлашћења преко за то посебно формираног органа, тј. полиције. То подразумијева да органи унутрашњих послова (полицијске агенције) и овлашћена службена лица (полицијски службеници) располажу таквим овлашћењима која се односе на непосредно извршавање закона у области безбједности и заштите која немају неки други органи. Значи, примјеном ових овлашћења од стране полиције и њених припадника кроз вршење полицијских

послова остварује се заштита уставног и јавног поретка, личне, имовинске и друге безбједности грађана.¹²⁹

Дакле, појмовно се полицијска овлашћења могу одредити као правом допуштен и довољан инструментаријум за заштиту државе и њених грађана. Ако полицијско овлашћење посматрамо са аспекта појединца који га примјењује, можемо рећи да је полицијско овлашћење право и дужност овлашћеног службеног лица (полицијског службеника) *да у случајевима и на начин предвиђен законом може предузети одређене мјере и радње у извршавању повјерених послова и задатака из надлежности полиције*. Уколико не би постојало овлашћење за употребу средстава принуде, а нарочито у случајевима непосредног угрожавања уставног и јавног поретка, живота и имовине људи, свака друга накнадна интервенција путем неких других државних органа резултирала би неуспјехом и не би била цјелисходна.

Без обзира на чињеницу да је полиција важан државни орган, она не може да примјењује овлашћења по свом одређеном случају до случаја, него, наравно, по строго прописаној процедури. У превентивно-репресивним активностима, мјерама, радњама и оперативном раду полиције садржано је низ законских овлашћења полиције утврђених законом. Значи, полиција се тим радом не би могла ни бавити да јој то законом није стављено у надлежност и да нема јасна овлашћења за то. Међутим, од овако схваћеног овлашћења полиције временом су се по својим својствима и садржају почела да издвајају типична полицијска овлашћења. То је чињено у полицијском законодавству и у пракси, а потом и у теоријским радовима. Укратко ћемо указати на нека својства полицијских овлашћења која су садржана у нашим полицијским прописима.

Будући да се без изузетка утврђују законом, у складу са уставом, овлашћења се не могу утврђивати актима правне снаге ниже од закона. Суштински разлог за то је што се примјеном овлашћења, из уставом допуштених разлога, ограничавају и поједине уставом зајамчене и друге слободе и права грађана. У односу на овлашћења, комплементарно се уређују и извршавају и дужности лица према којима се овлашћења непосредно примјењују.¹³⁰

Полицијским овлашћењима третирају се различите конкретне ситуације, па се подразумева да међу њима постоје одређене разлике. Тако овлашћења полиције можемо разликовати по томе да ли су изразито полицијска или нису изразито полицијска по својој природи и карактеру. Ако би било потребно да се и појмовно разликују, типична полицијска овлашћења би се могла означити и само као „полицијска овлашћења”, а преостала као „овлашћења полиције”. И

¹²⁹ М. Талијан, Д. Аранђеловић, Д. Велимировић, Организација и послови униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. године, стр. 315.

¹³⁰ Милетић С., Талијан М., Јавна безбедност, Нови Сад, 2011. године, стр. 145.

у нашем правном поретку као у правном поретку других земаља „полицијска овлашћења” припадају само полицији, док поједина од „овлашћења полиције”, од земље до земље, могу бити и у надлежности других органа. То се у првом реду односи на поједина административна (управна) овлашћења, као што су код нас овлашћења полиције да издаје одређене исправе, одобрења или дозволе. Познато нам је да је и у Босни и Херцеговини дошло до промјене концепта издавања личних докумената грађанима, с првобитном замисли да се то у потпуности изузме из надлежности полиције (органа унутрашњих послова), од чега се одустало, што је сасвим сигурно исправно. Такође, за разлику од „полицијских овлашћења”, која представљају заокружену и, по правилу, детаљно разрађену цјелину и „полицијским” подзаконским прописима и другим актима, за овлашћења полиције то није правило.

Полицијска овлашћења у нашем правном поретку везују се за органе надлежне за унутрашње послове (различите полицијске агенције које функционишу у БиХ) или за руководиоце тих организација или за овлашћена службена лица тих организација (полицијске службенике, што је термин који је успостављен ранијим законским одредбама). Под одређеним условима, односно по одлуци руководиоца полицијских организација, носиоци појединих овлашћења могу бити још неке категорије професионалних припадника полиције (запослених). Овлашћења се реализују преко одређених категорија или појединих њених припадника. С тим у вези, нека од овлашћења (упозорење, легитимисање и друга), није „у животу” реално везивати за орган (полицију) као цјелину или руководиоца органа, јер захтијевају непосредно поступање појединца – било којег полицајца који се нађе у конкретној ситуацији у којој су испуњени услови за непосредну примјену односног овлашћења. Разумије се, то не значи да би тај појединац имао овлашћење да није полицајац, што указује на то да се у крајњем случају увијек ради о овлашћењу које припада полицији. У ствари, полицијска овлашћења омогућавају држави да, вршећи полицијску дјелатност, преко полиције, остварује своје функције. Сљедствено томе, ова овлашћења омогућавају полицији да вршећи своју (полицијску) дјелатност, преко полицајца и других овлашћених припадника, остварује своје функције, које јој је држава повјерила уставом и законом. При томе, треба водити рачуна да полицајац појединац који примјењује полицијска овлашћења не наступа и не примјењује та овлашћења у своје име и за свој рачун, него у име и за рачун полицијске организације, а самим тим и државе.

Полицијско овлашћење подразумемијева и дужност примјене, што значи да полицајац нема само право да у одређеним ситуацијама примени неко овлашћење, него је он истовремено и дужан да примјеном полицијског овлашћења које му је повјерено по природи посла који обавља реагује на нарушавање безбједности. Дакле, када су за примјену овлашћења испуњене све претпоставке,

тј. стекли су се законом и другим прописом предвиђени услови, полицајац је дужан да интервенише. Полиција је овлашћена, али и обавезна да интервенише ако постоји угрожавање безбједности. У томе она има и одређену слободу (принцип дискреционог одлучивања). Може оцијенити које ће од допуштених мјера примијенити, да одустане или одложи интервенцију у одређеним случајевима и сл. Међутим, правило је да полиција мора да интервенише против угрожавања безбједности, на примјер, када постоји опасност за живот и тијело и/или имовину веће вриједности. На споменуто правило вршења дужности и изузетак, односно право оцјене у складу са законом, указују и унеколико различите законске формулације. Наиме, дужности и овлашћења полицајаца се углавном директно утврђују у законским и подзаконским прописима таквом формулацијом („дужан је”, „обавезан је” и слично), али има и таквих код којих се означавају друкчије (на примјер „има право”, „може”). У суштини, увијек се ради о дужности да се примијени овлашћење, а унеколико различите формулације могу се свести на правно-техничко питање, тј. настојање законодавца да изрази истовремено и дужност и право оцјене. Када је у питању законско уређивање дужности и овлашћења полиције, треба разликовати и дужност примјене овлашћења, с једне стране, од дужности која је услов да би могло да се примијени овлашћење, с друге стране. Наиме, нека овлашћења су условљена дужношћу. На примјер, полицајац је дужан да лице упозори прије употребе одређеног средства принуде да ће то средство употријебити или, други примјер, полицајац који службене радње предузима у цивилном одијелу, дужан је да се претходно легитимише и слично. Према томе, појам дужност у законском тексту може означавати двије сасвим различите ствари. Прва је дужност полицајца да примијени овлашћење јер су се за то стекли реални (објективни) услови на које полицајац не може или више не може утицати превентивним или другим поступањем. Друга дужност полицајца је да нешто учини прије примјене овлашћења, тј. то је услов који полицајац мора да испуни да би овлашћење примијенио у складу са законом и другим прописом.¹³¹

Полицијска овлашћења захтијевају ближу подзаконску разраду, а цјелисходна је и разрада правила струке о примјени овлашћења путем давања упутстава и других „интерних општих аката” односно „инструктивних општих аката”. Подзаконским актима као (извршним) прописима за извршавање закона ближе се разрађују законом утврђени услови за примјену овлашћења, као и начин примјене овлашћења. Интерна и слична општа акта, као „општа акта струке” односно „правила професије” доприносе законитости и правилности у раду и развоју професионализма, што је посебно значајно у деликатним питањима као што су овлашћења и њихова примјена. Ако је игдје цјелисходно правила струке

¹³¹ Исто, стр. 147.

унапријед детаљно нормирати и правним и другим (инструктивним) општим актима, онда је то у питањима која се односе на полицијска овлашћења, прије свега због положаја лица према којима се овлашћења примјењују. Поред тога, неопходно је и у пракси обезбјеђивати законитост и правилност у примјени свих овлашћења, путем сталног стручног надзора и сличних интерних активности полиције и, разумије се, путем контроле полиције у цјелини.

Иако смо већ говорили о значају принципа сразмјерности, поново истичемо да је код полицијских овлашћења битна сразмјерност и контрола сразмјерности између јавног и појединачног интереса. На примјер, законодавац ће имати подршку ако ограничава слободу кретања да би полицији омогућио да извршава задатке, али ће та подршка изостати или бити неупоредиво мања ако ограничава слободу кретања да би полицији олакшао рад. Корелација и равнотежа између полицијских овлашћења, с једне стране, и уставом утврђених слобода и права човјека и грађанина, с друге стране, успоставља се већ уставом. На примјер, законом утврђена полицијска овлашћења којима се ограничава кретање (задржавање, блокада и друго) морају бити у непосредној корелацији са уставом зајемченом слободом кретања и настањивања и уставом утврђеним могућностима да се законом та слобода ограничи. Дакле, можемо закључити да поједина полицијска овлашћења непосредно произлазе (кроз законску разраду устава) из уставом дозвољених ограничења појединих слобода и права човјека и грађанина зајемчених уставом. Та ограничења су уставом и утврђена с циљем заштите јавних слобода и права других, а што је уједно и циљ дјелатности полиције преко које држава ту заштиту (коју уставом јемчи) и остварује. Поред тога, можемо закључити и да се циљеви дјелатности полиције морају остваривати (постизати) ограниченим полицијским овлашћењима. Наиме, законска овлашћења не могу бити, нити јесу шира од уставом допуштених разлога за ограничење појединих слобода и права грађана зајемчених уставом. Другим ријечима, ти уставни разлози су мјера за утврђивање полицијских овлашћења. Та овлашћења се не могу прописати („скројити“) шире од уставних могућности, али није цјелиходно ни да се то учини знатније испод уставних могућности. У првом случају, непосредно се нарушавају индивидуална уставна права, а у другом непотребно и без уставних разлога се ограничавају полицијска овлашћења, а тиме и безбједност и (посредно) уставна индивидуална права грађана.¹³²

Услови и начин примјене полицијских овлашћења, као и то које врсте овлашћења се могу примјенити одређује се законским и подзаконским прописима, и то преваходно тзв. полицијским законодавством. Међутим, не треба заборавити да су значајна и овлашћења која предузимају припадници полиције,

¹³² Исто, стр. 148.

предвиђена и процесним законодавством. Када говоримо о овлашћењима полиције у Републици Српској, истичемо да највећи број својих овлашћења она црпи из Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, који у члану 29 став 1 прописује да полицијски службеници, у извршавању послова из своје надлежности могу предузимати сљедећа овлашћења:

- давање упозорења и издавање наређења,
- легитимисање, провјера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета,
- прикупљање обавјештења;
- позивање лица и обављање разговора,
- привођење, спровођење и довођење лица,
- потрага за лицима и предметима,
- привремено ограничење слободе кретања,
- преглед лица, предмета и превозних средстава,
- противдиверзиони преглед;
- привремено одузимање предмета,
- привремено коришћење туђих превозних и комуникационих средстава,
- надзор и снимање јавног мјеста,
- употреба силе и
- задржавање пријава.

Поред поменутих овлашћења, предвиђено је да приликом извршавања послова из своје надлежности полиција може вршити психофизиолошко испитивање, односно тестирање одређених лица помоћу полиграфа.

Значајан број овлашћења полиције произлази и из одредби неких других законских прописа, као што су Закон о јавном реду и миру, Закон о прекршајима и слично. Чини се посебно важним поменути подручје прописивања овлашћења полиције из области кривично-процесног законодавства, пошто се овдје дефинишу овлашћења која омогућују полицији да врши лишење слободе, преглед и претресање стана и других просторија, као и претресање лица, привремено одузимање предмета и низ других овлашћења која смо већ помињали.

Због своје суштине и начина примјене, сва напријед наведена овлашћења се могу подијелити на превентивна и репресивна. У раду полиције, превенција све више добија значај о чему смо довољно говорили, тако да, на примјер, није чудно што давање упозорења, легитимисање и слична овлашћења узимају све више простора у свакодневном раду полиције. Да ли се ради о превентивном или репресивном карактеру примјене сваког појединог овлашћења, умногоме зависи и од угла посматрања. Бројни су случајеви напада, супротстављања, па чак и тешког повређивања припадника полиције приликом легитимисања,

најчешће због криминалне позадине и очекиваних посљедица које према легитимисаном лицу могу услиједити.¹³³

6.2.1. Основни принципи у примјени полицијских овлашћења

У правилу, полицијски послови се врше у вријеме настајања или опасности од настајања угрожавања безбједности неком од незаконитих радњи и понашања. Најчешће управо то и одређује садржај и специфичност примјене одређених начела и мјера од стране полиције, а нарочито униформисане. Бројни су принципи којих се морају придржавати припадници полиције у вршењу својих послова и задатака.

Када се говори о принципима којих се полиција мора придржавати приликом примјене полицијских овлашћења, свакако да се на првом мјесту налази принцип законитости (легалитета). Овај принцип представља универзалан принцип у поступању државних органа, а са аспекта примјене полицијских овлашћења и принуде, значи да се ове мјере предузимају само у случајевима прописаним законом и на начин предвиђен законом. Дакле, материјалне радње полицијског службеника приликом примјене полицијских овлашћења, морају бити у складу са правним актима који се односе на те материјалне радње. Ово начело (принцип) обезбјеђује приоритет закону и забрањује поступање супротно праву и правним нормама уопште. Овај принцип је утемељен у уставним одредбама којима се начелно предвиђа да је злоупотреба слобода и права човјека и грађанина противуствавна и, у складу с тим, кажњива, што је детаљније регулисано законима. Пошто се кроз примјену полицијских овлашћења најдиректније задире у основна права и слободе грађана, јасно је да се и они који примјењују полицијска овлашћења морају придржавати овог принципа приликом примјене конкретног овлашћења. Стога се каже да се принуда (сила) примјењује у условима и на начин предвиђен законом. Сама чињеница да је неко припадник полиције и да има право да примјењује принуду, не значи да он може да је примјењује у свакој ситуацији и на начин супротан прописаном.

Веома важан принцип у примјени овлашћења, а нарочито (силе) принуде, јесте принцип сразмјерности тј. примјене само оних мјера којима се са најмање штетних посљедица за грађане и њихове организације постиже извршење послова. И овај принцип, као и претходни, има ранг уставног принципа, јер у ствари чини само другу страну принципа законитости.¹³⁴ Значи, сразмјерност

¹³³ Талијан М., Аранђеловић Д., Велимировић Д., *Op. cit.*, 2001. године, стр. 317.

¹³⁴ Исто, стр. 320.

у примјени принуде од стране припадника полиције има висок значај, а поједностављено то значи да полицајац примјеном принуде не смије да нанесе већу штету од оне која је пријетила противправном радњом која је спријечена принудом. У складу са овим, у члану 27 Закона о полицији и унутрашњим пословима, предвиђено је да примјена полицијских овлашћења мора бити усклађена и пропорционална потреби ради постизања законитог циља. Такође, наведено је да се полицијска овлашћења примјењују средствима којима се може постићи законит циљ са најмање штетних посљедица и у најкраћем времену. „Коријен принципа сразмјерности је у историјском захтјеву грађана према држави да њихове слободе и права могу бити ограничени само ако се ради о неопходној заштити јавног интереса и истих слобода и права других грађана. Другим ријечима, примјена полицијског овлашћења не смије бити несразмјерна разлозима (циљу) због којих се приступило примјени. У основи, овлашћење мора да буде неопходно и погодно за постизање законитог циља. Али, и интензитет примјене овлашћења мора да буде неопходан за постизање законитог циља.”¹³⁵

Принцип опортунитета (дискреционог одлучивања) такође има висок значај у примјени полицијских овлашћења из разлога што припадници полиције, а нарочито униформисани полицајци који и јесу први у контакту са грађанима, најчешће немају радне просторије и редовно радно вријеме као остали запослени у државној управи, него своје послове и задатке обављају на безбједносном сектору. У вршењу свакодневних послова и задатака нису ријетке ситуације када рјешавају и најсложеније конфликтне ситуације, а учествују и у различитим оперативно-тактичким акцијама (рације, блокаде, засједе и слично). У оваквим ситуацијама, припадници полиције врло често сами, без помоћи и утицаја са стране, предузимају одређене мјере и доносе различите одлуке. Када не би било допуштено дискреционо одлучивање на мјесту конкретног догађаја интервенције полицајца, било би доведено у питање ефикасно остваривање безбједности у цјелини. Тада је полицијски службеник (полицајац) у ситуацији да дискреционо одлучује, препуштен је самом себи, а његови акти морају бити ствар слободне процјене и, наравно, не смију бити у супротности са законом. Ово начело не оставља полицијском службенику простор да се опортуно понаша према својим обавезама на терену, иако је најчешће сам у таквим ситуацијама. Управо ради тога, начело опортунитета налази своје мјесто у нормативном уређивању свих овлашћења полиције заједно, и сваког овлашћења појединачно, диспозицијом „овлашћено службено лице може” на примјер (привести лице), „смије употријебити” (ватрено оружје)

¹³⁵ Милетић, С., Коментар закона о полицији, Београд, 2009. године, стр. 109.

итд.¹³⁶ Између осталог, Закон о полицији и унутрашњим пословима, у члану 28 став 1 прописује да полицијски службеник примјењује полицијска овлашћења према властитој процјени у складу са законом, као и на основу законите наредбе надређеног старјешине или надлежног органа. Управо због специфичности полицијског посла, о којој смо претходно говорили, на првом мјесту се налази властита процјена полицијског службеника.

У примјени полицијских овлашћења треба истаћи и принцип полицијске превенције, што се опет односи преваходно на униформисане припаднике полиције. Наиме, њихова дјелатност на позорничком рејону, патролном сектору и уопште на терену треба бити усмјерена што више на превентивно дјеловање, односно у правцу спречавања разних видова незаконитости. Ово се дешава из разлога што је неспорно да, што је већи ниво превенције, то је квалитетнија укупна безбједносна ситуација, јер се превенцијом искључује пост фестум дјеловање.

На крају, треба закључити да је правилно и законито само оно поступање које је полицајац предузео у границама датог овлашћења и у складу с циљем ради чијег остварења је то овлашћење дато те да се припадник полиције мора овако и понашати како би заштитио и себе од прекорачења овлашћења, а истовремено и испунио своју функцију у општем интересу.

6.2.2. Давање упозорења и издавање наређења

Давање упозорења је по свом карактеру превентивна мјера и радња коју полицијски службеник предузима према лицу за која процијени да „својим понашањем или чињењем (извршењем радње), односно пропуштањем дужне радње, може нарушити јавни ред и мир или довести у опасност свој живот и личну безбједност другог лица и имовине, као и када се оправдано очекује да би то лице могло да учини или изазове друго лице да учини прекршај или кривично дјело”.¹³⁷ Поред наведеног, полицајац је дужан упозорити лице (или лица) у ситуацијама када постоје околности које угрожавају његову (или њихову) личну безбједност, живот или имовину, као и на постојање неке опште опасности. У вршењу полицијских послова и задатака, ово је незаобилазна мјера и радња, која се примјењује свакодневно, нпр. само у области безбједности саобраћаја полиција Републике Српске годишње изда око 30.000 упозорења.

¹³⁶ Талијан М., Аранђеловић Д., Велимировић Д., Организација и послови униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. године, стр. 321.

¹³⁷ Члан 30 став 1 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске.

По начелу опортунитета, што смо претходно објаснили, дискреционо право полицајца је да ли ће, када и у којим случајевима примијенити мјеру упозорења. Међутим, ова слобода није без ограничења, пошто дужност давања упозорења произлази из законом утврђене обавезе органа унутрашњих послова и овлашћених службених лица да врше послове безбједности, а прије свих да предузимају потребне мјере и радње на спречавању незаконитих појава и понашања.

Будући да су обавезујућа, упозорења морају бити законита, сврсисходна, правовремена и реално извршива. Иако упозорење произлази из правног основа високог нивоа општости и сматра се најблажим полицијским овлашћењем, оно мора бити на закону засновано. Затим, упозорење мора бити дато правовремено, пошто се садржајем и начином усмјерава на предочавање могућег наступања штетне посљедице због чињења или пропуштања неке радње. Дакле, упозорење се даје прије наступања штетне посљедице. Упозорење нема своју сврху уколико није реално извршиво, што значи да полицајац мора да води рачуна о томе да ли је упозорење које је издао могуће извршити.

Мјера упозорења, као што смо већ поменули, даје се прије наступања штетне посљедице до које може доћи извршењем кривичног дјела или прекршаја, или ако је наступила незнатна посљедица а радњу је извршило познато лице које није склоно вршењу недозвољених радњи. Мјера упозорења може се давати на више начина, а најчешће је то усмено, када упозорење треба бити кратко и јасно, да не оставља никакве дилеме за лице на које се односи. Упозоравати се може и свјетлосним или другим знаком, на примјер, ротационим свјетлима, затим, покретима руку, што је прилично често, рецимо, возачима да смање брзину, пиштаљком, што се може по потреби допунити усмено или давањем одговарајућег знака. Поред наведених начина, полиција упозорења може давати и мегафоном или на други погодан начин. Пракса је показала да се највећа ефикасност постиже када се упозорења дају непосредно, усмено, кратко и јасним упутствима и захтјевима лицу како треба да поступи.

Иначе, у пракси се појављују разне ситуације у којима полицијски службеник (полицајац) може процијенити да ће грађани својим понашањем, било чињењем било пропуштањем дужне радње, проузроковати штетну посљедицу. На примјер, давање упозорења угоститељу да не служи алкохол лицу које је очигледно под дејством алкохола, упозорење лицу да се не игра ватреним оружјем на јавном мјесту, да не даје возило лицу у алкохолисаном стању, да не оставља возило са упаљеним мотором или кључем у брави без надзора, да не оставља незаштићену имовину и слично.

О издатим упозорењима воде се прописане евиденције, а смисао упозорења је да се правним субјектима (најчешће физичким лицима) укаже на могуће штетне посљедице њихових чињења, односно пропуштања неке рад-

ње, како би се избјегла противправност, односно друга штетна посљедица и кажњавање за њу. Уколико изостане реакција по упозорењу полиције, при-бјегава се примјени других овлашћења која ће омогућити да се оствари крајњи циљ, односно понашање грађана у складу са законом.

Када се говори о издавању наређења, треба рећи да се ово полицијско овлашћење односи на велики број питања из области безбједности, а може бити усмјерено на предузимање одређених мјера и радњи или уздржавање од вршења одређених активности. Према актуелним законским прописима који се односе на ово полицијско овлашћење, прописано је да се наређења издају усмено и писмено. Раније законске одредбе су предвиђале да директор полиције наређење издаје усмено, писаним путем или на други одговарајући начин, а руководиоца надлежне основне или унутрашње организационе јединице и полицијски службеник непосредно и усмено. Треба истаћи да је ова одредба и данас у практичној примјени. Неопходно је нагласити да се у пракси врло ријетко дешава да наређења издаје директор полиције, углавном је то овлашћење које у живот спроводе ниже рангирани руководиоци и полицијски службеници, који наређења могу издавати грађанима, правним лицима и одговорним лицима у државном органу из разлога који су прописани чланом 31 став 1 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске:

- заштите живота и личне безбједности лица и имовине (на примјер, да се одбаци нож, ватрено оружје и слично код вршења кривичног дјела убиства, да се одбаци провалнички алат итд.),
- заштите имовине од уништења, оштећења и отуђења (на примјер, издавање наређења лицу да престане са започетом радњом којом намјерава да разбије стакла на аутомобилу или излогу неког објекта),
- у случајевима опште опасности, проузроковане елементарним непогодама (нпр. издаје се наређење грађанима да напусте одређене дијелове града за које постоји опасност да ће бити поплавлени),
- одржавања јавног реда и мира, односно успостављања нарушеног јавног реда и мира (на примјер, наређење учесницима у тучи да престану с тучом),
- онемогућавања приступа или задржавања у простору или објекту гдје то није дозвољено (на примјер, наређење лицу да не прилазиштићеном објекту или простору или да се не задржава у одређеном објекту),
- спречавање приступа личностима, објектима и просторима који се посебно обезбјеђују (на примјер, наређење грађанину да се удаљи од објекта који се обезбјеђује, наравно само у оправданим случајевима, наређење лицима да се склоне са руте кретањаштићене личности, наређење лицима да не улазе у објекат који се посебно обезбјеђује и слично),

- заштите уставом утврђеног поретка (наређење да се прекине са одржавањем скупа са политичким мотивима на коме је дошло или пријети опасност да дође до нарушавања јавног реда и мира или вршења кривичних дјела),
- спречавања извршења кривичних дјела и прекршаја, откривања, проналажења и хватања извршилаца кривичних дјела и прекршаја (наређење лицу да не дира траг кривичног дјела, да не дира и не помјера предмете на лицу мјеста извршења кривичног дјела и слично),
- вршења контроле и регулисања саобраћаја (наређење возачу да отвори пртљажник, да се не задржава на одређеним дионицама пута, да заустави возило).

Издавање наређења, за разлику од мјере упозорења, не врши се прије, него тек пошто је већ започета радња, односно пропуштање дужне радње. Наређена мјера је обавезујућа за онога на кога се односи, а дужност поступања по наређењу јаче је изражена него код упозорења, будући да је у питању директива, а не указивање. Код упозорења ипак постоји извјестан простор да лице које је упозорено одлучи да ли ће поступити по упозорењу, док код наређења лицу није остављено ништа на диспозицију. Управо је смисао издатог наређења спречавање противправности, постизање тог циља без принуде. Међутим, ради достизања потребног нивоа ефикасности, може се ставити у изглед и примјена такве мјере која подразумијева принуду. На примјер, полицајац код издавања наређења да се престане са нарушавањем јавног реда и мира може ставити до знања лицима којима је издао наређење да ће у случају непоступања примијенити службену палицу. То даље говори да је, иако се, у основи, наређења издају истим средствима и на исти или сличан начин као и упозорења, код издавања наређења заступљена доста оштрија интонација. Када је у питању издавање наређења, не ради се о управним или сличним актима, већ, напротив, о *lex specialis* полицијском овлашћењу, мјерама и радњама, са интервентно неодложним извршењем и допуштеним могућностима употребе средстава силе (принуде) у случају отпора, супротстављања, односно неизвршења наређења.¹³⁸

Иако се овдје фактички ради о два засебна полицијска овлашћења, законодавац их је удружио и прописао као једно полицијско овлашћење. Међутим, треба истаћи да у пракси није нужно да након упозорења као најблажег овлашћења полиције мора услиједити наређење. То је друкчије у свакој конкретной ситуацији. Надаље, ако се озбиљније упустимо у суштину ова два ипак различита овлашћења, то ћемо схватити, прије свега, по томе што су то двије потпуно одвојене полицијске радње па се може рећи и засебне правне радње.

¹³⁸ Талијан М., Аранђеловић Д., Велимировић Д., Организација и послови униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. године, стр. 323.

6.2.3. Легитимисање, провјера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета

Идентитет лица доказује се јавном исправом – личном картом која служи и као доказ о другим чињеницама које су у њој садржане. Грађани са навршених 15 година стичу право да имају личну карту и дужни су да је носе и покажу на захтјев овлашћеног службеног лица (полицијског службеника). Лична карта се не смије давати другом на послугу, нити је дозвољено користити се туђом личном картом. Приликом издавања личне карте, надлежни орган дужан је да утврди идентитет лица и друге чињенице релевантне за издавање овог документа.

Прије него што нешто више кажемо о овом полицијском овлашћењу, навешћемо тумачење појма идентитета лица. Дакле, идентитет је истовјетност („аутентичност“) неког лица која се утврђује полазећи од различитог физичког изгледа тог и других лица. Та истовјетност се може, али и не мора, утврдити приликом провјере идентитета (легитимисања), схваћеног као овлашћење да се изврши (прост) увид у одређену јавну исправу. Некад је због утврђивања идентитета неопходно довести лице, задржати га и спровести читав низ других службених радњи како би се утврдио његов идентитет. Зато и не треба провјеру идентитета (легитимисање) схватити као овлашћење или службену радњу којом се увијек утврђује идентитет, већ као овлашћење и службену радњу чији је циљ утврђивање идентитета и којом се, по правилу (у највећем броју случајева), тачно и утврђује идентитет. Разлика између провјере и утврђивања идентитета је бројчано (квантитативно) занемарљива, али с гледишта полицијске струке (квалитативно) изузетно важна, јер управо најспособнији криминалци у „осјетљивим ситуацијама“ највјештије и прикривају прави идентитет.¹³⁹

Легитимисање је оперативно-тактичка мјера и радња коју припадници полиције, а нарочито униформисани полицајци, примјењују у циљу утврђивања истовјетности лица (ради провјере идентитета лица). Легитимисање врло често претходи предузимању других овлашћења, а врши се непосредним обраћањем лицу да преда на увид личну карту или неки други лични документ на основу кога се може утврдити истовјетност (идентитет) лица. Полицијски службеник треба да упозна лице о разлозима због којих се врши провјера његовог идентитета. Полицијски службеник има обавезу да прије предузимања ове службене радње, нарочито ако је том приликом у цивилном одијелу, покаже своју службену легитимацију, а ако је у униформи, онда је то дужан учинити на изричит захтјев лица чије се легитимисање врши. Показивање службене легитимације

¹³⁹ Шире у: Милетић, С., Коментар закона о полицији, Београд, 2009. године, стр. 121.

врши се задржавањем легитимације у руци, а легитимација се отвори тако да легитимисано лице може да види фотографију и личне податке полицијског службеника. Ова радња се сматра представљањем службеног лица, а никако не његовим легитимисањем.

У правилу се легитимишу сумњива и непозната лица, а постоје одређене ситуације у којима се легитимишу и позната лица. Позната лица се легитимишу у ситуацији када је потребно узети податке за прекршајни налог (или захтјев за покретање прекршајног поступка) или подношење извјештаја о откривању кривичног дјела. Затим, када се проводе посебне мјере безбједности, као што су рације у одређеним објектима, и тада се легитимисање врши по наређењу старјешине који води акцију. Позната лица се легитимишу и у ситуацији када то основано траже представници других државних органа, нпр. припадници инспекцијских служби.

Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, уз легитимисање, што је раније био потпуни назив овог овлашћења, предвидио је као проширење овог полицијског овлашћења утврђивање идентитета лица. Према члану 33 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, предвиђено је да се утврђивања идентитета лица примјењује према лицу које не посједује идентификациони документ на основу кога се може извршити провјера његовог идентитета или уколико постоји сумња у вјеродостојност тог документа (сумња да је документ фалсификован).

Уколико лице не посједује идентификациони документ, у пракси се његов идентитет може утврдити уз помоћ познатих и поузданих свједока. Познати свједоци су они свједоци које полицијски службеници лично познају. Поуздани свједоци су лица која посједују идентификациона документа на основу којих се може утврдити њихов идентитет те која су спремна да гарантују да су подаци које је дало о себи лице, без идентификационог документа, тачни. Дакле, поуздани свједок може бити и лице које полицијски службеник никада раније није ни видио, али је важно да оно има код себе идентификациона документа.

Уколико је ситуација таква да идентитет лица, које не посједује идентификациона документа, није могуће утврдили помоћу познатих и поузданих свједока или уколико постоји сумња у вјеродостојност идентификационог документа лица, утврђивање идентитета лица у таквим ситуацијама се врши коришћењем података из евиденција (може укључивати и провјеру боравишта или пребивалишта грађана), методама и средствима криминалистичке технике, медицинским и другим одговарајућим вјештачењима. Уколико ове методе не дају одговор у погледу утврђивања идентитета лица, Министарство унутрашњих послова Републике Српске је овлашћено да јавно објави фото-робот, цртеж, фотографију, снимак или опис тог лица или непознатог леша. Легитимисање и утврђивање идентитета лица се не може вршити без ваљаног основа.

Када је у питању идентификација предмета, она се примјењује у случајевима када је неопходно утврдити карактеристике и специфичне особине предмета, као и однос неког лица или догађаја према предмету. У погледу идентификације предмета, могу се користити методе и средства криминалистичке тактике и технике, као и одговарајућа вјештачења која могу дати одговор у идентификацији предмета. „У циљу идентификације предмета, Министарство је овлашћено да јавно објави слику, цртеж, снимак или опис предмета уколико је то значајно за успјешно спровођење поступка идентификације предмета.”¹⁴⁰

У циљу бољег појашњења како се у пракси могу препознати сумњива лица, навешћемо неке основне индикаторе сумњивости. Ово је битно јер, када говоримо о легитимисању лица, прво питање које се поставља пред полицијског службеника јесте: шта је то што указује да је неко лице сумњиво? То је, наравно, све оно што није уобичајено, а у полицијској терминологији се употребљавају термини аудиовизуелни и психолошки индикатори сумњивости. У аудиовизуелне индикаторе сумњивости убрајају се:

- одјећа, а испољава се у нескладу у одијевању, нпр. комбинација старог и новог одијела, или љетне и зимске гардеробе, ако није одговарајућа по величини, ако је крвава или прљава, или рецимо ново возило а стара одјећа и слично,
- понашање које се може огледати у крутом ходању, немогућности сагињања, сталном опипавању, лажној трудноћи, мршавости у лицу а с великим стомаком, што може бити индикатор да нешто крије и слично,
- пртљаг, ако је непримјерено гломазан, претежак, ако има дупла дна, ручне дораде, ако је крвав или прљав и слично.

У психолошке индикаторе сумњивости спадају сљедећи:

- говор, што се може огледати у мијењању боје гласа, муцању, бујици ријечи без контроле (што је карактеристично за жене), понављању ријечи и слично,
- тијело лица, ако показује немир, дрхтање удова, трљање руку, непрекидно пушење, чешкање носа и ушију, чест одлазак у тоалет, мокрење у панталоне, пролив, презнојавање, бледило или црвенило лица, подрхтавање јабучице, искакање вратних жила, мучнину, агресивност, раздражљивост и слично,
- очи, што се огледа у унезвијереном гледању, избегавању погледа у овлашћено службено лице, гледању испред себе и слично,

¹⁴⁰ Члан 34 став 3 Закона о полицији и унутрашњим пословима, Службени гласник Републике Српске, број 110/16.

- уста, што се огледа у честом облизивању усана, бљедилу или црвенилу, подрхтавању, гутању пљувачке, усиљеном осмијеху, кашљуцања и слично.¹⁴¹

Полицијски службеник мора водити рачуна о томе да плашљива лица у контакту са полицијом могу овако реаговати и кад нису крива, а да истовремено окорјели криминалци реагују сасвим нормално без обзира на учињена кривична дјела. Способност да се овакве реакције правилно уоче стиче се година, и то је одлика искусних полицајаца.

Циљ легитимисања јесте утврђивање истовјетности лица, односно његовог идентитета и аутентичности, што, у суштини, значи утврђивање правних и физичких својстава по којима се неко лице разликује од других. Идентитет лица утврђује се увидом у јавну исправу, која је снабђевена фотографијом и коју је издао надлежни државни орган. Исправе на основу којих се утврђује идентитет дијеле се на основне, оне које су изједначене са основним и остале.

Основне исправе су лична карта, која је највјеродостојнија исправа, и путна исправа (пасош). У исправе изједначене са основним убрајају се сљедеће:

- службена легитимација за полицијске службенике у полицијским агенцијама,
- војна легитимација за активна војна лица,
- војна књижица,
- службена легитимација за остала службена лица (инспекцијске и друге службе),
- дипломатска лична карта,
- конзуларна лична карта,
- поморска књижица или матрикула и
- лична карта за странце.

Остале исправе на основу којих се може утврдити идентитет јесу: возачка дозвола, студентски индекс, здравствена књижица.

По својим правним својствима, за легитимисање се може рећи да има карактер усменог управног акта из разлога што представља заповијест полицајца и дужност односног лица да поступи по тој заповијести, тј. да се идентификује валидним идентификационим документом (личном исправом).

Ситуације у којима припадници полиције врше радњу легитимисања су многобројне и различите. Легитимисање може да се врши на улици, у неком јавном објекту, у кафани, у саобраћају, што све може да буде уз присуство (радознаких) грађана или без њиховог присуства. У тим ситуацијама може да се ради о лицима у алкохолисаном стању, о агресивним лицима, о извршиоцима

¹⁴¹ Гаћеша, Д., Полиција, организација, надлежност, руковођење, Бања Лука, 1998. године, стр. 61.

прекршаја и кривичних дјела и слично. Као што смо рекли, легитимисање најчешће претходи некој другој службеној радњи те је из тог разлога прије приступања легитимисању неопходно процијенити да ли се ова радња може обавити са успјехом.

Процјена обухвата више битних елемената, а посебно треба водити рачуна о сљедећем:

- да ли постоји ваљан основ и да ли уопште треба вршити легитимисање,
- затим је неопходно процијенити лице које се легитимише, што обухвата податке о томе колико уопште лица треба легитимисати, да ли су сумњива или непозната, у каквом су психичком стању, да ли су под дејством алкохола, да ли су наоружана, да ли су склона пружању отпора, да ли се може очекивати да им грађани пруже помоћ и подршку и слично,
- процјена властитих снага, што укључује оцјену да ли је довољан број полицајаца, треба се руководити геслом да је боље не почињати радњу, него довести у ризик и себе и лице према коме се предузима радња,
- процјена мјеста на којем се намјерава извршити радња легитимисања – да ли се ради о затвореном или отвореном мјесту, да ли је присутан већи број непожељних лица и слично,
- вријеме легитимисања, што значи да треба процијенити да ли је прави тренутак, на примјер, када се испољава напетост грађана приликом неких протеста, да ли тада уопште треба вршити легитимисање, или да ли је погодније, зависно од ситуације, то урадити по дану или ноћу и сл.

Бројност ситуација у којима се врши легитимисање, између осталог, налаже да се припадник полиције приликом вршења ове радње држи одређених принципа, међу којима се нарочито издвајају сљедећи:

- опрезност (подразумијева да припадник полиције не смије рутински приступити овом послу, пошто никада не знамо шта лице има код себе, шта је евентуално учинило и какву реакцију може имати, тј. опрезност не значи страх, него предострожност),
- не легитимисати без потребе (значи морамо имати ваљан основ за легитимисање, чиме ће се избјећи сваки вид иритирања лица и предуприједити евентуални отпор и посљедице које могу настати на тај начин),
- полицајац у наступу мора бити културан, али истовремено и одлучан, ако је већ приступио провођењу мјере легитимисања,
- не приближавати се близу лица које се легитимише, а по процијењеној потреби чак лицу наложити да каже гдје му се налази лична карта

(задњи џеп, унутрашњи џеп, торба и слично) па онда, уз адекватно праћење лица, сам узети личну карту и извршити увид у њу,

- никако не дозволити да иза леђа буду друга лица, поготово ако постоји основана бојазан да ће онемогућити полицајца да изврши службену радњу,
- потребно је постићи пун степен изненађења према лицу које се легитимише (нарочито ако знамо да је лице наоружано или кад се легитимисање врши приликом извођења одређених полицијских акција као што су рација, засједа, блокада и слично),
- темељитост је такође непходна приликом вршења радње легитимисања (не смију се направити никакви пропусти у криминалистичком смислу, мора се утврдити да ли је документ оригиналан и да ли садржи потребне податке о лицу),
- након утврђивања идентитета лица које се легитимише, обавезна је провјера у регистру потрага (пракса показује да се значајан број лица са потрага лиши слободе управо кроз провођење мјере легитимисања у рутинским контролама).

Гаранција за успјешно провођење радње легитимисања свакако је квалитетна процјена и примјена наведених принципа.

6.2.4. Претресање стана просторија и лица

Законом о полицији и унутрашњим пословима није предвиђено полицијско овлашћење које се односи на претрес стана, просторија и лица, али, наравно да полиција има могућност да ову важну радњу доказивања спроводи (врши) и наравно да је у пракси примјењује, само што овлашћење за то црпи из Закона о кривичном поступку. Стога је потребно да у оквиру поглавља које се односи на полицијска овлашћења буде обрађено и ово овлашћење, при чему није посебно важно из којег закона се црпи то овлашћење. Дакле, претресањем, свеједно да ли стана, просторија или лица, задире се у основна људска права и слободе па је, стога, важно истаћи да полиција не може вршити претрес само зато што је законом прописано да то може радити. Комплетна полицијска дјелатност мора да буде у складу за законом и да се предузима на законом и подзаконским актима предвиђен начин. Важеће процесно законодавство је на много детаљнији начин регулисало ову материју, управо из разлога да би евентуалне злоупотребе и незаконитости свело на минимум.

Претресање стана, просторија и лица спада у радње доказивања, путем којих овлашћена службена лица (полицијски службеници) обезбјеђују материјалне доказе за успјешно вођење кривичног или прекршајног поступка, као

и проналажења и хватање лица за којима се трага. Претресање стана и осталих просторија, осумњичених, оптужених и других лица, као и покретних ствари ван стана може се предузимати само ако има довољно основа за сумњу да се код њих налазе учинилац, саучесник, трагови кривичног дјела и други предмети који су важни за успјешно покретање и вођење кривичног поступка. Значи, за доношење одлуке о претресању стана неопходно је да постоји довољно основа за сумњу да ће се остварити циљ претресања.

Претресање се може обавити на основу наредбе суда и без наредбе суда. Претрес се врши у правилу по наредби суда, која се издаје на приједлог тужиоца или овлашћеног службеног лица (полицијског службеника) који је добио сагласност од тужиоца. Захтјев за издавање наредбе за претресање може се поднијети у писменој или усменој форми. Према Закону о кривичном поступку Републике Српске, писмени захтјев за издавање наредбе за претресање мора садржати:

- назив суда, као и име и функцију подносиоца захтјева,
- чињенице које указују на вјероватност да ће се лица, односно трагови и предмети који се траже наћи на означеном или описаном мјесту или код одређеног лица,
- захтјев да суд изда наредбу за претресање ради проналажења лица или одузимања предмета.

Поред овог обавезног садржаја, у захтјеву се може предложити сљедеће:

- да се наредба изврши у било које вријеме (значи и у времену од 21 до 6 часова) ако постоји основана сумња да се неће моћи извршити претресање у времену од 6 до 21 час, да ће се тражени предмети склонити или уништити ако се наредба не изврши одмах,
- да овлашћено службено лице изврши наредбу без претходне предаје наредбе, ако постоји основана сумња да се тражени предмети могу лако и брзо уништити ако се одмах не одузму те да предаја наредбе може угрозити сигурност овлашћеног службеног лица или другог лица.¹⁴²

Захтјев за издавање наредбе за претрес може се поднијети и усмено када постоји опасност од одлагања, а може се саопштити судији за претходни поступак и телефоном, радио-везом или другим средствима електронске комуникације. Ако судија установи да је поднесени усмени захтјев оправдан, одобриће га и издати наредбу за претресање. Значи, судија у овом случају практично издаје усмену наредбу, а подносилац (полицијски службеник који је добио одобрење од тужиоца) након тога сâм сачињава наредбу о претресању у складу са одговарајућим одредбама ЗКП-а те је потом прочита судији за

¹⁴² Симовић, Н. М, Практични коментар закона о кривичном поступку Републике Српске, Бања Лука, 2005. године, стр.198.

претходни поступак. У тој наредби, поред осталог, навешће име судије, као и вријеме и мјесто њеног издавања. Тек након тога, наредба постаје извршна.

За законито вршење претреса врло је важно да лица која поступају по наредби знају шта мора да садржи наредба. У члану 122 ЗКП-а прописано је да наредба садржи:

- назив суда који издаје наредбу, осим када се наредба за претресање одобрава на основу усменог захтјева, и потпис судије за претходни поступак који издаје наредбу,
- ако се наредба за претресање одобрава на основу усменог захтјева, то ће се навести, уз назначење имена судије за претходни поступак који издаје наредбу и времена и мјеста издавања,
- сврху претресања,
- име и функцију овлашћеног лица на које се наредба односи,
- опис лица које треба пронаћи или опис ствари које су предмет претресања,
- одређивање или опис мјеста, просторија или лица која се траже, са навођењем адресе, власништва, имена или сличног за сигурно утврђивање идентитета,
- упутство да се наредба треба извршити између 6 и 21 час или овлашћење да се наредба може извршити у било које вријеме,
- овлашћење, када то суд изричито одреди, извршиоцу наредбе да може ући у просторије које треба да се претресу без претходне најаве,
- упутство да се наредба и одузете ствари донесу у суд без одлагања,
- поуку да осумњичени има право обавијестити браниоца и да се претресање може извршити и без присуства браниоца, ако то захтијевају изузетне околности.

Наредба за претресање мора се извршити најкасније 15 дана од издавања наредбе, након чега се без одлагања мора вратити суду. Наредба се може извршити било којег дана у седмици, али само у времену од 6 до 21 час, с тим да се изузетно наредбом суда може дати овлашћење да се претресање може извршити у било које доба дана или ноћи. Наредба се враћа судији за претходни поступак који ју је потписао (издао) да би могао провјерити правилност и законитост њеног извршења.

Претресање се мора вршити на прописан начин (чл. 124 ЗКП-а), што подразумијева да је овлашћено службено лице дужно дати обавјештење о својој функцији и разлогу доласка те предати наредбу за претресање лицу код којег ће се или на којем ће се извршити претресање. У случају да је овлашћеном службеном лицу након тога ускраћен приступ, оно може употребити силу у складу са законом. Уколико се претресање врши без наредбе суда, по обављеном претресању кориснику стана или његовом заступнику може се уручити потврда

о уласку у стан у којој се наводи правни основ тј. разлог уласка у стан. У случају да се ушло у стан а није извршено претресање, такође се издаје само потврда о уласку у стан и друге просторије.

Закон је предвидио и могућност да овлашћено службено лице није дужно да обавијести било кога о својој функцији и разлозима претресања приликом извршавања наредбе за претресање, већ да може ући у стан или друге просторије ако су оне празне или ако овлашћено службено лице оправдано сматра да су празне те ако је овлашћено службено лице изричито наредбом овлашћено да уђе без претходне најаве. Уколико се деси да се након оваквог уласка у стан у њему не затекне нико, онда се претресање не би могло извршити. У таквим случајевима, треба приступити обезбјеђењу стана по правилима обезбјеђења мјеста кривичног дјела, све докле док се не обезбиједи присуство корисника стана или његовог заступника.

Значи, претресање стана и других просторија врши се уз присуство корисника стана или његовог заступника или одраслог члана домаћинства. Уколико корисник није присутан, онда се наредба оставља у просторији гдје се врши претресање, а претресање се извршава и без његовог присуства. Међутим, ако лице одбија да присуствује претресању, према њему се не може примјенити никаква принуда, а у том случају се стан или друге просторије обезбјеђују и печате, пошто би претресање без присуства корисника стана, пунољетних чланова домаћинства или пуномоћника било противзаконито.

Претресање стана и других просторија обавезно се врши уз присуство два пунољетна свједока. Претресању лица такође присуствују свједоци, с тим што свједоци морају бити истог пола као и лице које се претреса. Свједоци се прије почетка вршења претреса упозоравају да прате како се врши претрес те да имају право да, прије потписивања записника о претресу, ставе приговоре, ако сматрају да садржај записника није тачан. Ако се врши претресање службених просторија, онда се позива њихов старјешина или руководилац да буде присутан, а то се најчешће дешава приликом обраде кривичних предмета из области привредног криминалитета. У случају претресања војних објеката, писмена наредба о претресању се доставља војним властима које ће одредити најмање једно војно лице да буде присутно претресању.

Претресање стана, просторија и лица документује се записником који потписује лице код којег се или на којем се претресање врши и лица чија је присутност обавезна (свједоци). Дакле, закон предвиђа обавезно сачињавање записника о сваком претресању. У записник се уносе и описују предмети и исправе које се одузимају, а то се наводи и у потврди о одузимању предмета. Потврда о привременом одузимању се одмах уручује лицу којем се предмети одузимају. Записник сачињава записничар, а кад га није могуће обезбиједити, може га сачинити и лице које предузима радњу претресања. Приликом вршења

претреса одузеће се само они предмети који су у вези са сврхом претреса, али ако се нађу други предмети који упућују на друго кривично дјело, одузеће се и такви предмети, а о томе се мора одмах обавијестити тужилац.

Изузетно, овлашћено службено лице може ући у стан и друге просторије без налога и без свједока и извршити претресање, и то у сљедећим случајевима:

- ако станар стана у који се улази то жели,
- ако неко зове у помоћ,
- ако је потребно ухватити учиниоца кривичног дјела који је затечен на дјелу или ради безбједности људи и имовине,
- ако се у стану или другој просторији налази лице које се по наредби суда треба притворити или принудно довести или које се ту склонило од гоњења.

Кад се ради о претресању лица, Закон о кривичном поступку је предвидио да овлашћено службено лице може претресати лица без наредбе у сљедећим случајевима:

- приликом извршења наредбе за довођење,
- приликом лишења слободе,
- ако постоји сумња да то лице посједује ватрено или хладно оружје,
- ако постоји опасност да ће сакрити, уништити или одбацити предмете који треба да се од њега одузму и употрејебе као доказ у кривичном поступку.

Након извршења радње претресања без наредбе, овлашћено службено лице мора одмах поднијети извјештај судији за претходни поступак. У извјештају је обавезно навести разлоге претресања без наредбе. Имајући у виду да се у пракси могу појавити различите ситуације, законодавац је оправдано предвидио могућност претресања без наредбе, али и онда када су испуњени законски услови, ову могућност треба користити само изузетно.

Посматрано из угла полицијских послова, веома важно је питање шта се то претресањем тражи? Претресање се врши ради проналаска, прије свега, предмета кривичних дјела. То могу бити предмети прибављени кривичним дјелом, дакле, противправно присвојени, затим предмети који су послужили за извршење кривичног дјела као што су разне врсте калауза, тзв. чешљева, ломачи брава („топ”), машине за прављење фалсификованог новца и сл. Претресањем се врло често траже предмети који су настали извршењем кривичног дјела, као што су фалсификовани новац и други вриједносни папири и дипломе и слично. Такође се често претресањем траже предмети на којима се налазе трагови кривичних дјела, као што су крв, сперма, длаке, пљувачка, и друге излучевине, као и предмети који указују на извршиоца гдје спадају нотеси, адресари, фотографије, писма, мобилни телефони, рачунари итд. Претресањем се могу тражити и лица за којима се трага, рецимо, извршиоци кривичних дјела који се

налазе у бјекству, ако се дође до сазнања да се налазе у одређеном простору. И трагови кривичних дјела могу се пронаћи претресањем и у пракси се то често и дешава. Нису ријетке ситуације када се и лешеви и дијелови лешева проналазе претресањем.

Претресањем се обезбјеђују материјални докази који се користе за покретање и вођење кривичног поступка и, самим тим, јасно је да му се мора приступити одговорно, стога се код претресања треба држати одређених принципа који су се у пракси недвојбено већ потврдили. Међу тим принципима, прије свега се издвајају сљедећи:

- законитост, што значи да претресање треба вршити само у условима предвиђеним законом, значи, само ако постоји вјероватноћа да се на том мјесту налазе предмети, трагови или лица која се траже. Овај принцип подразумијева да код предузимања ове радње не смије бити никакве самовоље и произвољног понашања;
- мотивисаност – упорност, подразумијева да мора бити изражен висок ниво воље да се нађе оно што се тражи, односно да је боље не почињати са претресом ако не постоји потребна воља да се дође до крајњег циља;
- благовременост, што подразумијева да треба имати на вријеме податак да се на одређеном мјесту и у одређено вријеме налази предмет који се тражи. Кроз овај принцип долази до изражаја и добра процјена – када и гдје треба претресати, што обезбјеђује да претрес буде успјешан. озбиљна полицијска организација увијек анализира однос успјешно извршених претреса (оних који су резултирали проналаском траженог) и оних који нису резултирали успјехом. Уколико је већи број неуспјешних претреса, онда се морају предузимати одређене мјере како би се тај однос промијенио у позитивном правцу;
- планираност, што подразумијева да се мора за сваки претрес сачинити детаљна процјена и план претресања, како се не би изоставило ништа што је важно;
- темељитост која захтијева да се буде детаљан; полицајац не смије на претресу испољити слабости у смислу да је гадљив, рецимо на фекалије, прљав веш и слично, јер баш на тим мјестима могу се налазити мањи скупочјени предмети (злато, накит и слично). Не смије се ништа пропустити, зато претрес иде систематски одозго надоље или слијева надесно, не прескачући ниједан простор. Ако се ради о претресу лица, онда се такође иде одозго надоље, а ако се траже ситнији предмети, онда се може лице ослободити од гардеробе;
- стручност, што подразумијева да онај ко врши претресање добро познаје тактику и технику претресања, поред тога што познаје прописе.

Дакле, треба да познаје предмете који се траже, да познаје начин попуњавања документације (записник, потврде и слично), да зна кад треба укључити стручњаке одређеног профила, да познаје методе скривања и откривања предмета итд;

- конспиративност је врло битан принцип, пошто се услед укупне ерозије у друштву често дешава да онај код кога се врши претрес за то сазна прије него што претрес и почне, а то онда значи сигуран неуспјех;
- на крају треба истаћи и принцип укључивања у претресање и жена полицајаца, пошто жене имају интуицију која често резултира бољим успјесима него што је то случај код мушких припадника полиције, као и због тога што је неопходно да жене врше претресања лица женског пола.

За потребе овог уџбеника важно је извршити и класификацију претресања, а начелно, претресање можемо подијелити на два основна критерија. То је претресање према објекту и према обиму, али криминалистичка литература издефинисала је врсте претресања према сљедећим критеријумима, и то: према фазама поступка, према законском основу, према циљу, а онда и према објекту и обиму. Према фазама поступка, претресање може бити: као радња у истрази, као радња изван истраге, као радња након подизања оптужнице, као радња којом се пружа међународна кривичноправна помоћ. Претресање с обзиром на законски основ може бити претресање: с наредбом и без наредбе. Претресање према циљу може бити: доказно, приликом лишења слободе и безбједносно. Претресање према објекту може бити: претресање стана или других просторија, претресање лица, претресање возила, претресање отвореног простора и претресање компјутера и компјутерских система (што је обиљежје новијег времена). Претресање према обиму може бити: претходно, површно (дјелимично) и детаљно (потпуно).

6.2.5. Преглед лица, предмета и превозних средстава

Преглед лица, предмета и превозних средстава је полицијско овлашћење које је прописано Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске. Према овом полицијском овлашћењу, полицијски службеник овлашћен је да изврши преглед лица, предмета које лице носи са собом и превозног средства када је то неопходно ради проналажења лица, предмета и трагова који могу послужити као доказ за успјешно покретање и вођење кривичног, прекршајног или другог поступка, као и из других безбједносних разлога.

Када говоримо о прегледу лица, то подразумева да полицијски службеник може извршити увид у садржај одјеће и обуће лица. Неопходно је да

преглед лица обавља лице истог пола. Законодавац је предвидио изузетак од овог правила у случајевима када је неопходан хитан преглед лица да би му се одузело оружје или други предмети којима се може извршити напад на друго лице или самоповређивање.

За разлику од прегледа лица, преглед превозног средства ограничен је на слободно доступне унутрашње и вањске дијелове, односно просторе који су отворени или које корисник превозног средства својом вољом (својим материјалним радњама) учини доступним полицијском службенику (нпр. отвори врата аутомобила, подигне поклопац мотора возила, отвори пртљажник итд.). Уколико се прегледом превозног средства открију трагови и предмети кривичног дјела или је потребно насилно отварање или растављање превозног средства, преглед се обуставља и започиње се вршење претресања превозног средства (возила).

Преглед предмета обухвата увид у доступне унутрашње и вањске отворене просторе на предмету или које корисник предмета својом вољом учини доступним полицијском службенику. Преглед предмета подразумијева преглед предмета који се затекну код лица које се прегледа или које се затекну у превозном средству које се прегледа (ручне торбице, торбе, кофери, руксаци, вреће и слично).

Приликом прегледа, полицијски службеник може користити техничка средства (детекторе метала, детекторе барута, огледала и слично) и/или службене псе.

Ово полицијско овлашћење треба разликовати од полицијског овлашћења претресања стана, просторија и лица о коме смо претходно говорили. Битно је направити јасну дистинкцију између ова два полицијска овлашћења, тј. између прегледа и претресања. Прво, суштинска разлика између прегледа и претресања се огледа у томе што преглед, за разлику од претресања, није радња доказивања и њиме се не могу прибављати докази за успјешно покретање и вођење кривичног или прекршајног поступка. Дакле, само се претресањем могу прибављати докази за вођење кривичног или прекршајног поступка. Зато је неопходно да у ситуацијама када се прегледом пронађу предмети и трагови који могу послужити као доказ у кривичном или прекршајном поступку, након њиховог проналаска прегледом, неопходно је одмах започети радњу претресања у складу са одредбама Закона о кривичном поступку. Само на такав начин је могуће те трагове и предмете користити као доказ у неком од поступака на суду.

Даље, преглед лица и превозних средстава се разликује од претресања лица и превозних средстава, као што је раније назначено, у самом начину примјене (извршења) овог полицијског овлашћења. Основна разлика је у томе што преглед лица и превозних средстава, за разлику од претресања, обухвата

само преглед вањских дијелова одјеће и обуће лица која се прегледају, а код превозних средстава се односи на визуелни преглед свих отворених и затворених простора превозног средства (унутрашњост аутомобила, простор за мотор, пртљажника итд.). Уколико би полицијски службеник након прегледа вањских дијелова одјеће и обуће лица, „почео да претражује унутрашњост одјеће и обуће лица које се прегледа (завлачи руке у унутрашњост одјевних предмета)”¹⁴³ или уколико би кренуо са претраживањем тјелесних отвора лица, то би аутоматски представљало радњу претресања лица, а не преглед лица.

Такође, преглед превозних средстава подразумеијева да је власник превозног средства тај који добровољно својим материјалним радњама омогућава полицијском службенику да изврши преглед отворених и затворених простора превозног средства (власник возила отвара врата превозног средства које се прегледа, поклопац пртљажника итд.). Уколико полицијски службеник лично својим материјалним радњама почне отворати затворене просторе возила или почне да раставља поједине дијелове превозног средства (почне да скида тапациране облоге са врата аутомобила итд.), у том случају радња коју предузима се више не сматра прегледањем, него претресањем превозног средства. Као што смо већ навели, у таквим случајевима треба престати преглед и започети радњу претресања у складу са одредбама Закона о кривичном поступку.

Аналогно разлици између прегледа и претресања лица и превозних средстава, постоји разлика и између прегледа и претресања предмета. Ова разлика се код предмета огледа у томе што преглед предмета обухвата увид у доступне унутрашње и вањске отворене просторе на предмету или које корисник предмета својом вољом учини доступним полицијском службенику. Уколико полицијски службеник мимо воље власника предмета предузме радње које се односе на остваривање увида у затворене просторе на предмету, тада предузета радња представља претресање предмета.

6.2.6. Привремено одузимање предмета (и документације)

Привремено одузимање предмета представља полицијско овлашћење које је прописано Законом о кривичном поступку Републике Српске и Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске.

Привремено одузимање предмета као радња доказивања спада у ред таквих радњи које полиција свакодневно предузима у обављању својих послова и задатака, а предузима се, по правилу, по наредби суда у циљу прикупљања

---

¹⁴³ Симвић, Н. М., Практични коментар закона о кривичном поступку Републике Српске, Бања Лука, 2005. године, стр. 196.

доказа за успјешно покретање и вођење кривичног поступка. Такође, привремено одузимање предмета се врши и у циљу прибављања доказа за прекршајни поступак (наравно, само у ситуацијама када је то неопходно и у складу са законом). Поред тога што је радња доказивања, привремено одузимање је истовремено и овлашћење које се састоји у привременом одузимању (запљени) предмета. Иначе, могу се одузети предмети који могу да послуже као доказ у кривичном поступку, као и они предмети који се по Кривичном закону Републике Српске могу одузети мјером безбједности одузимања предмета, а то су предмети који су употријебљени, намијењени или су настали извршењем кривичног дјела.

Када се говори о предметима употријебљеним за извршење кривичног дјела, треба нагласити да у обзир долазе само покретне ствари, а не и непокретности. Значи, мора се радити о предметима који су непосредно употријебљени за извршење кривичног дјела, а не о предметима који су омогућили или само олакшали његово извршење. Што се тиче предмета намијењених за извршење кривичног дјела, прихваћено је да се то односи на предмете који искључиво служе за криминалне сврхе, а не на предмете који су намијењени али нису искориштени за извршење конкретног кривичног дјела. Тако ће се увијек одузети средства за фалсификовање, фалсификован новац, провалнички алат и сл.

Привремено одузимање предмета је, дакле, радња доказивања која не трпи одлагање и овлашћена службена лица је у правилу предузимају по наредби суда. Наредбу за одузимање предмета издаје судија за претходни поступак на приједлог тужиоца или овлашћеног службеног лица које је добило одобрење од тужиоца. Да би наредба за привремено одузимање предмета била важећа, она, према Закону о кривичном поступку, мора да садржи слjedeће податке:

- назив суда,
- правни основ за привремено одузимање предмета,
- назнаку предмета који подлијежу одузимању,
- име лица од којег се предмети одузимају,
- мјесто одузимања предмета,
- рок у којем треба да се предмети одузму и
- поуку о правном лијеку.

Овлашћена службена лица врше одузимање предмета на основу наредбе суда, а уколико лице које држи такве предмете одбије да их преда, може се казнити до 50.000 КМ, док се у случају даљег одбијања предвиђа и могућност затварања таквог лица. У оваквим случајевима, затвор траје док се предмет не преда, а најдуже 90 дана. Жалба на рјешење којим је изречена новчана казна или наређен затвор не одлаже извршење рјешења.

Предмети који могу послужити као доказ у кривичном поступку могу се одузети и без наредбе суда, у случају да постоји опасност од одлагања.

Уколико се лице код којег се или над којим се врши претресање изричито успротиви одузимању предмета, тужилац ће у року од 72 часа од извршеног претреса поднијети захтјев судији за претходни поступак за накнадно одузимање предмета. Што се тиче опасности од одлагања, досадашња пракса је издефинисала став да опасност од одлагања постоји ако постоји опасност да ће предмети бити уништени, уклоњени, сакривени или измијењени те да могу изгубити своја идентификациона својства. Значи, у питању је непоновљива радња и стога је законодавац оправдано предвидио могућност привременог одузимања без наредбе у таквим случајевима.

Све што смо навели до сада у вези са привременим одузимањем предмета односило се на полицијско овлашћење које полиција обавља у складу са Законом о кривичном поступку. Међутим, привремено одузимање предмета се може извршити и на основу члана 44 став 1 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске и то у случајевима:

- када је то неопходно ради заштите јавног реда и мира и безбједности (на примјер, одузимање предмета који могу послужити за напад на друго лице од стране учесника нарушавања јавног реда и мира итд.),
- који је у посједу лица које је лишено слободе и које тај предмет може употребити за самоповређивање, напад на друго лице или бјекство (на примјер, одузимање оштрих предмета од лица лишеног слободе итд.) и
- ако је то одређено другим законом.

У смислу одредаба Закона о полицији и унутрашњим пословима, ако лице одбије да добровољно преда предмете који треба да се од њега одузму, одузимање се извршава принудно.

Будући да је привремено одузимање предмета радња доказивања, у смислу одредаба ЗКП-а, веома је важно приликом одузимања на правилан начин извршити документовање. Дакле, након привременог одузимања предмета и документације, сачињава се записник у којем се наводи попис одузетих предмета и документације, а такође се лицу од којег се врши одузимање издаје потврда. У потврди о привременом одузимању предмета наводи се тачно мјесто гдје су предмети пронађени, детаљан опис предмета који подлијежу одузимању, врста, величина, изглед, серијски број, ако га има, марка, тип, модел, евентуална оштећења и слично. Након уписивања посљедњег одузетог предмета, у потврди се констатује да је закључено са тим редним бројем, како би се онемогућило накнадно уписивање других предмета. У пракси се може десити (и дешава се) ситуација да попис предмета и документације није могућ. То су случајеви у којима се одузети предмети ни по чему не разликују од других предмета исте врсте, на примјер, 5 кг канабиса, 100 комада сатова без серијског броја и слично; у тим случајевима такве предмете треба ставити у омот и запечатити,

што обезбјеђује да се у кривичном поступку може са сигурношћу тврдити да су предмети аутентични, а не неки други исте врсте. На тако запечаћен омот потписује се лице које је извршило привремено одузимање и ставља свој печат, а може се потписати и ставити свој печат и лице од кога су предмети одузети.

За привремено одузете предмете одговара лице које их је одузело, док их не преда на чување надлежном органу. Привремено одузети предмети по правилу депонују се у суду или суд на други начин обезбјеђује њихово чување. Пошто судови немају одговарајући простор за депоновање, у правилу се одузети предмети чувају код полиције. Из тог разлога је врло битно водити рачуна о документацији која прати предмете приликом премјештања с једног мјеста на друго, односно предаје органима међусобно. Исправно вођење ове документације у ствари представља ланац одговорности. Значи, привремено одузетим предметима не може се ни на какав начин располагати. Лице од кога је привремено одузет предмет има право жалбе, али жалба не одлаже привремено одузимање. Ако суд врати предмете, онда право жалбе има тужилац.

Отварање и прегледање привремено одузетих предмета врши тужилац, који је о томе дужан обавијестити лице или предузеће од којег су предмети одузети, судију за претходни поступак и браниоца. Њихово одсуство не спречава тужиоца да изврши отварање привремено одузетих предмета. Приликом отварања и прегледања привремено одузетих предмета и документације, мора се водити рачуна да њихов садржај не сазнају неовлашћена лица, због штете која може настати у кривичном поступку.

Привремено одузимање предмета не треба вршити без ваљаног основа и потребе. У случају кад у току поступка постане очигледно да је задржавање привремено одузетих предмета непотребно, односно да не постоје разлози за њихово одузимање, такви предмети ће се вратити власнику. Враћање се такође документује потврдом о враћању привремено одузетих предмета коју, као и потврду о одузимању, потписују и овлашћено службено лице (полицијски службеник) и лице којем се предмети одузимају, односно у овом случају враћају.

6.2.7. Позивање лица и обављање разговора

Овлашћена службена лица (полицијски службеници) могу позивати грађане и са њима обављати разговоре, а на основу овлашћења која произлазе из Закона о кривичном поступку, Закона о полицији и унутрашњим пословима и Закона о прекршајима. Позивање се врши ради прикупљања података корисних за рад полиције. Значи, позивање се врши ради обављања информативних разговора са лицима оперативно-криминалистичког карактера, а могу се позивати и лица која нису из криминалног миљеа.

Према одредбама Закона о полицији и унутрашњим пословима лица се могу позивати ради: прикупљања обавјештења, давања упозорења и издавања наређења. Прикупљања обавјештења се могу односити нарочито на сљедеће:

- спречавање и откривање кривичних дјела и прекршаја,
- проналажење и хватање извршилаца кривичних дјела,
- проналажење предмета и трагова кривичних дјела и прекршаја и
- околностима значајних за извршавање других послова из надлежности Министарства.

Дакле, позивањем лица ради прикупљања обавјештења се фактички прикупљају сазнања од грађана о неким безбједносно интересантним питањима, што значи да се позивањем олакшава полицијска дјелатност. Међутим, треба имати на уму да је позивање алтернатива те да и припадници полиције могу и треба да по обавјештења иду према грађанима. Такође се не смије изгубити из вида да грађани полицији обавјештења дају добровољно.

Позивање ради давања упозорења има потпуно другу конотацију, јер у овом случају грађани се позивају да би били упозорени од стране полиције, а упозорења се могу односити на:

- недисциплиноване угоститеље (нпр. када раде дуже од дозвољеног времена, када точе алкохол малољетним лицима и слично),
- извршенике код асистенције (ако се оправдано претпоставља да ће неко од извршеника својим радњама дјеловати тако да може онемогућити извршење асистенције или ће нарушити јавни ред и мир том приликом, починити кривично дјело или угрозити безбједност неког лица и слично),
- лица у спору, као што су имовински или брачни спорови те друге сличне ситуације.

Позивање се, по правилу, врши у писаној форми, када се од позиваног лица тражи да потпише доставницу, што служи као доказ да је позив примио, а у хитним случајевима позивати се може и усмено или посредством одговарајућег телекомуникацијског средства, па чак и упутити полицајац да однесе позив на адресу позиваном лицу. Приликом усменог позивања лица, полицијски службеник је дужан да, лицу које позива, саопшти разлоге позивања и да га упозори на могућност да ће бити принудно доведено ако се не одазове на позив. Закон је оставио полицијским службеницима и могућност да, лице које позивају, у службене просторије доведу службеним аутомобилом, приликом извршења позивања, али уз услов да на то добровољно пристане лице на које се позив односи.

Позив је управни акт који садржи заповијест полиције и, с друге стране, дужност односног (позиваног) лица да се одазове на позив. Уколико се позвано лице не одазове позиву, може бити принудно доведено, али само ако је на то у

позиву било упозорено. Такође је битно знати да се разговори са позваним лицем, према одредбама Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, у правилу обављају у времену од 6 до 21 час те да не могу трајати дуже од шест часова. Међутим, законодавац је предвидио изузетак да се разговори могу обављати и изван утврђеног временског оквира, уколико је ријеч о радњама које не трпе одгађање. Позив у писменој форми садржи:

- назив организационе јединице Министарства која врши позивање,
- редни број позива,
- правни основ,
- податке о лицу које се позива,
- податак када и гдје се лице треба јавити у службене просторије,
- разлог позивања,
- датум и вријеме позивања,
- упозорење да ће лице које се позива бити приведено уколико се не одазове на позив,
- потпис полицијског службеника и
- печат.

6.2.8. Привођење, довођење и спровођење лица

У обављању полицијских послова постоји често потреба да нека лица буду приведена, спроведена или доведена у службене просторије полиције или до неког другог надлежног органа (најчешће тужилаштва). И за обављање ових послова, који могу бити схваћени као рутински, потребна су одређена знања, дакле, и они се морају обављати с дужном пажњом. Прије свега, мора се водити рачуна о ваљаности правног основа за привођење, спровођење или довођење неког лица. Затим треба водити рачуна о безбједносним аспектима вршења овог полицијског овлашћења, како се не би угрозила безбједност полицијских службеника.

Наиме, прије свега, треба ову мјеру предузимати на начин да се ни лице, али ни полицијски службеници не изложе непотребној опасности. То подразумијева да, у зависности од разлога и основа привођења, спровођења или довођења, лице треба везати, прегледати да код себе нема неко оружје или оруђе којим би могло нанјети повреду себи или полицијском службенику. У правилу, лица се приводе, спроводе или доводе по наредби суда или неког другог надлежног органа. А без писаног налога надлежног органа, полицијски службеник, може у службене просторије Министарства привести лице на основу члана 37 Закона о полицији и унутрашњим пословима:

- чији је идентитет потребно утврдити, када нема другог начина,

- за којим је расписана потрага и
- које се не одазове позиву за разговор, ако је у позиву било упозорено да ће у случају неодазивања бити приведено.

Привођење може трајати онолико дуго колико је неопходно за извршење полицијске радње, а најдуже 24 часа.

Када је ријеч о спровођењу лица, у највећем броју случајева ову радњу врше униформисани полицијски службеници. Спровођење се врши, у правилу, посебним превозним средствима полиције. Треба имати на уму да се не може вршити спровођење лица које је болесно и није способно да путује, односно ако би услед путовања било погоршано његово стање или би то чак представљало опасност по његов живот. Ако постоје разлози који су очигледни и указују да се спровођење не може спровести, организациона јединица која је дужна да изврши спровођење дужна је да обавијести орган који је наложио спровођење.

Надлежни старјешина који наређује спровођење и одређује полицијске службенике који ће спровођење извршити дужан је да их обавијести:

- о особеностима лица које се спроводи (што укључује податке о његовим личним способностима, на примјер, познавању борилачких вјештина, склоностима ка пружању отпора и нападу на полицијске службенике лица и слично),
- о евентуалним могућностима угрожавања безбједности лица која се спроводе, или могућностима покушаја ослобађања тих лица,
- о свим другим битним сазнањима која могу утицати на успјешност реализације овог задатка.

Полицијски службеници који обављају радњу спровођења дужни су заштитити лице које се спроводи, што значи да су обавезни одбити сваки напад или покушај напада усмјерен према њима. Према налогу за спровођење лица, полицијски службеници су дужни лице које спроводе и његове ствари (према попису) предати органу коме је лице и упућено.

Спровођење лица, по правилу, врше најмање два полицијска службеника, а начин спровођења лица и понашање за вријеме вршења ове службе усклађује се са прикупљеним информацијама и процјеном која је базирана на тим информацијама, врстом превозног средства, трасом кретања и другим околностима које могу утицати на безбједно вршење ове радње.

Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске је предвидио да се спровођење врши у ситуацијама када је потребно лице довести и предати организационој јединици Министарства или другом надлежном органу изван мјеста (општине) одакле спровођење почиње. Привођење или довођење може трајати онолико дуго колико је неопходно за извршење ове полицијске радње.

Полицијски службеници су дужни лице које се спроводи прије самог спровођења претрести, записнички преузети његове ствари и упознати га да је дужно да поступи у складу са наредбама полицијског службеника који врши спровођење. Поред тога, у правилу, лице које се спроводи треба везати, а обавезно ће се везати ако:

- постоје основи сумње да је учинило кривично дјело за које је предвиђена казна затвора у трајању од пет година или тежа казна,
- постоји сумња да ће покушати бјекство, без обзира на врсту и тежину кривичног дјела за које је осумњичено,
- као и у другим случајевима, када то одреди надлежни руководилац полиције, лице које он овласти, као и орган по чијем налогу се врши спровођење.

Спровођење лица може да се врши у разним превозним средствима, као што су: путнички аутомобил, специјално возило (тзв. „марица”), специјално возило полиције (лаки оклопни транспортери), воз, аутобус, друго превозно средство (брод, авион итд.).

У нашим условима, у највећем броју случајева спровођење се врши путничким аутомобилом и тзв. „марицом”, ако је потребно извршити спровођење више лица истовремено.

И на крају, када је ријеч о довођењу лица, ову радњу такође углавном обављају униформисани припадници полиције. Полицијски службеник довођење лица врши у сљедећим ситуацијама:

- на основу писмене наредбе коју издаје овлашћени орган и
- на основу налога надлежног органа по закључку о довођењу.

Довођење може трајати онолико дуго колико је то неопходно за извршење ове полицијске радње. Приликом довођења је неопходно обратити пажњу на све детаље које смо описали у претходним радњама (мисли се на привођење и спровођење лица).

6.2.9. Лишење слободе

Слобода се на лествици правних добара човјека налази на другом мјесту, значи, само је живот испред слободе. Стога се мора врло пажљиво приступати провођењу ове мјере и радње, јер се њоме задире у основно право сваког човјека, а то је да буде слободан. Под лишењем слободе у криминалистичком смислу подразумевамо сваку радњу или поступак усмјерен на то да се неком лицу или групи лица онемогућава слобода даљег кретања, уз могућност употребе законом допуштених средстава принуде. Значи, ово онемогућавање не може бити супротно закону. Лишење слободе је полицијско овлашћење

које полиција свакодневно примјењује, али које није јасно и експлицитно дефинисано и појмовно одређено у важећем законодавству. Практично, ово полицијско овлашћење подразумејева (укључује у себе) нека друга полицијска овлашћења (као што су: привремено ограничење слободе кретања, привођење, довођење, спровођење, задржавање лишењем слободе лица затеченог у вршењу прекршаја – под законом дозвољеним условима, задржавање до истрежњења или опоравка). Овом приликом указујемо на неопходност да у будућности одредбе Закона о полицијским службеницима, или неког будућег закона који ће прописивати полицијска овлашћења, јасно дефинише лишење слободе (појмовно га одреде), уврсте га у попис полицијских овлашћења и наведу све ситуације у којима полицијски службеници могу лице лишити слободе.

Прије него што будемо говорили о лишењу слободе у складу са Законом о кривичном поступку и Законом о прекршајима, треба истаћи и то да се Законом о полицији и унутрашњим пословима, као посебно овлашћење, наводи привремено ограничење слободе кретања. Ово свакако треба да сматрамо једним обликом лишења слободе па ћемо му посветити одређену пажњу. Дакле, према члану 41 Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, полицијски службеник може привремено ограничити слободу кретања лица на одређеном подручју или у одређеном објекту ради:

- спречавања извршења кривичних дјела или прекршаја,
- проналажења и лишења слободе учинилаца кривичних дјела и прекршаја,
- проналажења и лишења слободе лица за којима се трага,
- проналажења предмета и трагова који могу послужити као доказ у кривичном или прекршајном поступку и
- обезбјеђења штићених личности, објеката или простора.

За разлику од ранијих законских ограничења да привремено ограничење слободе кретања може трајати најдуже до шест часова, законодавац је прописао да ова мјера може трајати само до остварења циља због којег се примјењује. Дакле, тренутно није експлицитно наведен временски оквир трајања ове радње. Такође, осим набројаних случајева, полицијски службеник може привремено ограничити слободу кретања и задржавања на одређеном простору или у одређеном објекту, у случајевима угрожавања безбједности изазваних елементарним непогодама или епидемијама и у другим случајевима угрожавања безбједности лица и имовине, док такво угрожавање траје. Поред наведеног, полицијски службеник ради остваривања поменутих циљева, овлашћен је да простор или објекат испразни и спријечи приступ до њих.

Ипак да се вратимо на лишење слободе које је, иначе, сложена и опасна радња, која је уз то често и финална код других полицијских мјера, као што су нпр. рација, засједа, потјера па и легитимисање. Облици лишења слободе могу

бити тежи и лакши. Тежи облик лишења слободе подразумијева одузимање слободе и држање у затвореној просторији под стражом, што укључује притвор, враћање одбјеглог лица у казнено-поправну установу и затварање по пресуди. Поред тога, лишење слободе може бити и у лакшем облику, а то је привремено ограничење слободе у случајевима довођења, привођења и задржавања, осим када се то ради у функцији криминалистичке обраде.

Већ одавно полиција нема надлежност за одређивање мјере притвора, а према Закону о полицији и унутрашњим пословима, лишење слободе није предвиђено као овлашћење полиције, то значи да упориште за примјену овог полицијског овлашћења полиција црпи из других закона, прије свега, из Закона о кривичном поступку и Закона о прекршајима. Важно је знати да у складу са одредбама ова два поменута закона полиција може лишити слободе неко лице, наравно под условима који су прописани у поменутиим законима. У члану 204 ставу 1 Закона о кривичном поступку Републике Српске наведено је да полиција може лице лишити слободе ако постоје основи сумње да је то лице учинило кривично дјело и ако постоји било који разлог за одређење притвора који је прописан ЗКП-ом РС. Чланом 197 поменутог закона прописано је да се лицу може одредити притвор ако постоји основана сумња да је управо то лице учинило кривично дјело и ако постоји неки од сљедећих разлога:

- ако се крије или ако постоје друге околности које указују на опасност од бјекства,
- ако постоји основана бојазан да ће уништити, сакрити, измијенити или фалсификовати доказе или трагове важне за кривични поступак или ако нарочите околности указују да ће ометати кривични поступак утицајем на свједоке, саучеснике или прикриваче,
- ако нарочите околности оправдавају бојазан да ће поновити кривично дјело или да ће довршити покушано кривично дјело или да ће учинити кривично дјело којим пријети, а за та кривична дјела може се изрећи казна затвора три године или тежа казна,
- у ванредним околностима, ако је ријеч о кривичном дјелу за које се може изрећи казна затвора од десет година или тежа казна, а које је посебно тешко, с обзиром на начин извршења или посљедице кривичног дјела, ако би пуштање на слободу резултирало стварном пријетњом нарушавања јавног реда.

Полицијски службеник је дужан да лице лишено слободе без одлагања, а најкасније у року од 24 часа, спроведе тужиоцу. Овај временски период може износити и 72 часа у посебним ситуацијама, тј. када постоје основи сумње да је лице извршило кривично дјело тероризма. Приликом довођења, полиција ће обавијестити тужиоца о разлозима и времену лишења слободе, а употреба силе је дозвољена само у складу са законом.

Након лишења слободе, прва обавеза полицијског службеника према лицу које је лишено слободе огледа се у обавези да га на матерњем језику или језику који разумије одмах обавијести:

- о разлозима лишења слободе,
- прије првог испитивања поучи да није дужно дати исказ, нити да одговара на постављена питања, значи да има право на шутњу, а да је обавезно једино дати своје идентификационе податке,
- да има право узети браниоца, којег може сам изабрати,
- да има право да његова породица или друго лице које он одреди буду упознати о његовом лишењу слободе.

Ако лице лишено слободе не буде спроведено тужиоцу у року од 24 часа (или 72 ако се ради о кривичном дјелу тероризма), биће пуштено на слободу. На лишење слободе се не може изјавити жалба и то из разлога што је лишење слободе лимитирано роком „најдуже 24 часа”, тако да евентуална жалба не би могла санирати недостатке или евентуалне посљедице лишења слободе те би, стога, била беспредметна. Имајући у виду чињеницу да мјера лишења слободе максимално може трајати 24 часа, практично би било веома тешко прописати рокове за евентуалну жалбу, као и обезбиједити поступање жалбеног органа у тим роковима који би се рачунали на неколико сати. Непостојање жалбе на мјеру лишења слободе не значи да не постоји право на накнаду штете лицима која су противправно лишена слободе. Напротив, таква лица имају право на накнаду штете у случају незаконитог лишења слободе, у одређеном року и у прописаном поступку.

Закон о прекршајима Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 63/14) у члану 170 је дао овлашћење полицијским службеницима да могу лишити слободе задржавањем, лице које је затечено у вршењу прекршаја, ако:

- није познат идентитет тог лица,
- то лице нема пребивалиште или боравиште у Републици Српској или БиХ, или које привремено борави у иностранству и жели да напусти БиХ прије окончања прекршајног поступка, а постоје околности које указују да ће побјећи или отићи у другу државу ради избјегавања одговорности за прекршај,
- постоје околности које указују да ће поновити прекршај или довршити покушани прекршај,
- постоји опасност да ће уништити, сакрити, измијенити или фалсификовати доказе који су важни за прекршајни поступак.

Полицијски службеници су дужни ова лица (која су из напријед набројаних разлога лишени слободе) одмах, без одлагања, уз захтјев за покретање прекршајног поступка, довести у суд. Ако постоје неке објективне околности

које спречавају полицијског службеника да лице одмах доведе у суд, он га може довести у суд најкасније 12 часова од момента лишења слободе. И на крају, може се лишити слободе лице које је затечено у вршењу прекршаја под дејством алкохола у организму (преко 1,00 г/кг) или које је одбило извршити алко-тестирање или код ког се утврди да је под утицајем опојних дрога и средстава. Оваква лица полицијски службеници могу задржати у својим просторијама до истрежњења или опоравка, а најдуже до 12 часова.

Због потребе да се у што већем нивоу оствари заштита лица према којима се примјењује мјера лишења слободе, Министарство унутрашњих послова је донијело упутство о поступању с лицима лишеним слободе. Према овом упутству, сва лица лишена слободе су под одговарајућим надзором и са њима се поступа на хуман начин и под околностима које не штете њиховом здрављу, односно не смију бити изложена физичком или вербалном злостављању, неугодностима или негативном публицитету.

Према лицима лишеним слободе могу се примјењивати само она ограничења која су потребна са се спријечи бјекство и договор који би могао бити штетан за успјешно вођење поступка. Значи, ако се лиши слободе више лица која су везана за исти предмет, онда је обавезно њихово раздвајање, што им онемогућава да се договарају око давања изјава у поступку.

Лишење слободе мора бити извршено у најкраћем нужном времену и не може, што је и најважније, трајати дуже од периода прописаног законом. Лишење слободе ће престати чим престану разлози због којих је лице лишено слободе. Лице лишено слободе мора одмах бити предато надлежном тужилаштву, суду или пуштено на слободу. Дакле, не смије бити никаквог одуговлачења на штету лица лишеног слободе.

Управо из тог разлога упутством је прописана обавеза вођења евиденције о лишењу слободе. У књигу евиденције за свако лице лишено слободе уносе се сљедећи подаци: 1. Подаци о лицу лишеном слободе (презиме, име једног родитеља и име, надимак; јединствени матични број лица; ознака старосне доби; пол лица и брачни статус лица; дан, мјесец, година, мјесто и држава рођења; адреса становања, мјесто, општина и број телефона; етничка припадност и држављанство; запослење; физички опис лица; стање лица; службеник задужен за лице лишено слободе); 2. Подаци о лишавању слободе (датум и вријеме лишења слободе; тачна локација лишења слободе; прекршаји или кривична дјела за која су лица осумњичена; разлог за лишење слободе; употреба силе; врста употребијеног средства силе; полицајац који је извршио лишење слободе; предмети одузети као доказни материјал; начин превоза – транспорта до ОУП-а, односно до организационе јединице; датум и вријеме доласка у ОУП, односно у организациону јединицу; полицајац одговоран за превоз до ОУП-а, односно до организационе јединице; полицајац који је извршио претрес

лица лишеног слободe; лична имовина, привремено одузета у ОУП-у, односно у организационој јединици; руководни службеник који је одобрио лишење слободe); 3. Комуникација са надлежним судом и тужилаштвом (надлежни суд; надлежно тужилаштво); 4. Права лица лишеног слободe (обавјештавање о правима; захтјев за браниоца; захтјев за медицинско особље; захтјев за обавјештавање члана породице, пријатеља и осталих; малољетници или ментално хендикепирана лица; документи о лишавању слободe); 5. Предаја лица лишеног слободe (начин транспорта – довођења лица лишеног слободe до другог ОУП-а, односно организационе јединице, суда или другог органа, презиме и име службеника који су извршили довођење, и број полицијске легитимације; датум, вријеме и мјесто предаје лица другом ОУП-у, односно организационој јединици, суду или другом органу; презиме и име, звање лица које је предало и лица која је преузело лице лишено слободe; да ли су са лицима лишеним слободe предати привремено одузети предмети и, ако јесу, број потврде о привремено одузетим предметима); 6. Мјесто предвиђено за овјеру листа евиденције о лишењу слободe; 7. Отпуштање лица лишеног слободe (датум и вријеме доношења одлуке о отпуштању; разлог отпуштања; надлежни службеник одговоран за одлуку о отпуштању; датум и вријеме отпуштања из ОУП-а, односно из организационе јединице); 8. Додатне примједбе; 9. Акције/догађаји током лишавања слободe.

Као што смо већ рекли, лишење слободe је сложена и опасна радња, стога је неопходно, кад год је то могуће, прије лишења слободe сачинити план и процјену лишења слободe. Процјена обухвата процјену безбједносног стања, претходи плану, а треба да одговори на сљедећа питања: ко су лица која треба лишити слободe, и у том циљу треба утврдити њихова ранија понашања, физичку конституцију, физичку спремност, психичке абнормалности, склоност нападима и пружању отпора, склоност бјекству, да ли посједују оружје, да ли би им неко могао пружити помоћ и осујетити припаднике полиције у извршењу лишења слободe и сл. Провјеру ових података полицајац може извршити на више начина. Неки од њих су провјерени, рецимо, на основу личног познавања лица које треба лишити слободe, затим увидом у оперативне и криминалистичке евиденције или преко других организационих јединица, ако се ради о лишењу слободe лица које није са простора на коме се врши лишење слободe. Нису ријетки случајеви када није могуће урадити потребну провјеру. У тим случајевима се полицајац може ослонити само на тренутну процјену ситуације.

Код лишења слободe важно је направити и процјену мјеста, тј. гдје је најпогодније лице лишити слободe. Треба утврдити, зависно од околности, да ли је то отворен простор (улица, трг, шума и слично) или је то затворени простор (кућа, кафана, возило и слично). Без обзира на то гдје се врши лишење слободe, увијек се мора имати у виду да ли на мјесту гдје се лице намјерава лишити

слободе има средстава погодних за напад, ко би могао пружити помоћ лицу, да ли могу наступити посљедице по грађане. Ако постоји таква могућност, онда треба процијенити да ли је боље одустати и лишење слободе одгодити за неки повољнији тренутак. Дакле, и процјена времена је веома битна. У правилу је најбоље лишавати слободе по дану, када се то најмање очекује, а у пракси лишење слободе припадника криминалних група најчешће се изводи у раним јутарњим часовима или ноћу, када се поуздано зна да ће се лице (лица) затећи на спавању. Значи, лишење слободе треба изводити онда када се може постићи пун степен изненађења. Када је у питању процјена времена, треба водити рачуна и о тренутној ситуацији, нпр. треба избјежавати лишење слободе у вријеме грађанских немира, јер то може да иритира масу и да изазове више штете него што би била корист од лишења слободе.

Извођење лишења слободе захтијева и процјену властитих снага. Неопходно је процијенити који је број припадника полиције потребан да би се успјешно извршило лишење слободе, каква је психофизичка спремност учесника у конкретном лишењу слободе, да ли су учесници у акцији довољно мотивисани, да ли су довољно искусни те да ли средства и опрема којом се располаже могу обезбиједити потребну заштиту у конкретном случају. Све су то чињенице које треба да се утврде прије него што се приступи извођењу акције лишења слободе.

Због тога је потребно, кад год је то могуће, поготово ако се ради о лишењу слободе више лица, сачинити план у писаном облику који треба да садржи сљедеће: избор времена, избор мјеста, распоред овлашћених службених лица у акцији (скица), разраду конкретних задатака, што се огледа у томе ко ће блокирати који правац, ко ће блокирати отворе у објекту, ко ће улазити на врата, ко ће употријебити средства (нпр. сузавац), ко ће непосредно интервенисати и слично. Затим, у плану треба да се предвиди мјесто и вријеме саопштавања задатка, упознавање са могућим опасностима, начин изласка на лице мјеста (возилом, пјешнице), да ли ће се користити средства везе, који ће бити начин комуницирања, који ће бити тајни знаци распознавања те које ће се наоружање, средства и опрема користити. План мора да обухвати и детаље око руковођења акцијом, тј. ко ће бити шеф у конкретној ситуацији, колико ће и који ће радници бити укључени у конкретни задатак, као и друге појединости које је могуће предвидјети.

Уколико није могуће због хитности, нпр. ако се располаже информацијом да ће се лице које треба лишити слободе налазити на некој локацији у краћем трајању, сачинити план у писаној форми, онда је потребно направити усмени договор око лишења слободе, који се састоји од брзе мисаоне конструкције тренутне ситуације и давања задатака учесницима у лишењу слободе.

У пракси се приликом лишења слободе због рутинског и неодговорног приступа дешава да припадници полиције буду нападнути, повријеђени, а нажалост ни смртне посљедице по полицијске службенике нису непознате. Због тога је потребно приликом лишења слободе држати се одређених тактичких принципа. Међу тим принципима посебно се издавајају сљедећи: опрезност која је знак разума а не страха (треба имати у виду да је сваки случај случај за себе, те да увијек може да се деси нешто непредвидиво); увијек правити план (мисаону конструкцију – никад напамет, односно без плана – треба дјеловати осмишљено јер је то гаранција успјешне реализације сваког задатка); успоставити контролу над лицем (лице мора осјетити снагу и надмоћ полиције, зато у сваку акцију лишења слободе треба укључити већи број припадника полиције); не потцијенити лице (без обзира на пол, узраст, тежину тијела и друго, пошто никад не знамо способности лица, евентуално његово владање борилачким вјештинама и слично); никада не стајати наспрам врата (било је случајева гдје су лица пуцањем на врата нанијела тешке тјелесне повреде полицијским службеницима); обавезан спољни преглед/*претрес* (претрес лица – прва радња послје физичког контакта, не дозволити лицу да захтијева било шта); не приближавати се лицу које посједује оружје (увијек постићи степен изненађења, кад год је то могуће); не дозволити лицу да буде окренуто ка полицијском службенику (тада је у повољнијем положају); не дозволити лицу да прича (то је углавном знак да нешто спрема); не дозволити да се неко мијеша са стране; не изазивати лице (нити његове симпатизере – бити коректан); не прислањати лицу пиштољ у леђа (може га избити и одузети); лице лишено слободе обавезно везати.

6.2.10. Надзор и снимање на јавним мјестима

Ово полицијско овлашћење је предвиђено Законом о полицији и унутрашњим пословима, а у посљедње вријеме постаје све актуелније, због развоја технике и њених изузетних могућности, а остварује се вршењем трајног акустичног и видео-снимања, као и фотографисања, јавних мјеста ради спречавања и откривања кривичних дјела и прекршаја, као и обављања других полицијских послова.

Значи, ово полицијско овлашћење се примјењује када постоји опасност да приликом јавног окупљања може доћи до угрожавања живота и здравља људи или имовине. У тим ситуацијама је полицијски службеник овлашћен да може извршити аудиовизуелно снимање и фотографисање јавног скупа. Оно што је важно за ово овлашћење, јесте да намјеру да врши јавно снимање и фотографисање полиција треба да јавно саопшти. Јавно саопштавање намјере

снимања и фотографисања скупа се предузима у циљу превенције, тј. одвраћања потенцијалних изгредника од вршења кривичних дјела и прекршаја.

Такође, полицијски службеник је овлашћен да може извршити аудио-визуелно снимање примјене полицијских овлашћења, као и ради контроле и анализе вршења полицијских послова.

О снимању на јавном мјесту одлучује начелник полицијске управе, а по његовом овлашћењу – командир полицијске станице на чијем подручју се врши снимање. Одлука о снимању и фотографисању јавног мјеста, што значи и јавног скупа, као и о снимању поступања полиције на том мјесту, такође се прије почетка снимања јавно саопштава на прикладан начин. Приликом оваквих јавних снимања, уређаји за аудиовизуелна снимања постављају се тако да буду лако уочљиви.

Послови полиције „представљају део функције полицијске организације чијим обављањем се остварује циљ њеног постојања. Полицијски послови представљају део унутрашњих послова које обавља полиција, применом полицијских мера и радњи и полицијских овлашћења”.¹⁴⁴

6.2.11. Запримање пријава

Полицијски службеник овлашћен је и обавезан запримити и евидентирати пријаве о учињеним кривичним дјелима, прекршајима и другим догађајима интересантним за јавни ред и мир и безбједност. Запримање пријава од стране полиције је посебно важно из више разлога. Иначе, запримање пријава се може обавити у службеним просторијама или ван њих на терену, али се у највећем броју случајева запримање пријава дешава управо у службеним просторијама. Полицијски службеник који заприма пријаву од грађана мора имати потребно искуство у обављању полицијских послова, пошто је потребно ради исправне и благовремене реакције полиције да управо онај ко заприма пријаву сагледа све аспекте догађаја који се пријављује.

Потребно је да од подносиоца пријаве узме идентификационе податке, а потом детаљан опис догађаја који пријављује, са свим релевантним чињеницама, како би, ако је то могуће, одмах на почетку знао о којој врсти безбједносног проблема се ради (крађа, провална крађа, уцјена, нарушен јавни ред и мир итд.), да би могао даље поступање усмјерити у исправном правцу.

О пријему усмене пријаве сачињава се записник који садржи прописане податке, који укључују и доказе којима се аргументује навод из пријаве,

---

¹⁴⁴ Субошић, Д., Организација и послови полиције, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 111.

уколико, наравно, постоје докази у тренутку подношења пријаве. Прије самог закључења записника о пријему усмене пријаве, записник је потребно прочитати подносиоцу пријаве и у њега унијети и његове примједбе, ако их има. Записник потписују подносилац пријаве, полицијски службеник који је примио пријаву и записничар, уколико полицијски службеник није истовремено и записничар, што је најчешћи случај. Ако се пријава заприма ван службених просторија полиције, онда се о пријему пријаве сачињава службена забиљешка која садржи све податке као и сама пријава.

Уколико се пријава подноси путем телефона, онда полицијски службеник који је запримио пријаву такође сачињава службену забиљешку, а податке о пријави уводи у дневник догађаја те пријаву ставља у процедуру за поступање по пријави. Ако се пријава подноси усмено на записник, на захтјев подносиоца издаје се потврда о подношењу пријаве на записник.

6.2.12. Потрага за лицима и предметима

Полицијски службеници су овлашћени да спроводе мјере потраге за лицима и предметима. Потрага се покреће за лицем чији је нестанак пријављен или које се тражи у складу са законом. Надлежна организациона јединица Министарства службено оглашава потрагу објавом или расписом о трагању. Објава се расписује ради:

- утврђивања боравишта или пребивалишта лица,
- проналаска несталог лица,
- утврђивања идентитета лица за које идентитет није могуће утврдити на други начин (нпр. за лице које није у стању дати своје личне податке, или ако се ради о лицу за које се не могу утврдити подаци),
- прикупљања података, проналаска или одузимања предмета који су у вези са кривичним, прекршајним или другим поступком, односно предмета који су нестали,
- прикупљања података о предметима који су пронађени и
- утврђивања идентитета пронађеног леша.

Распис о трагању се расписује у два случаја и то:

- за лицем за које постоје основи сумње да је извршило кривично дјело или прекршај и
- за лицем које може дати обавјештења о кривичном дјелу или прекршају.

Припадници полиције пријаву о нестанку лица или предмета запримају на записник, слично као код пријаве за учињено кривично дјело. Након за-примања пријаве, полицијски службеник који је запримио пријаву дужан је да

одмах предузме потребне мјере како би пронашао лице или предмет који се тражи. Пошто је у полицији важно да све што се ради буде документовано, подразумејева се да ће полицијски службеник који је преузео предмет сачинити службену забиљешку која се, заједно са записником о пријему пријаве, улаже у спис конкретног предмета.

Трагање за лицима и предметима је сложено и захтијева читав низ техничко-тактичких и, наравно, оперативних радњи које полиција организовано мора да предузима како би остварила потребан успјех на проналажењу учинилаца кривичних дјела који имају везе са несталим лицима и предметима, уколико су лица и предмети нестали у вези са неким кривичним дјелом.

6.2.13. Привремено коришћење туђих превозних и комуникационих средстава

Полицијски службеник у складу са Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (члан 45) има право да привремено користи туђе превозно и комуникационо средство. Ова средства се могу користити ради:

- потјере,
- лишавања слободе учиниоца кривичног дјела,
- отклањања посљедица природне непогоде или несреће,
- превозења жртве кривичног дјела и другог повријеђеног лица до најближе здравствене установе.

Туђе возило и комуникационо средство полицијски службеник може користити искључиво у времену док се потјера, лишење слободе или превоз повријеђеног лица не оконча.

Туђим саобраћајним средством сматра се средство, односно путничко и друго моторно возило других државних органа, правних лица и грађана. Уколико се на мјесту извршења кривичног дјела, елементарне непогоде или другог несрећног случаја нађе војно возило, а нема других возила, у напријед наведеним случајевима може се користити и такво возило.

Треба имати на уму да се, и кад су испуњени наведени услови, не могу употребити превозна средства дипломатско-конзуларних представништва и лица која уживају имунитет, возила хитне помоћи, возила професионалних и добровољних ватрогасних јединица, али се од возача наведених возила може затражити да жртву несрећног случаја превезу до најближе здравствене установе. Законодавац чак предвиђа и санкцију за возача који се затекне или наиђе на мјесто саобраћајне незгоде, а на захтјев полицијског службеника одбије да повријеђено лице превезе до најближе здравствене установе.

Дужност полиције је да приликом кориштења туђег превозног средства то возило користи у складу са општим условима за управљање превозним средствима, чува од оштећења те да вријеме употребе сведе у оквире стварне потребе. О употреби туђег саобраћајног средства издаје се потврда кориснику – власнику, ако он то тражи, и он се упућује да има право на накнаду штете проузроковане употребом. У потврди ће се навести потребни подаци о возилу, вријеме трајања употребе возила, број пријеђених километара и, наравно, разлози употребе туђег возила.

Услед развоја технологије и значаја средстава везе, готово да се и не дешава у пракси да припадници полиције имају потребу да користе туђе комуникацијско средство, али је законодавац, ипак, због изузетних случајева, предвидио и овакву могућност. Под туђим комуникацијским средством се подразумевају телефон, телеграф, радио-станица, телепринтер и свако друго средство за пренос говорних или писаних порука у власништву других државних органа, институција, правних лица и грађана. О употреби туђег комуникацијског средства издаје се потврда кориснику – власнику, ако он то тражи, и он се упућује да има право на накнаду штете проузроковане употребом, ако је тражи. У потврди се наводе подаци о власнику комуникацијског средства, врста средства, вријеме трајања употребе средства везе, податак с киме је овлашћено службено лице разговарало и разлог употребе.

6.2.14. Противдиверзиони преглед

Противдиверзиони преглед представља полицијско овлашћење које се, као такво, први пут појављује у законодавству. Законодавац је ову, можемо слободно рећи, полицијску радњу дефинисао као полицијско овлашћење. Према Закону о полицији и унутрашњим пословима (члан 43), полицијски службеник је овлашћен да изврши противдиверзиони преглед простора, објеката, средстава или других предмета ради заштите безбједности људи и имовине.

Противдиверзиони преглед обухвата преглед или откривање експлозивних средстава или направа, као и хемијско-биолошко-радиолошко-нуклеарни и други преглед.

Уколико полицијски службеник приликом противдиверзионог прегледа пронађе предмете који представљају непосредну опасност за живот или здравље људи или опасност по имовину, дужан је такав предмет уништити на мјесту његовог проналаска. Уништењу поменутог предмета се приступа у ситуацијама када такав предмет није могуће на други начин учинити безопасним или га је немогуће на безбједан начин премјестити на друго мјесто.

У циљу примјене овог полицијског овлашћења, полицијски службеник може да испразни простор или објекат који прегледа, а може и да спријечи приступ до њих.

6.2.15. Употреба силе (средстава принуде)

Основни циљ сваке државе јесте задржавање политичке и економске власти. Из тог разлога, држава је прокламовала основне вриједности и прописала санкције за њихово непоштовање. Држава је одредила органе који ће у њено име и за њен рачун, ако треба и кад се за то испуне предвиђени услови, примјенити и средства силе, што је термин који је замијенио ранији термин средства принуде. Иако је сада законска формулација „сила”, а не „принуда”, сматрамо да је потребно дати одређен коментар. Наиме, етимолошки ријечи „сила” и „принуда” не значе исто и поред тога што имају доста заједничког, зато је упитно да ли је до ове замјене термина требало доћи. Ако гледамо праксу нашег окружења и фактичко значење ових ријечи, онда није упитно – није требало правити ову замјену. Прво зато што све земље настале распадом бивше Југославије и даље користе термин „принуда”, а друго што по свом значењу сила подразумијева неко дјеловање без туђе помоћи (нпр. природне силе), а принуда се користи ради тога да се неко на нешто присили против своје воље. Практично, то значи да нпр. не може палица бити средство силе ако јој је потребан полицијски службеник да је стави у функцију и фактички принуди неко лице на одређено понашање, дакле, јасно је да је палица средство принуде, а не силе. На крају крајева, сила је у функцији остваривања принуде. И на крају, полицијска принуда је веома широк појам и састоји се од средстава принуде и мјера принуде.¹⁴⁵ Наравно, за нас је важно да укажемо на ове чињенице, а свакако док се у закону не промијени та формулација, треба поштовати оно што је у закону написано.

Једно од битних обиљежја државе је управо то што она представља организацију са монополом физичке принуде у друштву. Принуда која се врши у име државе има правни карактер (тј. карактер принуде дозвољене правом) и разликује се од недозвољене или противправне принуде која се законом

¹⁴⁵ Средства принуде се употребљавају, а мјере се примјењују. Непосредна полицијска принуда је дејство на лица или предмете путем примјене мјера принуде или употребе средстава принуде. Иако непосредно дејство полицијске принуде може бити усмјерено и на предмете, крајњи је циљ да се дјелује према људима. Наиме, полицијско овлашћење се увијек примјењује према лицу, било посредно – преко предмета, било непосредно. Непосредна полицијска принуда је најоштрије средство, али и карактеристика по којој се полиција издваја у односу на друге органе (Шире у: Милетић, С., Коментар закона о полицији, Београд, 2009. године, стр. 195)

забрањује и кажњава.¹⁴⁶ Под принудом подразумијевамо употребу силе (физичке или психичке) ради постизања неког законитог циља. Тај циљ се, дакле, остварује савладавањем туђе воље. Дакле, „полицијска принуда (сила) јесте дио принуде која припада праву и држави. Њена примјена је најнепосреднији израз државне власти и, истовремено, најоштрији облик задирања у људска права. Она је израз државног монопола власти, али и као таква само нужно зло. По правилу, само држава – преко својих надлежних органа у које спада и полиција – може да примјени принуду”.¹⁴⁷ У основи, за примјену принуде је неопходна претпоставка да постоје различите (супротстављене) воље, с једне стране, оног ко примјењује принуду, и с друге стране, оног над ким се принуда примјењује.

Са аспекта вршења полицијских послова, сила (принуда) јесте законом допуштено дјеловање државних органа ради наметања грађанима и правним лицима таквих понашања која су неопходна за извршавање закона.

У складу са овим што је напријед наведено, може се констатовати да сила (принуда) има сљедеће елементе:

- законску утемељеност, што значи да сила (принуда) мора бити законом допуштена, на закону заснована и у границама дозвољеног. Из тога произлази нужност прецизирања и детаљног законског уређивања случајева у којима се сила (принуда) може примијенити, начина примјене средстава силе (принуде) и свих осталих питања везаних за силу (принуду);
- оправданост – општи циљ, што значи да се морају штитити прокламоване вриједности кроз примјену права. Значи, сила (принуда) може се примјењивати само у најмањој потребној мјери која је дозвољена законом, и то тако да буде строго ограничена. Количина употријебљене силе (принуде) мора бити сразмјерна циљу због кога се сила (принуда) примјењује и сведена на најмању могућу мјеру. Уколико дође до употребе силе (принуде) у обиму већем од стварно допуштеног, онда имамо ситуацију која се огледа у прекорачењу у употреби силе (принуде), а то се не смије допустити, и уколико се деси, кажњава се;
- насилна суштина се састоји у забрани недозвољених чињења или наметању дужних чињења, тј. присиљавању неког на понашање које он не одобрава. Сила (принуда), дакле, састоји се у присиљавању онога према коме се предузима да измијени своје противправно понашање и да се почне понашати у складу с правом. То даље значи да, ако неко добровољно прихвати захтијевано понашање, дакле, без директне или

¹⁴⁶ Милосављевић Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 206.

¹⁴⁷ Милетић, С., Коментар закона о полицији, Београд, 2009. године, стр. 195.

индиректне силе (принуде), у ствари у тим случајевима и нема силе (принуде).

Како се принудом задире у основна права и слободe човјека и грађанина, разумљиво је да се припадници полиције приликом примјене силе (принуде) морају придржавати одређених начела, а међу њима се посебно издвајају начела: законитости, хуманости и заштите слобода и права човјека, ефикасности, рестриктивности и јавности.

Начело законитости представља један од основних принципа у раду свих органа државне управе, а у раду полицијских органа, с обзиром на овлашћења за употребу силе, посебно долази до изражаја. Да би се припадници полиције понашали у складу са овим начелом, потребно је да се стално оспособљавају и усавршавају за употребу средстава силе (принуде), како у области познавања прописа тако и области одржавања потребног нивоа физичке оспособљености. Према овом начелу, неопходно је да све материјалне радње предузете од стране полицијског службеника, приликом употребе неког средства силе према грађанима, буду у складу са законским прописима који се односе на те материјалне радње.

Хуманост и заштита слобода и права човјека подразумијева обавезу припадника полиције који примјењују силу (принуду) да воде рачуна о достојанству људи, као и о њиховом моралном интегритету. То што је неко починио незакониту радњу не значи да се смију нарушити његова права и слободe, а за учињено дјело одговара се по закону, то не смије бити лични однос између припадника полиције и лица према коме се сила (принуда) примјењује.

Начело ефикасности налаже припадницима полиције да приликом примјене силе (принуде) на брз и ефикасан начин обезбиједи да се права грађана и правних лица не нарушавају. Дјелатност полиције у складу са овим начелом мора бити благовремена, темељита и, наравно, ефикасна, како би се обезбиједио повољан укупни безбједносни амбијент.

Начело рестриктивности (рестриктивна употреба средстава силе) захтијева од припадника полиције, када имају овлашћење да примјењују силу (принуду), да то чине искључиво док трају разлози за употребу. Свака даља употреба силе (принуде), кад престану разлози за њену употребу, сматра се прекорачењем, што је санкционисано. Такође, рестриктивност подразумијева да се мора употријебити најблаже средство силе (принуде) којим се може извршити конкретни задатак. Рестриктивност је у савременим условима дошла до посебног изражаја, пошто у свим државама постоји тежња за опадањем количине (силе) принуде у раду полиције.

Јавност је иначе у данашњим условима ушла у све сфере рада државних органа, па тако и полиције. Средства силе (принуде) и иначе се најчешће употребљавају на јавним мјестима те је употреба силе (принуде) аутоматски и

подложна суду јавности. Ако томе додамо и многобројне механизме праћења рада полиције, видимо да је оправдана тежња сваке државе за смањењем употребе средстава силе (принуде).

Свему овоме треба додати и Кодекс понашања лица одговорних за примјену закона, који су усвојиле Уједињене нације 17. 12. 1979. године, који обавезује све чланице УН-а да употреби силе прибјегавају само ако је то неопходно и у мјери у којој то захтијева вршење дужности.

Силу (принуду) углавном у име и за рачун државе примјењује полиција, али постоје ситуације у којима средства принуде примјењују и неки други органи, као што су војска, судска полиција и службе физичког обезбјеђења.

Полицијски службеник може употребијети силу само када је потребно и искључиво у мјери потребној ради остваривања законитог циља. Свака употреба силе мора бити законита, правилна, неопходна (нужна) и пропорционална пруженом отпору. Прије употребе било ког средства силе предвиђено је да полицијски службеник даје упозорење, осим када би то могло угрозити безбједност полицијског службеника или другог лица или би било очигледно непримјерено у датим околностима. У смислу Закона о полицији и унутрашњим пословима и Правилника о употреби силе (Службени гласник Републике Српске, број 17/17), средства силе су:

- физичка снага,
- службена палица,
- средства за везивање,
- средства за присилно заустављање,
- хемијска средства,
- ватрено оружје,
- службени пси,
- водени топ,
- специјална возила,
- специјалне врсте оружја,
- експлозивне направе и
- средства на бази електрицитета.

6.2.15.1. Физичка снага

Уколико се физичка снага употребљава у складу са вјештинама које се изучавају у оквиру специјалног физичког образовања, онда се може констатовати да је то најблаже средство силе (принуде). Стога припадници полиције имају обавезу да покушају конфликтне ситуације да рјешавају прво употребом физичке снаге, па тек ако то не да резултате, да посежу за тежим облицима силе

(принуде). Ово је обавеза која проистиче из начела рестриктивности и која је, као таква, и прописана од стране законодавца.¹⁴⁸ За употребу физичке снаге па и употребу осталих средстава силе, неопходно је дефинисати поједине термине који имају кључну важност. Прије свега, треба дефинисати термине: отпор, напад на полицијског службеника или друго лице и напад на објекат који се обезбјеђује.

Треба нагласити да је услов за употребу физичке снаге, што припадник полиције мора стално имати на уму, постојање отпора. Значи, ако нема отпора полицијском службенику, онда нема ни употребе физичке снаге. А отпор представља вербалну или физичку радњу лица које се супротставља законитом наређењу или службеним мјерама и радњама полицијског службеника које се налажу ради обезбјеђења извршења службене радње (нпр. наређење издато ради успостављања нарушеног јавног реда и мира или удаљења са мјеста догађаја, привођења, лишења слободе и слично). Отпор се различито манифестује и, у зависности од тога, он може бити блажи (пасиван) и тежи (активан).

Пасивни отпор се појављује у два облика. Први облик је психолошки отпор који се састоји у игнорисању упозорења и наређења овлашћеног службеног лица, а други облик је дефанзивни, који је активнији од претходног, и састоји се у радњама као што су оглушавање о законито наређење и заузимање положаја тијела које онемогућава извршење службене радње (мисли се на ситуације у којима лице легне, клекне, ухвати се за неки предмет и слично).

Активни отпор се углавном појављује у три облика. Први је напад на овлашћено службено лице (полицијског службеника) без оружја и оруђа, што се огледа у нападању физичком снагом (рукама, ногама, рвањем, гурањем и слично), што је блажи облик активног отпора. Други облик је напад на овлашћено службено лице са оружјем или оруђем, што се у пракси најчешће огледа у нападу ножем, ватреним оружјем или неким другим подесним предметима. Правилник о употреби силе је предвидио и трећи облик активног отпора, а он се састоји у вербалном или физичком подстицању других лица на отпор, и на тај начин ометање или спречавање полицијског службеника да изврши службену радњу.

Напад на полицијског службеника или друго лице је свака радња која је усмјерена на то да се полицијском службенику или другом лицу нанесе повреда.

Под нападом на објекат који се обезбјеђује сматра се свака радња предузета у циљу насилног уласка у објекат или простор око објекта у који је

---

¹⁴⁸ Према члану 3 ставу 3 Правилника о употреби силе, прописано је да полицијски службеник употребљава најблаже средство силе којим се може обезбиједити извршење службене радње. Дакле, сасвим је јасно да законодавац упућује на то да полицијски службеници физичку снагу треба да употребљавају у свим ситуацијама када је њеном употребом могуће обезбиједити извршење службене радње.

улаз забрањен, оштећења или уништења објекта или опреме у саставу објекта и слично.

Правилником о употреби силе дефинисан је правни основ за употребу физичке снаге. Према овим одредбама, физичка снага се може употријебити ради:

- савладавања отпора лица које нарушава јавни ред и мир или које треба да се лиши слободе, приведе, доведе или спроведе,
- спречавања бјекства лица које је лишено слободе или лица затеченог на мјесту или у непосредној близини мјеста извршења кривичног дјела, а за које постоји основана сумња да је извршило кривично дјело,
- обијања напада од себе или лица или објекта који се обезбјеђује,
- спречавања самоповређивања лица.

Под употребом физичке снаге од стране полицијског службеника подразумијева се наношење ударца, примјена захвата, бацања и других вјештина одбране и напада, односно знања из области борилачких вјештина којима се приморава на послушност лице које омета или спречава извршење службене радње. Захвати, у суштини, представљају више радњи које омогућавају припаднику полиције да на погодан начин савлада отпор лица према коме употребљава физичку снагу. Захвати обухватају полуге које се изводе на зглобовима, а могу и комбиновано, увртања и извртања помоћу којих се лицу наноси јак бол и остварује контрола над њим те технике самоодбране које подразумијевају вјештину усмјеравања властите снаге и покрета на дијелове тијела лица чији се отпор савладава.

Бацања подразумијевају све облике поремећаја равнотеже и обарања. Успјешност бацања зависи од чврстине и правилности хватања лица чији се отпор савладава. Захвати и бацања претходе ударцима, а када они не успију, онда се употребљавају ударци као теже средство. Припадник полиције, када је у ситуацији да примјењује ударце, мора имати на уму да се ударци могу наносити само на један од сљедећих начина:

- бридом шаке,
- врховима прстију руку,
- ојачаним дијелом длана,
- лактом,
- кољеном,
- главом и
- стопалом.

Ударци се не могу наносити отвореном шаком (шамаром). Физичка снага се, иначе, може употребљавати само док траје напад или отпор, што значи да, чим престане напад или се савлада отпор, мора се престати са употребом

физичке снаге, у противном, овлашћено службено лице прекорачује своја овлашћења, што подразумијева његову одговорност.

На крају треба истаћи да успјешна употреба физичке снаге подразумијева да припадник полиције познаје правни основ за употребу, да влада техникама захвата, бацања, удараца, да је психофизички спреман за обављање конкретне радње, да има правилну процјену, како лица према коме примјењује физичку снагу тако и властитих могућности, да донесе правилну одлуку за најоптималнију технику и да испољи довољно енергичности и ауторитативности.

6.2.15.2. Употреба службене палице

Послије физичке снаге, с обзиром на посљедице које могу наступити њеном употребом, службена палица се сматра најблажим средством силе (принуде). Службена палица спада у личну опрему полицајца, коју припадник униформисане полиције свакодневно користи у извршавању својих послова и задатака. Полицајац има овлашћење да употрежи службену палицу из истих разлога као и физичку снагу, али само када примјеном физичке силе није било могуће успјешно извршити полицијску радњу.

Употребом службене палице сматра се ударац (ударци) службеном палицом лица чији се отпор савладава. У свакодневном извршавању послова и задатака, полицијски службеници најчешће примјењују физичку снагу и службену палицу као средства непосредне полицијске силе (принуде), пошто су најбројније управо такве ситуације у којима се јављају блажи облици супротстављања припадницима полиције.

Међутим, употребу ових средстава силе (принуде) приликом одбијања напада од себе, другог лица или објекта који се обезбјеђује најчешће условљавају, у практичном поступању овлашћеног службеног лица, два основна разлога. Први је што поједина лица, суочена с примјеном вјештина одбране и напада или службене палице, одустају од таквих понашања те престају са отпором или нападом и прихватају поступања по наређењу полицијског службеника. Други се огледа у чињеници да су полицијски службеници често у могућности да употребом ових средстава силе (принуде), ефикасније и са мање штетних посљедица одбијају напад или спречавају бјекство лица него употребом неког по својим посљедицама тежег средства силе (принуде).¹⁴⁹

Полицијски службеник по начелу дискреционе оцјене одлучује да ли ће употрежити физичку силу или службену палицу зависно од конкретне

---

¹⁴⁹ Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Организација и послови униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. године, стр. 386.

ситуације, а врло често долази до комбиноване употребе ова два средства принуде. Међутим, треба нагласити да се службена палица неће употријебити према лицима:

- која пружају пасиван отпор (осим у случајевима када савладавање пасивног отпора није могуће другим средствима силе),
- дјечи,
- старијим лицима,
- видно неспособним лицима,
- женама које су очигледно трудне.

Употреба службене палице и према поменутим категоријама лица је дозвољена, али само ако неко од ових лица ватреним оружјем, оруђем или другим опасним предметом угрожава живот полицијског службеника, другог лица или свој живот.

Приликом употребе службене палице, потребно је водити рачуна о начину задавања удараца, што значи да се ударац не смије задавати под правим углом у односу на лице према којем се употребљава, јер на тај начин може проузроковати теже тјелесне повреде лицу према коме се употребљава службена палица. Значи, ударац треба задавати тако да палица у односу на тијело долази под косим углом, тако да може да склизне, што је довољно да се постигне ефекат и лице примора на послушност, а да при томе не дође до нашошења тежих тјелесних повреда.

У контексту употребе службене палице с циљем тренутног савладавања, односно онеспособљавања лица које врши напад или пружа активан отпор, треба разликовати три мете на које се усмјерава употреба:

- примарна мета, односи се на оне дијелове тијела који су прекривени великим групама мишића (глутеус – задњица, бутине, бедра, трицепси, лист, леђни мишићи, мишићи надлактице) па треба настојати да се ударци задају на овим дијеловима тијела;
- секундарна мета, односи се на дијелове тијела који су мало прекривени мишићима, а то су кључна кост, ребра, цјеваница (потколеница), руке и слично, па на овим дијеловима тијела ударце треба задавати само онда када се ударцима у примарну мету не може постићи циљ употребе службене палице;
- опасна мета, односи се на дијелове тијела који су означени као смртносноне тачке, а ради се о глави, потиљку, кичми, грудима, бубрезима, гениталијама и предјелу срца, гдје ударце треба задавати само ако је угрожен живот полицијског службеника или лица које оно штити, дакле, само изузетно.

У употреби се код полиције налази неколико врста службених палица, а која ће се носити у служби и употребљавати од стране припадника полиције,

зависи од врсте задатака на које се они упућују. Постоје и примјењују се сљедеће врсте службених палица:

- гумена палица, која је направљена од куване еластичне гуме, представља саставни дио опреме полицајца, налази се у свакодневној употреби, а служи за извршавање редовних служби на позорном рејону, приликом патролирања, контроле саобраћаја, редовног обезбјеђења и слично;
- томфа палица, која је такође направљена од гуме, али није савитљива за разлику од претходне, а поред тога је и дужа и дебља од гумене палице и има допунски рукохват, који је постављен под углом од 90 степени у односу на основни дио палице. Ова палица погодна је за употребу приликом сузбијања грађанских немира и успостављања нарушеног јавног реда и мира када је он нарушен у већем обиму. Веома је погодна за блокирање удараца који се носе разним средствима која користе изгредници (летве, штапови, шипке), као и за класичну употребу, с обзиром на предности ове палице у односу на гумену због њене величине и конструкције;
- дрвена палица је још дужа и од томфа палице, а намијењена је, прије свега, за употребу код сузбијања грађанских нереда или других облика нарушавања јавног реда и мира у већем обиму. Због своје дужине погодна је за дејство према изгредницима преко првог или чак више редова демонстраната, када се у прве редове ставе жене, дјеца, старија лица и инвалиди;
- електрична или шок палица направљена је од бакелита, односно тврде пластике, има рукохват, а у тијело палице стављају се батеријски улошци који омогућавају да се на бази струјног удара додиром људског тијела самим врхом палице изазове краткотрајна онеспособљеност лица чији се отпор савладава без посљедица по здравље лица.

Службена палица се употребљава у складу са законским овлашћењима у циљу тренутног онеспособљавања лица које врши забрањене радње и истовремено стварања услова за примјену неког блажег овлашћења. То значи да је припадник полиције дужан престати са употребом службене палице чим је лице престало са пружањем отпора, односно чим је престало са нападом (када су престали разлози за употребу службене палице). Наставак даље употребе службене палице представљао би прекорачење овлашћења, што би резултирало покретањем поступка за утврђивање одговорности према полицијском службенику који је прекорачио овлашћење.

6.2.15.3. Употреба средстава за везивање

Средства за везивање представљају полицијско овлашћење без кога се не може обезбиједити извршење појединих службених задатака и успешна заштита самих припадника полиције. Због тога су полицијски службеници дужни да носе средства за везивање у обављању својих редовних послова и задатака, а нарочито приликом вршења позорничке, патролне и сличних дјелатности из разлога што припадници полиције не могу унапријед знати када и гдје ће срести лица која треба везати.

Полицијски службеник може употријебити средства за везивање према лицу које се:

- лишава слободе,
- приводи или спроводи,
- ако постоји сумња да ће лице напасти полицијског службеника или друго лице,
- ако постоји сумња да ће лице покушати бјекство и
- ради спречавања самоповређивања лица.

Употребом средстава за везивање подразумијева се везивање руку и/или ногу лица које је потребно ставити под пуну контролу како би се извршила службена радња.

Средства за везивање морају се провјеравати у погледу њихове исправности, тако да се могу употријебити чим се за то укаже потреба. Из тог разлога препоручљиво је да се ова средства (лисице и пластичне траке) носе увијек на истом мјесту и да се изврши потребна обука у руковању овим средствима, како би се она, кад се испуне услови за то, могла брзо употријебити. Постоји више врста средстава за везивање, а најчешће се она дијеле на основна и приручна. У основна средства за везивање спадају:

- службене лисице које су намјенски израђене од метала и служе као средство за везивање руку. Састоје се од двије металне наруквице које су међусобно повезане кратким ланцем. Наруквице се састоје од два дијела, од којих је један дио фиксан, а други покретан и назубљен. Покретни дио се назубљеним дијелом спаја са фиксним дијелом, према димензијама руку лица које се веже. Лисице су конструисане тако да се могу закључавати на оптималном обиму руку везаног лица, помоћу утврђивача на лисицама и кључа за лисице. Приликом затварања лисица треба имати на уму да се унутрашњи рубови лисица тачно приљубљују уз кости на руци и да се поставе што је више могуће тачно уз зглоб руке. Покретни дио лисица треба да захвати непокретни дио само толико да се не спријечи нормално циркулисање крви;

- пластичне траке су израђене на истом принципу као и службене лисице, али оне немају механизам за закључавање, па због тога служе за једнократну употребу. Након намјештања на руке лицу које се веже, продужени дио траке се затеже према потреби. Кад се лице приведе у службене просторије или кад на други начин престану разлози за везивање, пластична трака се са руку везаног лица скида пресијецањем оштрим сјечивом;
- приручна средства употребљавају се у недостатку основних средстава, и у ту сврху може се употријебити све оно што може послужити да се лице веже, а то може бити ланац, конопац, опасач, љепљиве траке, жица и сл. Имајући у виду ниво опремљености полиције у савременим условима, можемо констатовати да су веома ријетке ситуације да полицајац има потребу користити ова приручна средства. У зависности од тога које приручно средство се користи, полицајац је дужан примијенити и адекватну вјештину везивања, тако да обезбиједи да лице које се везује буде заштићено од повређивања.

Приликом везивања лица, полицијски службеник увијек мора бити опрезан. Саму радњу везивања треба извести брзо и ефикасно. Ако лице не пружа отпор, прије везивања може се претрести, али ако се одупире или евентуално пријети, прво га треба везати па тек онда претрести. У случају да лице пружа отпор а треба га везати, обавезно је везивање руку на леђима.

Код примјене овог овлашћења, лице треба ставити у такав положај да га у случају потребе полицајац увијек може избацити из равнотеже. Поготово ако се ради о физички јачем лицу, за које се основано претпоставља да би могло пружити отпор, неопходно му је издати наређење да се окрене лицем према зиду или нпр. возилу, у зависности од тога гдје се предузима ово овлашћење, да рашири ноге и удаљи их од зида како би се ослабила могућност дјеловања према полицајцу, па тек онда треба приступити везивању. Ако се лице опире везивању, неопходно је прво тај отпор савладати употребом неког од средстава силе (физичка снага или палица) па тек она приступити везивању. Значи, полицајац приликом извођења везивања мора добро процијенити укупну ситуацију, што се посебно односи на физичке карактеристике лица које се везује па тек онда приступити везивању, водећи рачуна о сопственој безбједности.

6.2.15.4. Средства за присилно заустављање

Кад се говори о средствима за присилно заустављање у смислу средства силе, разликујемо средства за спречавање проласка и принудно заустављање

возила и средства за запречавање проласка лица. Дакле, принудно се могу заустављати и запречавати пролазак возилима и лицима.

Употребом средстава за принудно заустављање моторних возила сматра се постављање на путну комуникацију бодљикаве траке која је посебно израђена за ове намјене или неког другог погодног средства којим се може принудно зауставити возило. Моторна возила се принудно заустављају бушењем гума на точковима, што онемогућава даље кретање возила. Моторна возила се могу принудно заустављати из сљедећих разлога:

- спречавања бјекства моторним возилом лица за које постоји основана сумња да је извршило кривично дјело за које се може изрећи казна затвора од пет и више година,
- спречавање бјекства лица које је лишено слободе или за које је издата наредба за лишење слободе, а извршило је кривично дјело за које се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна,
- за спречавање недопуштеног прилаза возила објекту или простору који се обезбјеђује.

Као средства за запречавање проласка моторних возила користе се бодљикаве траке (јежеви) и друга погодна средства, као нпр. теретна возила, службена возила, рампа или друго погодно средство. Путна комуникација се мора запречавати на начин да се не угрожава безбједност осталих учесника у саобраћају. Значи, није дозвољено запречавање пута на непрегледним кривинама у тунелима и надвожњацима. Ако се већ врши запречавање пута, онда то мора бити урађено на адекватан начин, односно, потребно је обезбиједити и припаднике полиције и средства којима се врши запречавање, као и друге учеснике у саобраћају. То налаже да се има информација о тачном времену проласка конкретног лица возилом које треба принудно зауставити. Када је то могуће, треба поступити на начин да се прати возило које треба принудно зауставити, и тада се постиже висок степен ефикасности када по обавјештењу екипа која има задатак да изврши запречавање предузима мјере принудног заустављања. Иначе, запријечити се може само један дио саобраћајнице, а може се извршити потпуна блокада, што се чини ако се има прецизна информација и када то неће дуго трајати. Након завршене акције блокаде и принудног заустављања, потребно је у што краћем року уклонити средства за запречавање како би се обезбиједило нормално одвијање саобраћаја и отклониле евентуалне могућности угрожавања других учесника у саобраћају.

Поред запречавања проласка моторних возила, у пракси се јављају и такве ситуације у којима постоји потреба да полиција изврши запречавање проласка лица, а то се најчешће предузима ради:

- спречавање продора веће групе лица на одређено мјесто или простор,
- за затварање улица, тргова или других простора,

- пресјецање простора на коме се одржава јавни скуп,
- ради одржавања јавног реда и мира.

Као средства за запречавање проласка лица користе се:

- заштитне ограде које се израђују од металних цијеви и могу бити различитих димензија, а конструисане су тако да се лако повезују и, поред тога што запречавају пролазак лицима, могу да се користе и ради усмјеравања кретања лица. Поред металних ограда користи се и бодљикава спирална жица која, такође, врло ефикасно раздваја масе и запречава пролазак лица. Ове запречне ограде постављају се између окупљених грађана и припадника полиције;
- специјална возила, као што је, рецимо, бов који на себи има ограду која може да покрије простор дужине шест метара, и који се користи као веома ефикасно средство за потискивање маса;
- друга погодна средства за запречавање проласка лица или њихово усмјеравање у жељеном правцу.

Средства постављена у функцији запречавања проласка лица полиција не смије оставити без надзора, односно мора их обезбјеђивати, како их не би заузели или уклонили демонстранти.

6.2.15.5. Употреба хемијских средстава

Под употребом хемијских средстава подразумијева се активирање и усмјеравање хемијске материје (бацањем, испаливањем, распршивањем и испуштањем из разних врста направа) према лицима ради њиховог краткотрајног онеспособљавања у циљу извршења службеног задатка, као и испуштање хемијских материја са неподношљивим мирисима ради удаљавања лица са одређеног мјеста.¹⁵⁰ Хемијским средствима се сматрају средства синтетичког, биолошког или природног поријекла, које својим дејством код лица изазивају тренутну онеспособљеност или ограничавају способност физичког напада на полицијског службеника или друго лице.

Приликом употребе хемијских средстава мора се водити рачуна о дози која се користи, пошто је употреба хемијских средстава дозвољена само у дози која неће оставити никакве штетне посљедице по лица према којима је извршена.

Приликом вршења службених задатака, полицијски службеници могу употријебити хемијска средства ако се употребом физичке силе и службене

¹⁵⁰ Гаћеша, Д., Полиција, организација, надлежност, руковођење, Бања Лука, 1997. године, стр. 145.

палице нису постигли очекивани резултати. Сматрамо да је законодавац оставио доста широку могућност употребе хемијских средстава, дефинишући доста општено разлоге¹⁵¹ за њихову употребу. Сматрамо да ово није добро с обзиром на посљедице које употреба хемијских средстава може оставити по здравље лица.

Значи, полиција употребљава хемијске материје с циљем да краткотрајно онеспособи лице или лица ради извршења службеног задатка. Хемијске материје дјелују на очи, нос, кожу и дисајне органе и њихово дејство не треба бити дуже од двадесетак минута. Због ових штетних дејстава мора се водити рачуна о дози, као и о мјесту на којем се употребљавају хемијска средства. Тако није препоручљиво хемијска средства користити у просторијама мањим од 30 кубних метара, када се користе само неке врсте, и то у мањим количинама. Међутим, хемијска средства се употребљавају и у затвореним просторијама у ситуацијама када је то неопходно за савладавање отпора лица које се крије или се забарикадирало и пријети или пружа отпор употребом ватреног оружја, опасним оруђем или другим средством погодним за напад.

Полиција користи више врста хемијских средстава, од којих издвајамо:

- хемијске бомбе које могу бити ручне и тромблонске. Ручне се користе на удаљености до 50 метара, бацају се из руке, а тежине су од 150 до 500 грама. Тромблонске се користе на удаљености од 130 до 250 метара и испаљују се из стрелачког наоружања са тромблona;
- хемијско наоружање које се користи за испаливање хемијске муниције, а ради се о хемијском пиштољу и хемијској пушци. Хемијска муниција се код овог наоружања ставља на исти начин као код ловачког наоружања, а оно се користи ради прецизног гађања на даљим одстојањима.
- хемијску муницију која се састоји од чахуре, каписле, барутног пуњења и хемијске материје за мања одстојања, а метак који се користи за већа одстојања у себи има још и хемијски пројектил;
- хемијске распршиваче који се користе с циљем ослобађања веће количине хемијске материје, на просторима на којима је потребно створити јаке концентрације сузавца, а могу бити ручни са пуњењем до 500 грама или леђни са пуњењем до 10 килограма;

---

¹⁵¹ Разлози за употребу хемијских средстава су раније били прецизно одређени, тј. хемијска средства су се могла употријебити: када је јавни ред и мир нарушен у већем обиму, а не може се успоставити блажим средствима принуде, као што су физичка снага и службена палица; ради одбијања напада од себе, другог лица или објекта који се обезбјеђује; ради савладавања отпора лица које треба лишити слободе (нпр. забарикадирани криминалци); када постоје услови за употребу ватреног оружја.

- хемијске српеј боце које се користе за личну одбрану на блиским одстојањима или за онеспособљавање агресивних лица која треба лишити слободе, а основано се претпоставља да ће пружити активан отпор;
- хемијске ампуле и таблете које се користе за контаминирање одређеног простора са кога треба удаљити окупљене грађане (демонстранте).

Руковање хемијским средствима и њихову употребу треба да обављају посебно обучени полицајци који познају начин употребе и средства заштите те начин употребе заштитних средстава, како би задатак извршили без штетних посљедица по себе и друга лица која се затекну у непосредној близини мјеста на коме се врши употреба.

6.2.15.6. Употреба ватреног оружја

Због посљедица које могу бити проузроковане употребом ватреног оружја, ово средство силе (принуде) најтеже је и најопасније. Због тога је потребно нарочито код употребе ватреног оружја да припадници полиције поштују начело рестриктивности, односно да се на употребу ватреног оружја одлучују тек онда када другим средствима силе није могуће извршити службену радњу.

Употребом ватреног оружја од стране полицијског службеника сматра се пуцање у правцу лица према коме се употреба врши. Дакле, не сматра се употребом ватреног оружја само потезање, пуњење, стављање у положај за употребу, као ни пуцање у ваздух ради упозорења или тражења помоћи, као и пуцање у опасне животиње када угрожавају живот или личну безбједност људи. Прије употребе ватреног оружја, полицијски службеник дужан је упозорити (издати наређење)¹⁵² лицу према коме ово средство принуде намјерава употријевити. Дужан је да остави довољно времена како би се могло поступити по његовом упозорењу (наређењу), осим ако би тиме настао ризик за њега самог или ризик наношења озбиљних смртоносних повреда другим лицима, а околности су такве да је нужна тренутна акција (реакција) полицијског службеника. Такође, у случају да лице не поступи по наређењу, полицијски службеник ће испалити метак упозорења, ако се тиме не угрожава безбједност људи. Полицијски службеник ће употријевити ватрено оружје без издавања

¹⁵² Према одредбама Правилника о употреби силе упозорење се неће уопште упутити ако би то угрозило извршење полицијског посла, док се под упозорењем сматра вербално упозорење, као и руковање оружјем све док није употријебљено (док није испален хитац у правцу лица). Такође, Законом о полицији и унутрашњим пословима је предвиђено да полицијски службеник треба прије употребе ватреног оружја лицу према коме намјерава употријевити ватрено оружје издати наређење: „ПОЛИЦИЈА! СТОЈ! ПУЦАЋУ!“.

наређења и метка упозорења, уколико би издавање наређења и испаљивање метка упозорења угрозило његов живот или живот других лица.

Пошто је ватрено оружје најтеже средство силе, полицијски службеник у вршењу полицијских послова може употријебити ватрено оружје само ако су већ употријебљена средства силе била неефикасна или ако се употребом других средстава силе не би постигао законити циљ, а ради се о сљедећим случајевима:

- да заштити животе људи или свој живот од непосредне пријетње смрћу, повреде опасне по живот или теже повреде и
- спријечи извршење кривичног дјела које представља озбиљну пријетњу животу или интегритету, лиши слободе лице које представља такву опасност и пружа отпор полицији.

Законодавац је предвидио и то да се ватрено оружје неће употријебити према малољетнику или према лицу које је у бјекству, осим ако је то једини начин одбране од директног напада или опасности (нпр. ако малољетник посједује оружје којим жели извршити напад на полицијског службеника или ако лице које бјежи, приликом бјекства угрожава живот полицијског службеника, нпр. пуцањем из ватреног оружја и слично).

Код употребе ватреног оружја потребно је имати на уму да полицајац не може пуцати на возило у покрету, осим у случајевима када се оно очигледно користи као средство извршења кривичног дјела којем је посљедица настајање тешких тјелесних повреда или смрти полицијског службеника или других лица, као и у ситуацијама када је то неопходно ради спречавања озбиљних или смртоносних повреда нанијетих пуцањем ватреним оружјем из возила на полицијске службенике или грађане. Разлог тога јесте што је полицајац увијек дужан да води рачуна о безбједности других лица. Тако, на примјер, ако је на конкретном догађају присутна маса грађана, он не смије употребом ватреног оружја довести у опасност некога од присутних, осим када је једино тако могуће да заштити свој живот.

У току извршавања полицијских задатака на ријечним пловним путевима, полицијски службеник има право употријебити ватрено оружје ако се пловило за којим се врши потјера не заустави након што му је упућен видљив или чујан сигнал да се заустави (на примјер, испаљивање свјетлосне ракете, издавање наређења мегафоном и слично) и то са раздаљине са које је без сумње могуће примити и разумјети такав сигнал.

У случајевима у којима се полицијски послови обављају у саставу јединице или групе, полицајац може употријебити ватрено оружје само по наређењу руководиоца те јединице или групе, осим у случајевима одбијања напада којим је угрожен живот полицајца.

Неопходно је знати и то како је законодавац дефинисао и одредио неке кључне ситуације које омогућавају употребу ватреног оружја полицијским

службеницима (члан 15 Правилник о употреби силе). Употребом ватреног оружја ради заштите живота људи, сматра се употреба оружја ради заштите живота једног или више лица која друго или више других лица физички напада на такав начин или таквим средствима, односно када је физичка снага нападача таква или број нападача толики да постоји непосредна опасност по живот нападнутог или нападнутих лица.¹⁵³ Затим, употребом ватреног оружја полицијског службеника, да од себе одбије непосредни напад којим се угрожава његов живот, сматра се употреба ради одбијања напада ватреним оружјем, опасним оруђем (ножем, металном шипком, масивном дрвеном палицом, оштрим предметом и слично) или другим средством којим се може угрозити живот полицијског службеника, или одбијање напада од стране два или више лица, као и напад од физички снажнијег лица или лица које се служи посебним вјештинама одбране и напада, на мјесту и у вријеме када се не може очекивати баговремена помоћ.

Нападом ватреним оружјем на полицијског службеника (или лице чији живот полицијски службеник треба заштитити од напада ватреним оружјем) сматра се и само потезање¹⁵⁴ ватреног оружја или покушај да га потегне нападач.

И на крају, ватрено оружје може се употријебити према животињама само када од њих пријети непосредна опасност од напада на живот и тијело лица или опасност од угрожавања живота или здравља људи. У тим ситуацијама полицијски службеник може употријебити ватрено оружје, али није дужан о томе сачинити извјештај о употреби средстава силе. У том случају, полицијски службеник сачињава службену забиљешку коју доставља непосредном руководиоцу. Уколико је ватрено оружје употријебио према животињама у саставу јединице или групе, службену забиљешку о употреби ватреног оружја према животињама из наведених разлога је дужан сачинити руководилац те јединице или групе.

---

¹⁵³ Ово су ситуације у којима нпр. више лица уз употребу металних шипки и дрвених палица батинају једно лице, или ситуације у којима изгредници на фудбалском стадиону покушавају неком лицу (или полицијском службенику) да нанесу повреде опасне по живот запаљеним пиротехничким средствима (нпр. познат догађај који се десио на фудбалској утакмици Црвене Звезде у Београду када је хулиган покушао запаљену бакљу ставити полицијском службенику у уста) и сличне ситуације.

¹⁵⁴ Под потезањем ватреног оружја од стране лица које намјерава извршити напад на полицијског службеника или друго лице (те тако угрозити њихов живот), сматра се покрет ватреним оружјем ради његовог доношења или стављања у положај за употребу, а покушајем потезања сматра се покрет према ватреном оружју ради потезања.

6.2.15.7. Употреба службених (посебно дресираних) паса

Службени, односно посебно дресирани пси су посебно обучени пси који се уз вођење и контролу полицијског службеника могу употријебити као средство силе (принуде). Они се употребљавају у свим полицијама свијета у различите сврхе, а најчешће за потребе одржавања јавног реда и мира, проналаска лица, предмета и трагова кривичних дјела, обезбјеђење лица и објеката, спасавање настрадалих, проналажење несталих, вршење позорничко-патролне дјелатности и сл. Употребом посебно дресираних паса сматра се пуштање пса према лицу уз надзор и команду полицајца водича. Пси се могу употребљавати са заштитном корпом и без заштитне корпе. Без заштитне корпе пси се могу употријебити само ако су испуњени услови за употребу ватреног оружја, а употреба службених паса са корпом је дозвољена у случајевима када су испуњени услови за употребу физичке снаге и службене палице.

Полицијски службеници, према тренутно важећим законским и подзаконским прописима, могу употријебити службеног пса ради:

- спречавања бјекства, проналажења и хватања учиниоца кривичног дјела,
- спречавања бјекства лица лишених слободе,
- савладавања отпора или одбијања напада на полицијског службеника, друга лица или објекте који се обезбјеђују и
- успостављања нарушеног јавног реда и мира, када је ЈРМ нарушен у већем обиму.

У зависности од намјене дресуре, разликујемо више врста посебно дресираних паса. Најчешће се пси од стране полиције користе као пси трагачи, када трагају за извршиоцима кривичних дјела, предметима и траговима кривичних дјела, лешевима, наркотицима, експлозивима и сл. Када се има у виду да пси имају педесет пута јаче развијено чуло мириса него човјек, онда је јасно да им то омогућује успјешност трагања. Међутим, и поред тако развијеног чула мириса, и под најидеалнијим условима пас се на траг наводи што прије у односу на вријеме догађаја, а најкасније до 20 часова од догађаја. Пси се у полицији користе, неријетко, и као пси нападачи, ради лишења слободе, блокаде, рације, потјере, успостављања јавног реда и мира нарушеног у већем обиму. Такође, пси се од стране полиције користе и као пси чувари на пословима обезбјеђења лица и објеката.

Однедавно су у полицији Републике Српске у примјени и посебно дресирани (службени) коњи. Они због своје снаге и велике покретљивости, као и непредвидиве реакције према оном према коме се употребљавају, веома су ефикасно средство принуде код успостављања јавног реда и мира нарушеног у

већем обиму. Будући да се службени коњи углавном користе за успостављање и одржавање јавног реда и мира, под употребом службених коња подразумева се кретање коња са полицајцем јахачем према лицима ради њиховог раздвајања, потискивања или запречавања проласка. И поред високог нивоа техничке опремљености полиције, нису ријетке ситуације у којима се користе службени коњи. На примјер, на свакој већој спортској манифестацији у Београду присутни су полицајци са службеним коњима из разлога што се коњица може веома ефикасно употријебити у садејству са интервентним јединицама. Поред ове намјене, коњи се користе и у патролној дјелатности на неприступачним теренима, што је рецимо веома честа ситуација у Швајцарској. На таквим теренима службени коњи могу се користити и у случају потјера и претреса терена у циљу проналаaska лица.

6.2.15.8. Употреба специјалних возила (и воденог топа)

Иако је законодавац предвидио употребу воденог топа као посебног средства силе, ми га нећемо посебно објашњавати, него ћемо о њему говорити као једној посебној врсти специјалних возила. Под специјалним возилима, чији сам назив упућује на њихову намјену, подразумевају се возила која су намјенски конструисана за обављање специфичних послова и задатака, а разликујемо сљедећа:

- водени топ, односно возила за избацивање воде под притиском са или без хемијских средстава,
- специјална оклопна возила са или без уграђене запречне ограде, платформе или љествица,
- хеликоптере,
- возила за уклањање препрека и друга возила за посебне намјене.

Сва ова возила могу се употријебити ради успостављања јавног реда и мира, нарушеног у већем обиму, што и јесте најчешћи случај у пракси, затим запречавања проласка лица, употребе хемијских средстава и ватреног оружја уграђеног на тим возилима. Имајући у виду услове под којима се ова средства могу употријебити и сам начин на који се употребљавају, препознаје се, прије свега, превентивно-репресивни карактер ових средстава. Принудни (превентивно-репресивни) карактер ових средстава остварује се самим присуством ових средстава на лицу мјеста евентуалне интервенције, са крајњим циљем одвраћања од вршења радњи које имају обиљежје нарушавања јавног реда и мира.

Специјална возила, као средства силе, имају у свим врстама интервенција своје примарно-намјенске и секундарне функције. Прије свега, она спадају у

средства подршке интервенцији јединица полиције. Својом појавом, звучно-сигналним ефектима и покретљивошћу, повећавају психолошко дејство на учеснике нереди, уливају респективност и наговјештавају енергичност интервенције, погодна су за издавање упозорења, наређења и команди, за заштиту интервентних снага, уклањање препрека и барикада, запречавање прилаза и пролаза, потискивање и растурање масе.¹⁵⁵

Водени топ је, у суштини, цистерна која је направљена тако да може избацивати воду под јаким притиском. У правилу, употребљава се према већем броју лица у случају масовног нарушавања јавног реда и мира у различитим ситуацијама. Водени топ је тако конструисан да осим саме воде може избацивати, заједно са водом, боју за обиљежавање демонстраната и других учесника у нередима, као и друге хемијске супстанце.

Под употребом воденог топа у том смислу подразумејева се избацивање воде под јаким притиском са хемијским средствима или без њих. Ово специјално возило се у правилу употребљава као средство подршке у оним ситуацијама у којима није могуће овладати масом или растури масу са одређеног простора употребом блажих средстава силе (физичке силе и службене палице). Према Правилнику о употреби силе, водени топ се може употријебити када је јавни ред и мир нарушен у већем обиму и када друга средства силе не дају резултате или их је немогуће употријебити у циљу заштите лица и имовине. Водени топ се употребљава и када је потребно растјерати масу која нарушава јавни ред и мир у већем обиму или када маса не извршава наређење полицијског службеника (мисли се на ситуације нпр. када полицијски службеник наређује грађанима да престану разбијати излоге или бацати предмете на објекте који се обезбјеђују ради њиховог уништења и друге сличне ситуације). Употребу воденог топа одобрава руководилац акције на лицу мјеста (што је и разумљиво јер једино он може имати адекватно представу о томе да ли су испуњени законски услови за употребу овог средства силе). Водени топ се иначе употребљава на неки од следећих начина:

- хоризонталним дјеловањем јаким млазом по првим редовима учесника у нередима у циљу њиховог заустављања или растурања,
- дјеловањем на масу млазом у облику кише са употребом хемијске материје или боје за обиљежавање, што доприноси растурању масе и
- физичким запречавањем проласка масе.

Ако узмемо у обзир техничке карактеристике овог специјалног возила и чињеницу да се оно може супротставити великом броју грађана који учествују у немирима, мора се водити рачуна о томе да се употребом могу проузроковати

---

¹⁵⁵ Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Организација и послови униформисаних припадника полиције, Београд, 2001. године, стр. 402.

изузетно тешке посљедице, нарочито по неке категорије лица, као што су дјеца, стара, болесна лица и инвалиди. Стога се водени топ може употријебити само по наређењу надлежног руководиоца, тако да се мора остварити стална веза између руководиоца воденог топа и руководиоца јединице полиције који је на челу свих снага које учествују у конкретној акцији.

Пошто је дејство топа ограничено количином воде, пожељно је, кад год је то могуће, обезбиједити два водена топа који би дјеловали наизмјенично, а то подразумијева да се обезбиједи и мјесто гдје ће се вршити ново пуњење водом. Приликом сваке употребе воденог топа, полиција мора остварити потпуну заштиту цијелог возила, да се не би десило да возило заузму демонстранти и други учесници нереди. Због тога возило мора бити заштићено заштитним металним мрежама на кабини возила или непробојним стаклима.

У ред важнијих специјалних возила свакако се могу убројити и специјална оклопна возила која се користе у свим савременим полицијама и то чешће него остала специјална возила. Ако имамо у виду карактеристике и намјену ових возила, онда је то сасвим логично. Ова возила веома ефикасно могу да заштите припаднике полиције од каменица и других предмета којима се могу нанијети тјелесне повреде, па чак и од ватреног оружја. Нису ријетке ситуације када се са ових возила издају наређења или упозорења. Она остављају снажно психолошко дејство на изгреднике, јер нпр. бов са заштитном оградом може да блокира улице до шест метара ширине и да у тој ширини чисти све препреке, а уједно и да онемогући пролазак евентуалним демонстрантима. Специјална возила се употребљавају нарочито ради:

- избацивања хемијских средстава и средстава за задимљавање,
- пуцање из монтираног оружја на возилу,
- употреба уграђених лансера, односно бацача пројектила,
- уклањања препрека и барикада,
- запречавања проласка лица и
- присилно заустављање возила.

Приликом употребе специјалног возила, посаду и возило треба да штити неопходан број полицијских службеника.

Хеликоптери се такође сврставају у специјална возила, пошто су по својој конструкцији и намјени погодни за обављање различитих врста задатака које је најефикасније и најбрже извршити, управо уз њихову употребу. Они се могу користити и полиција их и користи и као средство принуде у сљедећим случајевима:

- за масовнију употребу хемијских средстава,
- за снајперска дејства,
- за извиђање терена, праћење безбједносне ситуације,
- одржавање релејне везе,

- откривања засједа,
- давања упозорења и издавања наређења,
- организовања потјера за одбјеглим и наоружаним лицима,
- спасавања жртава на неприступачним мјестима,
- брзог превозење јединица, средстава и слично.

6.2.15.9. Специјалне врсте оружја и експлозивне направе

Специјалне врсте оружја и експлозивне направе су фактички оружја и направе које спадају у наоружање које се може употријебити када су испуњени општи услови за употребу ватреног оружја прописани законом, али само ако је употреба других врста оружја неуспјешна или не гарантује успјех.

Наредбу за употребу специјалних врста оружја даје непосредни руководи-лац акције на лицу мјеста, а употребљавају га посебно обучени припадници Специјалне антитерористичке јединице и Јединица жандармерије.

Специјалним врстама оружја сматра се: специјално оружје (хладно оружје и оружје са тетивом и оружје које под компресијом избацује пројектиле), оружје за привремено онеспособљавање на бази свјетлосног или звучног ефекта, оружје које служи за испаливање анестетичких средстава и кинетичка оружја која испалују несмртоносне хице.

Експлозивне направе су предмети који садрже експлозивне материје и средства за њихово активирање. Експлозивне материје се дијеле на: експлозивне направе које не садрже гелере или не проузрокују фрагменте при експлодирању и експлозивне направе које проузрокују гелере или друге фрагменте при експлодирању. Експлозивне направе се користе за отварање закључаних просторија, отклањање или постављање препрека, привремено онеспособљавање лица и у друге полицијске сврхе. Ове направе могу употријебити само посебно обучени припадници Специјалне антитерористичке јединице по одобрењу директора полиције или полицијског службеника кога он овласти.

Специјална оружја и експлозивне направе није дозвољено употријебити ради спречавања бјекства лица. Надаље, експлозивна средства није дозвољено употријебити према лицима у маси, из разумљивих разлога. Експлозивна средства разликују се од експлозивних материја, којима полиције такође располажу, јер се те материје по правилу користе „против ствари” (за отклањање препрека и слично), а не против лица.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Милетић С., Талијан М., Јавна безбедност, Нови Сад, 2011, године, стр. 184.

6.2.15.10. Средства на бази електрицитета

Полицијске агенције у свијету користе разноврсна средства на бази електрицитета у свом раду, тачније, у обављању свакодневних полицијских послова. Ово су средства силе (принуде) која су релативно новијег датума настанка и у полицијској пракси њихова примјена има и позитивне и негативне критике стручне јавности. Најпопуларније средство на бази електрицитета је тзв. пиштољ тејзер¹⁵⁷ за који се сматра да га користи полиција у око 100 земаља свијета. Ова средства су у полицијску употребу уведена деведесетих година прошлог вијека, а прва земља у којој су се почела користити је била Америка. Позитивне критике о кориштењу тејзера и других средстава на бази електрицитета се односе на ефикасност у савладавању отпора лица, тј. брзом и краткотрајном онеспособљавању лица, које се дешава услијед дјеловања електрицитета на организам човјека. Дакле, ова средства полицији омогућавају да свој посао обави на безбједан и лак начин. С друге стране, негативне критике стручне јавности се односе превасходно на посљедице по здравље грађана, које настају у пракси приликом употребе ових средстава (превасходно се мисли на здравље грађана који имају нарушено здравствено стање – превасходно проблеме са срцем). Евидентирани су случајеви, у свијету, у којима су грађани доживјели фаталне посљедице по своје здравље услијед кориштења ових средстава у савладавању њиховог отпора. Конкретно, забиљежени су смртни случајеви као посљедица кориштења средстава на бази електрицитета.

Наша законска регулатива под средствима на бази електрицитета подразумемијева уређаје који производе електричне или електро-магнетне импулсе и који изазивају привремено онеспособљавање.

---

¹⁵⁷ Тејзер представља уређај у облику пиштоља који испуљује стрелице, које су жицом повезане са батеријом и напоном од 1200 волти, који на пет секунди у потпуности парализује комплетну моторику тијела лица и тако неутралише нападача. Уређај користи струју велике волтаже, али мале ампераже тако да не убија већ само онеспособљава, а са једном батеријом могуће је извршити 500 испаливања. Његов домет је око 10 метара и на тај начин без употребе физичке силе, може да се савлада отпор особе која се опире извршењу службене радње или одбија законито наређење полиције.

Дана 25. марта 2012. године забиљежен је смртни случај 33-годишњег мушкарца (преминуо од инфаркта) кога су полицајци зауставили електричним пиштољем у туристичком мјесту Флорианополис у Бразилу. Такође, три полицајца су 19. марта 2012. године у Сиднеју зауставила и „тејзером” имобилисала бразилског студента Роберта Лаудисија Курта који се налазио на одмору. Курт је изгубио свијест, пренијет је у болницу, али је тамо убрзо издахнуо. Аустралијске власти су одмах забраниле употребу електричног пиштоља и покретна је истрага током које је требало да се утврди колико је то оружје смртоносно.

Употреба ових средстава је у полицијској пракси дозвољена ако се другим средствима силе не може заштитити живот полицијског службеника или других лица, одбити напад, савладати отпор или спријечити бјекство лица.

6.2.15.11. Извјештај о употреби средстава силе (принуде)

О извршеној употреби средстава силе (принуде) полицијски службеник одмах обавјештава шефа смјене и дежурног руководионог радника. Исти полицијски службеник је дужан одмах по завршетку смјене поднијети писмени извјештај непосредном руководиоцу унутрашње организационе јединице у којој је запослен. Непосредни руководиоца унутрашње организационе јединице је дужан по добијању извјештаја од полицијског службеника да сачини почетни извјештај о употреби силе и у року од 24 часа достави га Јединици за професионалне стандарде и руководиоцу основне организационе јединице. Ако сам полицијски службеник није у могућности поднијети извјештај о употреби силе, извјештај подноси његов непосредни руководиоца у року од 24 часа.

Даље, непосредни руководиоца је дужан да у року од осам дана (од момента када му је достављен извјештај полицијског службеника) прибави сву неопходну документацију и уз извјештај, са образложеним мишљењем о употреби силе, достави је Јединици за професионалне стандарде и руководиоцу основне организационе јединице.

Руководилаца основне организационе јединице у што краћем року одлучује о законитости и правилности употребе силе и о томе обавјештава директора полиције и оцјену доставља Јединици за професионалне стандарде. Ако руководиоца основне организационе јединице утврди да је сила употријебљена супротно одредбама закона или на неправилан начин, треба одмах да предузме мјере против полицијског службеника како би се утврдила његова одговорност.

Уколико Јединица за професионалне стандарде, по пријему оцјене од стране руководиоца основне организационе јединице, утврди да постоје неправилности у достављеној оцјени, Јединица приступа доношењу оцјене о употреби силе.

Ако је употребом средства силе наступила тешка тјелесна повреда или смрт лица, руководиоца унутрашње организационе јединице ће одмах обавијестити министра, директора полиције и руководиоца Јединице за професионалне стандарде, који ће хитно спровести прописани поступак.

У случају када је полицијски службеник силу употријебио у границама својих овлашћења, ослобађа се одговорности.

Извјештај о употреби средстава силе мора бити такав да се из њега могу видјети све околности под којима је дошло до употребе силе (принуде).

Полицијски службеник при подношењу извјештаја често није ни свјестан да управо детаљан извјештај штити њега у евентуалном поступку који би могао да услиједи касније, а у правилу извјештај треба да садржи:

- идентификационе податке полицијског службеника који подноси извјештај,
- датум, вријеме и мјесто догађаја,
- име и презиме, адресу и друге податке лица над којим је употријебљена сила,
- врсту и начин пруженог отпора или напада (грађанина на полицијског службеника),
- детаљан опис догађаја,
- врсту силе коју је примијенио полицијски службеник, редослијед и начин употријебљене силе (поготово је важно да буде очигледно да је полицијски службеник поштовао начело рестриктивности и да је користио само ону силу која је била неопходно потребна у том конкретном случају),
- врсту и степен повреде нанесене било којем учеснику догађаја у ком је употријебљена сила (било да се о грађанину било о полицијском службенику),
- датум, вријеме и мјесто пружања медицинске помоћи повријеђеним,
- име и презиме и бројеве личних карата свједока догађаја и
- потпис подносиоца извештаја.

7. КОНТРОЛА НАД РАДОМ ПОЛИЦИЈЕ

7.1. Појам контроле

Контрола у најширем значењу подразумијева провјеравање да ли су неке чињенице у складу с извјесним мјерилима, односно постављеним захтјевима. Значи, контрола је провјеравање да ли су све активности неког посла извршене на вријеме, правилно и у сагласности са усвојеним планом и датим смјерницама и наређењима. Ово нам даје аргументе да контролу означимо као трајну људску дјелатност, па се може рећи да је она стара онолико колико је старо и људско друштво, при чему треба имати у виду да се њен појам, садржај, као и врсте и носиоци мијењао у складу са развојем и измјенама у друштву. Управо из тог разлога, на садашњем степену развоја људског друштва, контрола је врло разноврсна, сложена и изузетно значајна дјелатност у остваривању система управљања, и то на свим нивоима, и у свим њеним облицима.¹⁵⁸

У савременом друштву на данашњем степену развоја правне државе, вршење свих облика државне власти, па наравно и полицијске, подводи се под позитивно право. Да би се искључила евентуална самовоља од стране државног апарата, у овом случају, од полицијских органа, неопходно је да се њен рад подвргне вишеструкој контроли. Чињенице је да полиција треба да буде снажна и ефикасна, али при томе никако не и насилна. Њена улога треба да буде усмјерена тако да штити све грађане непристрасно, а да би се то могло и остварити, потребно је да постоји одређен степен контроле, и то од стране више различитих субјеката.

Циљ контроле јесте да укаже на недостатке и грешке које се могу појавити у раду неке организације (полиције) те да евентуалне недостатке на одговарајући начин отклони. Значи, контрола никако не треба бити схваћена као знак неповјерења (што се у пракси често дешава), него као знак одговорности. Значи, контрола, као специфичан елемент методе рада у органима и организа-

¹⁵⁸ Марковић, Б., Наука о управљању, Крагујевац, 2003. године, стр. 461.

цијама, као и ширим организационим системима, има основни задатак да utврди да ли основна дјелатност тече у складу с планираним и предвиђеним резултатима и стандардима који су за одређену дјелатност већ utврђени. Из овога произлази да је основна сврха контроле да омогући правовремено отклањање и сагледавање одступања која би довела до непродуктивности у обављању основне дјелатности, односно извршавању предвиђених послова и задатака. Управо због тога, контрола налази своју примјену свугдје гдје се врши организован рад.¹⁵⁹

Пошто се ми овдје бавимо контролом над радом полиције, потребно је истаћи да се полиција као и други државни органи у правној држави, подвргава контроли којом се обезбјеђује владавина права и самим тим искључује самовоља у поступању од стране полицијских службеника. Дакле, равнотежа између остваривања слобода и права грађана и дјелатности полиције у примјени полицијских овлашћења гарантује се и обезбјеђује поред запријеђених санкција и контролом над радом полиције. Иако је полиција овлашћена да примјењује принуду кроз одређена овлашћења, мора се стално имати на уму да се овлашћења полиције као саставни дио њене дјелатности не смију utврђивати нити примјењивати неограничено, односно без нормативне одређености. Овдје долази до изражаја теза да полиција не смије све што може, пошто је чињеница да полиција и не може све што смије. На примјер, полиција приликом нереда на јавним скуповима не може да провјери противправно понашање сваког учесника, као што не може да предузме мјере прогона против свих извршилаца прекршаја у саобраћају.¹⁶⁰

7.2. Врсте контроле

Када се говори о врстама контроле, онда се то питање може посматрати на различите начине, а ми ћемо овдје, прије свега, дати значај контроли као функцији руковођења, значи контроли која се врши свакодневно кроз процес рада. Контрола као функција руковођења дијели се према времену, садржају, јавности, носиоцу, обиму и другим критеријумима. Овако посматрана контрола може бити: према времену вршења: годишња, мјесечна, седмична, дневна или претходна, накнадна и фазна; према начину планирања: редовна (планирана) и ванредна (непланирана); према јавности: најављена и ненајављена; према садржају: контрола аката, контрола рада, контрола оспособљености (при-

¹⁵⁹ Јовичић, Д., Контрола над радом полиције, Бања Лука, 2021. године, стр. 13.

¹⁶⁰ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 2003. године, стр. 367.

премљености, мобилности, готовости) јединица, радника и средстава, контрола организације; према субјекту и носиоцима контроле: самоконтрола, контрола непосредног руководиоца или вишег нивоа руковођења, спољашња или унутрашња, непосредна, посредна или комбинована; према областима на које се односи: општа, специјална (селективна) и комбинована.¹⁶¹

Који ће од наведених облика контроле бити примијењен у конкретном случају зависи од више фактора, међу којима су значајни ниво руковођења, расположиво вријеме, природа саме контроле, тренутна потреба и слично. Сваки од наведених начина има своје предности и недостатке, а неспорно је да ниједан од њих није довољан сам за себе те је, да би се постигао најбољи ефекат контроле, потребно комбиновати више њих истовремено.

У наредном излагању говорићемо о унутрашњој и спољашњој контроли над радом полиције. Основ за овакву подјелу представља чињеница да ли се контрола рада полиције врши унутар полицијске организације (када се ради о унутрашњој контроли) или се врши ван полицијске организације (када се ради о спољашњој контроли).

7.3. Унутрашња контрола

Према прихваћеним ставовима великог броја теоретичара, који се баве проучавањем контроле над радом полиције, сматра се да без ефикасне унутрашње контроле није могуће имати ефикасну спољашњу контролу. Ова тврдња се темељи на томе што без ефикасне унутрашње контроле не би било могуће уопште обављати (вршити) дјелатност полиције. Наиме, дјелатност полиције утврђена је по хијерархијском систему гдје примјену овлашћења и обављање послова једног полицијског службеника провјерава и оцјењује полицијски службеник који се налази на вишој инстанци. Таква врста унутрашње контроле, у ствари, представља самоконтролу која је основни дио дјелатности полиције.¹⁶²

Када говоримо о унутрашњој контроли, постало је уобичајено да се прво помисли на организациону јединицу која у својој надлежности има послове и задатке праћења законитости у раду свих запослених у полицијској организацији. Међутим, значајан сегмент унутрашње контроле у полицији представља и вршење контроле процеса рада, односно извршавања послова и задатака од стране руководних радника те ћемо прво говорити о овом виду унутрашње контроле.

¹⁶¹ Стевановић, О., Руковођење и командовање, Београд, 1999. године, стр. 136.

¹⁶² Ловичић, Д., Контрола над радом полиције, Бања Лука, 2021. године, стр. 132.

Наиме, видјели смо да је полицијска организација изразито хијерархијски организована те је неопходно да се континуирано врши контрола подређених од стране руководиоца (надређених). Са аспекта хијерархијског ауторитета потребно је вршити надзор и контролу исправног извршавања задатака. Имајући у виду специфичност полицијских послова и задатака, јасно је да претпостављени старјешина повремено мора и лично да се укључи на мјестима на којима се врши примјена одређених овлашћења од стране припадника полиције, да врши контролу примјене тих овлашћења и сл.

Контрола над радом полиције кроз процес руковођења је свакодневна активност и проводи се на различите начине, од којих се најчешће користе сљедећи:

- усмено реферисање,
- извјештавање у писменом или усменом облику,
- састанци и конференције,
- праћење рада кроз континуирано осматрање, надгледање, посредно праћење преко видео-технике и средстава везе,
- обиласци и присуство на мјесту рада,
- смотре, технички зборови и прегледи,
- разне врсте вјежби (мобилизацијске, тактичке и слично),
- провјере знања и способности (теоријског, практичног и физичког),
- вршење увида у документацију и евиденције,
- обављање разговора и прикупљање обавјештења на други начин, како од припадника руководећег састава, тако и од радника и грађана.¹⁶³

Значи, овом контролом коју врше руководиоци обухваћени су сви запослени у полицијској организацији, и са аспекта практичних искустава може се констатовати да је управо овај вид контроле међу наважнијим у читавом систему контроле. Овај вид унутрашње контроле може се сматрати обликом ауторитативне, редовне и репресивне контроле, пошто она чини саставни дио руковођења. Она је чак повезана са стилем руковођења и може бити ауторитативна или сарадничка. Ауторитативна је онда када претпостављени врши сталну, непосредну и потпуну стручну контролу која спада у опис послова и ван је домена самосталне функције. Контрола у сарадничком односу базирана је на преносу дијела одговорности с претпостављеног на сараднике. У таквим случајевима сарадник добија прецизно утврђено подручје рада, у оквиру кога он постаје обавезан да одлучује и да самостално дјелује.

Вршење контроле је дужност претпостављеног, а остварује се нарочито путем службеног надзора и контроле успеха. Споменути надзор претпостављени провјерава рад и понашање својих сарадника, а контролом успеха

¹⁶³ Исто, стр. 137.

утврђује шта је у неком временском периоду било позитивно или негативно, тј. испитује резултате и сачињава биланс рада. Службени надзор је редовна активност коју проводе претпостављени. Он треба да буде коректан, треба га вршити на начин да не омета редовне активности организационе јединице у којој се врши, а након обављеног надзора треба да се саопште резултати надзора сараднику над којим је надзор вршен.¹⁶⁴

Широк је спектар разних видова вршења контроле над потчињенима у полицијској организацији. Претпостављени, у циљу утврђивања онога што је требало да буде, са оним што јесте остварено, што је смисао контроле, имају на располагању могућност да врше свакодневно оцјењивање потчињених. Такође су им на располагању могућности праћења успјеха у раду на мјесечном, тромјесечном, полугодишњем и годишњем нивоу. Да би контрола била ефикасна и цјелисходна, неопходно је да они који врше контролу буду способни да идентификују негативности које треба отклонити да би се унаприједио рад контролисаних организационе јединице или појединца. То подразумијева потребну стручност и радно искуство, како би вршилац контроле могао то да буде у правом смислу ријечи, односно како би могао у процесу контроле да даје потребна упутства која ће омогућити да се уочени недостаци елиминишу.

Поред ове хијерархијске контроле коју врше руководиоци у процесу рада, до пуног изражаја дошла је и контрола коју проводе посебне организационе јединице, у чијој је надлежности праћење законитости у раду свих запослених у полицији. Ову контролу у полицији Републике Српске врши Инспекторат за унутрашњу контролу. У његовој надлежности је да врши унутрашњу контролу и прати законитост у раду свих запослених у Министарству, посебно у вези са злоупотребом службеног положаја, прекорачењем овлашћења, корупцијом и другим криминалним активностима. Инспекторат предузима мјере и активности у циљу откривања и сузбијања криминалних активности припадника Министарства.

Ради реализације наведених активности спроводи унутрашње истраге, по захтјевима за спровођење унутрашњег поступка, по пријавама запослених у Министарству, а такође и по представкама и жалбама грађана, које су усмјерене против припадника Министарства. Ове истраге спровode се с циљем провјере и документовања евентуалних незаконитости, а ако се утврди да су они над којима се унутрашња истрага врши учинили радње које имају обиљежје кривичног дјела или прекршаја предузимају се мјере гоњења предвиђене законским прописима. Поред мјера кривичног и прекршајног гоњења, Инспекторат може да иницира и мјере дисциплинске одговорности.

---

¹⁶⁴ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 2003. године, стр. 373.

У полицији Републике Српске послове унутрашњих истрага врши Инспекторат за унутрашњу контролу који се налази у оквиру Службе за заштиту интегритета и законитости у раду, али треба истаћи да готово све савремене полиције имају организациону јединицу са овим описом послова и надлежностима које смо описали.

7.4. Спољашња контрола

Пракса нам показује да, како није добро запоставити контролу, тако није добро ни претјеривати са њом. У нашим условима чини се да је превише различитих „адреса” са којих се врши контрола над радом полиције. Једна од актуелних врста контроле над радом полиције је и спољашња контрола. Она има сврху у томе да се ограничи тежња полиције за осамостаљивањем и да се спријече ризици који би из тога могли проистећи. Улога спољашње контроле огледа се и у томе да се обезбједи одговорно понашање полиције у извршавању њених задатака, што може да се оствари непосредним предузимањем мјера одговорности или надзором над механизмима унутрашње контроле како би се предузеле такве мјере у случају потребе. Значи, међу основним циљевима контроле полиције налази се ограничавање њене моћи, усмјеравање њеног дјеловања потребама друштва (умјесто искључиво потребама политике), подвођење њеног укупног дјеловања под принцип владавине права и спречавање свих других облика одступања од законских задатака и процедура за вршење тих задатака. Спољашњи облици контроле се могу класификовати, с обзиром на критеријум да ли су контролна тијела на то овлашћена законом или не, на спољашње формалне облике контроле и неформалне облике контроле рада полиције.¹⁶⁵

Облици спољашње контроле разликују се у зависности од укупних друштвених прилика, уставног система, правних, политичких и других прилика у појединим земљама. У нашој земљи, вјероватно и под утицајем транзиције, уочљива је бројност нових видова контроле над радом полиције. Као важнији облици спољашње контроле препознају се: парламент, влада и други извршни органи, али и органи изван владе, као што су правосудни органи, омбудсман и неки други органи. У наредном излагању нешто ћемо рећи о сљедећим видовима спољашње контроле: парламентараној контроли, владиној контроли, судској контроли, посебним облицима контроле (омбудсман) и неформалној спољашњој контроли.

¹⁶⁵ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 301.

7.4.1. Парламентарна контрола

У савременом друштву парламенти као представништва грађана врше политичку контролу над државном управом па, разумије се, и над полицијом. У обављању ове контроле на располагању имају више средстава, а она су углавном политичке природе те је парламент главни носилац формалне политичке контроле над полицијом.¹⁶⁶ Ову улогу у Републици Српској врши Народна скупштина Републике Српске, а своја овлашћења црпи из устава и закона, као што је то уосталом случај и у већини других земаља. Устави се разликују од земље до земље, зависно од политичких, економских, социјалних, културолошких и других прилика, али већина њих прописује да је извршна власт одговорна за безбједносни сектор (па самим тим и за полицију) те да је извршна власт одговорна за свој рад парламенту.

Устав је начелно регулисао надлежност Народне скупштине, а пошто је безбједност важно и осјетљиво подручје, онда се ова област прецизније уређује законима и пословником о раду Народне скупштине Републике Српске. Тако је пословником о раду Народне скупштине прецизно дефинисана улога Одбора за безбједност.

Народна скупштина (а то је случај у већини земаља), може формирати посебне комисије за испитивање конкретног случаја за који постоји интерес да се утврди да ли је полиција поступала законито или не. У Републици Српској у протеклом периоду ово није био чест случај. Адекватност надзора од стране парламента условљена је мноштвом фактора, а међу њима посебно до изражаја долази благовременост добијене информације, стручност, политичка воља и сл. Као и у другим сферама друштва, неопходно је да парламент има на вријеме информацију о догађајима или намјерама Владе (полиције) везаним за питања безбједности, да би могао имати квалитетну и правовремену реакцију. Да би надзор од стране парламента био адекватан, унутар њега мора постојати одговарајућа стручност. Међутим, парламентарци се бирају у парламент само на одређени мандат, што није условљено посебном стручном спремом, а Влада је у правилу стручно тијело, тако да је самим тим Влада у предности по питању стручности.

Ако се строго посматра непосредни предмет контроле од стране парламента, онда се може рећи да то није само управна дјелатност, већ (на најопштији начин) спровођење постављене политике и примјена закона од стране органа управе. Овдје посебно долази до изражаја институт министарске одговорности. Парламентарна контрола се углавном спроводи у виду посланичких питања,

---

¹⁶⁶ Шетка, Г., Павловић, Г., Надзор и контрола система безбједности са посебним освртом на полицију Републике Српске, Бања Лука, 2016. године, стр.124.

интерпелација, молби, жалби, петиција, посредством извјештаја о раду управе, а нарочито путем рада одговарајућих надзорних парламентарних комисија и одбора.¹⁶⁷

Може се закључити, а то је посебно утемељено у нашим тренутним приликама, да је политичка воља најзначајнији фактор у контроли над радом полиције. Опште прихваћен став јавног мњења јесте да је рад парламентарца (посланика) усклађен са дневнополитичким потребама њихових странака, а веома често Влада намеће ставове парламентима. „Чак и да је правна основа за парламентарни надзор беспријекорна и да парламент има довољно средстава и стручности за бављење тим питањем, дјелотворан парламентарни надзор над сектором сигурности се не може узети здраво за готово.“¹⁶⁸

Међутим, и поред повремених неповољних периода и фактора, парламенти врше надзор над радом полиције, и то чине на више начина. Основни видови контроле рада полиције од стране парламента су:

- засједања парламента приликом којих се воде расправе о раду полиције (усвајање годишњег извјештаја о раду МУП-а),
- парламентарна питања владиним службеницима (тзв. актуелни час) и
- активности парламентарних одбора за безбједност (провођење парламентарне истраге, саслушања, разматрање осталих важних питања за рад Министарства унутрашњих послова).¹⁶⁹

Парламенти у правилу (па и Народна скупштина Републике Српске) на својим засједањима воде расправе (дебате) о раду полиције. Редовно се разматрају годишњи извјештаји о раду те се о томе изјашњава гласањем у циљу њиховог усвајања или неусвајања. По потреби, разматрају се и периодични извјештаји о раду, а често се расправља и о појединачним активностима полиције, када оне изазову велики интерес јавности (као што су то у прошлости биле, на примјер, акције полиције Републике Српске у Вишеграду или на Борјима). Дакле, на овај начин парламенти су у прилици да проводе контролу над радом полиције и то, наравно, и чине.

Такође, кроз тзв. актуелни час, због значаја безбједности и укупног стања тренутно у нашој земљи, народни посланици постављају велики број питања управо о раду полиције. На тај начин се фактички пред лицем јавности врши контрола над радом полиције. Без обзира на то да ли је питање усмено или писмено, ово је један од уобичајених начина контроле и надзора над радом полиције од стране парламента.

¹⁶⁷ Исто, стр. 125.

¹⁶⁸ Парламентарни надзор над сектором сигурности, мисија ОСЦЕ-а у БиХ, Сарајево 2003. године, стр. 103.

¹⁶⁹ Видјети шире у: Шетка, Г., Павловић, Г., Надзор и контрола система безбједности са посебним освртом на полицију Републике Српске, Бања Лука, 2016. године, стр. 125–132.

Већ смо рекли да парламенти могу формирати посебне комисије, а њихова улога је да истраже и испитају неке појединачне случајеве (предмете) интересантне за парламент, али и јавност. Ове комисије сачињавају посланици и из позиције и из опозиције, а дају им се јасне инструкције да прикупљају информације које су потребне за правилну контролу и за израду извјештаја о којем ће парламент након тога одржати расправу и донијети одлуку. Ове комисије, поред тога што су састављене од посланика из различитих партија, могу имати посебан значај из више разлога:

- њихово формирање се може тумачити, нарочито од стране јавности, као позитиван политички сигнал,
- оне могу бити адекватан инструмент за детаљан надзор над политички осјетљивим питањима у вези са сектором безбједности,
- оне могу пружити прецизну оцјену владине политике о конкретним питањима безбједности и циљу, и када то одговара, бити инструмент рјешавања или преоријентације коју ће највјероватније прихватити цијели дом или влада.

Посебан вид парламентарне контроле над радом полиције у Народној скупштини Републике Српске представља Одбор за безбједност. Ово тијело има велики значај за контролу рада полиције Републике Српске јер је снабђено извјесним бројем законских овлашћења којима се може служити у свом раду. Нека од овлашћења Одбора су да: прати активности институција и органа у области безбједности у Републици Српској; разматра стање у области извршења кривичних дјела те прати резултате Министарства унутрашњих послова у борби против криминала; према потреби води и парламентарну истрагу и даје препоруке Народној скупштини и другим органима у вези са радом МУП-а; разматра питања организације и попуне радних мјеста у Министарству унутрашњих послова; иницира доношење докумената којима се утврђује кодекс професионалног понашања полиције и обавља друге послове у складу са законским и подзаконским актима.¹⁷⁰

7.4.2. Владаина контрола

Унутрашња безбједност и јавни ред и мир су потреба општег карактера, а намијењени су широкој јавности, односно свим грађанима без било какве дискриминације. Ову потребу, у општем интересу, извршна власт обезбјеђује

---

¹⁷⁰ Шире у: Шетка, Г., Контрола рада полиције од стране Одбора за безбједност Народне скупштине Републике Српске, У: „Безбједност, полиција, грађани”, број 1–2/15, Бања Лука, 2015. године, стр. 234–238.

грађанима преко своје полиције. Полиција своју активност проводи у складу са законским и подзаконским прописима, значи да су њена овлашћења одређена нормама. Ова одређеност (ограниченост) неопходна је да би се обезбиједило досљедно поштивање права и слобода грађана од стране полиције. Неопходно помирење и равнотежа између слобода и права грађана и дјелатности полиције јамче се и обезбјеђују запријеђеним санкцијама и уз помоћ контроле полиције.¹⁷¹

У систему подјеле власти који је на сцени код нас, влада се појављује као носилац најјачих утицаја на рад управе, под условом да владина контрола овлашћења нису пренијета у надлежност другог органа или тијела изван владе. Влада је носилац извршне власти и одговорна је парламенту за обављање послова државне управе.¹⁷²

Полицијске организације су у правилу одговорне за свој рад владама (извршној власти) те, у складу с тим, о свом раду оне и подносе извјештаје и одговарају за стање безбједности својој влади. Значи, влада на тај начин прати и врши увид у рад своје полиције те тако фактички врши контролу над њеним радом. Међутим, да би дјелатност полиције заиста и била у оквирима постављеним у нормативним актима, полицијске организације у већини земаља и саме развијају механизме контроле полицијског рада. Треба истаћи да се при томе не мисли на контролу рада од стране руководиоца, него на контролу законитости рада полиције. Овај вид контроле се манифестује кроз активности тијела која врше контролу, праћење и заштиту законитости у раду, а ради се о тзв. унутрашњој контроли о којој смо претходно изнијели основне поставке.

Само мали број земаља контролу над полицијом не повјерава влади, него је повјерава другим органима извршне власти. Типичан примјер представљају Сједињене Америчке Државе које су контролу над савезним полицијским агенцијама повјериле предсједнику, који је уједно и носилац извршне власти у предсједничком систему.¹⁷³

Контрола рада полиције од стране владе се, прије свега, огледа у томе што:

- влада доношењем подзаконских аката из области рада полиције практично одређује на који начин треба да се врше послови полиције,
- утврђује начела за унутрашњу организацију полиције,
- утврђује приједлог буџета за МУП,
- има овлашћење да поништава и укида прописе које доноси МУП, а за које утврди да нису у складу са законом,

¹⁷¹ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 2003. године, стр. 367.

¹⁷² Јовичић, Д., Контрола над радом полиције, Бања Лука, 2021. године, стр. 125.

¹⁷³ Шетка, Г., Спољашња формална контрола рада полиције, У: „Безбједност, полиција, грађани”, Бања Лука, број 3–4/10, 2010. године, стр. 579.

- даје сагласност на приједлоге закона које припрема МУП,
- доноси смјернице и начелне ставове за извршавање закона и других прописа који се тичу рада полиције итд.¹⁷⁴

7.4.3. Судска контрола полиције

Свуда у савременом свијету судови се појављују као спољашње средство контроле, а чини се да тај вид има посебан значај у нашој земљи, која још увијек није у потпуности изашла из процеса транзиције. Код нас је значај ове контроле већег обима него у другим западним земљама из разлога што је у претходном систему полиција функционисала на неким другим начелима, гдје је било више него ријетко да се неко од грађана упусти у ситуацију да заштиту својих права повријеђених поступањем полиције тражи на суду. Данас је то потпуно супротна ситуација и чак се може констатовати да се грађани неријетко и без ваљаног правног основа обраћају суду како би остварили нека своја права, а истовремено у таквом процесу издејствовали да судски органи изврше фактички контролу рада полиције у конкретном случају.

Судови се могу појавити као средство контроле, и то на више начина. Први вид контроле полиције судови остварују у вођењу кривичних поступака против припадника полиције за извршена кривична дјела у вези са вршењем службених дужности. Као што знамо, у протеклом периоду ово је била врло честа појава у Републици Српској и Босни и Херцеговини.

Затим, као што је то случај у већем броју земаља, судови су надлежни да суде у грађанским парницама у поступцима које покрећу грађани против полиције као институције за заштиту својих права и имовине, као оштећени. Знамо да то није била ријеткост, ако се има у виду да је у протеклом периоду било случајева да се полиција користи имовином (нпр. возилима) грађана. У таквим случајевима, обвезник надокнаде штете је полиција као институција или пак држава, односно локална заједница која је оснивач полицијске агенције, зависно од државе до државе.

Судови имају и могућност да контролишу законитост појединачних управних аката које доноси полиција, у посебном судском поступку (управни спор). Осим управног спора, који се неријетко покреће против аката полицијских агенција, могућа је и судска заштита уставом зајемчених права и слобода од незаконитих појединачних управних аката, а у оба случаја надлежни су судови опште надлежности.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Видјети шире у: Шетка, Г., Павловић, Г., Надзор и контрола система безбједности са посебним освртом на полицију Републике Српске, Бања Лука, 2016. године, стр. 132–134.

¹⁷⁵ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 324.

Могуће је говорити о још неким облицима контроле над радом полиције од стране судова, али чини се да је најзначајнији вид утицаја судова на рад полиције управо тај што судови, приликом одлучивања о свим кривичним стварима у којима је полиција учествовала, у суштини потврђују или негирају квалитет полицијског рада. Без обзира на врсту кривичног поступка који је у некој земљи прихваћен, цијенећи резултате полиције, суд је у прилици да се увјери у квалитет рада полиције и евентуалне грешке полицијских службеника према грађанину који је претходно био окривљен. Дакле, суд на тај начин непосредно врши увид и контролу значајних аспеката полицијског рада.

Имајући у виду чињеницу да судови и полиција по природи ствари морају блиско да сарађују, може се констатовати да овај однос, у којем је полиција у ствари контролисани орган, и то у равни било које друге странке у поступку, често производи и одређене проблеме на релацији полиција – судови. Међутим, неспорно је да је законска улога судова да врше кроз обављање своје дјелатности, између осталог, и контролу рада припадника полиције, што би требало да допринесе већем нивоу законитости у раду овог значајног органа.

7.4.4. Посебни облици контроле (омбудсман)

Поред напријед наведених институција које имају улогу вршења контроле над радом полиције, потребно је истаћи да у већини земаља, па тако и у нашој земљи, постоји и функционише још једна независна институција која се повремено појављује у улози контролора између осталог и полиције. Ради се о омбудсману, који у неким земљама има дужу традицију и улогу контроле над комплетном администрацијом. „Омбудсман се бави притужбама грађана у вези са одлукама, мјерама или пропустима јавне управе. Њега бира парламент или га именује шеф државе или влада, након консултација са парламентом. Улога омбудсмана је да штити грађане од кршења њихових права, злоупотребе положаја, грешака, несавјесног поступања, неправичних одлука и лоше управе, у циљу побољшања јавне управе и повећања транспарентности владиних мјера и одговорности владе и њених службеника према јавности.”¹⁷⁶

Основна снага омбудсмана се састоји у чињеници да он, на основу извјештаја које подноси парламенту, објављује податке до којих је дошао у вези са тужбама грађана и полицијских службеника на рад полиције, чиме доприноси покретању парламентарне расправе о одговорности министара. Такође, снажне ефекте може да изазове и његово јавно обраћање преко средстава јавног

¹⁷⁶ Парламентарни надзор над сектором сигурности, мисија ОЕСЦ-а у БиХ, Сарајево, 2003. године, стр. 118.

информисања путем којих упознаје грађане са стањем у одређеним областима у погледу поштовања уставних и законских права грађана.¹⁷⁷

7.4.5. Неформални облици контроле рада полиције

Колико ће у неком друштву имати утицаја на рад полиције неформални облици контроле, зависи од степена демократизације у друштву, што значи да ти механизми имају већу моћ утицаја у друштвима у којима је присутан већи степен демократизације државног апарата, него у оним у којима је он на нижем нивоу. Међу неформалним средствима контроле рада полиције издвајају се: јавност, политичке партије, интересне групе и медији.

Јавност има значајан утицај на рад полиције. Овај облик неформалне контроле рада полиције, може се рећи, своје упориште је пронашао у тези да однос између полиције и јавности никада није ријешен на задовољавајући начин, јер јавност је потребна полицији а полиција је још више потребна јавности, из чега произлази да једна не може опстати без друге, да су међусобно зависне и да се врло често преплићу. Међутим, посматрајући данашње стање ствари с полицијског аспекта, намеће се чињеница да је јавност све више потребна полицији и да је неопходно за ефикасно обављање послова полиције да она (полиција) стекне подршку и разумијевање јавности.¹⁷⁸ Контрола рада полиције од стране јавности се заснива на томе што се сви послови полиције обављају пред очима јавности (грађана). Ако се полицијска дјелатност обавља на начин да полиција због свог начина рада изгуби подршку грађана, онда јавност почиње да врши притисак на институције система како би се начин поступања полиције промијенио.

Утицаји јавног мњења се могу појавити као непосредне или посредне форме притисака или осуда јавности које могу бити усмјерене у правцу захтјева за одређеним промјенама у полицијској организацији или њеном раду. Могуће је да се јавно мњење испољава као блаже или јаче изражено неодобравање одређених полицијских поступака или акција. У оба случаја, полиција мора благовремено да реагује, како се јавно мњење не би даље погоршавало и прерасло у шира и трајнија незадовољства јавности полицијом, у њено неуважавање итд. Уопште, утицаји јавног мњења на полицију много су снажнији него што се то обично мисли и о њима полиција мора да води рачуна, управо због тога што је њено дјеловање у пракси у тијесној вези са позитивним или

¹⁷⁷ Шетка, Г., Павловић, Г., Надзор и контрола система безбједности са посебним освртом на полицију Републике Српске, Бања Лука, 2016. године, стр. 137.

¹⁷⁸ Тузели, Ј., Полиција и јавност, Загреб, 2000. године, стр. 15.

негативним ставовима грађана о њеним припадницима и задацима. Осим тога, ставови јавног мњења се усађују у свијест и одсликавају у схватањима самих полицијских службеника о свом послу и служби (као позитивне и негативне представе о послу и служби). Такође, утицај јавности на рад полиције може бити такав да јавно мњење утиче на акцију законодавних органа и владе и на њихове одлуке у вези са полицијом.¹⁷⁹

Политичке партије (странке) јесу политичке организације (облик политичког организовања људи) које обухватају људе с истом политичком идеологијом, а с основним циљем потпуног или дјелимичног освајања и вршења државне власти, демократским путем, на основу избора.¹⁸⁰ Укупност односа полиције и окружења суштински одређује однос полиције и политике. То даље значи да квалитет односа полиције са грађанима у значајној мјери зависи од међусобних односа између полиције и политике (политичких партија) у једном друштву. Наведено се може тврдити јер полиција и када извршава задатке из области социјалне контроле, тј. задатке који су усмјерени према потребама читавог друштва, у ствари, дјелује у правцу одређене политике, значи, оне политике која је изражена у законима и другим прописима и општим актима законодавних органа и владе. Пошто је познато да законодавни органи и влада представљају политичке органе и да је њихово дјеловање подређено реализацији интереса одређене политике, произлази да је општи правац дјеловања полиције руковођен интересима оних политичких снага у друштву које одлучујуће утичу на смјер дјелатности законодавних органа и владе. Из наведеног се једноставно може закључити да је цјелокупна полицијска функција тијесно повезана са политиком. Познати су и ставови да је вршење полицијске функције, као и власти уопште, саставни дио политичких процеса.¹⁸¹ Поједностављено говорећи, политичке партије рад полиције контролишу кроз дјеловање својих представника у законодавним органима и органима извршне власти.

Интересне групе подразумијевају групе људи које повезују заједнички интереси и жеља да се ти интереси остваре. Стога би се под овим групама могао схватити веома широк спектар различитих група грађана које се организују ради остваривања одређених својих интереса (економских, политичких, вјерских, професионалних итд.). Имајући у виду значај полицијске функције и ширину њеног дјеловања, постоји могућност да се изузетно велики број интересних група појављује у улози актера одређених утицаја на рад полиције. Ти утицаји, у зависности које методе користе, могу бити посредни, а они значе придобијање шире јавности за остваривање својих циљева (као што су притисци

¹⁷⁹ Шире у: Јовичић, Д., Контрола над радом полиције, Бања Лука, 2021. године, стр. 104–107.

¹⁸⁰ Исто, стр. 108.

¹⁸¹ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 281–282.

преко медија, пропагандних средстава и слично) те непосредни утицаји на припаднике полиције који се остварују личним везама, подмићивањем, пријетњама, уцјенама итд.¹⁸²

Контрола рада полиције од стране медија је скоро свакодневна. Медији у данашње вријеме имају јако велики утицај на формирање јавног мњења у једном друштву. Медији свој утицај у једном друштву управо и црпе из могућности утицаја на јавно мњење цјелокупног друштва. Полицијски службеници своје послове обављају јавно па су, самим тим, изложени и непрестаној контроли од стране медија. Данас, у нашој свакодневници можемо лако пронаћи примјере утицаја медија на различите сфере друштвеног дјеловања и живота. Медији могу снажно да утичу на све сегменте полицијског рада кроз своје дјеловање, како на грађане тако и на носиоце извршне и законодавне власти. Такође, свјedoци смо и ситуација у којима медији врше притисак и на носиоце судске власти. Из свих ових разлога, рад полиције се контролише од стране медија, то је неспорно, и требало би да полиција кроз своје поступање уважава ову важну чињеницу.

7.4.6. Даљи развој правне контроле полиције

У Републици Српској и БиХ у посљедњих петнаестак година дошло је до „отварања” полиције према јавности. Све више се прихвата принцип транспарентности у раду полиције, што је, наравно, позитиван тренд. Све ово омогућује да полиција све више буде на услузи грађанима и да свој рад фокусира на појединца, а не само на интересе заједнице (државе). Значајну улогу на остваривању ове улоге има контрола полиције, и то једнако спољашња контрола као и унутрашња.

Контролом се жели постићи да полиција своја овлашћења предузима на непристрасан начин, једнак према свима. Што је већи ниво непристрасности, то је свакако већи ниво професионалности, а то најдиректније утиче на однос грађана према полицији. „Правовремено и потпуно дјеловање полиције у оба ова правца неопходно је и због тога што се неријетко и један једини случај злоупотребе овлашћења поистовјећује са полицијом у цјелини, стварајући нерасположење према свим припадницима полиције.”¹⁸³

¹⁸² Јовичић, Д., Контрола над радом полиције, Бања Лука, 2021. године, стр. 111.

¹⁸³ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 2003. године, стр. 375.

8. ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЛЕЖНОСТ ПОЛИЦИЈЕ У НЕКИМ ЗЕМЉАМА

8.1. Полицијски систем Србије

Послове државне управе у Србији, који су утврђени законима и другим прописима донијетим на основу закона, обављају министарства. Значи, министарства имају задатак да примјењују законе и друге прописе које доноси Народна скупштина, Влада и предсједник Републике, тако што рјешавају у управним стварима, врше управни надзор над обављањем повјерених послова и сл. У оквиру тих послова, налазе се и унутрашњи послови чијим обављањем надлежни републички органи остварују безбједност Републике Србије и њених грађана и обезбјеђују остваривање уставом и законом утврђених других права грађана. Унутрашње послове државне управе обавља Министарство унутрашњих послова.

У обављању унутрашњих послова могу се примјењивати и мјере принуде, али само оне које су предвиђене законом и којима се са најмање штетних посљедица за грађане и правна лица постиже извршење послова. Министарство унутрашњих послова Републике Србије обавља послове државне управе који се односе на:

- заштиту безбједности Републике Србије и откривање и спречавање дјелатности усмјерених на подривање или рушење уставом утврђеног поретка,
- заштиту живота, личне и имовинске безбједности грађана,
- спречавање и откривање кривичних дјела и проналажење и хватање учинилаца кривичних дјела и њихово привођење надлежним органима,
- одржавање јавног реда и мира,
- обезбјеђивање јавних скупова и других видова окупљања грађана,
- обезбјеђивање одређених личности и објеката,
- безбједност саобраћаја на путевима,

- контрола преласка државне границе,
- контрола кретања и боравка у граничном појасу,
- контрола кретања и боравка странаца,
- набављање, држање и ношење оружја и муниције,
- производња и промет експлозивних материја, запаљивих течности и гасова,
- заштита од пожара,
- држављанство,
- јединствени матични број грађана,
- личне карте,
- путне исправе,
- пребивалиште и боравиште грађана,
- обучавање кадрова, као и друге послове одређене законом.¹⁸⁴

Министарство унутрашњих послова Србије је централизован и јединствен орган државне управе, на чијем челу се налази министар. У сједишту Министарства су успостављене основне организационе јединице: Кабинет министра, Секретаријат, Служба интерне ревизије, Служба за безбедност и заштиту података, Дирекција полиције, Сектор за међународну сарадњу, европске послове и планирање, Сектор за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије, Сектор унутрашње контроле полиције, Сектор за материјално-финансијске послове, Сектор за људске ресурсе и Сектор за ванредне ситуације.¹⁸⁵

У Министарству унутрашњих послова Србије извршавање задатака обезбијеђено је јединственом организацијом на територији Републике Србије, у којој су заступљени територијални, линијски и објектни принцип рада. Поред сједишта Министарства које се налази у Београду, у складу са територијалном подјелом на округе, послови и задаци из дјелокурга рада Министарства обављају се и у подручним јединицама. Ради се о подручним полицијским управама¹⁸⁶ којих има двадесет седам.

¹⁸⁴ Доступно на: <http://www.mup.sr.gov.yu/domino/mup.nsf/ministarstvo>, pretraženo: 15. 11. 2022. године.

¹⁸⁵ Доступно на: http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr!/ut/p/z1/dYzBCsIwEES_Jtfu2kJsVQUsFaulp9a9SIpp_GlqSkkQFv96CN9G5veHNAEELZOXDabmNs3Ja-EL8eiqOfFVhWle8TFGc18W2LvMs3yE0QECLgn8iEPZAe_nLd503YLss1kFe98sond7_UQ4xz2DBkGHzyNKOZ1c3IxHnN8NdocCFC--3CPNrXQ_TXiDbA9mQY!/?uri=nm:oid:Z6_O9M61G02KOPE90A6KHTQKP30E2, pretraženo: 15. 11. 2022. године.

¹⁸⁶ Полицијске управе у Србији се налазе у следећим мјестима: Београду, Крагујевцу, Јагодини, Нишу, Пироту, Прокупљу, Лесковцу, Врању, Зајечару, Бору, Смедереву, Пожаревцу, Ваљево, Шапцу, Краљеву, Крушевцу, Ужицу, Пријепољу, Новом Пазару, Новом Саду, Сомбору, Суботици, Зрењанину, Кикинди, Панчеву, Сремској Митровици и Координационој управи за Косово и Метохију.

Полицијске послове обављају полицијски службеници, а то су униформисани и неуниформисани запослени који примјењују полицијска овлашћења (овлашћена службена лица), запослени на посебним или одређеним дужностима чији су послови у непосредној вези са полицијским пословима и обухватају послове противпожарне заштите, издавање оружја, посебне регистрације и издавање дозвола, издавање и евиденције повјерљивих идентификационих докумената, кривичних евиденција и других посебних евиденција, као и друге послове који имају безбједносни и повјерљиви карактер и за које их министар унутрашњих послова може овластити да их обављају.

За обављање оперативно-стручних (полицијских) послова надлежна је Дирекција полиције, којом реуководи директор полиције. Дирекција полиције се налази на централном нивоу територијалне организације полицијског система Србије и њени послови су да:

- израђује стратешку процјену јавне безбједности,
- доноси стратешки план полиције,
- учествује у изради кадровског плана,
- усклађује, усмјерава и контролише рад подручних полицијских управа и организационих јединица у сједишту,
- врши контролно инструктивну дјелатност својих унутрашњих организационих јединица,
- непосредно учествује у обављању одређених сложенијих послова из дјелокруга подручних полицијских управа,
- обезбјеђује спровођење међународних уговора о полицијској сарадњи и других међународних аката за које је надлежна,
- организује и спроводи криминалистичка вјештачења,
- обавља послове међународне оперативне полицијске сарадње,
- ствара потребне услове за одржавање и подизање оспособљености и спремности полиције за дјеловање у ванредним условима,
- у полицијским пословима доприноси безбједносно-полицијској и наставно-научној активности.¹⁸⁷

Дирекција полиције послове из своје надлежности обавља преко својих унутрашњих организационих јединица, а то су:

Биро директора полиције,

Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима,

Управа криминалистичке полиције,

Управа полиције,

Управа саобраћајне полиције,

¹⁸⁷ Члан 22 Закона о полицији, Службени гласник Републике Србије, број 6/16.

Управа граничне полиције,
Управа за управне послове,
Командно-оперативни центар,
Управа за међународну оперативну полицијску сарадњу,
Јединица за заштиту,
Јединица за обезбјеђење одређених личности и објеката,
Жандармерија,
Хеликоптерска јединица,
Специјална антитерористичка јединица,
Координациона управа за Косово и Метохију.¹⁸⁸

На регионалном нивоу полицијског система Србије, успостављене су подручне полицијске управе. Прецизније говорећи, подручне полицијске управе представљају координационе организационе јединице Дирекције полиције настале њеном територијалном диференцијацијом. Полазећи од чињенице да је Дирекција територијално надлежна за читаву територију Републике Србије, њена организација је успостављена тако да се посредством подручних полицијских управа полицијски послови обављају на њеној читавој територији.¹⁸⁹ Подручне полицијске управе су надлежне да:

- на подручју општине у којој им је сједиште непосредно обављају полицијске и друге послове и остварују локалну сарадњу,
- израђују оперативну процјену јавне безбједности у складу са стратешком процјеном јавне безбједности коју израђује Дирекција полиције,
- на подручју за које су образоване прате и анализирају стање безбједности,
- координирају и контролишу рад полицијских станица и полицијских испостава и обезбјеђују остваривање локалне сарадње и одговорности,
- обављају контролно-инструктивну дјелатност својих унутрашњих организационих јединица,
- учествују, по потреби, у обављању послова из дјелокруга полицијских станица,
- предузимају мјере обезбјеђења одређених лица и објеката,
- обављају и друге послове утврђене посебним прописима и другим актима.

Пошто је извршена и категоризација подручних полицијских управа, у овом тренутку, унутрашња организациона структура подручних полицијских управа разликује се с обзиром на степен категоризације.

¹⁸⁸ Доступно на: <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/>, претражено: 15. 11. 2022. године.

¹⁸⁹ Видјети шире у: Субошић, Д., Организација и послови полиције, Београд, 2017. године.

И на крају, на локалном нивоу овог полицијског система се налазе полицијске станице. Оне су формиране у оквиру подручних полицијских управа за обављање свих полицијских послова и других унутрашњих послова и сарадњу са органима и организационим јединицама локалне самоуправе на територији једне општине. Превасходно обављају послове који се односе на: спречавање и сузбијање криминалитета, одржавање јавног реда и мира, контроле и регулисања саобраћаја у насељеним мјестима и локалним путевима. У оквиру полицијских станица може да постоји једна или више полицијских испостава.¹⁹⁰

8.2. Полицијски систем Хрватске

Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске према подјели модела полицијских организација спада у централизоване јединствене полицијске организације. Основно обиљежје овог типа организације полиције је да држава има једну централизовану полицијску организацију на чијем челу се налази министар унутрашњих послова.¹⁹¹ У Хрватској је полиција организована у складу са одредбама Закона о полицији (Народне новине, бр. 34/11, 130/12, 89/14, 151/14, 33/15 и 121/16) и Уредбе о унутарњем устројству у Министарству унутрашњих послова (Народне новине, бр. 70/12, 140/13, 32/15), којим се уређују полицијски послови и организација полиције. Полиција у Хрватској је организована на три нивоа: државном (централном), регионалном (жупанијском) и локалном. На државном нивоу се налази Министарство унутрашњих послова са својим основним организационим јединицама у сједишту, док се на жупанијском нивоу (регионалном) налазе полицијске управе, а на локалном нивоу су образоване полицијске постаје (станице). Полицијске управе и полицијске станице су задужене за директно обављање полицијских послова.

Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске у сједишту (на државном нивоу) састоји се од следећих организационих јединица: Кабинета министра, Самосталне службе за унутрашњу ревизију, Самостална служба за сарадњу с војним ординаријатом у Републици Хрватској, Самостална служба за информацијску сигурност, Самостални сектор за информационе и комуникационе системе, Самостална служба за заштиту личних података, Центар за форензичка испитивања, истраживања и вјештачења „Иван Вучетић”, Равнатељство (дирекција) полиције, Равнатељство (дирекција) цивилне заштите, Главно тајништво (секретаријат), Управа за људске потенцијале, Управа за

¹⁹⁰ Исто.

¹⁹¹ Пушељић, М., Јеленски, М., Полицијски сустави – реализација полицијске функције кроз устрој, У: Полиција и сигурност, година 16, број 1–2, Загреб, 2007. године, стр. 11.

материјално-финансијске послове, Управа за имиграцију, држављанство и управне послове.¹⁹²

За извршавање полицијских послова у Министарству унутрашњих послова, основана је Дирекција (Равнатељство) полиције. Равнатељством полиције руководи главни равнатељ полиције (директор), који је истовремено и помоћник министра. Равнатеља полиције у Хрватској именује и разрешава Влада, на приједлог министра. Задаци Равнатељства полиције су да:

- прати и анализира стања безбједности,
- предвиђа вјероватни развој безбједносне ситуације, процјењује ризике, организује предузимање мјера и активности из надлежности полиције,
- на основу Стратешке процјене, доноси стратешки план рада полиције,
- усклађује рад устројствених јединица у саставу Равнатељства,
- усмјерава и надзире рад полицијских управа,
- директно учествује у обављању одређених сложенијих послова из дјелокруга рада полицијских управа,
- осигурава дјеловање полиције у ванредним ситуацијама,
- координира активности везане за учествовање полицијских службеника у мировним мисијама,
- ствара услове за рад Полицијске академије,
- учествује у изради нормативних аката и извјештаја, а обавља и друге послове у складу са законом.¹⁹³

У сједишту Равнатељства полиције постоје сљедеће организационе јединице:

- Уред главног равнатеља полиције (обавља стручне и административне послове за главног равнатеља полиције, посебно надзор и усмјеравање дјелатности организационих јединица Равнатељства полиције и полицијских службеника и надзор над радом полицијских службеника; координира и надзире превенцију криминалитета итд.¹⁹⁴),
- Управа за јавни ред и мир (прати и усклађује провођење мјера и рјешења у основним полицијским пословима, пословима безбједности саобраћаја на путевима, полицијским пословима противдиверзионе заштите и управља јединицама интервентне полиције),
- Управа криминалистичке полиције (прати и анализира стање и кретање цјелокупног криминалитета те сарађује с другим организационим

¹⁹² Доступно на: <https://mup.gov.hr/ustroj/201>, претражено 17. 11. 2022. године.

¹⁹³ Члан 15 Уредбе о унутарњем устројству у Министарству унутарњих послова, Народне новине број 70/12, 140/13 и 32/15.

¹⁹⁴ Исто, члан 16.

- јединицама, а нарочито с Управом за јавни ред и мир на плану организације, превенције и надзора криминалитета. Такође, она надзире провођење криминалистичких обрада, пружа стручну помоћ полицијским управама с циљем откривања починилаца кривичних дјела, њиховог привођења надлежним правосудним институцијама и обавља и друге послове из своје надлежности),
- Управа за границу (прати, усклађује и организује провођење мјера и рјешења у полицијским пословима на државној граници, аеродромима и поморским лукама отвореним за међународни саобраћај, примјењује прописе о надзору и прелажењу државне границе те обавља послове у вези с незаконитим миграцијама),
  - Управа за посебне послове безбједности (сигурности) (усклађује рад у провођењу мјера заштите и осигурања штићених лица, објеката и простора; организује и проводи непосредну тјелесну заштиту штићених лица; организује и проводи обезбјеђење простора и објеката у којима бораве штићена лица; организује и проводи осигурање објеката дипломатских мисија и конзуларних представништава те обавља друге послове у складу са законом¹⁹⁵).
  - Заповједништво за интервенције (надлежно је за припрему, командовање и употребу специјалне и интервентне полиције те Антитерористичке јединице Лучко приликом извршавања задатака из њиховог дјелокруга рада; Заповједништво према потреби непосредно или у координацији с полицијским управама организује и усмјерава снаге специјалне и интервентне полиције за извршавање задатака на ширем подручју Републике Хрватске; сарађује с полицијским управама у извршавању и провођењу оперативних задатака на локацији интервенције итд.),
  - Полицијска академија (у оквиру ове организационе јединице спроводи се основна и специјалистичка обука полицијских кадета, студената, али и активних припадника полицијске службе).

Поред наведених организационих јединица, ван сједишта Дирекције полиције формирају се регионалне полицијске управе које имају сједишта у жупанијама и покривају простор одређене жупаније, тј. више општина. Дакле, полицијске управе су организационе јединице полиције Хрватске које се налазе на регионалном нивоу територијалне организације овог полицијског система. Полицијска управа на подручју за које је основана (у оквиру једне жупаније) обавља следеће послове:

- прати и анализира стање безбједности и појаве које погодују настанку и развоју криминалитета,

---

¹⁹⁵ Исто, члан 93.

- организује, усклађује, усмјерава и надзире рад полицијских станица,
- директно учествује у извршавању сложенијих задатака из дјелокруга рада полицијске станице,
- обавља и проводи утврђене мјере у граничној контроли и обезбјеђењу државне границе,
- предузима мјере ради заштите одређених лица и објеката,
- обавља и друге послове утврђене посебним прописима.

И на крају, на локалном нивоу полицијског система Хрватске, за непосредно извршавање општих полицијских послова, формиране су полицијске станице (постаје). Оне егзистирају у оквиру полицијских управа, а дјелују на подручју општине за коју су основане или у сједишту управе за извршавање одређене врсте послова за коју су формиране, нпр. полицијска станица (постаја) саобраћајне полиције.

8.3. Полицијски систем Француске

Француска је унитарна држава, али има изузетно велики број локалних органа који су специфични. Наиме, у овој држави готово свако веће насеље има статус општине (комуна), тако да статус општине могу имати и насеља са малим бројем становника, али исто тако има и оних које имају преко милион становника. У Француској има 27 административних покрајина (*région*). Покрајине су подијељене на 101 департман (*département*). Департмани су сачињени од 341 округа (*arrondissement*), који се састоје од 4051 кантона (*canton*), а њих сачињава 36.697 комуна (општина).¹⁹⁶

За полицијски систем Француске већина аутора истиче да је то први модерни полицијски систем који је изграђен у свијету. Данашњу организациону структуру полиција у Француској добила је након реформи проведених 1966–1967. године. Посљедња значајнија реформа организације полиције у Француској проведена је 2008. године, а циљ јој је био усвајање неких принципа, заједничких и за остале земље Европске уније, што се посебно односило на измјену улоге Националне жандармерије, у смислу смањења надлежности за војна питања, а јаснијег одређења према полицијским пословима. Основне полицијске организације у Француској су Национална полиција (*Police nationale*) и Национална жандармерија (*Gendarmerie nationale*) (сматрају се националним полицијским снагама), а трећи организациони облик који служи као допунски

¹⁹⁶ Доступно на: https://bs.wikipedia.org/wiki/Francuska#Administrativna_podjela, претражено: 17. 11. 2022. године.

елемент полицијског система представљају општинске (комуналне) полиције (*Police Municipale*).

Основна полицијска организација је, дакле, Национална полиција, која има око 150.000 припадника, од чега је највећи број униформисаних полицајаца којих има преко 120.000 хиљада, затим слиједе тзв. агенти у цивилу којих има око 20.000 хиљада и преко 10.000 административног и помоћног особља. Национална полиција је у цјелини под управом владе, односно преко свог генералног директора је подређена министру унутрашњих послова.¹⁹⁷ Сједиште Националне полиције је у Паризу, а у сваком департману налазе се јединице на чијем челу је префект департмана, који је подређен по полицијским питањима Генералној дирекцији Националне полиције, али има значајну улогу у функционисању локалне управе у департману у цјелини. Национална полиција је надлежна за обављање полицијских послова у свим градовима са преко 20.000 становника.

Генерална дирекција Националне полиције у свом саставу има централне дирекције и службе, чије је сједиште у Паризу, а ради се о слједећим дирекцијама:

- Централна дирекција за ресурсе,
- Централна дирекција судске (криминалистичке) полиције,
- Централна дирекција за јавну безбједност,
- Централна дирекција граничне полиције,
- Генерални инспекторат Националне полиције,
- Централна дирекција за обезбјеђење и контролу маса,
- Сектор за међуполицијску сарадњу,
- Служба за заштиту ВИП личности,
- Јединица за координацију бробе против тероризма.¹⁹⁸

Када се говори о пословима криминалистичке полиције, треба нагласити да се њима баве полицијски службеници судске полиције, тј. полицијски службеници који се налазе у оквиру Централне дирекције судске полиције. Дакле, судска полиција (како се криминалистичка полиција назива у Француској) задужена је за послове спречавања и откривања кривичних дјела: против лица и имовине, кријумчарења оружја, међународних превара, проституције, организоване трговине људима, крађе возила и умјетнина, тероризма, прања новца, трговине наркотицима, организованог криминалитета, сајбер криминалитета итд. Судска полиција учествује у истрази, али под надзором државног тужиоца или истражног судије. Обично може да испитује осумњичене у појединим фазама истраге, извршава налоге за претрес и на други начин прикупља

¹⁹⁷ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 364.

¹⁹⁸ Доступно на: https://www.interieur.gouv.fr/sections/a_1_interieur/la_police_nationale, претражено: 17. 11. 2022. године.

доказе за покретање и вођење кривичног поступка у складу са својим овлашћењима. Друга врста полицијских снага у оквиру Националне полиције је административна полиција која је задужена за одржавање јавног реда и мира, контролу и регулисање саобраћаја, обезбјеђење јавних окупљања грађана, пружање помоћи грађанима у случајевима непосредне опасности итд. Дакле, може се констатовати да административна полиција обавља послове полиције опште надлежности.

Сљедећа полицијска организација која дјелује на простору цијеле државе је Национална жандармерија која има око 100.000 припадника (и око 25.000 припадника у резерви), а за њен рад до 2009. године био је одговоран министар одбране, а од тада је и Жандармерија у надлежности министра унутрашњих послова. Према доступним подацима, годишњи буџет ове полицијске организације износи 7,7 милијарди евра. Иако су поједине реформе ишле у правцу да се Национална жандармерија ослободи примјеса војне службе, ипак се са пуним правом, у овом тренутку, може рећи да је то практично грана француских оружаних снага које су у надлежности Министарства унутрашњих послова. Поред послова које обављају у оквиру Министарства унутрашњих послова, припадници Националне жандармерије имају, практично, додатне дужности у Министарству одбране. Послове из своје надлежности Национална жандармерија обавља у подручјима мањих градова, руралних и приградских подручја, тј. насеља која имају испод 20.000 становника. Због дијела послова који се односе на оружане снаге Национална жандармерија испуњава и низ војних и одбрамбених мисија. Углавном, Жандармерија је у оквиру своје мјесне надлежности задужена за обављање сљедећих послова: провођење истрага у кривичном поступку под надзором правосуђа, одржавање јавног реда и мира на јавним скуповима и демонстрацијама, обављање послова полиције на мору, обезбјеђење аеродрома, нуклеарних постројења и војних инсталација, пружање помоћи француским оружаним снагама у њиховим операцијама на тлу Француске и обављање дијела послова који се тичу обезбјеђења највиших званичника Француске и церемонија државног значаја кроз послове које обавља Републиканска гарда (која је уједно и дио Националне жандармерије).¹⁹⁹

Жандармеријом руководи директор који је за свој рад одговоран и подређен министру унутрашњих послова, иако је за дио послова и даље одговоран министру одбране. Директор Жандармерије је задужен за планирање, организовање и управљање јединицама, као и за координацију дјелатности Жандармерије са дјелатношћу Националне полиције. Сједиште Националне жандармерије се налази у Паризу. У сједишту се налазе сљедеће организационе јединице: Гене-

---

¹⁹⁹ Доступно на: <https://archive.is/20121218092644/http://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/eng/>, претражено: 17. 11. 2022. године.

рални инспекторат Жандармерије, Дирекција за људске ресурсе, Дирекција за финансије и подршку и Дирекција за операције (ова дирекција је надлежна за послове полиције опште надлежности и послове криминалистичке полиције које обавља Жандармерија). Основне компоненте организације Жандармерије на терену су:

- Жандармерија департмана је на терену распоређена у 27 покрајина Француске, која је преко својих бригада присутна у свим градовима и селима за које је надлежна Жандармерија. У оквиру Жандармерије департмана се налазе специјализоване јединице: јединица за истраге кривичних дјела, водови за надзор и интервенције, специјализоване јединице за превенцију малољетничке делинквенције, јединице за надзор саобраћаја и планинске јединице (задужене за спасавање и истраге у планинским подручјима);
- Мобилна жандармерија која је организована у свакој од седам војних подручја Француске (дакле, усклађена са дијелом организације оружаних снага), састоји се од 18 група и 109 ескадрила. Њени послови се углавном односе на пружање помоћи Жандармерији департмана у ситуацијама већег окупљања грађана или ситуацијама када је јавни ред и мир нарушен, учествовање у претресима на отвореном терену и руралним подручјима и учешће у појединим војним одбрамбеним задацима;
- Интервентна група Националне жандармерије је елитна јединица која је обучена за рјешавање најсложенијих полицијских операција као што су ослобађање талаца и рјешавање талачких ситуација, борба против тероризма (неутралисање терористичких група), лишавање слободе организованих криминалних група итд.;
- Републиканска гарда која је организована у виду три батаљона и специјализоване јединице за обуку. Она се може дефинисати као почасна гарда која у својој надлежности има послове који се односе на обезбјеђење важних државних објеката у Паризу (палата председника, резиденција премијера, зграда парламента итд.), обезбјеђење ВИП личности (домаћих високих функционера и гостију који долазе у званичне посјете Француској) и пружање помоћи другим снагама Жандармерије (интервентним групама, Жандармерији департмана итд.);
- Посебан организациони облик који обједињава различите компоненте Жандармерије у иностранству (једно од задужења ове организационе компоненте Жандармерије је и заштита француских амбасада и конзуларних представништава у иностранству). Поред наведеног, постоји и неколико специјализованих група Жандармерије, о којима сада неће-

мо говорити (углавном се ради о специјализованим компонентама Жандармерије за обављање послова у којима су подређене министру одбране).²⁰⁰

За Жандармерију је неопходно нагласити и то да представља службу у којој је присутна потпуна војна дисциплина, систем руковођења је базиран на војним принципима, као и напредовање и награђивање по војном моделу. Национална жандармерија са специјалистима за истраге и обавјештајну аналитику је задужена за превенцију и контролу активности инспирисане од страних сила или организација, идентификацију и неутрализацију пријетњи од тероризма, нуклеарног, биолошких и хемијских ризика те балистичких или сајбер напада и сл.

Уз ове двије основне полицијске организације, постоји и трећи, допунски елемент полицијског система Француске, а то су општинске (комуналне) полиције. Ове полицијске организације финансирају се од стране општина (комуна) и одговорне су за свој рад градоначелницима. Дакле, надлежне су за територије села и мањих градова. Ради се о полицијским организацијама које имају веома ограничене могућности и овлашћења, која се углавном односе на одржавање и успостављање нарушеног јавног реда и мира, контролу локалног саобраћаја, санкционисање саобраћајних прекршаја, комуналне прописе о паркирању и слично. Њихова улога огледа се, прије свега, у превенцији, пошто своје послове и задатке обављају у униформама, што их чини чуварима мира. Значи, оне су помоћне полицијске снаге, али имају значајну улогу, пошто грађани, када имају одређене потребе, најчешће долазе прво у општинску полицију, а она онда процјењује да ли је конкретан случај у домену општинске полиције или је потребно укључити неку од виших полицијских организација, нпр. судску полицију.

8.4. Полицијски систем Италије

По свом уређењу, Италија је унитарна држава. Њен полицијски систем је децентрализован и сложен. Овај полицијски систем чини пет полицијских организација које се налазе на националном нивоу, као и двије врсте полицијских организација које своје послове обављају на нивоу провинција и општина. За овај полицијски систем је карактеристично то што је полицијска власт концентрисана у неколико различитих министарстава. Дакле, нису све

---

²⁰⁰ Доступно на: https://en.wikipedia.org/wiki/National_Gendarmerie, претражено: 17. 11. 2022. године.

полицијске агенције подређене једном министарству, него, напротив, подређене су (налазе се у саставу) различитим министарствима.

Министарство унутрашњих послова има одговорност за одржавање реда и поретка уопште и те активности обавља кроз координацију полицијских агенција. Надлежности Министарства унутрашњих послова, ближе одређене, односе се на одржавање јавног реда и мира, безбједности, управљање и вршење надзора над системом јавне безбједности, као и техничку и оперативну координацију дјелатности свих полицијских агенција, као и техничко опремање полиције и још нека питања.²⁰¹ Полицијски систем Италије изграђен је од пет националних полицијских агенција, и то: Државне полиције, Карабињера, Финансијске полиције, Затворске полиције и Шумарске полиције.

Државна (*национална*) полиција (*Polizia di Stato*) јесте једна од националних полицијских агенција у Италији. Ова полицијска агенција је задужена за обављање полицијских послова јавне безбједности. С обзиром на своје надлежности, задужена је за управљање Службом јавне безбједности која је као посебна управа успостављена у Министарству унутрашњих послова. Занимљива је територијална организација Државне полиције. Према том принципу, Државна полиција има своје организационе јединице на нивоу 20 регија и 84 провинција (покрајине). У свакој провинцији је успостављена Квестура – главни административни центар којим руководи квестор. Свака квестура је подијељена даље на комесаријате јавне безбједности (*Commissariati di Pubblica Sicurezza*), док се у оквиру комесаријата, као најниже организационе јединице у територијалној диференцијацији државне полиције, налазе полицијске станице (*Stazione di polizia*).

На централном нивоу, ова служба има више организационих јединица, а ради се о Секретаријату, 16 централних директората и три канцеларије. Неке од тих организационих јединица су:

- Централни директорат криминалистичке полиције (бави се координацијом криминалистичких истрага у Италији, међународном сарадњом усмјереном на спречавање међународног криминала, размјену информација и оперативних стратегија, такође је одговоран за програме заштите свједока, контроле криминалитета на цијелој територији земље те превенцију криминалитета итд.),
- Централни директорат за борбу против дрога (планира и координира операцијама полиције које су усмјерене на спречавање трговине наркотицима у Италији те учествује у истрагама усмјереним на откривање међународних мрежа кријумчарења дроге),

---

²⁰¹ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 366.

- Директорат за истраживање мафије (посебна организациона јединица специјализована за борбу против мафије на цијелој територији Италије, а једна од мисија јој је да буде укључена и координира свим истрагама у вези са откривањем кривичних дјела организованог криминала – свих његових облика),
- Централни директорат за имиграције и граничну полицију (бави се развијањем стратегија које су у вези са спречавањем илегалних имиграција и илегалним преласком границе, провођењем поменутих стратегија те превенцијом и истраживањем криминала у пограничном појасу),
- Централна мултиагенцијска канцеларија за личну безбједност – ВИП заштита (бави се заштитом личности које се посебно обезбјеђују и штите и којима је угрожена безбједност),
- Централни директорат превентивне полиције (бави се доношењем и провођењем стратегија усмјерених на превенцију свих облика криминалитета и превенцију прекршаја јавног реда и мира),
- Канцеларија за координацију и планирање полицијских снага (задужена је за координацију и планирање акција свих агенција за спровођење закона које су усмјерене на сузбијање криминалитета на одређеном простору, уколико више агенција истовремено врши своје активности на истом простору) и тако даље.²⁰²

Национална полиција обавља класичне полицијске послове, као што су: одржавање јавног реда и мира, старање о личној и имовинској безбједности грађана, сузбијање вршења кривичних дјела, расвјетљавање извршених кривичних дјела и прикупљање доказа за кривично гоњење итд.

Основне организационе цјелине од којих је сачињена ова служба су територијалне јединице, мобилне снаге и специјална полиција. Улога територијалних јединица огледа се у дјеловању на подручју провинција и општинских полицијских станица. Мобилне јединице, што се наслућује из самог њиховог назива, користе се за хитне интервенције и дјелују у ванредним ситуацијама, штрајковима, немирима и демонстрацијама. Специјалну полицију, што је са аспекта наших искустава занимљиво, сачињава саобраћајна полиција, железничка, поштанска и погранична полиција из разлога што се ради о специјализованим полицијским организацијама које имају значајну самосталност.

Сљедећа важна и у Италији препознатљива полицијска организација јесу Карабињери (*Arma dei Carabinieri*). За ову организацију је карактеристично да је она чинила саставни дио оружаних снага до 2008. године и да је у својој надлежности имала вршење једног дијела војних задатака. Међутим, од 2008.

²⁰² Доступно на: <http://www.poliziadistato.it/>, претражено: 18. 11. 2022.

године и Карабињери су приликом извршавања полицијских послова искључиво одговорни министру унутрашњих послова. И даље се тај дио њихове надлежности односи на одржавање јавног реда и мира, обезбјеђивање законитости, истраживање кривичних дјела по налогу суда. Обезбјеђење предсједника Републике такође је у њиховој надлежности.

У погледу организације, Карабињери су задржали организациони приступ по угледу на војне јединице, а највиша јединица Карабињера је дивизија. Распоређени су на цијелој територији Италије, значи и у сеоским и у градским подручјима. Карактеристично за њих је да су официри Карабињера постављани из реда професионалних војника, али претходно завршавају обуку за Карабињере, што је изузимањем од Карабињера војних надлежности изгубило значај.

Трећа полицијска национална агенција која има веома важну улогу у сузбијању и откривању привредног и финансијског криминала је Финансијска полиција (*Guardia di Finanza*), која је за свој рад одговорна министру за економију и финансије. Финансијска гарда је надлежна за послове спречавања и сузбијања: утаје пореза, финансијског криминала, кријумчарења, прања новца, међународне илегалне трговине дрогом, илегалне имиграције, царинске и граничне контроле, кршења ауторских права, операција против мафије, кибернетичког криминала, фалсификовања, финансирања тероризма, одржавања јавног реда и безбједности, политичке и војне одбране италијанских граница. Организационе јединице од којих се састоји ова агенција су различите, а могу се подијелити на три основне врсте организационих јединица: територијалне команде, територијалне јединице и специјализоване јединице. Преко својих организационих јединица покрива цјелокупну територију Италије.²⁰³ Услов да неко може почети с радом у овој полицијској организацији јесте да претходно заврши тромјесечну обуку, након чега се распоређује на одређене послове, а по истеку три године поново се упућује на сличан курс, након чега се уговором обнавља ангажман на сљедеће три године. Руководиоци у Финансијској полицији се школују на Полицијској академији Министарства финансија, на којој школовање траје осам семестара (четири године).

Затворска полиција (*Polizia Penitenziaria*) јесте национална полицијска агенција која је за свој рад одговорна министру правде. Основна надлежност ове агенције се односи на послове у казнено-поправним установама, тј. у управљању италијанским затворским системом. Задужена је за обезбјеђење затвора те спречавање бјекства затвореника, као и одржавање реда и мира у затворима, руковођење транспортом затвореника из једног затвора у други, као и управљање програма за рад и образовање затвореника.

---

²⁰³ Доступно на: <http://www.gdf.gov.it/home#null>, претражено: 18. 11. 2022.

Шумарска полиција (*Corpo Forestale dello Stato*) под контролом је Министарства пољопривреде, хране и шумарства и одговорна је за заштиту природних ресурса, животне средине, села и екосистема Италије, посебно 24 национална парка и националне шуме. Такође је одговорна за спровођење закона о заштити угрожених животињских врста, спречавање недозвољеног лова, као и надзор над законима из области заштите животне средине. Организована је кроз 15 регионалних командних центара који управљају флотом од 22 авиона за гашење пожара за спречавање и борбу против шумских пожара.

Поред наведених националних полицијских агенција, у полицијском систему Италије егзистирају и провинцијске полиције (*Polizia Provinciale*) и општинске полиције (*Polizia Municipale*).

Провинцијска полиција представља локални организациони облик полиције чије сједиште се налази у сједишту провинције. Главни задаци ових полицијских структура су спровођење регионалних и националних закона о лову и риболову, као и заштити животне средине. Такође, поједини сегменти ових полицијских структура су надлежни за дио послова безбједности саобраћаја на нивоу провинције.

Општинска полиција за свој рад је одговорна локалним властима различитих општина Италије. Послови из њене надлежности се углавном односе на контролу саобраћаја и примјену националних, регионалних и локалних закона који се односе на трговину, пребивалиште и боравиште грађана, комуналних прекршаја и друге административне задатке. Могу обављати само полицијске послове који се не односе на послове јавне безбједности, јер је за њих надлежна Национална полиција. У већим градовима сарађују са националним полицијским агенцијама у погледу послова који се односе на спречавање вршења кривичних дјела.

Координацију рада свих поменутих полицијских агенција у Италији врше два виша службеника, који су задужени за јавну безбједност на нивоу провинције. Ради се о квестору и префекту. Квестор је шеф државне полицијске команде у провинцији (квестура) и његове надлежности обухватају све техничко-оперативне аспекте надзора и координације полицијских агенција. Сједиште му је у главном граду провинције. За разлику од њега, префектова одговорност односи се на одржавање јавног реда и поретка и јавну безбједност у провинцији, а те задатке он реализује надзором свих полицијских организација у провинцији и координацијом њихове активности, тако да у суштини има значајнију улогу од квестора.

8.5. Полицијски систем Њемачке

Одређивање организације и појединих начина поступања полиције у Савезној Републици Њемачкој утемељено је на уставном уређењу Њемачке, а она је сложена (федеративна) држава састављена од 16 покрајина (федералних јединица), од којих свака посједује посебне основне полицијске службе које су у појединим земљама прилагођене њеним посебностима и потребама. Одговорност за стање јавног реда и мира те за укупну безбједност грађана, као једне од најбитнијих дјелатности сваког друштва, сагласно унутрашњем уређењу Њемачке, подијељена је између појединих покрајина (држава) и савеза. „Њемачки полицијски систем спада у координиране децентрализоване полицијске системе – свака савезна покрајина има своје министарство унутрашњих послова, док на савезном нивоу постоји свега неколико заједничких полицијских тијела. Сложеност полицијског система у Њемачкој последица је постојања посебних савезних полицијских снага и покрајинских полицијских снага.”²⁰⁴ Савезне полицијске снаге имају ужу полицијску улогу од покрајинских полицијских снага. За полицијски систем Њемачке се може рећи да је конципиран тако да се полицијска власт налази у рукама савезних покрајина, док надлежност савезних полицијских организација обухвата подручје заштите уставом утврђеног поретка. Полицијски систем Њемачке, по територијалном принципу, организован је на три нивоа: савезном, покрајинском и локалном.

На **савезном нивоу** се налазе: Савезно министарство унутрашњих послова (у оквиру кога су смјештене савезне полицијске агенције) и Стални савјет министара унутрашњих послова.

Савезним министарством унутрашњих послова руководи министар унутрашњих послова и у његовој надлежности су сва питања која су значајна за савезну државу (заштита уставног поретка, питања спречавања тероризма, стратегијски развој итд.). „Министарство послове из своје уже надлежности обавља искључиво кабинетски. Кабинет министра је смјештен у Берлину, док се сједиште других организационих јединица налази у Бону.”²⁰⁵ Министар нема могућност наредбодавног дјеловања према покрајинским министрима унутрашњих послова, јер између савезних полицијских снага и покрајинских полицијских снага нема субординације и успостављене командне линије. Полицијске агенције које функционишу на савезном нивоу, у вршењу појединих послова, могу да помажу покрајинским полицијским снагама, само ако оне од

²⁰⁴ Кешетовић, Ж., Упоредни преглед модела обуке и школовања полиције, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2005. године, стр. 93.

²⁰⁵ Доступно на: http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Ministry_of_the_Interior_%28Germany%29, претражено: 18. 11. 2022.

савезних затраже помоћ у обављању сложених послова из своје надлежности. У таквим случајевима, савезне полицијске снаге, подређене су покрајинским полицијским агенцијама и послове обављају под њиховом командом. У надлежности Савезног министарства унутрашњих послова се налази заштита унутрашње безбједности и заштита уставног поретка од насилног угрожавања, спречавање илегалних имиграција, борба против тероризма, послови цивилне заштите у случајевима елементарних непогода и природних катастрофа, унутрашњи управни послови, послови међуполицијске сарадње, заштита националне критичне инфраструктуре, доношење националних прописа у области унутрашњих послова, успостављање и одржавање информационо-комуникационог система полицијских агенција и спречавање свих облика злоупотреба у спорту. У оквиру Савезног министарства, за обављање послова из његове надлежности, функционишу сљедеће савезне полицијске агенције: Савезна криминалистичка полиција, Савезна полиција, Савезна јавна служба, Савезна служба за ИТ, Савезна служба за цивилну заштиту и Савезна спортска полиција.

Како би било сачувано јединство међу свим елементима полицијског система и створио се континуитет у питањима која су важна за савезну државу и националну безбједност, успостављен је и на савезном нивоу функционише Стални савјет министара унутрашњих послова. Савјет министара сачињавају министри из сваке земље чланице (покрајине), односно сенатори како у појединим земљама зову министре, који сарађују на принципу добровољности, а савезни министар је такође члан Савјета. Савјетом министара предсједава савезни министар. Покрајински министри, у оквиру овог савезног тијела, сарађују по принципу добровољности. Приликом доношења одлука у Савјету, иако савезни министар има улогу предсједавајућег, једино он нема право гласа док сви други покрајински министри имају право гласа. Министри унутрашњих послова су „службени господари”, тј. главни претпостављени свим полицијским службеницима са правом надзора над свим полицијским службама и установама.²⁰⁶ Савјет своју дјелатност проводи преко радних група које расправљају о начинима рјешења проблема Савеза или савезних покрајина. Министри унутрашњих послова су „службени господари”, тј. главни претпостављени свим полицијским службеницима са правом надзора над свим полицијским службама и установама. Најважније савезне службе за обављање полицијских послова су Савезна криминалистичка полиција и Савезна полиција.

Савезна криминалистичка полиција (*Bundeskriminalamt – ВКА*) представља основну полицијску агенцију за борбу против најтежих облика криминалитета који су првенствено усмјерени на угрожавање уставног поретка и националне безбједности. У надлежности ове савезне полицијске агенције

---

²⁰⁶ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 1997. године, стр. 231.

се налази спречавање вршења: свих облика организованог криминалитета, тероризма и екстремизма, међународне трговине дрогом, трговине људима, дјечије порнографије, међународне незаконите трговине оружјем, муницијом и експлозивом, прања новца, привредног криминалитета (провођење финансијских истрага), форензичких испитивања и криминалистичких вјештачења, сајбер криминалитета, корупције. Такође, она води централну базу података и представља главну службу за међународну полицијску сарадњу. Потребно је посебно истаћи да ова савезна полицијска агенција може предузимати одређене мјере и радње на подручју неке од шеснаест покрајина само по позиву покрајине, а и када се деси таква ситуација, Савезна служба је подређена покрајинској. По споразумима из 2005. године, ова полицијска агенција може обављати послове из своје надлежности на територијама покрајина и у ситуацијама када оне не захтијевају њену помоћ, али о свим активностима и предузетим мјерама и радњама из своје надлежности морају обавијестити покрајинску полицију, а активности предузимати под надзором покрајинских полиција. „Како БКА својом дјелатношћу као средишња агенција подупире и полицијске службе Савеза и појединих земаља, за ту сврху одржава неопходну опрему и постројења за све врсте криминалистичких и форензичких истраживања. БКА је одговорна и за општи и развој метода поступања полиције, те за стратегију сузбијања криминала у Савезу.”²⁰⁷

Савезна полиција (*Bundespolizei – BPOL*) јесте полицијска агенција која се налази у оквиру Савезног министарства унутрашњих послова, а у својој надлежности има: заштиту савезних граница до дубине од 30 километара; вршење послова обалске страже (обала Њемачке је дуга 700 километара); контролу преласка државне границе у жељезничком саобраћају и обезбјеђење жељезнице и путника у жељезничком саобраћају; спречавање пријетњи безбједности ваздушног саобраћаја, безбједност аеродрома, укључујући и ваздушни простор изнад аеродрома; обезбјеђење објеката Савезне Владе и савезних министарстава, као и обезбјеђење Савезног уставног суда и Савезног суда правде; безбједност граница, одвијања саобраћаја, екологије, рибарења и надзор истраживачких радова на Балтичком и Сјеверном мору; обављање полицијских дужности током ванредних ситуација; учешће у полицијским мисијама у организацији УН, ЕУ или других међународних организација; подршка Министарству спољних послова СР Њемачке у обезбјеђењу дипломатско-конзуларних представништава у иностранству; подршка Савезној криминалистичкој полицији приликом заштитних и ескортних задатака (обезбјеђење личности); подршка Савезној служби за заштиту поретка; асистенција и помоћ у случајевима катастрофа и

²⁰⁷ Карас, Ж., Штрк, Д., Основни приказ организације и неких овласти њемачке полиције, Полиција и сигурност, Загреб, 2002. године, стр. 346.

појединачних инцидената, подршка полицијским снагама покрајинских полиција, посебно при извођењу обимнијих операција и обезбјеђењу великих манифестација.²⁰⁸ Ова полицијска агенција је настала као продукт полицијске реформе која је извршена 2005. године. За ову полицијску агенцију се може рећи да је наследник Савезне граничне полиције која је 2005. године реформисана. Ова полицијска агенција сада има око 40.000 запослених. У саставу ове полицијске агенције се налази антитерористичка јединица ГСГ 9 која је задужена за антитерористичко обезбјеђење аеродрома, важних институција и личности, као и обезбјеђење амбасада и дипломатско-конзуларних представништава. Послове из своје надлежност Савезна полиција, на територији покрајинских полиција, обавља под управом покрајинских полицијских снага. Дакле, послове из своје надлежности на територији покрајина Савезна полиција мора обављати уз сагласност покрајинских полиција и мора бити у сталној комуникацији са њима. Није јој дозвољено обављање појединих послова на територији покрајине, без упознавања о својим активностима покрајинских полицијских снага. Битно је напоменути да је СР Њемачка једна од првих пет држава потписница Шенгенског споразума, а граничи се са девет држава, од којих су све, осим Швајцарске, чланице ЕУ и такође потписнице овог споразума. Оваква ситуација, у знатној мјери олакшава контролу безбједности граница, с обзиром на то да је њена граница, скоро у потпуности на унутрашњим границама ЕУ, док са Швајцарском, која није чланица ЕУ, има потписан споразум о контроли граница, по истим стандардима, као са чланицама ЕУ. Организациону структуру Савезне полиције чине три нивоа, и то: централни ниво (президијум), регионални ниво (испоставе) и локални ниво (инспекције).

На *покрајинском нивоу* организације полиције Њемачке налазе се министарства унутрашњих послова савезних покрајина (покрајинске полиције – Landespolizei). Већина стварне полицијске власти се налази у рукама управо покрајинских полиција и то је она карактеристика која чини овај полицијски систем децентрализованим. Свака покрајина доноси законе којима уређује организацију својих полицијских снага и прописује овлашћења полиције. Постоје одређене разлике у организацији покрајинских полиција, али у свим покрајинама је образована јединствена основна структура која обухвата Министарство унутрашњих послова, којем су подређена полицијска предсједништва – Präsidium (територија сваке покрајине је подијељена на одређени број предсједништава). Предсједништва имају управну, надзорну и организациону надлежност над полицијским снагама које функционишу у оквиру њих за дио покрајине за коју су основана. Предсједништва прак-

²⁰⁸ Милошевић, М., Достић, С., Сарадња граничних полиција земаља ЕУ – примјер СР Њемачке и Пољске, У: „Страни правни живот”, бр. 2/09, Београд, 2009. године, стр. 259.

тично представљају највиши ниво организационе јединице полиције у покрајини и уједно основне организационе јединице покрајинских министарстава унутрашњих послова. Покрајинске полицијске снаге су, у одређеној мјери, различито организоване, али ипак покрајинске полиције се састоје од сљедећих организационих јединица: униформисане полиције, криминалистичке полиције, ријечне полиције, саобраћајне полиције и посебних јединица полиције. Униформисана полиција у својој надлежности има одржавање јавног реда и мира, спречавање и отклањање свих облика угрожавања безбједности, спречавање вршења прекршаја, спречавање вршења кривичних дјела и провођење криминалистичких обрада у једноставнијим случајевима. Криминалистичка полиција (*Kriminalpolizei*) бави се спречавањем и откривањем тежих облика кривичних дјела и провођењем истрага у тим случајевима (тешке крађе, серијска кривична дјела, разбојништва, кривична дјела против живота и тијела, имовинска кривична дјела итд.). Потребно је нагласити да је за послове криминалистичке полиције, у сваком покрајинском министарству унутрашњих послова, образована Државна (покрајинска) канцеларија за истраге (*Landeskriminalamt*) у чијој су искључивој надлежности истраге кривичних дјела којима се угрожава уставни поредак, кривична дјела организованог криминалитета, кривична дјела која врше малолетничке банде и политички мотивисана кривична дјела. Посао Државне канцеларије за истраге је укључивање и координација свим истрагама у којима учествују два или више покрајинских предсједништава. Ријечна полиција (*Wasserschutzpolizei*) врши надзор и контролу безбједности саобраћаја који се одвија на пловним путевима, тј. ријекама, језерима и у лукама. У том смислу прати и контролише саобраћај који врше грађани, стара се о безбједности саобраћаја на пловним путевима, а такође врши контролу превоза опасне робе и других материја, и у том смислу открива извршиоце прекршаја из области загађивања животне средине. Из практичних разлога, једна ријечна полиција, једне покрајине, може бити задужена за територије у дијелу територије друге покрајине, што је усаглашено и дефинисано међусобним споразумима између двије покрајине. Саобраћајна полиција (*Verkehrspolizei*) обавља послове контроле и регулисања саобраћаја на саобраћајницама у покрајини те одржавањем укупног стања безбједности саобраћаја, с тим што се за контролу и регулисање саобраћаја за посебне категорије путева – ауто-банове (магистралне путеве без ограничења брзине) образују посебне организационе јединице саобраћајне полиције које имају само надлежност на тим саобраћајним дионицама и представљају практично специјализоване снаге саобраћајне полиције (*Autobahnpolizei*). И на крају, постоје посебне јединице које су задужене за пружање помоћи редовним полицијским снагама у ситуацијама када оне од њих затраже помоћ или када се процијени да редовне снаге полиције својим капацитетима не могу одговорити

на захтјеве неке сложене ситуације, те уколико је за обављање одређеног посла и предузимање мјера и радњи потребно користити посебно обучене или специјализоване полицијске снаге.

Локални ниво организације полиције у Њемачкој чине локалне полицијске структуре које су углавном формиране за вршење најпростијих полицијских послова, за примање пријава од стране грађана о безбједносно интересантним догађајима, пружање информација грађанима, вршење комуналних послова из надлежности градова и општина, а на одређени начин представљају и помоћне полицијске снаге полицији полицијског предсједништва. Ове полицијске снаге су значајне јер се налазе у сталном контакту са грађанима и укључене су у рјешавање неких административних проблема, као и савјетовању грађана у одређеним административним стварима. Већи дио надлежности ових полицијских структура се односи на комуналне прописе општина и градова, па су њихови послови углавном: контрола провођења и поштовања комуналних прописа од стране угоститеља, власника трговина, непрописно паркирање, контрола провођења одлука санитарних и ветеринарских инспекција, а у неким случајевима имају овлашћења санкционисања извршилаца прекршаја, док су у неким граничним случајевима овлашћени и за лишење слободе. Карактеристично је да свака покрајина доноси законе о локалним полицијским структурама, даље, те локалне полиције се разликују у називима, униформама које носе, дио припадника је наоружан а дио не, затим сама њихова функција се разликује од покрајине до покрајине (могу имати шира или ужа овлашћења, зависно од законских овлашћења). Локалне полицијске структуре су дужне да о свим сазнањима да је извршен прекршај или кривично дјело, за које нису надлежне, одмах обавијесте покрајинске полицијске снаге. Постоје покрајине у којима локалне полицијске снаге имају изузетно широка полицијска овлашћења, тј. имају иста овлашћења као и покрајинске полицијске снаге. Ово је посебно изражено у савезној покрајини Баден-Виттемберг (Baden-Württemberg).

8.6. Полицијски систем Швајцарске

Организација полиције Швајцарске занимљива је, прије свега, са аспекта компарације са организацијом полицијских структура у Босни и Херцеговини, због сложености државне организације у Босни и Херцеговини као и у Швајцарској. Овај модел организације полиције (као и њемачки), уз одређене модификације у складу са одређеним нашим специфичностима, могао би бити добар примјер организације полиције у Босни и Херцеговини. Овако организованом полицијом сигурно би биле помирене многе политичке супрот-

ности, а било би омогућено адекватно функционисање јавног реда и мира, те система безбједности уопште.

Наиме, Швајцарска је сложена држава, тачније Швајцарска Конфедерација према Уставу из 1874. године с каснијим измјенама и допунама (међу којима је посљедња била 1976. године) има двадесет шест суверених кантона (тачније, 24 кантона и два полукантона). Она има око 7,8 милиона становника. Вишенационална је друштвена заједница у којој живи око 65% Нијемаца, 18% Француза, 10% Италијана и 7% осталих. Савезна скупштина је највише тијело власти у федерацији састављено од два дома: Националног вијећа и Вијећа кантона. Савезно вијеће је највише управљачко и извршно тијело федерације које има седам чланова. Оно обавља и функцију колективног шефа државе. Сваки кантон има свој устав и аутономију у обављању бројних послова у шта се убрајају и послови из области полицијских послова (унутрашњи послови). Федерално министарство правде и полиције је једно од седам министарстава федералне Владе.²⁰⁹

Кантони су, што је са аспекта полицијских послова врло занимљиво, веома различити, рецимо, по величини територије, по броју становника, по језику, што све утиче на различитост у погледу састава, организације, плата, те униформи полицајаца у појединим кантонима. Тако нпр. кантони њемачког језичког подручја имају подјелу на криминалистичку, безбједносну (униформисану) и саобраћајну, а у француском говорном подручју подјелу на униформисану (жандармерија) и криминалистичку полицију.

Полицијски систем Швајцарске је сложен координиран и децентрализован полицијски систем. Према Закону из 2002. године, овај полицијски систем је организован тако да су, по територијалном принципу организације полиције, за обављање послова из надлежности полиције образована три нивоа: федерални, кантонални и локални. Стварна полицијска власт је смјештена у кантонима па се тако може рећи да је кантонални ниво најзначајнији у овом полицијском систему. Кантонални ниво је задужен за обављање највећег дијела полицијских послова. Управо је ово чињеница која полицијски систем Швајцарске чини децентрализованим, док се његова сложеност и координираност огледају у постојању већег броја полицијских агенција на свим нивоима територијалне организације између којих постоји јасна подјела стварне и мјесне надлежности.

На федералном нивоу налазе се релативно мале полицијске снаге. Федерална канцеларија полиције (Fedpol) посебна је организација смјештена унутар Министарства правде и полиције. Основана је 2000. године, а сједиште

---

²⁰⁹ Франуловић, Д., Пушељић, М., Магушић, Ф., Организацијски модели полицијских сустава, У: „Менаџмент и сигурност”, Хрватско друштво инжењера сигурности, Чаковец, 2011. године, стр. 205.

joj je u Bernu. Nadležnost Federalne kancelarije policije je usmjerena na provođenje specijalnih federalnih zakona iz oblasti sprječavanja krivičnih djela terorizma, finansiranja terorizma, privrednog kriminala, organizovanog kriminala, falsifikovanja novca, krijumčarenje oružja i eksploziva itd. (u rješavanju тих случајева, федералне снаге сарађују с кантоналним полицијским снагама, дакле, ове послове обављају заједно са кантоналним полицијама). Послови Канцеларије су координирање радом кантоналних полиција, пружање логистичке подршке у рјешавању неких сложених операција, пружање информатичке подршке, те обнашање улоге својеврсне „споне” цјелокупног полицијског система Швајцарске према иностраним полицијским организацијама и међународним полицијским организацијама. У саставу Канцеларије се налазе: Дирекција, Дирекција за међународну полицијску сарадњу, Федерална криминалистичка полиција, Дирекција за подршку, Федерална служба безбједности и Дирекција за ресурсе.

Федерална криминалистичка полиција (*Bundeskriminalpolizei*) у својој надлежности има провођење истрага и спречавање кривичних djела организованог криминала, прања новца, тероризма, привредног криминала, трговине дрогом и корупције на цијелом простору Швајцарске. Такође, у њеној надлежности је спречавање кривичних djела везаних за државну безбједност или шпијунажу, кривичних djела везаних за савезне изборе, кршење закона о ратним материјалима, нуклеарној енергији, контроли робе двоструке намјене, а истражује и случајеве злоупотребе положаја, подмићивања и корупције државних службеника. Овим истрагама руководи Швајцарско савезно тужилаштво. Надлежност Федералне криминалистичке полиције је и координација рада кантоналних полиција које су укључене у истраге међукантоналног криминалитета, као и истраге кривичних djела са међународним елементом. Преко ове полицијске агенције полиција Швајцарске је укључена у рад ИНТЕРПОЛА и Еуропола и других облика међународне полицијске сарадње.²¹⁰

Још једна полицијска агенција своје послове обавља на основу савезних закона, тј. успостављена је на савезном (федералном) нивоу, а то је Саобраћајна полиција (*Transportpolizei – SBB*). Организационо се налази у Федералном министарству транспорта, а представља посебно специјализовану полицијску агенцију задужену за контролу и регулисање саобраћаја на путевима у Швајцарској, као и одржавање и унапређење безбједности у области саобраћаја, те контролу рада предузећа чија је дјелатност превоз и транспорт различитих врста роба.

²¹⁰ Доступно на: <https://www.fedpol.admin.ch/fedpol/en/home/ueberuns/amt.html>, претражено: 18. 11. 2022.

Посебна полицијска снага у Швајцарској су граничари. Швајцарска гранична полиција је организационо смјештена у Савезној управи царина, односно Федералном министарству финансија.²¹¹ У надлежности Граничне полиције се налазе послови контроле преласка и обезбјеђења савезне границе, други погранични послови, као и послови везани за царину и миграције. Ова полицијска агенција је посебно добила значај придруживањем Швајцарске Шенгенском споразуму, јер је дала свој допринос слободном протоку грађана и роба унутар земаља потписница овог споразума, а значајно доприноси и укупној безбједности Европе.

Кантонални ниво полицијског система Швајцарске представља најважнији дио тог система и у оквиру њега се обавља највећи дио полицијских послова. „Наиме, сваки кантон има свој парламент као највиши законодавни орган. Он одређује састав кантоналне полиције путем значајних одредби или у складу са могућностима буџета. Владу (државно вијеће) кантона сачињава од пет до девет чланова. Она је одговорна за безбједност кантона и овлашћена је за избор полицијских службеника. Један од чланова владе води полицијску дирекцију те је политички одговоран за ред и мир (безбједност у кантону) и за функционисање кантоналне полиције. Њему је подређен полицијски командант као стручњак за полицијске послове.”²¹² Кантоналне полиције, заједно са локалним полицијским снагама, на подручју кантона обављају све полицијске послове и представљају окосницу швајцарског полицијског система, за спровођење закона из области унутрашњих послова. „Кантони у својој компетенцији имају цјелокупну правну и полицијску јурисдикцију. У битnome, кантонална полиција је одговорна за вођење криминалистичких истрага и очување јавног реда (заштита људи и имовине, одржавање јавног реда и мира итд.).”²¹³ Кантоналне полицијске агенције нису у односу субординације (нису подређене) према полицијским агенцијама које се налазе на федералном нивоу.

Пошто постоји значајна разлика у начину организовања полицијских агенција на кантоналном нивоу, као и разлика у изгледу униформе, врсте наоружања које полиција користи у свом раду, платама и начину обуке полиције, ради уравнотежавања значајних разлика полицијске организације у Швајцарској, постоји изразита потреба сарадње и удруживања на кантоналном нивоу. Та сарадња се одвија путем „Конференције швајцарских кантоналних команданата” и „Швајцарског удружења градских полицијских шефова”. Путем ових организација обрађују се најзначајнија питања интересантна за

²¹¹ Спахић, Т., Развој националних полиција у Европи, Сарајево, 2012. године, стр. 170.

²¹² Јовичић, Д., Организација и надлежност полиције, Бања Лука, 2011. године, стр. 282.

²¹³ Allee, D., Clark, M., Wills, M.: *Switzerland – Law enforcement. Kurian (ur) World Encyclopedia of Police Forces*, Detroit, USA, 2006, pp. 866–873.

успјешно функционисање полиције. Кантоналној сарадњи значајно доприноси договор из 1974. године о организовању и извођењу праћења тежих кривичних дјела, који су прихватили кантони.

У кантонима у којима се говори њемачки језик, према узору на њемачки модел организације, постоји трипатитна подјела полицијске службе: криминалистичка, безбједносна/сигурносна и саобраћајна полиција. У кантонима у којима је говорни језик француски, основна подјела је на жандармерију и безбједносну полицију. Колико је систем полиције различит, потврђује и примјер кантона Тесин у јужном дијелу земље гдје се говори италијански језик, а који је у развоју ишао својим путем и полицијске снаге устројио још и према географским подјелама. Поред ових специфичности, треба напоменути да постоје у неким кантонима интервентне снаге полиције, лучка полиција и полицијске снаге у чијој је надлежност безбједност саобраћаја на пловним путевима (језерима).

Организација локалних полицијских структура полицијског система Швајцарске је специфична и различита је у сваком кантону. На локалном нивоу успостављене су и функционишу градске и општинске полицијске агенције, којих укупно има око три стотине и које су углавном успостављене у кантонима чија је територија подијељена на више градова и општина. Ово је још један примјер традиције аутономности у Швајцарској Конфедерацији. Неки кантони немају локалне полицијске агенције. Дакле, у појединим кантонима нема локалних полицијских снага него су оне инкорпориране у кантоналне полицијске агенције. У зависности од тога који се кантон посматра, локалне полиције претежно имају сљедеће надлежности: обављање посебних, мање сложених полицијских послова на одржавању јавног реда и мира, обезбјеђење јавних скупова и окупљања грађана, и неки други једноставнији полицијски послови. Међутим, постоје градске и општинске полицијске агенције које имају велики степен аутономије у својим кантонима и практично представљају независне полицијске агенције. Ипак, с обзиром на природу послова и ниво сложености конкретне ситуације у којој треба поступати, локална полиција сарађује и координира своје активности с кантоналним, односно федералним јединицама. Ово се посебно односи на ситуације у којима је за рјешавање проблема потребно да учествују полицијски службеници који посједују посебна специјализована знања и вјештине, на примјер, код потребе интервенисања специјалних јединица, хеликоптерских транспорта, тежих и сложенијих криминалистичких истрага итд. Посебне градске полицијске снаге постоје за град Берн, гдје је градска полиција Берна потпуно аутономна у свом раду на подручју града и обавља све полицијске послове независно од кантоналне полиције. Исто се односи и на градску полицију Цириха.

Образовање полицијских приправника обавља се у кантоналним полицијским јединицама, а траје од девет до петнаест мјесеци. Оно обухвата стручно и опште образовање, као и различите спортске дисциплине и гађање разним врстама оружја. Теоретска настава се наставља практичним радом у полицијским станицама, што је идентично са нашом основном полицијском обуком. По завршетку школе полазници обуке се заклетвом уводе у службу Владе. Сви кантони немају своје полицијске школе, па они своје полицајце школују у кантоналним полицијама у Цириху или Ст. Галену, а у Луцерну је заједничка централна Швајцарска полицијска школа.

Услови запошљавања у полицији приближно су исти у свим кантонима, а основни су: да је кандидат швајцарски држављанин, стар од 20 до 30 година, да има завршену стручну или сличну школу, за мушкарце да је завршио швајцарску војну школу за регруте, да је најмање висине 168 цм, да је доброг здравља, без порока, некажњаван и да је задовољавајућих душевних и физичких способности.

Наоснову приложене документације, на посебним испитима, у разговорима те полицијским провјерама, утврђује се да ли кандидати задовољавају утврђене услове. Поред тога, разматрају се љекарски прегледи и прегледи психолога, а посебни услови важе за криминалистичку службу, и то поготово ако кандидати долазе из грађанства. Критерији за улазак у полицијску службу нису (као и у већини земаља) уопште благи па је, стога, занимљива чињеница да полицијски службеник у Швајцарској није животни позив – занимање, јер га обично Влада потврђује сваке четири године.

8.7. Полиција Уједињеног Краљевства

Уједињено Краљевство Велике Британије и Сјеверне Ирске (енгл. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) јесте држава у западној Европи. За ову државу се често користи и скраћено име „Уједињено Краљевство”, „УК” или незванично „Велика Британија” или само „Британија”. УК има четири саставна ентитета. Три ентитета се већим дијелом налазе на острву Велика Британија: Енглеска, Велс и Шкотска, а четврти, Сјеверна Ирска, налази се на острву Ирска и граничи са Републиком Ирском. Уједињено Краљевство је основано низом закона о Унији, који су ујединили државе или територије Енглеске, Велса, Шкотске и Ирске (острва) под једну владу, са сједиштем у Лондону. Велики дио Ирске је напустио Уједињено Краљевство (које се тада звало Уједињено Краљевство Велике Британије и Ирске) 1922. године, и данас је то Република Ирска, док је сјевероисточни дио острва, Сјеверна Ирска, остао

у Уједињеном Краљевству. У Уједињеном Краљевству живи око 63 милиона становника. Полиција у Великој Британији има задатак да штити јавни поредак од насилног угрожавања, одржава стабилно стање јавне безбједности, штити грађане од опасности по живот, штити здравље грађана и њихову имовину, те да гарантује „јавни мир” и да спречава извршавање кривичних дјела, као и да расвјетљава кривична дјела и открива њихове учиниоце.²¹⁴ Организација полиције у Великој Британији је резултат и историјске еволуције која неспорно даје посебан печат њеној организацији. Организациона структура полиције, генерално посматрано, условљена је и територијалном подјелом и организацијом поједине државе, па наравно и Велике Британије.

„Полиција Велике Британије је једна од најстаријих полиција, што илуструје и чињеница да се назив „constable” (што значи полицајац) први пут спомиње 1181. године у Енглеској. Основна одлика енглеског система полиције јесте у томе што у њему кључни елемент представљају локалне полицијске снаге. Те снаге су под пресудним утицајем органа локалних власти, тако да је и сама база полиције локална, а не државна.”²¹⁵ Дакле, полицијски систем Велике Британије је сложен и децентрализован.

Полиција Енглеске и Велса (изузев Лондона) једнако је организована, тако да је подручје Енглеске и Велса подијелено на грофовије (округе) и градске грофовије, којима на период од три године управљају изабрана вијећа. Грофовије се даље дијеле на дистрикте те градске и сеоске општине које имају своју самоуправу. Ова територијална подјела на административном округу условила је постојање више самосталних полицајаца у Енглеској и Велсу. Сагласно томе, не рачунајући парохиске полицајце (*constablers*), полиција се организује као грофовијска, као градска и као комбинована полиција. Занимљиво је да свака грофовија и град не морају имати посебну полицију, тако да у Енглеској и Велсу има укупно 43 грофовијских, градских и комбинованих полицијских снага.

Дакле, грофовијске или окружне полиције надлежне су искључиво унутар граница грофовије, при чему се у потпуности поштује начело територијалитета. Овим полицијама управља шеф (шеф полицајца), којег именује и контролише комитет за полицију конкретне грофовије.

Градске полиције (*City and Borough Forces*) организују се за градове који имају више од 75.000 становника (Ливерпул, Манчестер, Бирмингем). Ти градови имају административну аутономију, а шефа полиције у великим градовима именује надзорни комитет.

Комбинована полиција (*combined Police Forces*) настаје фузијом двију или више полиција, која може бити добровољна, а може да се спроведе и по

²¹⁴ Милетић, С., Полицијско право, Београд, 1997. година, стр. 224.

²¹⁵ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 380.

налогу министра за унутрашње послове. Шефа комбиноване полиције именују органи удружених градова или грофовија.

Полиција Лондона је специфична самостална полицијска организација која је надлежна само за старо градско језгро, а установљена је у 13. вијеку. Поред формирања Метрополитенске полиције, она је сачувала своју самосталност, а главни задаци су јој регулисање саобраћаја и сузбијање криминалитета у вези са бизнисом. Она има важну улогу, имајући у виду да у средишту Лондона у подручју гдје она има надлежност живи испод 10.000 становника, а током дана ради и борави више од милион људи.²¹⁶

Свакако да не треба изоставити ни парохijske полицајце који почивају на традиционалној установи констабла, а најчешће се састоје од једног или неколицине људи који се бирају на одређени период.

Међутим, многобројне реформе полицијског система су условиле да је велики број ранијих полицијских агенција престао са радом, а основане су неке које сада функционишу и имају у својој надлежности послове некадашњих полицијских агенција. За организацију и надлежност полицијског система УК важни законски прописи су Закон о полицији донесен 1996. године (The Police Act) којим је извршена подјела мјесне надлежности између полицијских агенција у Енглеској и Велсу, Закон о полицији Сјеверне Ирске (The Police Northern Ireland Act) 2000. године, Закон о полицији и ватрогасној реформи Шкотске из 2012. године (Police and Fire Reform (Scotland) Act), Закон о полицији и спречавању организованог криминала из 2005. године (The Serious Organised Crime and Police Act) и реформе која је проведена у Енглеској и Велсу 2012. године када ја дошло до укидања полицијских управа умјесто којих се уводе повјеренства са повјереницима који се бирају на четири године.²¹⁷

Узимајући у обзир све промјене које су се десиле у полицијском систему УК, можемо рећи да је овај полицијски систем изграђен од четири врсте полицијских агенција: територијалних полицијских агенција – снага (Territorial police forces), специјализованих полицијских агенција – снага (Special police forces), националних агенција за провођење закона и осталих полицијских агенција.

Територијалне полицијске агенције обављају већину полицијских послова у оквиру полицијског система УК и практично представљају основну полицијску снагу. По подацима из 2013. године, у овом полицијском систему има укупно 45 територијалних полицијских агенција. Полицијска власт се суштински налази у рукама ових полицијских агенција, а оне своје послове обављају на подручју једног округа (грофовије). У Енглеској и Велсу, полиција је организована на идентичан начин, изузимајући организацију полиције у граду

²¹⁶ Brown, J., Policing in the UK, House of Commons Library, London, pp. 18.

²¹⁷ Шире: доступно на: <http://www.gmp.police.uk/>, претражено: 19. 11. 2022.

Лондону. До 2012. године свака територијална полицијска агенција је имала своју полицијску управу, а сада су умјесто њих образована повјеренства. Полиција у Шкотској се разликује од полиције у Енглеској и Велсу превасходно у кривичноправној процедури па се то, наравно, одражава и на сам рад полиције, док је полиција Сјеверне Ирске значајно другачије организована јер је успостављена као јединствена полицијска служба. Најзначајније територијалне полицијске снаге су: Велика полиција Манчестера (Greater Manchester Police), Метрополитенска полиција (Metropolitan Police Service), Полиција Лондона (City of London Police), Полицијска служба Шкотске (Police Service of Scotland), Полицијска служба Сјеверне Ирске (Police Service of Northern Ireland) и друге.

Велика полиција Манчестера је полицијска агенција која је на подручју града Манчестера надлежна за обављање свих полицијских послова. У овој полицијској агенцији је запослено око 7500 полицијских службеника, а располаже са годишњим буџетом од око 500 милиона фунти. Подручје које покрива ова полицијска агенција је подијељено на четврти, док је уже градско језгро подијељено на два дијела. За сваки дио је успостављена посебна организациона јединица на чијем се челу налази главни инспектор који је одговоран за стање безбједности у четврти којом руководи. Посебна организациона јединица је Саобраћајна јединица полиције која у својој надлежности има контролу и надзор над свим учесницима у саобраћају на подручју округа Манчестера (у овом округу се налази око 450 километара саобраћајница). Ова полицијска агенција у свом саставу има 12 дивизија које се дијеле на укупно 62 полицијске станице.²¹⁸

Метрополитенска полиција представља најзначајнију полицијску агенцију у УК. По задњим подацима који су доступни, ова полицијска агенција има око 48.000 полицијских службеника и располаже буџетом од 2,5 милијарди фунти. Надлежна је за шире подручје града Лондона, осим за најужи дио старог градског језгра (захвата око 2,5 квадратних километара), гдје је надлежна Полиција Лондона. Основана је 1829. године као одговор на сложено безбједносно стање које се огледало у учесталим немирима, пљачкама и уличним сукобима у градовима, а који су били условљени великом економском кризом у Енглеској. Приликом оснивања ове полицијске агенције, прокламовани су њени примарни циљеви који се и данас поштују. Тако је и данас примарни циљ ефикасне полиције спречавање злочина, одмах иза тога је откривање и кажњавање преступника, ако је злочин извршен. Заузет је став да ка овоме морају бити усмјерени сви напори полиције. Метрополитенска полиција представља најзначајнију полицијску агенцију у УК јер у својој надлежности има борбу против тероризма у УК, а поред наведеног, надлежна је и за заштиту краљевске породице. Од 2012. године за управљање овом полицијском агенцијом је задужен градоначелник

²¹⁸ Доступно на: <http://www.gmp.police.uk/>, претражено: 19. 11. 2022.

Лондона, који то остварује путем Канцеларије градоначелника за спречавање криминала, којом по овлашћењу градоначелника може руководити и његов замјеник. Оперативно-стручним пословима ове агенције руководи повјереник (до реформе 2012. године, то је био комесар полицијске управе) који је одговоран за рад Метрополитенске полиције (повјереник је уједно и најплаћенији полицијски службеник у УК). Пошто је ова полицијска агенција овлашћена за борбу против тероризма, она послове из своје надлежности може предузимати на територији цијелог УК, али уз обавезно обавјештавање и координацију са територијалним полицијским агенцијама које су надлежне за ту област. Ова полицијска агенција не представља никакву националну полицију, нити је надређена другим полицијским агенцијама у земљи. Ниједну истрагу од других полицијских агенција не може самовољно преузети, осим истраживање кривичних дјела тероризма, него само може пружати стручну помоћ на њихов захтјев.²¹⁹

Полиција Лондона је специфична самостална полицијска агенција која је надлежна само за старо градско језгро Лондона, а уједно представља и најстарију полицијску организацију у УК (сматра се да је ова полицијска агенција историјски наследила полицијске службе која је била успостављена у вријеме Римљана на подручју Лондона). У овом дијелу Лондона се налази сједиште многобројних компанија и дио административног апарата, а исто тако су смјештени и значајни културно-историјски споменици, тако да се у току радног времена у овом дијелу налази више стотина хиљада запослених и туриста. Главни задаци ове полицијске агенције су регулисање саобраћаја и сузбијање криминала у вези са бизнисом. Ова полицијска агенција представља једну од најмањих територијалних полиција у земљи са око 1300 запослених од чега је 850 стално запослених полицијских службеника, а располаже са буџетом од око 62 милиона фунти. Територију ове полицијске агенције просторно покривају три полицијске станице, а у сједишту ове полицијске агенције се налазе сљедеће организационе јединице: Дирекција за привредни криминал, Дирекција униформисане полиције, Управа криминалистичке полиције, Директорат за информисање и Директорат – корпоративни сервис.²²⁰

Полицијска служба Шкотске (Полиција Шкотске) настала је реформом полиције у Шкотској која је проведена 2013. године. Ова полицијска агенција има око „17.400 полицијских службеника и располаже буџетом од око 1,2 милијарде фунти”.²²¹ Ова полицијска агенција се сматра највећом полицијском агенцијом

²¹⁹ Доступно на: <http://content.met.police.uk/Home>, претражено: 19. 12. 2022.

²²⁰ Шире на: <https://www.cityoflondon.police.uk/Pages/default.aspx>.

²²¹ Доступно на: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_police_forces_of_the_United_Kingdom, претражено: 21. 11. 2022.

након Метрополитенске полиције, а њена мјесна надлежност се простира на цјелокупној територији Шкотске. Ова полицијска агенција је подијељена на 14 локалних полицијских дивизија на чијем челу се налазе команданти дивизија који су одговорни за стање безбједности у локалној заједници за коју су надлежни. Свака локална дивизија је састављена од полиције опште надлежности, криминалистичке полиције, саобраћајне полиције и полицијских службеника задужених за рад полиције у заједници. У сједишту полицијске агенције су образоване основне организационе јединице које пружају подршку локалним полицијским снагама у обављању сложених послова.²²²

Полицијска служба Сјеверне Ирске (Полиција Сјеверне Ирске) има око 7400 запослених и располаже буџетом од око 960 милиона фунти, а послове из своје надлежности обавља на цијелој територији Сјеверне Ирске. Овом полицијском агенцијом руководи повјереник за полицију Сјеверне Ирске, који је трећи најплаћенији полицијски службеник у УК (испред њега су повјереник и замјеник повјереника Метрополитенске полиције). Ова полицијска агенција је потпуно аутономна у обављању свих полицијских послова на територији за коју је одговорна. Полиција је територијално организована тако што је подијељена на дистрикте, којих има укупно осам и којима руководи главни инспектор, затим се дистрикти дијеле на округе, округи на подручја, а подручја на секторе. Оваква територијална организација је прилагођена потребама потпуног провођења концепта рада полиције у заједници. „У посљедњих неколико година, у складу са новим структуралним реформама, руководилац једног подручја може да управља са више сусједних подручја како би се направиле додатне уштеде у буџету.”²²³

Специјализоване полицијске агенције имају надлежност на ширем дијелу територије УК од територијалних полицијских агенција, али ове агенције су малобројне и обављају једну специјализовану врсту послова, тако да немају велики значај у укупном удјелу општих полицијских послова. Најзначајније специјализоване полицијске агенције су: Национална агенција за спречавање криминала (National Crime Agency), Британска транспортна полиција (British Transport Police), Министарство одбране полиције (Ministry of Defence Police) и Цивилна нуклеарна полиција (Civil Nuclear Constabulary).

Национална агенција за спречавање криминала запошљава око 4500 полицијских службеника и у 2014. години је располагала буџетом од 464 милиона фунти. Ова агенција је основана 2013. године, а њене надлежности су спречавање организованог криминала који је усмјерен на: трговину људима,

²²² Доступно на: <http://www.scotland.police.uk/>, претражено: 21. 11. 2022.

²²³ Доступно на: http://en.wikipedia.org/wiki/Police_Service_of_Northern_Ireland, претражено: 21. 11. 2022.

кријумчарење оружја и наркотика, сајбер криминала и привредног криминала. Представља националну тачку УК за сарадњу са Интерполом, Еурополом и другим међународним полицијским организацијама. Потпуну мјесну надлежност ова агенција има у Енглеској и Велсу, док то није случај у Шкотској и Сјеверној Ирској. На територији Шкотске може дјеловати само уз пристанак шкотске полиције, док у Сјеверној Ирској ограничена је протоколом, по коме послове из своје надлежности може обављати само у случају ако су кривична дјела из њихове надлежности извршена на царини и граничним прелазима, али за то морају имати сагласност полиције Сјеверне Ирске.

Британска транспортна полиција је значајна полицијска агенција која има око 2900 запослених и годишњи буџет од 62 милиона фунти. Она је задужена за безбједност жељезничког саобраћаја у свим дијеловима УК са изузетком Сјеверне Ирске, пошто на тој територији послове из своје надлежности може обављати само у случајевима када од њих полиција Сјеверне Ирске затражи помоћ. У оваквим случајевима Британска транспортна полиција обавља послове под надзором и командом полиције Сјеверне Ирске. Унутрашња организациона структура ове агенције је подијељена на дивизије, у оквиру којих се обављају сви послови агенције за поједина подручја која су образована за дио територије у којој имају своју надлежност.²²⁴

Министарство одбране полиције је полицијска агенција која је организационо позиционирана у Министарству одбране Уједињеног Краљевства. Потребно је правити јасну разлику између ове полицијске агенције и Краљевске војне полиције јер имају дијаметрално различите надлежности. Ова полицијска агенција има око 2700 полицијских службеника који су распоређени по цијелој територији УК, али посљедњим реформама које су проведене, буџет ове агенције је смањен на 180 милиона фунти, а до 2016. године биће смањен број територијалних организационих јединица које сада постоје и требало би да се број људства смањи за око 20%. Од осталих полицијских агенција се значајно разликује по својој улози, функцији и одговорности коју има у оквиру полицијског система УК. Примарна надлежност ове агенције је заштита државе и друштва од тероризма (полицијски службеници у обављању својих задатака редовно су наоружани ватреним оружјем, што није случај са другим полицијским агенцијама), заштита државне имовине (важних привредних постројења, нпр. државних терминала за дистрибуцију плина), заштита запослених у државним институцијама и важних војних постројења широм УК. Ова полицијска агенција преко својих територијалних организационих јединица (одбрамбених мјеста како се стручно називају и којих има тренутно укупно 55) дужна је да у свим сложеним безбједносним догађајима пружи оружану подршку другим

---

²²⁴ Исто.

полицијским агенцијама. Један од разлога постојања ове полицијске агенције је могућност брзог реаговања у ситуацијама озбиљног угрожавања безбједности тероризмом на цијелој територији УК и брз размјештај наоружаних припадника полиције. У надлежности ове агенције се налази и провођење истрага у случајевима када постоји сумња на преваре, корупцију и кријумчарење у вези са војном опремом. За свој дио послова одговорни су Министарству одбране. Ова полицијска агенција је задужена за учешће у међународним полицијским мисијама које се одвијају под покровитељством Уједињених нација, НАТО-а или Канцеларије Комонвелта. Сарадња са територијалним полицијским агенцијама се одвија на основу општег и међусобних интерних протокола о сарадњи који су закључени између територијалних полицијских агенција и ове полицијске агенције. Унутрашња организациона структура је подијељена на више специјализованих организационих јединица: Одјељење за подршку у лукама, Одјељење за подршку приликом хемијских, радиолошких, биолошких и нуклеарних пријетњи, Истражно одјељење, Јединица за оперативну подршку, Група за тактичку подршку итд.²²⁵

Цивилна нуклеарна полиција основана је 2005. године и располаже годишњим буџетом у износу од 52 милиона фунти, а има око 750 запослених. Ова полицијска агенција је основана ради провођења закона из области нуклеарне безбједности државе и контроле превоза нуклеарних материја унутар граница УК, заштите нуклеарних постројења, као и контроле територије око нуклеарних постројења у пречнику од 5 километара. Такође, редовно прате превоз нуклеарног отпада и прерађеног уранијума који се извози у иностранство поморским и ваздушним саобраћајем, као и обезбјеђење складишта нуклеарног материјала. У 2007. години је усвојена организациона структура којом су у оквиру ове полицијске агенције формиране три основне организационе јединице – основне командне јединице (Basic Command Units). Формирањем ових организационих јединица цјелокупна територија, на којој има надлежност ова полицијска агенција, подијељена је на три дијела и то на сљедећи начин: Основна командна јединица Шкотска (надлежна за територију Шкотске), Основна командна јединица Сјевер (надлежна за Сјеверну Енглеску и Велс) и Основна командна јединица Југ (надлежна за Јужну Енглеску). Као што се може видјети, ова агенција нема посебну организациону јединицу надлежну за Сјеверну Ирску јер у њој и нема нуклеарних постројења.²²⁶

Агенције за спровођење закона из појединих области и остале полицијске агенције, заједно са претходно описане двије врсте полицијских агенција, чине полицијски систем УК. Ове друге двије врсте полицијских агенција нећемо

---

²²⁵ Исто.

²²⁶ Исто.

посебно објашњавати јер оне нису суштински значајне за постојање овог полицијског система. Дио ових полицијских агенција, посебно парохијски полицајци, свој рад заснивају на традиционалној установи констабла, а најчешће се састоје од једног или неколицине људи који се бирају на одређени период, чији су послови везани за надзор над спровођењем прописа из области локалних заједница у погледу комуналних послова.

За полицију Велике Британије стоји констатација да стратегија њеног дјеловања иде у правцу стварања непосредног контакта и односа са грађанима у циљу изградње система рада полиције у заједници. Све ово је усмјерено ка превенцији, па не чуди што, за разлику од највећег броја земаља, полицајац Уједињеног Краљевства не носи оружје, осим кратке дрвене палице која је сакривена. Она се ријетко користи, и то само као одбрамбено средство. Пошто је у посљедње двије деценије дошло до повећане употребе ватреног оружја од стране криминалаца, јавила се потреба да и полиција има на располагању ватрено оружје па је одлучено да један број полицијских возила има оружје у за то предвиђеним преграцима. Ово оружје се употребљава само по налогу вишег полицијског службеника у рангу команданта.

8.8. Полиција у Сједињеним Америчким Државама

Сједињене Америчке Државе сачињава 50 држава чланица које имају своју самосталну организацију власти која је инкорпорирана у јединствен систем на нивоу савеза. То се, наравно, односи и на полицију, с тим што треба имати на уму да се ради о веома сложенем и разуђеном систему полицијске организације, тако да претежан број аутора који се баве изучавањем полицијских система стоји на становишту да је исправније говорити о мноштву засебних полицијских система, умјесто о једном осмишљеном и конзистентном полицијском систему.

Историјски посматрано, почеци полицијске службе у колонијалној Америци се везују за рад људи који су се добровољно пријављивали како би се бавили пословима спречавања проституције и коцкања. Први иницијални облици полицијске службе су се манифестовали у виду тзв. ноћних патрола. Међутим, такав систем полицијске службе, ако се она може тако назвати, није дао жељене ефекте пошто се често дешавало да „полицајци волонтери” нису озбиљно схватили свој посао, него су се, за вријеме дужности у ноћним сатима, опијали и спавали по угоститељским објектима. Прва локална полицијска служба овог карактера у САД основана је у Бостону 1636. године, а након тога у Њујорку 1658. године и у Филаделфији 1700. године. Међутим, ове полицијске службе, које практично представљају претече првих истинских полицијских

организација у САД, у самом почетку у свом раду су се суочавале са проблемом недостатка ауторитета међу грађанима, као и проблемима изражене корупције. Временом је у појединим градовима дошло до повећања урбанизације, што је условило да систем ноћних патрола постане потпуно бескористан, јер су заједнице постале превелике. Прва јавно финансирана и организована полицијска организација, у којој су полицајци били запослени са пуним радним временом и који су се полицијским послом бавили професионално створена је у Бостону 1838. године. Због развијене трговине у овом граду и постојања великог броја предузећа, полиција је основана како би штитила несметану привредну активност и јавни ред и мир. Међутим, на сјеверу САД је ситуација била другачија јер су тамо прве полицијске снаге створене како би очувале тадашњи систем ропства. Прва полицијска организација, на сјеверу САД, створена је у колонијама Каролине 1704. године. У каснијем периоду, на простору цјелокупне САД, у већим градовима су оформљене полицијске организације које су се кроз историју модернизовале и развијале, да би се на крају створио полицијски систем који данас функционише.²²⁷

Када говоримо о данашњем полицијском систему у Сједињеним Америчким Државама, у литератури се срећу различити подаци о томе колико има полицијских организација. Тако постоје подаци да у овој земљи постоји 40.000 посебних полицијских организација, а угледна „Енциклопедија Британика” наводи податак да се број полицијских организација углавном процијењује на око 20.000, и да се знатна већина њих састоји од једног, два или три човјека, који нису запослени с пуним радним временом, те да они и не примају плату за свој рад, већ неку врсту накнаде за обављање дужности.²²⁸ Према неким подацима у Сједињеним Америчким Државама је 1990. године постојало 16.961 институција које су обављале полицијске послове. Међу њима је било 12.288 полицијских институција на локалном нивоу, 3093 институције на челу са шерифом, 1531 специјална полицијска агенција и 49 државних полицијских агенција. Оне су укупно запошљавале 793.020 лица на неодређено вријеме и 76.044 лица хонорарно, док су им трошкови износили близу 65 милијарди долара.²²⁹ Међутим, према подацима који су доступни у енциклопедији Wikipedia данас у САД има 18.001 полицијска организација.²³⁰

И поред ових различитих података о броју полицијских организација, стоји чињеница да је полицијски систем у Сједињеним Америчким Државама структурисан на пет нивоа:

²²⁷ Доступно на: <http://time.com/4779112/police-history-origins/>, претражено: 22. 11. 2022.

²²⁸ Милосављевић Б., Наука о полицији, Београд, 1997. године, стр. 386.

²²⁹ Dean J. Champion, George E. Rush, *Rad policije u zajednici*, Сарајево, 2003. године, стр. 43.

²³⁰ Доступно на: https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_the_United_States, претражено: 22. 11. 2022.

- савезном,
- 50 држава чланица,
- округа и грофовија,
- градова и општина,
- села и парохија.²³¹

Поред наведених самосталних полицијских организација, статус посебних полиција имају и бројне „специјалне категорије” (нпр. Полиција дистрикта Колумбија или посебне снаге које имају задатак да чувају мостове, тунеле и паркове, затим универзитетске полиције и полиције студентских градова, аеродромске и болничке полиције и слично). Дакле, полицијски систем у Сједињеним Америчким Државама је веома сложен, а овдје ћемо дати његов приказ од нижих територијалних јединица према савезном нивоу.

Најнижи ниво у овом полицијском систему представљају полицијске организације које егзистирају на нивоу села и парохија. У надлежности ових полицијских организација је одржавање јавног реда и мира на њиховом подручју, поступање по одлукама судова и локалних власти, лишавање слободе учинилаца кривичних дјела, одржавање локалних затвора, надзор над примјеном прописа локалних власти и слично. Овај облик организације полиције се постепено напушта, пошто се сматра да је застарио и нефункционалан.

Наредни ниво полицијског система САД је ниво полицијских организација које функционишу на нивоу градова и општина (обично су то насеља која имају више од 2500 становника или која имају статус града). На овом нивоу полицијског система се организују полицијске агенције које су у оквиру своје мјесне надлежности задужене за обављање послова полиције. Бројност припадника општинских и градских полиција се разликује од града до града (крећу се од неколико припадника до неколико десетина хиљада припадника у великим градовима попут Њујорка – New York City Police Department²³²). Међутим, у појединим градовима се може десити да постоји и по неколико посебних градских полиција, а такође је могуће да једна полиција буде мјесно надлежна за више општина.²³³ На примјер, у Њујорку постоји градска полиција која обавља уобичајене полицијске послове, али постоје и полиције са специјалним дужностима, као што су Полиција њујоршких транзитних власти, Полиција јавних школа, Полиција њујоршких стамбених власти и Полиција транспортног центра. Градским полицијама руководе шерифи или комесари,

²³¹ Исто.

²³² Интересантно је споменути податак да ова полицијска агенција, према подацима из 2017. године има 40.000 запослених, док јој је буџет за 2018. годину износио 5,6 милијарди америчких долара.

²³³ Доступно на: https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_the_United_States, претражено: 22. 11. 2022.

који за свој рад одговарају градским властима. Типична градска полиција се дијели на секције и одсеје, а територијална на чете, десетине и патроле. Улогу позорника све више замјењују моторизоване патроле које брзо стижу на мјесто конкретног догађаја.²³⁴

На регионалном нивоу, односно на нивоу покрајина и округа, постоје полицијске организације које се заснивају на постојању одјељења шерифа са одређеним бројем полицајаца. У неким окрузима и покрајинама постоји шерифово одјељење које се бави само обезбјеђењем локалних судница. Међутим, у неким другим окрузима или покрајинама локални шерифи дјелују као ексклузивни орган за спровођење закона. Уопштено посматрајући послове које обавља окружна полиција, ове полицијске агенције се могу подијелити у три категорије: прву категорију, која се бави широким спектром полицијских послова на територији цијелог округа; другу категорију, која се бави полицијским пословима само на појединим дијеловима округа, обично на основу уговора у посебним дијеловима округа; и трећу категорију, која у својој надлежности има обезбјеђење појединих објеката округа, градских паркова, као и патролирање по цестама округа и пружање помоћи одјељењима градских и општинских полиција.²³⁵

У 50 држава чланица има око 200 посебних полицијских организација, а са њиховим формирањем на нивоу држава отпочело се 1853. године, са настанком тексашких ренџера. Након тога, почетком двадесетог вијека, почело је формирање полиција на нивоу држава и у другим државама чланицама (нпр. Пенсилванија, Њујорк, Мичиген, Колорадо и слично). Приступ код формирања полиција на нивоу држава је био различит те су формиране једна или више различитих полицијских организација са различитом улогом. Њихова основна улога је била да врше контролу саобраћаја и друге редовне полицијске послове, са наглашеном потребом да једном професионалном структуром превазиђу слабости локалних полиција које су долазиле до изражаја. Те слабости су се огледале у корупцији, неефикасности, неспособности одупирања радничким штрајковима и слично. Данас, полицијске организације на нивоу држава чланица, имају надлежност на простору цјелокупне територије државе у погледу контроле и примјене законских прописа. Генерално посматрано, ове полицијске агенције обављају послове изван јурисдикције окружног шерифа, као што су спровођење закона о саобраћају на државним ауто-путевима (препознатљиве полицијске патроле – *Highway patrol*), обезбјеђење комплекса државног Капитола, заштите гувернера, обуке нових службеника за локалне полицијске снаге,

²³⁴ Миљосављевић, Б., Наука о полицији, Полицијска академија, 1997. године, стр. 388.

²³⁵ Доступно на: https://en.wikipedia.org/wiki/Sheriffs_in_the_United_States, претражено: 22. 11. 2022.

а имају и могућност примјене савремених научних метода у погледу откривања извршилаца кривичних дјела. Државне полицијске агенције пружају помоћ локалним полицијским структурама у њиховом раду, а у случају озбиљних и сложених кривичних истрага, надлежни су за њихово провођење на територији цијеле државе. У погледу разумијевања обима послова који обављају државне полиције, навешћемо само неке од полицијских агенција које егзистирају у овом нивоу полицијског система: Државни биро за истраге (SBI) (представља еквивалент Федералном истражном бироу – FBI), Државни биро за наркотице (представља еквивалент Управи за борбу против наркотика – DEA), Департаман за јавну безбједност итд.²³⁶

И на крају, на савезном нивоу (највишем нивоу полицијског система САД) налазе се полицијске агенције које су надлежне за примјену савезних закона. Прва савезна полицијска организација формирана је 1789. године, а то је била Служба савезних шерифа, затим Служба за истраживање фалсификата новца, која је поткрај деветнаестог вијека добила назив Тајна служба, и почела се повремено користити за обезбјеђење председника САД. Истражни биро, од кога је касније настао ФБИ, формиран је 1905. године. Дјелокруг послова савезних полицијских агенција је прецизније одређен Кодексом Сједињених Америчких Држава о истрази (U. S. Code to investigating) и односи се на питања која су експлицитно у надлежности савезних власти. Међутим, савезни истражни органи добили су могућност ширег дјеловања у пракси након 2001. године и усвајања Акта Сједињених Америчких Држава о патриотизму (USA Patriot Act). Такође, у надлежност ових полицијских агенција спадају сва тежа кривична дјела (кријумчарење дроге, умјетничких вриједности и друге акцизне робе, фалсификовање новца, привредни криминалитет, организовани криминал, тероризам итд.) и кривична дјела која имају међудржавни карактер или ако извршилац неког кривичног дјела, по учињеном кривичном дјелу, напусти територију једне државе и побјегне у другу државу како би избјегао кривични прогон.

Специфичност полицијског система у САД огледа се и у томе да су полицијске агенције на савезном нивоу смјештене у неколико министарстава, а најзначајније за спречавање криминалитета се налазе у оквиру Савезног министарства правде. Поред осталих, у оквиру овог министарства налазе се:

- *Федерални истражни биро (Federal Bureau of Investigation – FBI)* јесте савезна полицијска агенција у саставу Савезног министарства правде. Основан је 1909. године, трансформацијом Истражног бироа. Надлежности Федералног истражног бироа су заштита САД

---

²³⁶ Доступно на: [https://en.wikipedia.org/wiki/State_police_\(United_States\)#List_of_State_Police](https://en.wikipedia.org/wiki/State_police_(United_States)#List_of_State_Police), претражено: 22. 11. 2022.

од: терористичких напада, операција страних обавјештајних служби и шпијунаже, напада на основу кибернетичких напада и високотехнолошког криминала, грађанских права, борба против корупције на свим нивоима, борба против организованог криминалитета, борба против насилничких злочина, као и подршка савезним, државним, локалним и међународним партнерима и области наведених послова. Директор ФБИ усмјерава рад свих савезних полицијских агенција, а непосредно одговара за свој рад министру правде. Занимљиво је поменути да је министар правде истовремено и државни тужилац земље;

- *Управа за борбу против наркотика (Drug Enforcement Administration – DEA)* јесте савезна агенција која је водећа агенција за примјену Закона о контролисаним супстанцама на домаћем нивоу, тј. која је задужена за борбу против кријумчарења и употребе дроге у САД. Такође надлежна је да врши присмотру и надзор произвођача и дистрибутера фармацеутских дрога. Њена искључива одговорност се односи на координацију и спровођење америчких истрага о дрогама како у земљи тако и у иностранству.
- *Биро за алкохол, дуван, ватрено оружје и експлозиве (Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives – BATFE)* јесте савезна агенција која је надлежна за истраге и спречавање савезних прекршаја који се односе на незакониту употребу, производњу и посједовање ватреног оружја и експлозива и илегалну трговину алкохола и дуванских производа. Такође, ова агенција је задужена за лиценцирање продаје, посједовања и транспорта ватреног оружја, муниције и експлозива у међудржавном пословању.
- *Америчка служба савезних шерифа (United States Marshals Service – USMS)* надлежна је за обезбјеђење судских објеката, као и за заштиту свједока у оквиру програма обезбјеђења свједока. Ова агенција је одговорна за заплъну и одузимање имовине настале криминалном активношћу и слично.

Колико је обиман и гломазан полицијски систем САД најбоље могу да прикажу подаци о броју запослених. Према подацима Бироа за правосудну статистику САД у 2008. години, савезне (федералне) полицијске агенције су запошљавале око 120.000 службеника са пуним радним временом, док су полицијске агенције на државном и другим нивоима полицијског система запошљавале око 1.133.000 службеника са пуним радним временом. Дакле, према овим подацима, укупан број запослених са пуним радним временом у свим полицијским агенцијама (агенцијама за спровођење закона) износио је око 1.253.000 запослених.

8.9. Полицијски систем Канаде

Канада је федерација која се састоји од десет провинција и три територије. Према државном уређењу је парламентарна демократија и уставна монархија са краљицом Елизабетом II као врховним сувереном. Британски монарх је истовремено и владар још 15 земаља у оквиру Комонвелта, што ставља Канаду у заједницу са тим државама преко персоналне уније. Представник краљице у Канади је генерални гувернер, чија је главна улога да одобрава усвојене законе и надгледа извршавање државних функција. Двојезична је држава, гдје су, осим на федералном нивоу, енглески и француски језик званични и у провинцији Њу Брунсвик.

Англосаксонско опште право преовладава у свим покрајинама осим у Квебеку, у ком преовладава француско грађанско право. Надзор над спровођењем кривичног закона, као и само његово спровођење, у надлежности је федералне владе. Спровођење закона, што укључује и кривичне судове, одговорност је провинција, али у руралним областима свих провинција осим у Онтарију и Квебеку, а спроводи га Краљевска канадска коњичка полиција. Што се тиче територијалне организације земље, Канада се састоји од десет покрајина и три територије (Јукон, Нунавут и Сјеверозападне територије). Покрајине имају већу аутономију од територија. Федерална влада доноси националне законе који треба да се примјењују и на територији покрајина, док покрајине могу саме да се изузму од њихове примјене, али то ријетко чине.

Полицијски систем Канаде је прилагођен њеном државном уређењу. У изградњи овог полицијског система велики утицај су имали Британци и Французи, а касније и Американци. Без обзира на све историјске околности и поменуте утицаје, овај полицијски систем је организован на три нивоа, и то: федералном, покрајинском и локалном. Значајно је напоменути да су све покрајине осим Онтарија, Квебека и Њуфаундленда потписале уговор са федералном полицијском агенцијом (Краљевском канадском коњичком полицијом) и омогућиле јој да послове из своје надлежности обавља несметано на њиховим територијама. По подацима из 2012. године, овај полицијски систем је имао око 70.000 полицијских службеника.

На *федералном нивоу* се налази најзначајнија полицијска агенција у држави – Краљевска канадска коњичка полиција (Royal Canadian Mounted Police). Она на основу уговора са провинцијама, послове из своје надлежности обавља и на њиховим територијама, осим у три покрајине које су раније наведене. Међутим, постоје уговори између појединих покрајина и ове полицијске агенције по којима ова федерална полицијска агенција обавља све полицијске послове на њиховој територији. Као таква, ова полицијска агенција практично је јединствена у

свијету. Постоји могућност да поједине покрајине одустану од сагласности да федерална полицијска агенција примјењује законе на њиховој територији и обавља све полицијске послове, али исто тако постоји могућност да и поменуте три провинције промијене свој статус. Пошто има статус националне полиције, ова федерална полицијска агенција првенствено је одговорна за провођење федералних закона на цијелој територији Канаде, а то се посебно односи на провођење одредаба Кривичног закона. Надлежност Краљевске канадске коњичке полиције подразумијева широк спектар послова које она обавља, а између осталих се издвајају: спречавање вршења кривичних дјела привредног криминала, фалсификовања новца, кријумчарења наркотика, организованог криминала, тероризма и свих активности које су у вези са подршком тероризму, заштита територијалног интегритета, обезбјеђење важних државних личности (монарха, гувернера, премијера, других важних државних личности и њихових породица), обезбјеђење важних институција и објеката националног значаја, обављање послова безбједности у вези са дипломатским мисијама и учешће у мисијама међународних полицијских снага. У провинцијама за које су надлежни образују своје одреде и друге организационе јединице преко којих извршавају послове из своје надлежности. Служе као помоћне полицијске снаге локалним полицијама јер им помажу у свим сложеним истрагама и пословима које нису у могућности да обављају саме. „Финансирање ове полицијске агенције врши се из савезног буџета, а дио трошкова за њен рад носе и покрајине и општине за које ова полиција врши послове по основу уговора. Ова полицијска агенција за свој рад одговара државном тужиоцу Канаде за послове из надлежности федерације, а провинцијским тужиоцима и локалним органима власти за уговорене послове.”²³⁷ Овом полицијском агенцијом руководи повјереник који је за свој рад одговоран министру за јавну безбједност.

Значајна федерална полицијска агенције је свакако и Канадска гранична служба (*Canada Border Services Agency*) која је надлежна за заштиту савезних граница, контролу и надзор преласка државне границе, послове који су у вези са царином и послове у вези са илегалним миграцијама становништва. Своје послове обавља на 119 граничних прелаза, 13 међународних аеродрома, три главне морске луке и три централне поште, а у њеној надлежности се налази и управљање имиграционим центром. Граничном службом управља повјереник који је за свој рад одговоран министру јавне безбједности.

Покрајински ниво подразумијева постојање полицијских агенција на нивоу покрајина. Ово се првенствено односи на полицијске агенције које вршење полицијских послова нису повјериле уговором Канадској краљевској

---

²³⁷ Јовичић, Д., Организација и надлежност полиције, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2011. године, стр. 271.

коњичкој полицији. Посебне покрајинске полиције постоје у Онтарију, Квебеку и Њуфаундленду. По угледу на федералну полицијску агенцију, ове полицијске агенције обављају по основу уговора полицијске послове за рачун општина и градова који се налазе на њиховој територији. Онтарио је своју провинцијску полицију основао 1909. године, с примарним циљем да би ријешио проблеме сјеверозападних рударских градова, али и да би ова полицијска агенција на територији Онтарија обављала опште полицијске послове. Визија ове полицијске агенције се данас огледа у заштити цјелокупног становништва провинције и развијању партнерских односа са грађанима те очувањем и унапређивањем безбједности провинције. Провинцијска полиција Квебека је основана 1870. године и у потпуности баштини културно наслијеђе француске традиције. Територија провинције је подијељена на дистрикте у којима су основане организационе јединице ове полиције које обављају опште полицијске послове. Пружа помоћ у раду локалним полицијским снагама, а самостално и без позива локалне полиције се укључује у њихов рад у свим случајевима када је извршено кривично дјело са смртном посљедицом. Колико је различит приступ организацији полиције у канадским провинцијама (покрајинама), посебно илуструје примјер Њуфаундленда, у коме је провинцијска полиција (Royal Newfoundland Constabulary) основана 1872. године. Ова полиција дјелује у главном граду провинције и већим насељеним мјестима (само повремено своје послове обавља на територији мањих општина и удаљених подручја), док у овим мјестима све полицијске послове обавља савезна полиција на основу уговора. Карактеристика ове полиције јесте и то да она своје послове обавља ненаоружана.

На *локалном нивоу* постоје полицијске организације које послове из своје надлежности обављају у градовима и општинама, а на овом нивоу се формирају и функционишу регионалне полиције које своје послове обављају на територији више општина које су се добровољно удружиле. Тако су највеће локалне полиције у Канади – полиција града Торонта, која има око 6000 припадника, и града Монтреала, која има око 5000 припадника. Занимљиво је истаћи да рад локалних полиција контролишу локалне власти, тачније градоначелници те да на локалним нивоима постоје и полицијски одбори и слична тијела која прате рад полиције (осим у Квебеку).

Генерално посматрано, полицијски систем Канаде представља сложен систем који се организује на три основна нивоа, али у коме постоји доминантна улога једне полиције за већи дио територије. Али стоји констатација да овај систем ипак припада координисаном полицијском систему, тако да у њему углавном нема конкурентних надлежности.²³⁸

²³⁸ Исто, стр. 396.

Канадски полицијски систем има узор у полицијском систему Енглеске и на том узору је државни тужилац Канаде идентификовао дванаест основних карактеристика нове улоге канадске полиције, а неке од њих су:

- улога полицајца је улога чувара мира,
- рад полиције би требао бити проактиван, а не реактиван,
- потребно је увести стратегију проблемски усмјереног рада полиције, којом ће се ријешити проблеми са криминалом и очувањем реда и њихови узроци,
- потребна је обимнија реакција полиције на основне узроке проблема,
- подстиче се већа сарадња међу полицијским институцијама,
- полицајци морају постати свестранији, одговорни за шири дијапазон активности од онога који је тренутно потребан итд.²³⁹

Постизањем ових циљева вјероватно би се промовисали бољи односи између полиције и заједнице, што би резултирало успостављањем већег степена међусобног повјерења и наравно ефикасније функционисање у цјелини.

---

²³⁹ Dean J. Champion, George E. Rush., Рад полиције у заједници, Сарајево, 2003. године, стр. 381.

ЛИТЕРАТУРА

Уџбеници и монографије:

1. Allee, D., Clark, M., Wills, M.: *Switzerland – Law enforcement. Kurian (ur) World Encyclopedia of Police Forces*, Detroit, USA, 2006,
2. Arved F. Semerak, *Die Polizeien in Westerneuropa*, Europol, 1989,
3. Алексић, Ж., Миловановић, З., Лексикон криминалистике, Београд, 1993,
4. Амићић, Г., Ћибић, Д., Полицијска тактика, Бања Лука, 2011,
5. Богдановић, Б., Два века полиције у Србији, Београд, 2002,
6. Вујаклија, М., Лексикон страних речи и израза, Београд, 2004,
7. Гаћеша, Д., Полиција, организација, руковођење, надлежност, Бања Лука, 1997,
8. Гаћеша, Д., Оперативни рад полиције на безбједносном сектору, Бања Лука, 2001,
9. Dean J. Champion, George E. Ruch, Рад полиције у заједници, Сарајево, 2003,
10. Ђурић, М., Социологија Макса Вебера, Напријед, Загреб, 1987,
11. Јовичић, Д., Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума, Бања Лука, 2005,
12. Јовичић, Д., Утицај транзиције на рад органа државне управе РС са посебним освртом на полицију, Бања Лука, 2007,
13. Јовичић, Д., Организација и надлежност полиције, Бања Лука, 2008,
14. Јовичић, Д., *Организација и надлежност полиције*, Бања Лука, 2011,
15. Јовичић, Д., Шетка, Г., Организација и надлежност полиције, Бања Лука, 2018,
16. Јовичић, Д., Јавна безбједност, Бања Лука, 2011,
17. Јовичић, Д., Шетка, Г., Јавна безбједност, Бања Лука, 2020,
18. Јовичић, Д., Контрола над радом полиције, Бања Лука, 2021,
19. Јурина, М., Јурковић, С., Пушелјић, М., Елементи организације полиције, Загреб, 1999,

20. Кешетовић, Ж., Односи полиције с јавношћу, Београд, 2000,
21. Кунић, П., Управно право, општи и посебни дио, Бања Лука, 2001,
22. Кунић, П., Република Српска – држава са ограниченим суверенитетом, Бања Лука, 1997,
23. Кунић, П., Управно право – посебни дио, Бања Лука, 2008,
24. Ковачевић, М., Организација и начин поступања радника милиције у обављању одређених послова службе безбедности, Сремска Митровица, 1990,
25. Кривокапић, В., Превенција криминалитета, Београд, 2002,
26. Кривокапић, В., Жарковић, М., Симоновић, Б., Криминалистика – тактика, Београд, 2003,
27. Кешетовић, Ж., Упоредни преглед модела обуке и школовања полиције, Београд, 2005,
28. Лазански, М., Истина о Српској, Београд, 2001,
29. Мала политичка енциклопедија, Београд, 1966,
30. Марковић, Б., Наука о управљању, Крагујевац, 2003,
31. Мандић, М., Управно право – посебан дио, Фоча, 2006,
32. Милетић, С., Полицијско право, Београд, 1997,
33. Милетић, С., Полицијско право, Београд, 2003,
34. Милетић, С., Полицијска етика, Београд, 2003,
35. Милетић, С., Основи јавне безбједности – послови и начин рада, Београд, 2004,
36. Милетић, С., Коментар закона о полицији, Београд, 2009,
37. Милетић, С., Југовић, С., Право унутрашњих послова, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009,
38. Милетић, С., Талијан, М., Јавна безбедност, Нови Сад, 2011,
39. Милосављевић, Б., Наука о полицији, Београд, 1997,
40. Мијалковић, С., Национална безбедност, Београд, 2009,
41. Модли, Д., Корајлић, Н., Криминалистички рјечник, Тешањ, 2002,
42. Никач, Ж., Полиција у заједници, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007,
43. Ристић, П., Упоредни политички системи, Београд, 1983,
44. Симовић, М., Практични коментар закона о кривичном поступку, Бања Лука, 2005,
45. Симоновић, Б., Криминалистика, Источно Сарајево, 2010,
46. Стевановић, О., Руковођење и командовање, Београд, 1999,
47. Стајић, Љ., Основи безбедности, Београд, 2003,
48. Стајић, Љ., Основи безбедности, Београд, 2004,
49. Спахић, Т., Развој националних полиција у Европи, Сарајево, 2012,
50. Субошић, Д., Организација и послови полиције, Београд, 2010,

51. Субошић, Д., Организација и послови полиције, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017,
52. Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Организација и надлежност униформисаних припадника полиције, Београд, 2001,
53. Царевић, М., Рат у БиХ – нова појава у историји ратова, Српска правна мисао, Бања Лука, 2003,
54. Шкондрић, В., Полицијска тактика, Бања Лука, 2003,
55. Шетка, Г., Утицај организације полицијских структура у БиХ на стање безбједности, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2016,
56. Шетка, Г., Павловић, Г., Надзор и контрола система безбједности са посебним освртом на полицију Републике Српске, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2016,

Научни и стручни радови:

57. Allee, D., Clark, M., Wills, M.: *Switzerland – Law enforcement. Kurian (ur) World Encyclopedia of Police Forces*, Detroit, USA, 2006,
58. Група аутора, Кривична област – истражни поступак, Модул 1, Сарајево, 2006,
59. Јовичић, Д., Настанак и развој Министарства унутрашњих послова Републике Српске, У: „Безбједност, полиција, грађани”, бр. 1/05, Бања Лука, 2005,
60. Јовичић, Д., Остваривање Дејтонске концепције организације полиције, Академија наука и умјетности, Бања Лука, 2005,
61. Јовичић, Д., Даничић, М., Примјер примјене фактолошке анализе као начина осавременавања аналитике безбједносних појава, У: „Зборник радова Факултета за правне и пословне студије”, Нови Сад, 2008,
62. Јовичић, Д., Утицај реформе полиције на стање безбједности у Босни и Херцеговини, У: Зборник радова „Безбједност и заштита у Републици Српској и Босни и Херцеговини – стање и перспективе”, Бања Лука, 2008,
63. Јовичић, Д., Улога организације безбједносне структуре у супротстављању криминалитету, У: Зборник радова „Савремени облици угрожавања безбједности и стратегије супротстављања”, Бања Лука, 2009,
64. Јовичић, Д., Даничић, М., Утицај економске кризе на стање безбједности, У: „Зборник радова Факултета за правне и пословне студије”, Нови Сад, 2009,
65. Јовичић, Д., Шетка, Г., Број припадника полиције у односу на број становника политичко и/или полицијско питање, У: „Безбједност, полиција, грађани”, МУП Републике Српске, бр. 2/09, Бања Лука, 2009,

66. Јовичић, Д., Кадровање и кадровска политика, У: „Зборник радова Универзитета Синергија Бијељина”, Бијељина, 2009,
67. Јовичић, Д., Даничић, М., Безбједност у Босни и Херцеговини стање и перспективе, У: „Зборник радова Филозофског факултета Скопље”, Скопље, 2010,
68. Јовичић, Д., Шетка, Г., Сарадња полицијских агенција и тужилаштва у Босни и Херцеговини, у: Зборник радова „Полиција и правосудни органи као гарант слободе и безбједности у правној држави”, Београд, 2017,
69. Jovičić, D., Šetka, G., *Legal aspects of Police organization in Bosnia and Herzegovina*, in: „Archibald Reiss Days”, Belgrade, 2019,
70. Јовичић, Д., Шетка, Г., Полицијско образовање и стварање полицијских кадрова у Републици Српској, у: Зборник радова „Високо образовање у Републици Српској”, Бања Лука, 2019,
71. Каран, С., Институције Босне и Херцеговине у области безбједности уставноправни оквир, У: „Безбједност, полиција, грађани”, бр. 3-4/10, Бања Лука, 2010,
72. Карас, Ж., Штрк, Д., Основни приказ организације и неких овласти њемачке полиције, Полиција и сигурност, Загреб, 2002,
73. Кунић, П., Тенденције у имплементацији Дејтонског мировног споразума, У: „Годишњак Правног факултета”, Бања Лука, 2000,
74. Мојовски, Т. Ц., Кулић, Ж. В., Прилог расправи о појму полиције, полицијске професије и право политичког организовања припадника полиције, У: „Култура полиса”, посебно издање број 2, Нови Сад, 2012,
75. Милошевић, М., Достић, С., Сарадња граничних полиција земаља ЕУ – примјер СР Њемачке и Пољске, У: „Страни правни живот”, бр. 2/09, Београд, 2009,
76. Пушељић, М., Јеленски, М., Полицијски сујави – реализација полицијске функције кроз устрој, У: Полиција и сигурност, година 16, број 1–2, Загреб, 2007,
77. Симић, Б., Никач, Ж., Развој полицијске организације од традиционалне ка савременој у функцији сузбијања криминалитета, У: Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, 2020,
78. Талијан, М., Зачеци и почетни период полицијске службе у Босни и Херцеговини, У: „Полиција, безбједност, грађани”, број 1/05, Бања Лука, 2005,
79. Tsolakidou, S., *The Police in Ancient Greece*, dostupno na: <http://greece.greekreporter.com/2013/05/30/the-police-in-ancient-greece/>,
80. Терзић, П., Јоксић, И., Француска буржоаска револуција из пера Слободана Јовановића, У: Политичка ревија, бр. 02/2021, вол. 68, 2021,

81. Тешановић, М., Управљање људским ресурсима у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, У: „Безбједност, полиција, грађани”, број 2/07, Бања Лука, 2007,
82. Франуловић, Д., Пушељић, М., Магушић, Ф., Организацијски модели полицијских сустава, У: „Менаџмент и сигурност”, Хрватско друштво инжењера сигурности, Чаковец, 2011,
83. Шетка, Г., Спољашња формална контрола рада полиције, У: „Безбједност, полиција, грађани”, Бања Лука, број 3–4/10, 2010,
84. Шетка, Г., Дискреционо право одлучивања у полицији, У: „Безбједност, полиција, грађани”, број 3–4/11, Бања Лука, 2011,
85. Шетка, Г., Амиџић, Г., Ограничавање људских права приликом полицијског поступања у кривичном и прекршајном поступку, У: Зборник радова „Балкан између прошлости и будућности”, Охрид, 2013,
86. Шетка, Г., Одређење појма организације и њен сажет историјски развој, У: „Безбједност, полиција, грађани”, година X, број 3–4/14, Бања Лука, 2014,
87. Шетка, Г., Контрола рада полиције од стране Одбора за безбједност Народне скупштине Републике Српске, У: „Безбједност, полиција, грађани”, бр. 1–2/15, Бања Лука, 2015,
88. Шетка, Г., Модели полицијских организација и полицијски систем БиХ, У: „Безбједност, полиција, грађани”, бр. 1–2/16, Бања Лука, 2016,
89. Шетка, Г., Допринос функција полиције остваривању правне функције државе, У: Зборник радова „Кривично законодавство између праксе и прописа и усклађивање са европским стандардима”, Министарство правде Републике Српске, Милићи, 2017,
90. Шетка, Г., Ђукић, П., Принуда као елемент препознатљивости полицијске функције са освртом на позитивноправна рјешења у Републици Српској, У: „Правне теме”, година 5, број 9, Нови Пазар, 2017,
91. Šetka, G., Jovičić, D., *Police and Politics*, in: Archibald Reiss Days, Belgrade, 2021,
92. Wilson, O. W., *The British Police*, 40 J. Crim. L. & Criminology 637 (1949–1950),

Закони и подзаконски акти:

93. Збирка прописа и докумената о реформи државне управе РС, Бања Лука, 2003,
94. Закон о републичкој управи, Службени гласник Републике Српске број 115/18, 111/21, 15/22 и 56/22,
95. Закон о полицији и унутрашњим пословима, Службени гласник Републике Српске број 57/16, 110/16 и 58/19,

96. Закон о прекршајима Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 63/14, 100/17 и 110/16,
97. Закон о кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 53/12, 91/17, 66/18 и 15/21,
98. Закон о Дирекцији за координацију полицијских тијела и о агенцијама за подршку полицијској структури БиХ, Службени гласник Босне и Херцеговине, број 36/08 и 34/18,
99. Закон о Служби за послове са странцима, Службени гласник БиХ, број 54/05 и 34/21,
100. Закон о унутрашњим пословима Федерације БиХ, Службене новине ФБиХ, број 45/05 и 81/14,
101. Закон о Полицији Брчко дистрикта, Службени гласник БД, број 31/09, 41/20 и 41/20,
102. Закон о полицијским службеницима Брчко дистрикта, Службени гласник Брчко дистрикта, број 148/07, 13/16 и 14/19,
103. Закон о Граничној полицији БиХ, Службени гласник БиХ број 50/04 и 25/07 и 59/09,
104. Закон о агенцији за информације и заштиту, Службени гласник БиХ, број 15/02,
105. Закон о агенцији за истраге и заштиту, Службени гласник БиХ, број 27/04, 35/05, 49/09 и 40/12,
106. Закон о измјенама и допунама закона о Државној агенцији за истраге и заштиту БиХ, Службени гласник Босне и Херцеговине, број 49/09,
107. Закон о полицији (Републике Хрватске), Народне новине, број 34/11 и 130/12,
108. Уредба о унутарњем устројству у МУП-у ХР, Народне новине, број 70/12, 140/13 и 32/15,
109. Оквирни закон о заштити и спасавању људи и материјалних добара у БиХ, Службени гласник БиХ, број 50/08.
110. Парламентарни надзор над сектором сигурности, мисија ОСЦЕ-а у БиХ, Сарајево, 2003,
111. План за имплементацију стратегије, Сарајево, 2002,
112. Дејтонски мировни споразум, УСАИД, Сарајево, 1996,
113. Принципи реорганизације полиције у РС, 16. 9. 1997,
114. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у РС, Бања Лука, 2002,
115. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у РС, Бања Лука, 2008,
116. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у РС, Бања Лука, 2011,

117. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у РС, Бања Лука, 2015,
118. Правилник о употреби силе, Службени гласник Републике Српске, број 98/10,

Интернет извори:

119. <http://content.met.police.uk/Home>,
120. <http://www.gmp.police.uk/>,
121. <http://www.scotland.police.uk/>,
122. <https://www.cityoflondon.police.uk/Pages/default.aspx>,
123. http://en.wikipedia.org/wiki/Police_Service_of_Northern_Ireland,
124. http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Ministry_of_the_Interior_%28Germany%29,
125. <https://www.fedpol.admin.ch/fedpol/en/home.html>,
126. <http://www.vijeceministara.gov.ba/srpski/index.php>,
127. <http://.mup.sr.gov.yu/domino/mup.nsf/ministarstvo>,
128. http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/direkcija-policije-nadleznost.h,
129. http://sh.wikipedia.org/wiki/Policia_Serbia,
130. <https://www.britannica.com/>.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

351.741(075.8)

ЈОВИЧИЋ, Драгомир, 1961-

Организација и надлежност полиције / Драгомир Јовичић,
Гојко Шетка. - Бања Лука : Факултет безбједносних наука, 2023
([Б. м. : б. и.]). - 349 стр. ; 24 см

Тираж 150. - Напомене и библиографске референце уз текст. -
Библиографија: стр. 343-349.

ISBN 978-99976-976-5-3

COBISS.RS-ID 138350593